

จริยศาสตร์ประยุกต์ Applied Ethics

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ) ป.ธ.9,ดร.

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
รหัสวิชา ๑๐๔ ๔๒๓
จำนวน ๓ หน่วยกิต (๓-๐-๖)

จริยศาสตร์ประยุกต์

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), ป.ธ.๙, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จริยศาสตร์ประยุกต์

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), ป.ธ.๙, ดร.

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๕๖๓ จำนวน ๕๐๐ เล่ม
จำนวนหน้า ๒๗๙ หน้า

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Preview)

: รศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

กองบรรณาธิการ

: ผศ.ดร.แสง นิลนามะ

: รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ

เรียงคอมพิวเตอร์/จัดรูปเล่ม

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), ป.ธ.๙, ดร.

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร.๐๒-๒๒๐-๔๘๙๙ ต่อ ๑๑๒-๖๒๓-๖๓๐๓๔

โทรสาร ๐๒-๖๒๓-๖๓๐๕

คำนำ

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชา จริยศาสตร์ประยุกต์ รหัสวิชา ๑๐๔ ๔๒๓ แก่นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเนื้อหาวิชานั้นเกี่ยวข้องกับศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์ ที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาความผิดปกติทางเพศปัญหาโสเภณี ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการทารุณฆาต ปัญหาการซื้อขายอวัยวะ ปัญหาการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาโคลนนิ่ง และเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ในปัจจุบัน

การรวบรวมนี้เกิดขึ้นจากการสอนในภาคการศึกษาที่ ๑/๒๕๖๓ โดยเนื้อหานี้ได้เรียบเรียงจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยเกี่ยวกับข้อจริยศาสตร์ จริยศาสตร์ประยุกต์ และปัญหาทางจริยศาสตร์ในสังคมปัจจุบัน เป็นการรวบรวมถึงลักษณะ สาเหตุ แนวทางแก้ปัญหา อีกทั้งยังรวมถึงประเด็นการโต้แย้ง

เนื่องจากการเรียบเรียงนี้ใช้ประกอบการศึกษาในปีนี้เป็นปีแรก จึงอาจมีข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นอันเกิดจากการรวบรวมนี้ ผู้เขียนต้องขออภัยและจะได้ปรับแก้ไขให้ถูกต้องเป็นลำดับต่อไป

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ)

อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายละเอียดของรายวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	คณะพุทธศาสตร์

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา	๑๐๔ ๔๒๓ จริยศาสตร์ประยุกต์ Applied Ethics
๒. จำนวนหน่วยกิต : ๓ (๓-๐-๖)	
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๕. ภาคการศึกษา/ชั้นปีที่เรียน	ภาคการศึกษาที่ ๑/ ชั้นปีที่ ๔
๖. สถานที่เรียน	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด	๒๕๕๙

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา	๑.๑ เพื่อให้บัณฑิตทราบแนวคิดจริยศาสตร์ประยุกต์ ๑.๒ เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้เรื่องปัญหาสังคมปัจจุบัน ๑.๓ เพื่อให้บัณฑิตวิเคราะห์และแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันด้วยจริยศาสตร์
๒. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา	ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์ ที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาความผิดปกติทางเพศปัญหาโสเภณี ปัญหาการทําท้ง ปัญหาการทารุณฆาต ปัญหาการซื้อขายอวัยวะ ปัญหาการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาโคลนนิ่ง และเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ในปัจจุบัน

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา   ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางจริยศาสตร์ ที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาความผิดปกติทางเพศปัญหาโสเภณี ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการทารุณฆาต ปัญหาการซื้อขายอวัยวะ ปัญหาการใช้สัตว์เป็นเครื่องทดลอง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาโคลนนิ่ง และเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ในปัจจุบัน
๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา   บรรยาย ๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ สอนเสริม ไม่มี   การฝึกปฏิบัติ ภาคสนาม การฝึกงานไม่มี   การศึกษาด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นิสิตเป็นรายบุคคล   - อาจารย์ประจำวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์ และเวปไซด์คณะ หรือส่วนงาน   - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มตามความต้องการ ๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยอาจารย์จะแจ้งวันเวลาให้นิสิตทราบ

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา   พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างราบรื่น และเป็น   ประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของหลักคำสอนทางศาสนาและการเผยแผ่ คุณธรรมจริยธรรมที่ควรเสริมในหลักสูตรมีดังนี้   ๑) ให้นิสิตมีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อกตนเอง วิชาชีพและสังคม
๑.๒ วิธีการสอน   ๑) ปลุกฝังให้นิสิตมีระเบียบวินัยโดยเน้นการเข้าชั้นเรียนให้ตรงเวลาตลอดจนการแต่งกายที่เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย   ๒) นิสิตต้องมีความรับผิดชอบโดยในการทำงานกลุ่มฝึกให้รู้หน้าที่ของการเป็นผู้นำกลุ่มและการ

เป็นสมาชิกกลุ่มพร้อมทั้งการแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่มที่แตกต่างกันให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน	
๑.๓ วิธีการประเมินผล ๑) ประเมินจากการตรงเวลาของนิสิตในการเข้าชั้นเรียนการส่งงานตามกำหนดระยะเวลาที่มอบหมายและการร่วมกิจกรรม ๒) ประเมินจากความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ๓) ประเมินจากการมีวินัยและพร้อมเพรียงของนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร	
๒. ความรู้	
๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ ๑) มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีทางปรัชญา ๒) สามารถวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมโดยวิธีการทางปรัชญา ๓) สามารถวิเคราะห์ปัญหา โดยใช้แนวคิดทางด้านปรัชญา รวมทั้งประยุกต์ความรู้ ทักษะและการใช้เครื่องมือทางปรัชญาที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหา	
๒.๒ วิธีการสอน บรรยาย อภิปราย การทำงานกลุ่ม การนำเสนอรายงาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา และมอบหมายให้ค้นคว้าหาบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และโครงงาน (Problem base learning) และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง(Student Center)	
๒.๓ วิธีการประเมินผล - ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี - นำเสนอสรุปการอ่านจากการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์กรณีศึกษา	
๓. ทักษะทางปัญญา	
๓.๑. ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา ๑) ให้นิสิตสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผล และคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ	
๓.๒ วิธีการสอน - การมอบหมายให้นิสิตทำโครงงานพิเศษ และนำเสนอผลการศึกษา - อภิปรายกลุ่ม - วิเคราะห์กรณีศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำในปัจจุบัน - การสะท้อนแนวคิดจากพฤติกรรม	
๓.๓ วิธีการประเมินผล - สอบกลางภาคและปลายภาค โดยเน้นข้อสอบที่มีความจำและการวิเคราะห์หลักคำ	

สอนของแต่ละแนวคิดรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียน   - ดูจากรายงาน การนำเสนอรายงานและการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นในชั้นเรียน
๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา   ๑) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าหาความรู้และการนำเสนอข้อมูลทางปรัชญาในรูปแบบที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มบุคคลต่างๆ
๕.๒ วิธีการสอน   - มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน e-learning และทำรายงานโดย   - เน้นการนำตัวเลข หรือมีสถิติอ้างอิง จากแหล่งที่มาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ   - นำเสนอโดยใช้รูปแบบและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาช่วย
๕.๓ วิธีการประเมินผล   - การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี (Power point/clip video)   - การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

ลำดับ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ สอน สื่อที่ใช้	ผู้สอน
๑	แนะนำเนื้อหาวิชา กระบวนการ การเรียนการสอน และวัดพื้นฐานความรู้ผู้เรียน -แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์	๓	-อธิบายวิธีการศึกษาวิชา - นิสิตสอบถามเพิ่มเติมและร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดวิธีการเรียนรู้ร่วมกันได้ตามหลัก “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้” - ทำแบบทดสอบก่อนเรียน - แนะนำหนังสือ	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.

๒	แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ประยุกต์ - จริยศาสตร์กับปัญหา Dilemma	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือเพิ่มเติม ประมวลเนื้อหาโดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๓	จริยศาสตร์กับปัญหาสังคม -อิทธิพลแนวคิดปรัชญากับปัญหาสังคม -สังคมกับการป้องกันและแก้ปัญหา	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือเพิ่มเติม ประมวลเนื้อหาโดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๔	พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาจริยะ -ธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์ -ข้อพิจารณาและเกณฑ์ตัดสินเรื่องความดี ความชั่ว	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือเพิ่มเติม ประมวลเนื้อหาโดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๕	ความผิดปกติทางเพศ -แนวคิด -สาเหตุ -การแก้ปัญหาและป้องกัน -วิธีปฏิบัติ	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือเพิ่มเติม ประมวลเนื้อหาโดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๖	การทำแท้ง -ความหมาย -สาเหตุและปัญหา -ประเด็นปัญหา	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย	พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.๙,ดร.

	-การแก้ไขปัญหา		- แนะนำหนังสือเพิ่มเติม ประมวลเนื้อหาโดยรวม	
๗	การรณยฆาต -ความหมาย -ประเด็นโต้เถียง -สาเหตุปัญหา -กรณีศึกษา -ทฤษฎีจริยศาสตร์กับปัญหา การทำการรณยฆาต	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ PowerPointClip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือ เพิ่มเติม ประมวลเนื้อหา โดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๘	สอบกลางภาค	๓	- วัดผลจากความรู้ที่ ศึกษา -เอกสารสอบกลางภาค	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๙	การค้าประเวณี -สภาพปัญหา -สาเหตุ -แนวทางการป้องกันและ แก้ไข	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ Power Point / Clip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือ เพิ่มเติม ประมวลเนื้อหา โดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๐	การซื้อขายอวัยวะ -ปัญหาการซื้อขายอวัยวะ -สาเหตุ -แนวทางการแก้ไข	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ Power Point / Clip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือ เพิ่มเติม ประมวลเนื้อหา โดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๑	ปัญหาการอุ้มบุญ -ความหมาย -ลักษณะการอุ้มบุญ -ปัญหาการอุ้มบุญ -สาเหตุและผลกระทบ	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ Power Point / Clip video ประกอบการบรรยาย - แนะนำหนังสือ	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.

			เพิ่มเติม ประ ม ว ล เนื อ ห า โดยรวม	
๑๒	พุทธจริยศาสตร์กับการ แก้ปัญหาการอุ้มบุญ -พุทธจริยธรรมกับแก้ปัญหา ด้านกฎหมาย -พุทธจริยธรรมกับ การ แก้ปัญหาด้านการแพทย์ -พุทธจริยธรรมกับ การ แก้ปัญหาด้านจริยธรรม	๓	- อธิบายเนื้อหาโดยใช้ Power Point / Clip video ประกอบการบรรยาย - แะ น ำ ห ึ่ง สื่ อ เพิ่มเติม ประ ม ว ล เนื อ ห า โดยรวม	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๓	สิ่งแวดล้อม -ความหมายและประเภท สิ่งแวดล้อม -สภาพปัญหา -สาเหตุ -การแก้ไข	๓	- นิศิตนำเสนอ โดยใช้ PowerPoint ประกอบ - ใ้ นิ สิต อภิ ป ร าย ร่วมกันร่วมกันอธิบาย เนื้อหา - ใ้ นิ สิต ช้ ก ถ าม อภิปราย	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๔	สงครามที่เป็นธรรม -แนวคิดเรื่องสงครามที่เป็น ธรรม -ประเด็นโต้แย้ง -แนวทางการพิจารณาเรื่อง สงครามกับความสงบ	๓	- นิศิตนำเสนอ โดยใช้ PowerPoint ประกอบ - ใ้ นิ สิต อภิ ป ร าย ร่วมกันร่วมกันอธิบาย เนื้อหา - ใ้ นิ สิต ช้ ก ถ าม อภิปราย	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๕	นิศิตนำเสนอรายงาน	๓	- นิศิตนำเสนอ โดยใช้ PowerPoint ประกอบ - ใ้ นิ สิต อภิ ป ร าย ร่วมกันร่วมกันอธิบาย เนื้อหา - ใ้ นิ สิต ช้ ก ถ าม อภิปราย	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.
๑๖	ประมวล/สรุปองค์ความรู้ ประจำวิชา	๓	- วัดผลจากความรู้ที่ ศึกษา	พระมหาขวัญชัย กิตติ เมธี, ป.ธ.๙,ดร.

แผนการประเมินผลการเรียนรู้

๑. จิตพิสัย - ความตั้งใจ ความร่วมมือ มารยาท	มนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ	๑๐ คะแนน
๒. ทักษะพิสัย - งานมอบหมาย		๒๐ คะแนน
๓. พุทธิพิสัย - สอบกลางภาค		๒๐ คะแนน
๔. พุทธิพิสัย - สอบปลายภาค		๕๐ คะแนน
รวม		๑๐๐ คะแนน

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

กীরติ บุญเจือ. แก่นปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี. ปัญหาปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิหทัยธรรม, ๒๕๖๐.

วอร์เบอร์ตัน ไนเจล. ปรัชญา: ประวัติศาสตร์สายธารแห่งปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คสเคป, ๒๕๖๑.

วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

_____. จริยศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

สุนัย ครองยุทธ. ปัญหาปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อี.ที.พัลลิกซิง, ๒๕๖๐.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. ปรัชญาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑

R.G.Frey and Christopher Heath Wellman. A Companion to Applied Ethics. Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 2003.

๒. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว, ๒๕๕๗.

ศุภชัย ศุภผล. จอห์น รอลส์: ว่าด้วยทฤษฎีความยุติธรรมและชีวิตของจอห์น รอลส์. กรุงเทพมหานคร: วิคตอรี, ๒๕๕๘.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๖.

รุสโซ. องค์การเมือง. แปลโดย วิจักขณา. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๖๑.

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต   การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนิสิต ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนิสิตได้ดังนี้   - การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน   - การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน   - แบบประเมินผู้สอนและแบบประเมินรายวิชา   - ข้อเสนอแนะผ่านเวปบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนิสิต
๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน   ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้   - สังเกตการณ์การสอนของผู้ร่วมทีมการสอน   - ผลการสอบ   - การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้
๓. การปรับปรุงการสอน   หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงสอน ดังนี้   - สัมมนาการจัดการเรียนการสอน   - การวิจัยในและนอกชั้นเรียน
๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา   ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ ในวิชาได้จาก การสอบถามนิสิต หรือการสุ่มตรวจผลงานของนิสิต รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อยและหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชา ดังนี้   - การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนิสิตโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ใช่อาจารย์ ประจำหลักสูตร   - มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนิสิต โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม
๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา   จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอนและรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้   - ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔   - เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นิสิตมีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ ๆ

สารบัญ

คำนำ	ก
แผนการสอน	ข
บทที่ ๑ แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์	๑
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๒
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๒๒
 บทที่ ๒ แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ประยุกต์	 ๒๔
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๒๔
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๒๔
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๒๕
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๓๓
 บทที่ ๓ จริยศาสตร์กับปัญหาสังคม	 ๓๕
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๓๕
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๓๕
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๓๖
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๕๓
 บทที่ ๔ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาจริยะ	 ๕๖
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๕๖
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๕๖
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๕๗
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๘๓
 บทที่ ๕ ความผิดปกติทางเพศ	 ๘๕
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๘๕

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๘๕
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๘๖
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๑๐๐

บทที่ ๖ การทำแท้ง	๑๐๒

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑๐๒
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑๐๒
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๑๐๓
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๑๑๔

บทที่ ๗ การรณรงค์	๑๑๕

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑๑๕
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑๑๕
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๑๑๖
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๑๓๑

บทที่ ๘ การค้าประเวณี	๑๓๓

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑๓๓
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑๓๓
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๑๓๔
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๑๔๓

บทที่ ๙ การซื้อขายอวัยวะ	๑๔๔

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑๔๔
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑๔๔
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๑๔๕
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๑๕๕

บทที่ ๑๐ ปัญหาการอุ้มบุญ	๑๕๗

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๑๕๗
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๑๕๗

๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๑๕๘
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๒๐๒

บทที่ ๑๑ พุทธจริยศาสตร์กับการแก้ปัญหาอุ้มบุญ	๒๐๕
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๒๐๕
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๒๐๕
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๒๐๖
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๒๔๓

บทที่ ๑๒ ปัญหาสิ่งแวดล้อม	๒๔๗
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๒๔๗
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๒๔๗
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๒๔๘
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๒๖๐

บทที่ ๑๓ สงครามที่เป็นธรรม	๒๖๒
๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน	๒๖๒
๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน	๒๖๒
๓. ประเด็นสำหรับศึกษา	๒๖๓
๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์	๒๗๔

บรรณานุกรม	๒๗๖
ประวัติผู้แต่ง	๒๗๙

บทที่ ๑

แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาศัพท์และความหมาย
- ๑.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์
- ๑.๓ เพื่อศึกษาภาษากับการสร้างความหมาย
- ๑.๔ เพื่อศึกษาการตรวจสอบทางภาษา

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจความหมายของภาษาทางศาสนา
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจความหมายของภาษาทางปรัชญา
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจภาษากับการสร้างความหมาย
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจการตรวจสอบทางภาษา

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ศัพท์และความหมาย

ในศึกษาวิชาการใดก็แล้วแต่ล้วนมีศัพท์ที่ต้องทำความเข้าใจ เพื่อประโยชน์ต่อการอ่านและการตีความ ในที่นี้ได้รวบรวมศัพท์ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาไว้ดังนี้

๑) **จริยศาสตร์** ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ethics หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี ควร ไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม^๑ นอกจากนั้น ยังมีสำนักปรัชญาอื่น ๆ ได้ให้คำให้ความหมายแตกต่างกันไป เช่น ธรรมชาตินิยม ทรรศนะที่ถือว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (empirical facts) เช่น ศึกษาการยึดถือของมนุษย์ในสังคมเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว แต่ไม่ศึกษาเพื่อค้นหาเกณฑ์ที่จะตัดสินว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว^๒ เป็นต้น

๒) **จริยธรรม** หลักธรรมที่ควรประพฤติ จริยธรรมเกิดจากการรู้ตัวเองทำให้สามารถวางความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่นและสิ่งอื่นได้ถูกต้อง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ส่วนใหญ่เน้นเรียนรู้แต่เรื่องนอกตัว เกือบไม่มีเลยที่ศึกษาให้รู้ตัวเองด้วย ฉะนั้น การศึกษาจึงให้แต่ความรู้ แต่ไม่ได้ให้ปัญญาซึ่งมีจริยธรรมอยู่ด้วยเสมอ ความรู้ในปัจจุบันจึงอาจไม่มีจริยธรรมอยู่ด้วย^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับจริยธรรมว่า^๔ “การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีพ การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา กล่าวคือ การดำเนินชีวิตทั้งระดับศีล ที่เรียกว่าศีลธรรม และคุณภาพภายในที่มีสมาธิเป็นแกนกลาง แม้แต่การเจริญปัญญาด้วยการปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่าจริยธรรม”

---

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

^๓ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี, การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๒.

๓) **ศีลธรรม** ระเบียบแบบแผน ควบคุมกายวาจาใจ มีความหมายแคบกว่า จริยธรรม เช่น ศีล ๕ เป็นต้น ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า “ความประพฤติที่ดี ที่ชอบ, ศีลและธรรม, ธรรมในระดับศีล” พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ขยายความไว้ว่า “ความประพฤติที่ดงามทางกายวาจา, ความประพฤติที่ดีที่ชอบ, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ, โดยทางศัพท์ ศีลธรรม แปลว่า “ธรรมคือศีล” หมายถึง ธรรมขั้นศีล หรือธรรมในระดับศีล เพราะศีลเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ในบรรดาธรรมภาคปฏิบัติ ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ดังนั้น ต่อจากธรรมขั้นศีล จึงมีธรรมขั้นสมาธิ และธรรมขั้นปัญญา”^๖

๔) **มนุษย์ธรรม** ธรรมที่จำเป็นสำหรับความเป็นมนุษย์ คือ ธรรมของคน, ธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน มีเมตตากรุณาเป็นต้น” ขยายความให้ชัดก็คือ ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นมนุษย์

๕) **มโนธรรม** (Conscience) ความรู้สึกสำนึกทางศีลธรรม ว่า อะไรถูก ผิด เป็นต้น, ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี, ความรู้สึกว่าจะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ”^๗ วิทยากร เชียงกูลได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “มโนธรรม คือ หลักความเชื่อถือ, ความประพฤติในเรื่องศีลธรรมของมนุษย์เราว่า อะไรถูกอะไรผิด นักทฤษฎีบางคนเชื่อว่า มโนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ ที่นำมนุษย์ไปสู่การพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของตัวตน ขณะที่นักวิจารณ์มองว่า มโนธรรมเป็นผู้นำทางที่น่าเชื่อถือไม่ได้ สังคมต้องมีกฎหมาย มีการจัดระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่ดี และบางคนเห็นว่ากฎหมาย ระบบการเมือง เศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่เพียงพอ ต้องหาทางช่วยยกให้คนเกิดจิตสำนึกในมโนธรรมด้วย”^๘

๖) **พุทธจริยศาสตร์** แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมความดี และห้ามสิ่งที่ไม่ดี จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญามีคุณลักษณะพิเศษที่ต่างจากจริยศาสตร์ของนักปรัชญาอื่น ๆ กล่าวคือมิได้เกิดจากการโต้แย้งทางความคิด (Argument) การนิยามความหมาย หรือการพิจารณาเทียบเคียง (Judgement) หรือการคาดคะเนเหมือนจริยศาสตร์ของนักปรัชญาอื่น ๆ แต่พุทธจริยศาสตร์ มีธรรมชาติแห่งความเป็นจริงทุก

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๐๓.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๔.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๘๓๒.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^๙ วิทยากร เชียงกูล, อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : สายธาร, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

เมื่อ อันสามารถพิสูจน์ได้ไม่จำกัดกาลเวลา ตามแนวพุทธปรัชญาได้วางรูปแบบของความคิด พื้นฐานของจริยศาสตร์แนวพุทธก็คือ

ก. ทฤษฎีที่ว่าไม่มีเจตน์จำนงเสรี (กิริยวาทะ) ซึ่งตรงกันข้ามกับการปฏิเสธเจตน์จำนงเสรี (อากิริยวาทะ)

ข. ทฤษฎีที่ว่าไม่มีปรโลกหรือชาติหน้า (อตถิ ปโร โลโก) ซึ่งตรงข้ามกับความเชื่อที่ว่าไม่มีชาติหน้าหรือโลกหน้า (นตถิ ปโร โลโก)

ค. ทฤษฎีที่ว่าความเป็นเหตุเป็นผลกันในทางศีลธรรมนั้นมีจริง (เหตุวาทะ) ซึ่งตรงกันข้ามกับความเชื่อที่ว่า ไม่มีเหตุไม่มีผลใด ๆ ในทางศีลธรรม (อเหตุกวาทะ)^{๙๐}

๓.๒ แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความดี เกณฑ์ตัดสินความดี โดยการตัดสินคุณค่าทางจริยะของคำว่า “ดี” เพราะแสดงออกถึงสัจธรรมที่เป็นความจริง ความแท้ ซึ่งเป็นสากล ทุกคนสามารถยอมรับได้ นั่นคือเป็นความดีที่เป็นจริง เป็นสัจธรรมที่ทุกชาติ ทุกชนชั้นไม่ว่าชาติใดภาษาใดก็ยอมรับเป็นเสียงเดียวกัน แนวคิดของนักคิดทางจริยศาสตร์จึงแบ่งไปต่าง ๆ ตามแนวคิดของตน โดยแบ่งเป็น ๓ ยุค คือ^{๙๑}

(๑) ยุคโบราณ บางกลุ่มมีความเชื่อในเรื่องศาสนาวางมาตรการความประพฤติจากพื้นฐานของศาสนา เช่นนับถือศาสนายูดาห์ ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ เป็นต้น บางกลุ่มยึดถือประโยชน์ในโลกนี้ หรือเรียกอีกอย่างว่า กลุ่มสุขนิยม คือ กลุ่มผู้แสวงหาความสุขในโลกนี้ เช่น ลัทธิโซฟิสต์ (Sophism) ลัทธิฮิโดนิซึม (Hedonism) ลัทธิเอพิคิวรัส (Epicureanism) ลัทธิสโตอา (Stoicism) ลัทธิคิโน (Cynism) อีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นประเพณีหาความรู้ ถือมาตรการว่า “คุณธรรม คือ ความรู้” คนมีความรู้จึงจะมีความสุขได้อย่างแท้จริง นักปรัชญากลุ่มนี้ คือ โซคราตีส (Socrates) พลาโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle)

(๒) ยุคกลาง มีการนำศาสนาคริสต์และอิสลามมาเป็นเครื่องตัดสิน เซนต์เอากุสตินุส (St.Augusyinus) เริ่มกล่าวพบทางใหม่เป็นการเริ่มใช้โดยใช้ปรัชญากรีกมาอธิบายคริสต์ศาสนาเสียเลย ในที่สุดพวกเขาก็สามารถเกลี้ยกล่อมให้นารยชนเห็นคุณค่าของความรู้ได้สำเร็จ แต่ระบบความคิดทางปรัชญาก็ไม่แผ่หลาย กิรีติ บุญเจือได้เสนอข้อคิดว่า เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ เรื่องวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของชีวิต (living) แต่เรื่องศาสนาเป็นของความ

^{๙๐} ดร.เค.เอ็น.ชยติลเลเก, จริยศาสตร์แนวพุทธ , แปลโดยสุเชาว์น พลอยชุม, พิมพ์ครั้งที่ ๓ , (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๙๑} กิรีติ บุญเจือ,ศ., จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ,๒๕๔๒) , หน้า ๒๘-๓๐

เป็นอยู่ (being) คนเราจะสนใจเรื่องชีวิตได้ก็ต่อเมื่อแก้ปัญหาเรื่องความเป็นอยู่ให้ตกเสียก่อน มิฉะนั้นชีวิตก็ไร้ความหมาย จึงเป็นเรื่องธรรมดาเหลือเกินที่มนุษย์ทุกกลุ่มทั่วโลกจะแสวงหาความมั่นใจเรื่องศาสนา^{๑๒}

(๓) **สมัยใหม่** ได้คิดหาหลักการสำหรับให้มนุษย์อยู่รวมกันได้อย่างสันติ โดยไม่คำนึงถึงศาสนา แต่คำนึงถึงการให้เหตุผล โดยมีแนวคิดสำคัญที่เรียกว่า ทฤษฎีจริยศาสตร์พื้นฐาน (normative ethics) ดังนี้

ก. พันธสัญญานิยม (Contractarianism) ตามทฤษฎีพันธสัญญานิยม หลักทางด้านศีลธรรมและการปกครองจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรายอมรับทางสมมติฐาน โดยนักพันธสัญญานิยมจะอ้างถึงรูปแบบในหลักการที่ไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมหรือการปกครองที่เรายึดถือแค่นั้น แต่เราพยายามจะค้นหาบางอย่างจากหลักการเหล่านั้น โดยนักพันธสัญญานิยมจะได้ถึงหลักที่เรายอมรับกันในเรื่องที่เราต้องยอมรับได้ในโลกความจริง

ตัวอย่างในศตวรรษที่ ๑๗ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) อ้างว่า นอกจากปกครอง เราจะต้องอยู่กับสภาพธรรมชาติ (state of nature) ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในสภาพธรรมชาติที่เราเลือก ฮอบส์โต้แย้งว่า การใช้ระบบการปกครองที่ถือเป็นระบบป้องกันภัยของเรา^{๑๓} ซึ่งในรูปแบบนี้ ผู้ที่มีเหตุผลหรือนักคิดก็จะเลือกระบบการปกครองโดยมุ่งให้เป็นพันธสัญญาแบบสมมติฐาน (hypothetical contract) ที่พวกเขาทำแบบนั้นก็เพราะต้องการจะไม่ให้ใครละเมิดได้ แต่ดูเหมือนว่านักคิดเหล่านี้จะมีอำนาจที่จะละเมิดสิ่งอื่นและสามารถเลือกใช้อำนาจนั้นเพื่อประโยชน์แก่การปกป้องตัวเอง

นักพันธสัญญานิยมร่วมสมัยมีข้อเสนอที่แตกต่างออกไป โดยอ้างว่า แนวคิดเรื่องสัญญาประชาคม (social contract) เป็นเครื่องมือที่ถือเป็นพื้นฐานที่ถูกเลือกกว่าเป็นธรรมที่สุด ซึ่งแตกต่างจากสิ่งที่เราทำให้เกิดความเป็นธรรม โดยนักพันธสัญญานิยมร่วมสมัย ถือว่า ถ้าเรายอมรับกฎเกณฑ์เหล่านั้นในฐานะที่เราสะท้อนให้เห็นหลักการที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความยุติธรรมที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น จอห์น รอลส์ (John Rawls) อ้างถึงจินตนาการในสิ่งที่เราควรเลือกให้เป็นรูปแบบของสังคมที่เราจะอยู่ในสถานะความไม่รู้ (ignorant) จากข้อเท็จจริงทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นสังคม พื้นฐานทางร่างกาย หรือเชื้อชาติ เพราะจะช่วยยืนยันได้ว่า สถานะที่

^{๑๒} กิริติ บุญเจือ, **แก่นปรัชญายุคกลาง**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๔๐

^{๑๓} Hobbes, T. (๑๖๕๑) *Leviathan, or the matter, forme & power of a commonwealth ecclesiasticall and civill*, London: Andrew Crooke. <http://www.animal-ethics.org/contractarianism>.

เป็นพื้นฐานที่เรายอมรับได้จะมีความเป็นธรรมที่สุด^{๑๔} โทมัส สแคนลอน (Thomas Scanlon) ได้โต้แย้งว่า เรายอมรับการกระทำตามหลักเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อไม่มีใครปฏิเสธอย่างมีเหตุผลได้^{๑๕}

นักพันธมิตรญาณนิยมบางกลุ่ม เช่น ปีเตอร์ คาร์รูเทอร์ (Peter Carruthers) เสนอว่า กฎเหล่านี้ถือว่ามีเหตุผลมากที่สุดทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเพราะมาจากผู้มีเหตุผล หรืออาจกล่าวได้ว่า กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในสัญญาที่เกิดขึ้นเพื่อปกป้องคนเหล่านั้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงว่ากฎนั้นมีเหตุผลที่หนักแน่นเพียงพอที่จัดทำขึ้นได้

ข. หน้าที่นิยม (Denotologism) เชื่อว่า สังคมจะสุขสงบมาจากมนุษย์มีความสำนึกในหน้าที่ด้วยกันทุกคน นักปรัชญาที่สำคัญ คือ คานท์ (Kant, ๑๗๒๔-๑๘๐๔) คานท์ ถือว่า การกระทำที่เรียกได้ว่า ดี จริง ๆ นั้นจะต้องไม่ทำเพราะเหตุผลใดเลย ทั้งนี้เพราะเหตุผลเป็นโครงสร้างของมนัสมีคุณค่าเฉพาะในแง่วิชาการ อาจจะสามารถอธิบายได้แต่เพียงในระดับปรากฏการณ์เท่านั้น คุณค่าที่แท้จริงของความประพฤติจะต้องเป็นผลจากความสำนึกในหน้าที่ คือ กระทำเพราะสำนึกว่าเป็นหน้าที่ การกระทำเช่นนี้เรียกว่า การกระทำโดยมีเจตนาดี (good will) เพราะไม่คำนึงว่า ผลที่ได้รับจะเป็นอย่างไร การคำนวณถึงผลได้ผลเสียย่อมเกิดจากโครงสร้างของมนัส จึงไม่ให้คุณค่าทางศีลธรรมแต่ประการใด รวมความว่ามาตรฐานจริยะ คือ กระทำโดยมีเจตนาจะกระทำตามความสำนึกในหน้าที่ หากจะมีเหตุผลอื่นประกอบด้วยก็เป็นเพียงเหตุผลติดตามโดยบังเอิญ ไม่ใช่เหตุผลที่บังคับหรือกำหนดการตัดสินใจเลือกการกระทำนั้น ๆ ปัญหาที่สำคัญในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมของคานท์ เริ่มจากความคิดเรื่อง การตัดสินก่อนประสบการณ์ (A Priori Judgement)

การตัดสินก่อนประสบการณ์ (A Priori Judgement)

คานท์เชื่อว่า การตัดสินก่อนประสบการณ์ (A Priori Judgement) เป็นการตัดสินหรืออ้างเหตุผลที่มีรากฐานมาจากความรู้ที่มาก่อนประสบการณ์ (A Priori Knowledge) โดยไม่ได้ผ่านหลักการแห่งเหตุผลในสมองแต่อย่างใด ซึ่งคานท์เชื่อว่า เป็นความรู้ที่แท้จริง ในทุกเวลา ทุกสถานที่ แน่นนอน และเป็นสากล เมื่อมนุษย์เกิดความรู้ขึ้นมนุษย์จะยอมรับโดยตรง ไม่ต้องการพิสูจน์หรือใช้เหตุผลอื่นมาตรวจสอบและมนุษย์จะสามารถตัดสินได้ว่า ควรทำหรือไม่ควรทำการใด ๆ การตัดสินนี้ทำให้มนุษย์เกิดสำนึกต่อสิ่งที่เป็สากล

---

^{๑๔} Rawls, J. (๑๙๙๙ [๑๙๗๑]) A theory of justice, rev. ed., Cambridge: Harvard University Press.

^{๑๕} Scanlon, T. (๑๙๙๘) What we owe to each other, Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.

และเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำตามโดยไม่มีเงื่อนไข^{๑๖} กฎจริยธรรมของค่านได้ตัดสินคุณค่าของการกระทำของมนุษย์ว่า การกระทำของมนุษย์ดีในแง่ศีลธรรมได้ ไม่ใช่เพราะเป็นการกระทำจากแรงกระตุ้นของอารมณ์ หรือเพราะเป็นการกระทำเพื่อหวังในประโยชน์ส่วนตัว แต่เพราะเป็นการกระทำที่ปฏิบัติโดยหน้าที่”^{๑๗} ความสำนึกในหน้าที่จะสั่งด้วยคำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) ไม่เสนอเงื่อนไขหรือเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น จึงไม่ใช่คำสั่งโดยมีเงื่อนไข (Conditional Imperative) ซึ่งไม่ผูกมัดผู้ใดนอกจากผู้ต้องการเงื่อนไขนั้น ผู้มีเจตนาที่จะตัดสินใจกระทำตามความสำนึกในหน้าที่ทันทีโดยไม่รอซึ่งดูทางได้ทางเสีย

คำสั่งเด็ดขาดจะกำชับให้กระทำภายใต้หลักการดังต่อไปนี้ ซึ่งก็เป็นคำสั่งเด็ดขาดด้วยในตัว

จงกระทำโดยความสำนึกว่าเป็นกฎสากล หมายความว่า สิ่งที่ถูกนั้น คือ สิ่งที่เป็นสากลและจงทำสิ่งที่คนอื่นอาจทำตามได้โดยไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม

จงกระทำโดยความสำนึกว่า บุคคลเป็นจุดหมาย ไม่ใช่วิถีไปสู่จุดหมายอื่น “จงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกับปฏิบัติตนเองและอย่าทำคนอื่นให้เป็นเครื่องมือแต่จงคำนึงถึงจุดหมายร่วมกัน” “จงพยายามอยู่เสมอที่จะทำตนให้สมบูรณ์และจงพยายามก่อให้เกิดความสุขแก่ผู้อื่น โดยการก่อให้เกิดสถานการณ์อันน่าพึงพอใจแก่ผู้อื่น เพราะท่านไม่สามารถทำผู้อื่นให้สมบูรณ์ได้”

จงกระทำโดยความสำนึกว่า ตนมีเสรีภาพ และมนุษย์ทุกคนต่างก็มีเสรีภาพ “จงทำในฐานะเป็นสมาชิกของอาณาจักรแห่งจุดหมาย” กล่าวคือ จงปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่นทุกคนในฐานะเป็นผู้มีคุณค่าภายในเสมอทั้งกัน จงประพฤติตนในฐานะเป็นสมาชิกของประชาคมที่มีอุดมคติ ซึ่งในประชาคมนั้นทุกคนเป็นทั้งผู้ปกครองและถูกปกครอง

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปรัชญาของค่านี้แตกต่างจากประโยชน์นิยมโดยสิ้นเชิง ค่านี้มีความเห็นว่า ศีลธรรมจะต้องเป็นเรื่องแน่นอนตายตัวปราศจากข้อแม้ ถ้าสิ่ง ๆ หนึ่งดี ความดีย่อมเป็นลักษณะที่ติดตัวสิ่งนั้นอยู่เสมอ เช่นการพูดจริง ซึ่งค่านี้ถือว่า เป็นการกระทำที่ถูกรับรองโดยความดีเสมอ กล่าวคือ ย่อมเป็นคุณงามความดีเสมอไม่ว่าพูดสิ่งใด เมื่อไหร่กับใคร ในสถานการณ์อย่างไร การพูดจริงอาจทำให้ตนเองเดือดร้อน อาจทำให้ประโยชน์สุขของคน

^{๑๖} พระมหากันต์ วฑฒณวิโส, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของค่านกับในพุทธจริยศาสตร์ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธเจ้า (ประยุทธ์ ปยุตโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑.

^{๑๗} Immanuel Kant, *The Moral Law*, tr. By H.J. Paton, (London : Hutchison University Library, 1969) , p.19

ทั่วไปลดน้อยลงอาจก่อให้เกิดเหตุร้าย แต่สำหรับค่านิยมที่เกิดขึ้นจากการพูดความจริงมิได้ทำให้มันกลบกลายเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมหรือเป็นสิ่งเลว^{๑๘}

ความถูกต้องอยู่ที่เจตนา^{๑๙}

ค่านิยมตัดสินปัญหาความถูกต้องอยู่ที่เจตนา ถ้ามีเจตนาดี (Good Will) ไม่ว่าผลจะเกิดขึ้นอย่างไรต้องนับว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง เช่น ผู้มีเจตนาจะขับรถเร็วเกินอัตราเพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วยนับว่ามีเจตนาดี อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของความบังเอิญสุดวิสัย ทำให้ผู้ป่วยต้องตายลงโดยมิได้เจตนา เขาควรได้รับคำสรรเสริญว่าเป็นคนดี ทำถูกต้องแล้ว ส่วนผู้ที่ขับรถเร็วเพื่ออวดศรัทธา ควรได้รับคำตำหนิว่า ไม่ร่วมมือรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน ค่านิยมเชื่อว่าความดีเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในตัวเจตนา โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ค่านิยมเห็นว่าการกระทำที่มีแรงจูงใจที่มาจากอารมณ์ ความรู้สึก สัญชาตญาณ หรือผลบางอย่าง แม้แต่มาจากหน้าที่เป็นการกระทำที่ไม่มีคุณค่าทางจริยธรรม^{๒๐}

ในขณะที่ฝ่ายยกย่องผล อย่างเบ็นทัมและสจ๊วต มิลล์คิดว่า เจตนาเป็นเรื่องที่มองเห็นกันยาก และเชื่อได้ยากที่สุด แม้เจตนาของตัวเองในการกระทำหลายต่อหลายครั้งเรายังกำหนดไม่ถูกเลยว่าเราทำไปโดยมีเจตนาอย่างไรแน่ เพราะบางครั้งเจตนาเกิดขึ้นร่วมกันหลายอย่างเหลือเกินจนไม่รู้ว่าจะเจตนาใดมีส่วนอยู่มากน้อยเพียงใด เช่น เราสนใจดูแลพ่อแม่ในวัยชราโดยที่ใจหนึ่งก็คิดว่าเป็นหน้าที่ แต่ก็มีความรู้สึกอยากได้มรดกมาก ๆ ปนอยู่ด้วย จะรู้ได้อย่างไรว่าเราทำถูกต้องหรือไม่ มาตรการที่รู้ได้อย่างเด็ดขาดก็คือผลของการกระทำ ใครจะมีเจตนาดีช่วยอย่างไรไม่ต้องไปขบคิดให้เสียเวลา เพราะรู้ได้ยากและรู้ไปก็ไม่ประโยชน์อันใด

ลองยกกรณีศึกษาขึ้นมาพิจารณากันในเรื่องนี้ สมมติว่าท่านเป็นเจ้าหน้าที่รับบุคคลเข้าทำงานในหน่วยราชการ ในผู้สมัครนั้นมีญาติของท่านอยู่ด้วย ถ้าท่านพิจารณาโดยใช้ความรู้สึกท่านก็จะเห็นแก่ผลประโยชน์ของพวกพ้อง และรับญาติเข้ามาโดยที่ท่านรู้อยู่แก่ใจว่าผู้อื่นไม่ได้ ถ้าท่านพิจารณาโดยใช้เหตุผลท่านก็จะทำตามหน้าที่คือใช้หลักเกณฑ์ตัดสินว่าใครเหมาะสมที่สุด ค่านิยมบอกว่ามนุษย์อยู่กึ่งกลางระหว่างแรงจูงใจ ๒ อย่างคือเหตุผลกับอารมณ์ความรู้สึก^{๒๑} ดังนั้น การกระทำที่ถูกต้องของค่านิยมต้องก่อให้เกิดผล ๒ ประการคือ

๑) ถูกต้องตามหลักศีลธรรมที่มีเหตุผล

^{๑๘} วิทย์ วิศทเวทย์, **ปรัชญาทั่วไป**, หน้า ๑๕๖.

^{๑๙} กীরติ บุญเจือ, **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**, หน้า ๖๘.

^{๒๐} พระมหากันต์ วฑฒนวิโส, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของค่านิยมกับในพุทธจริยศาสตร์ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธเจ้า (ประยุทธ์ ปยุตโต)”, หน้า ๒๔.

^{๒๑} วิทย์ วิศทเวทย์, **ปรัชญาทั่วไป**, หน้า ๑๕๗.

๒) บุคคลควรจะต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อกฎแห่งศีลธรรม

เหตุผลกับความสุข

ความคิดของคานท์ การกระทำที่ดี คือ การกระทำตามเหตุผล การทำตามเหตุผล คือ การทำตามหลักการที่ว่า จงอย่าใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด ๆ คานท์ถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง เป็นจุดหมายในตัวเอง ดังนั้น การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายใด ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมเสมอ ไม่ว่าเป้าหมายนั้น จะเป็นไปเพื่อตัวเองหรือผู้อื่นก็ตาม การโกหกผิดก็เพราะว่า เป็นการใช้คนที่พูดโกหกเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าโกหกหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นก็เท่ากับใช้คนที่ถูกหลอกเป็นเครื่องมือของเรา หลักการของคานท์เข้มงวดมาก ถ้าผิดศีลธรรมก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดทันที ไม่ว่าทำแล้วจะเกิดผลที่มากน้อยแค่ไหนต่อใครก็ตาม

สรุปความเห็นของคานท์ก็คือ คือ

๑) การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี

๒) การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี คือ การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่

๓) การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ คือ การกระทำที่เกิดจากเหตุผล

๔) การกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม คือ การกระทำตามกฎสากล

๕) กฎสากลคือ กฎที่ทุกคนในสังคมยอมรับและเห็นด้วย

๖) สังคมเป็นคนที่ละสิ่งกับความสุข การกระทำที่ผิดหลักศีลธรรมแม้จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อมนุษย์มากเพียงใดก็ยังเป็นการกระทำที่เลว ดังนั้น หลักการจึงสำคัญกว่าผลได้ มนุษย์ไม่ได้เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่เกิดมาเพื่อเป็นที่มีศีลธรรม

๗) คานท์ เห็นว่า การกระทำที่ดี คือ การกระทำตามหลักการที่ว่า “จงอย่าใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด” เพราะมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเองเป็นจุดหมายในตัวเอง การลดฐานะมนุษย์ลงโดยใช้เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายใด ๆ ย่อมเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม.

ค. ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ว่า สังคมต้องแสวงหาความสุขมากที่สุดให้กับประชาชนจำนวนมากที่สุด (Greatest happiness of the greatest number) เพราะการใช้ความสำนึกในหน้าที่อาจแสดงออกไม่ตรงกัน จึงควรใช้หลักการที่ตรงกันกับความต้องการของมนุษย์และต้องมีกฎหมายควบคุมความอยากนั้นเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ผู้ริเริ่มความคิดนี้ได้แก่เบ็นทัม (Bentham, ๑๗๔๘-๑๘๓๒) ต่อมาจอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill 1806-1873) เป็นนักปรัชญาจริยธรรมชาวอังกฤษที่มีความเห็นเช่นเดียวกับเบ็นทัมว่า มาตรการจริยะ คือ การแสวงหาความพึงพอใจมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด แต่ไม่เห็นด้วยที่ว่ามากที่สุด ได้แก่เข้มข้นที่สุดและนานที่สุด มิลล์เห็นว่า “ความ

มากทางปริมาณสู่ความมากทางคุณภาพไม่ได้ เช่น โสกราเตสจะไม่จรรยาสุกรที่มีความพึงพอใจเข้มข้นกว่าตน เพราะรู้ว่าความพึงพอใจของตนมีคุณภาพสูงกว่า รัฐจึงมีหน้าที่จัดการให้พลเมืองได้รับความพึงพอใจที่มีคุณภาพสูงขึ้นอย่างกว้างขวางที่สุด”^{๒๒} มิลล์ได้อธิบายให้เราทราบว่า ประโยชน์นิยม ต้องการให้มนุษย์เป็นคนที่ใจไม่ลำเอียง อย่างแท้จริงระหว่างความสุขและความทุกข์ของผู้อื่นและให้มีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คือ "หลักมสุข สุ่มหาชน" นั่นเองที่มิลล์ได้ตั้งขึ้นมา ซึ่งมิลล์ได้เสนอกรอบความคิดของประโยชน์นิยมของเขาไว้ว่า "เป็นลัทธิที่ยอมรับประโยชน์นิยม หรือหลักมสุขเป็นรากฐาน ถือว่าการกระทำที่ถูกต้อง คือการกระทำที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความสุข และการกระทำที่ถือว่าผิด ก็คือการกระทำที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่สวนทางกับความสุข ความสุขคือ ความรื่นรมย์และปราศจากความเจ็บปวด ความทุกข์ (Unhappiness) คือความเจ็บปวด และภาวะไร้ความพึงพอใจ"

จุดมุ่งหมายสูงสุดของลัทธิมิลล์ก็คือความพึงพอใจหรือความสุข เพราะจุดมุ่งหมายที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากความเจ็บปวดทั้งหมดก็คือความสุข แต่ถึงแม้ว่า มิลล์จะยอมรับ ว่าความสุขคือเป้าหมายของชีวิตแต่ความสุขนั้นไม่เหมือนกับความสุขทั่วไป แต่มิลล์เน้น ไปที่ความสุขที่สร้างให้กับผู้อื่นให้มากที่สุดโดยไม่ได้เน้นที่ตนเองแต่อย่างใด

ตามทัศนะของมิลล์แล้ว มิลล์ไม่เห็นด้วยกับเบ็นทัมคือ มิลล์ไม่ต้องการให้แต่ละคนกอบโกยหาประโยชน์ใส่ตน เพราะจะทำให้เกิดการแข่งขันชิงดีกัน โดยเหตุที่คนเรามีพลังต่อรองไม่เท่ากัน คนมีพลังสูงย่อมจะได้เปรียบคนมีพลังต่อรองต่ำกว่าตามลำดับ ประโยชน์ที่หวังจะได้จากการแข่งขันนี้จะกลายเป็นทุกข์เสียมากกว่า เพราะความเสียสละเห็นใจต่อกันที่มนุษย์เรามีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติต่อกันอยู่แล้ว^{๒๓} มาตรฐานของประโยชน์นิยม มิใช่อยู่ว่าความสุขอันยิ่งใหญ่ ที่สุดของปัจเจกบุคคล แต่หมายถึงความยิ่งใหญ่ของส่วนรวม ระหว่างความสุขของตน และความสุขของผู้อื่นนั้น ประโยชน์นิยมแสดงทัศนะไว้ว่า ควรได้รับประโยชน์ด้วยกันเท่า ๆ กัน ดังนั้นจึงจะเห็นว่า ประโยชน์นิยมนั้นไม่ได้สอนให้คนเห็นแก่ตัว แต่สอนให้เล็งเห็น ประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุด

มิลล์ได้เสนอว่า สาเหตุที่ทำให้คนเราทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือสังคมนั้น ก็คือพันธะทางศีลธรรม ซึ่งผูกพันกับบุคคลที่อยู่ในสังคมและทำไมเราจึงต้อง สนับสนุนความสุขทั่วไป มิลล์ได้ตอบว่า มีเหตุผลอยู่ ๒ ประการก็คือ

๑) เหตุผลภายนอก หมายถึง พลังสนับสนุนให้ทำตาม ได้แก่ความหวังจะได้สร้างประโยชน์ และความกลัวต่อ ความไม่พอใจของเพื่อนมนุษย์ หรือความไม่พอใจต่อจักษวาล หรือ

^{๒๒} กิริติ บุญเจือ, จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า ๔๙-๕๐.

^{๒๓} กิริติ บุญเจือ, จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน, หน้า ๕๐.

ความรัก ความกลัวต่อ พระเจ้า ซึ่งทำให้เราทำตามเจตจำนงของพระองค์ โดยปราศจากผลประโยชน์ส่วนตน เพราะปัจจัยเหล่านี้ เป็นพื้นฐานของความกลัว ความรัก ความคาดหวังสิ่งที่ได้รับตอบแทน จากธรรมชาติ สังคม สิ่งแวดล้อม และศาสนา จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ทำตามหน้าที่ และกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม โดยไม่มีเหตุผลส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกฎจริยธรรม หรือศีลธรรมที่สังคมได้วางไว้ก็กลายเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ

๒) เหตุผลภายใน หมายถึง พลังสนับสนุนให้ทำตาม หน้าที่ คือ มโนธรรมอันได้แก่เมตตากรุณา ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่น ความรู้สึกเห็นแก่ประโยชน์ของสังคม และมนุษยชาติ เราจะเห็นได้ว่า มิลล์ มีความคิดเห็นทางจริยศาสตร์ ก้าวหน้าไปไกลกว่าเบเนดัมม์ ที่ยอมรับเพียงเหตุผลภายนอก เท่านั้น ซึ่งเหตุผลเหล่านี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ของปัจเจกชนเท่านั้น มิลล์ จึงได้เพิ่มเหตุผลภายในเข้าไปอีกอย่างหนึ่ง คือ มโนธรรม (Conscience) ซึ่งประกอบด้วย ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ความรัก (Love) และความกลัว (Fear) อันเป็นสิ่งที่ทำให้เราต้องทำหน้าที่

การโยงโยทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ล้วน ๆ เมื่อวัฒนธรรมทางปัญญาเจริญก้าวหน้า ทำให้การวิเคราะห์ออกเป็นส่วนย่อย ในระดับต่าง ๆ เป็นไปได้ ถ้าไม่มีส่วนสำคัญใดในธรรมชาติของเรา ไม่มีประเภทความรู้สึกใด ที่มีพลัง ที่การโยงโยนี้จะมาทำให้กลมกลืนได้ที่จะทำให้เรารู้สึกว่ามั่นใจ กับธรรมชาติ ของเราได้ และทำให้เรามีใช่แต่จะสนับสนุนให้เกิดในผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังรักษามั่นไว้ใน ตัวเราเองด้วย ถ้าไม่มีรากฐานทางธรรมชาติของความรู้สึกที่เห็นด้วยกับศีลธรรม แบบประโยชน์นิยมแล้วละก็ อาจเป็นไปได้ที่การโยงโยนี้ แม้จะหลังที่ถูกปลูกฝังโดยการศึกษา แล้วก็ตาม จะถูกวิเคราะห์ให้หายไปได้ จะเห็นได้ว่าเหตุจูงใจหรือเหตุผลภายนอก และภายในนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้สึกมีพันธะที่จะต้องทำตามและทำหน้าที่ร่วมกันในสังคม เมื่อมีความเข้าใจ และมุ่งประสาน ประโยชน์ร่วมกันแล้วก็กลายเป็นพันธะสังคมจนกลายมา เป็นรากฐาน ความรู้สึกทางสังคมในที่สุด ซึ่งจะเอื้อต่อระบบศีลธรรมแบบประโยชน์นิยมเป็นอย่างยิ่ง

หลักการที่สำคัญในการแสวงหาประโยชน์

หลักการเบื้องต้นของลักษณะธรรมดาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็น ข้ออ้างแรกเกี่ยวกับความรู้ของพวกเรา หรือเป็นความประพฤติของพวกเราก็ตาม ไม่มีทางพิสูจน์ได้ว่าเป็นความรู้สึกทางผัสสะหรือแม้แต่สมรรถภาพอื่นใดของพวกเราที่จะมา เป็นเครื่องพิสูจน์ หลักการดังกล่าวนี้มีลัทธิกล่าวว่เป้าหมาย (The Ends) หรือจุดหมายนี้เป็น ปัญหาเกี่ยวกับว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ลัทธิประโยชน์นิยมถือว่า ความสุขเป็น สิ่งที่น่าพึงปรารถนา และเป็นสิ่งเดียวเท่านั้นที่น่าพึงปรารถนา ในฐานะเป็นจุดหมาย สิ่งอื่นน่าพึงปรารถนาในฐานะเป็นวิถีไปสู่จุดหมาย

มิลล์ได้แสดงอีกว่า วัตถุเป็นสิ่งที่เห็นได้ ก็เพราะคนเห็นมันจริง ๆ ข้อพิสูจน์เดียวที่ว่าเสียงเป็นสิ่งที่สามารถได้ยินได้ ก็คือ คนได้ยินมัน จึงสรุปได้ว่า อะไรก็ตามเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาก็เพราะว่าแต่ละคนจะปรารถนาความสุขของตนเอง ในฐานะที่เขาเชื่อมั่นว่าจะเอามาได้ และมิลล์ยังกล่าวต่อไปว่า กรณีที่ยกตัวอย่างมาอาจ จะไม่ใช่ข้อพิสูจน์ทั้งหมดที่มีแต่พอจะเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า

๑. ความสุขเป็นสิ่งที่ดี

๒. ความสุขของแต่ละคนเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขาแต่ละคน

๓. ความสุขของคนทั่วไปเป็นสิ่งที่ดีสำหรับผลรวมของทุกคน

นอกจากเขาจะยอมรับว่าความสุขเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาในฐานะจะเป็นจุดหมายสูงสุดเพียงอย่าง เดียวแล้ว เขายังปฏิเสธปัจจัยอื่นที่เห็นว่ามันจะเป็นเป้าหมายที่น่าปรารถนา เหมือนกับความสุขก็คือคุณธรรม ว่าคุณธรรมนั้นไม่ได้อยู่ในฐานะที่เป็นเป้าหมายแต่ประการใด แต่ก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของจุดหมายได้ แม้ถึงอย่างนั้นไม่ใช่จุดหมายอย่างแท้จริง ดังที่มิลล์ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

ดังนั้นเราก็ได้คำตอบของคำถามที่ว่า หลักประโยชน์นิยม มีข้อพิสูจน์ประเภทใดแล้ว ถ้าความเห็นที่ข้าพเจ้าเพิ่งกล่าวไปเป็นความจริงทางจิตวิทยาแล้ว ถ้าธรรมชาติ มนุษย์มีลักษณะ ที่จะปรารถนาสิ่งอื่นไม่ได้นอกเสียจากว่ามันเป็นส่วนหนึ่งของ ความสุขหรือวิถีไปสู่ความสุขแล้ว เราก็ไม่อาจมีข้อพิสูจน์อื่นได้อีก และเราก็ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์อื่นได้อีกเพื่อ แสดงว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เดียวที่นาพึงปรารถนา ถ้าเช่นนั้น ความสุขก็เป็นจุดหมายเดียวเท่านั้นของการกระทำของมนุษย์

ลักษณะของความสุข

มิลล์ยอมรับความแตกต่างทางคุณภาพและปริมาณของความสุข และชี้ให้เห็นว่าความสุขมีคุณภาพที่แตกต่างกัน โดยเน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่าง ความสุขของมนุษย์ และสัตว์รวมถึงความพึงพอใจอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าความสุขของสัตว์และ มนุษย์ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เพราะความสุขแบบสัตว์ดิรัจฉานไม่สามารถ ทำให้มนุษย์รู้สึก เป็นสุขได้ เพราะมนุษย์มีความรับรู้สูงกว่าความหิวกระหายของสัตว์ เพราะหากความสุข หรือความรื่นรมย์ของมนุษย์กับสัตว์ไม่ต่างกัน ความเป็นมนุษย์กับสัตว์ก็ไม่ต่างกัน

มิลล์ได้แยกความสุขออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านปริมาณ และด้านคุณภาพ โดยมิลล์ถือว่าคุณภาพของความสุขให้ค่าความพึงพอใจแก่คนเรามากกว่า เพราะเป็นความสุขที่ยาวนานและถาวร และได้อธิบาย ลักษณะของความสุขและ ความแตกต่างระหว่าง ความสุขและความแตกต่าง ระหว่างความสุขของมนุษย์และสัตว์ ไว้ว่าอย่างน่าฟังว่า "คงมีคนไม่กี่คนที่จะยอมลดตัวลงมีชีวิตแบบสัตว์ดิรัจฉาน แม้จะได้รับคำมั่นสัญญาว่าจะได้มีชีวิตที่รื่นรมย์ เต็มอัม

แบบสัตว์ ไม่มีคนฉลาดคนใดที่จะยอมกลายเป็นคนโง่ ไม่มีบัณฑิตใดที่จะยอมกลายเป็นคนเขลา ไม่มีคนที่ก่อปรด้วยมโนธรรม และจิตสำนึกคนใด ที่จะยอมกลายเป็นคนสฤล และเห็นแก่ตัว แม้เขาจะยอมรับว่าเป็นคนโง่ คนเขลาและคนพาล มีความพอใจในชีวิตมากกว่าตน ในการจะได้รับความสุขผู้ที่จะสามารถมีความสุข ได้สูงกว่าย่อมต้องการอะไรต่ออะไรมากกว่าผู้ที่สามารถน้อยกว่า และเขามีโอกาสที่จะได้ รับความเจ็บปวดมากกว่าด้วย แต่แม้ว่าเขาจะอยู่ในภาวะที่จะต้องเสี่ยงอย่างนี้ เขาก็จะไม่ยอม ลดตัวลงมาอยู่ในสภาพชีวิตที่ต่ำกว่า เป็นมนุษย์ที่ไม่สมอยากดีกว่าเป็น สฤลที่เอมอ้ม เป็นโสกราตีสที่ไม่เป็นสุขดีกว่าเป็นเจ้าจ้งที่เปรมปรีดิ์".

สรุปธรรมชาติของมิลล์ มาตรการหาความบันเทิงก็เดินตามธรรมชาติเหมือนกัน แต่เดินตามธรรมชาติฝ่ายต่ำเท่านั้น เป็นอีกกรอบหนึ่งสำหรับเลือกวิถีปฏิบัติ ซึ่งปัญหาในข้อว่า มนุษย์ปรารถนาแต่ความสุขเท่านั้น ประโยชน์จึงเน้นผลการกระทำ หรือความสุข มิได้เน้น ความถูกต้อง ของวิถีที่จะได้มาซึ่งความสุข และปัญหาที่ว่าประโยชน์นิยมใช้มนุษย์เป็นวิถีไปสู่ จุดหมาย

อาจพอสรุปแนวคิดของมิลล์ เกี่ยวกับทฤษฎีทางศีลธรรม และทฤษฎีประโยชน์ นิยมได้ว่า มิลล์คล้ายกับค่านัคือ เชื่อว่าทฤษฎีทางศีลธรรมจะต้องบอกได้ว่าเราควรทำอะไร หรือการกระทำอะไรที่ถูกต้องชอบธรรมทางศีลธรรม หรือหน้าที่ทางศีลธรรมของเราคืออะไร และการจะบอกเช่นนี้ได้เราจะต้องบอกให้ได้ว่าก่อนว่าหลักการแรกทางศีลธรรมคืออะไร กฎ ศีลธรรมจะต้องเข้ากันได้กับความจริงทางจิตวิทยาของมนุษย์ นอกจากนี้ตามความคิดของมิลล์ นั้น แม้ประโยชน์นิยมจะยอมรับว่าแรงจูงใจก็มีความสำคัญ กระนั้นหัวใจของการตัดสินคุณค่า ทางศีลธรรมอยู่ที่การตัดสินตัวการกระทำและผลของการกระทำ และมีใช้อยู่ที่การตัดสินค่า ของคนเช่นที่เห็นในความคิดของค่านั^{๒๔}

(๒) สมัยปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อล่วงถึงศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ นักวิชาการได้ เริ่มมีการใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม และพยายามแยกตัว ศาสตร์ต่างๆ ทางสังคมออกจากปรัชญา จึงทำให้การแสวงหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติไม่ใช่ เรื่องของปรัชญาอีกต่อไป ฉะนั้น ในศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา ปรัชญาจึงไม่มีหน้าที่แสวงหา ความจริง เพราะนั่นเป็นหน้าที่ของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่จะหาความจริงเรื่องสสารวัตถุ ส่วน วิทยาศาสตร์สังคมก็หาในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ ทำให้เกิดสำนัก “ภาษาวิเคราะห์” คือปรัชญามี หน้าที่วิเคราะห์ภาษา นักปรัชญากลุ่มนี้เห็นว่าปัญหาที่นักปรัชญาโต้แย้งกันนั้นไม่เกิดขึ้นถ้าคำที่ นักปรัชญาแต่ละคนใช้นั้นมีความหมายตรงกัน จึงเป็นหน้าที่ของนักปรัชญาที่จะชี้ให้เห็นว่า

^{๒๔} เนืองน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์ตะวันตก : ค่านั มิลล์ ฮอบส์ -roll-ชาร์ลส์ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

ปัญหาบางปัญหาของวิทยาการแขนงต่างๆ นั้นอาจแก้ได้ด้วยการวิเคราะห์ภาษาที่ใช้สื่อความหมายกัน เพราะความกำกวมทางภาษาก่อให้เกิดการโต้แย้งที่ไม่จำเป็น^{๒๕}

และแนวคิดสำนักภาษาวិเคราะห์ พบว่าความดีของความประพฤติมาจากการเลือกรางในการใช้ภาษา มิได้เป็นคุณค่าที่มีจริง เพราะเป็นความเข้าใจผิดในการใช้ภาษาของมนุษย์ คนเราจึงควรเลิกยึดถือคุณค่าเหล่านี้ แล้วปัญหาสังคมก็จะหมดไป แบ่งกันกินกันใช้ ไม่ยึดมั่นใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ริเริ่มความคิดนี้ ได้แก่ แอร์ (Ayer) และจริยศาสตร์ที่ทำการค้นคว้าแบบนี้ได้ชื่อว่า อภิจริยศาสตร์ (Meta-ethics)

ทฤษฎีอภิจริยศาสตร์ (meta-ethics) เป็นการพิจารณาข้อความทางปรัชญาที่เป็นนามธรรมมากกว่า โดยเราสามารถแบ่งความแตกต่างได้ ๔ แบบคือ

๑. ปัญหาในปรัชญาภาษาที่พิจารณาความหมายและบริบทการตัดสินทางจริยะ
๒. ข้อความในปรัชญาจิตที่สัมพันธ์กับสถานะทางใจ (mental states) ที่แสดงถึงการตัดสินทางจริยะ หรือตรงไหนที่แสดงถึงแนวคิดทางจริยะ
๓. ข้อความทางอภิปรัชญาที่พิจารณาถึงความเป็นไปได้และธรรมชาติของความจริงทางจริยะ

๔. คำถามทางญาณวิทยาที่พิจารณาถึงความเป็นไปได้และธรรมชาติของความรู้อย่างไรเราจะสามารถตัดสินทัศนะทางจริยะของพวกเขา

ทำไมเราจึงสนใจเกี่ยวกับอภิจริยศาสตร์? คนบางคนคิดว่า กรณียทางจริยะนั้นแยกต่างหากจากจริยศาสตร์ แต่ที่จริงอภิจริยศาสตร์เป็นหลักใหญ่ในการวิเคราะห์กรณีจริยะบนแนวคิดแบบทฤษฎีจริยศาสตร์พื้นฐาน (normative ethics) และแยกอภิจริยศาสตร์ให้เป็นเอกเทศ ซึ่งแนวคิดนี้ผิดและเป็นการแบ่งที่คับแคบ ระหว่างอภิจริยศาสตร์และแนวคิดพื้นฐานที่จะเราจะไม่สนใจต่อกัน

ยกตัวอย่างข้อความที่เกิดขึ้นในจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่พิจารณาถึงศีลธรรมโดยอ้างว่า สิ่งมีชีวิตควรอยู่ร่วมกัน แต่ทำไมเราถึงมีสิทธิเบียดเบียนเขาได้ในการคิดเชิงศีลธรรมของเรา อาจเป็นไปได้ที่จะคิดแบบใส่ใจเกี่ยวกับคำถามนอกจากข้อเกี่ยวข้องข้อทางข้อความทางอภิจริยศาสตร์ แต่บางคนอาจพิจารณาถึงธรรมชาติของการเบียดเบียน การที่สามารถจะเบียดเบียนบางสิ่งจะต้องดีกว่าแต่อะไรละที่ทำให้สิ่งหนึ่งดีกว่าสิ่งหนึ่งได้

ตามแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความดีของความเป็นมนุษย์ ความดีของคนต้องประกอบในความพึงพอใจของความปรารถนา แนวคิดนี้ใ้ลมาเท่านั้นแต่ไม่ใช่ข้ออ้างพื้นฐาน แต่เป็นสิ่งที่

---

^{๒๕} วิทย์ วิศทเวทย์, **ปรัชญาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖.

อภิจริยศาสตร์จะต้องพิจารณาว่าประโยชน์แบบปัจเจกคืออะไร? แต่กฎประโยชน์ของอภิจริยศาสตร์อยู่นอกความเป็นไปได้ว่า ความต้องการตัดขาดจากสายพันธุ์อื่นนั้นทำให้ได้ประโยชน์หรือถูกเบียดเบียน ไม่มีอะไรจะดีหรือไม่ดีเอง แต่มาจากความต้องการจะดีมากหรือไม่ดีมากขึ้นเท่านั้น จึงต้องเชื่อว่าทฤษฎีทางอภิจริยศาสตร์นั้นกลายเป็นผลลัพธ์ที่ผลิตพลาดได้ตามแนวคิดที่เราต้องการยึดไว้เป็นหลักว่าคนดีนั้นมีจุดประสงค์ที่ใกล้เคียงกับความมีเหตุผล อย่างที่ครั้งหนึ่งเรามองถึงแนวคิดเรื่องประโยชน์นั้นไม่ใช่แค่เรามีฐานะที่ยิ่งใหญ่กว่าหรือต้องการทำแบบนั้นเท่านั้น แต่เราต้องยอมรับว่า ทำไมความเบียดเบียนและประโยชน์ จึงไม่กลายเป็นสิ่งเดียวกับความอยาก เพราะเรากำลังพิจารณาหรือใส่ใจถึงสมาชิกอื่นซึ่งมีความต้องการเช่นเดียวกัน เพื่อต้องการชีวิตที่ดีไม่ต่างกัน เราสามารถที่จะเข้าใจถึงชีวิตอื่นได้ ถ้าเราใส่ใจประโยชน์ของพวกเขา

ข้ออ้างถึงการเบียดเบียนทำให้เราเข้าใจในสิ่งเหล่านี้ ทำให้เรามีหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะไม่เบียดเบียนสมาชิกของชีวิตอื่นหรือการกระทำที่จะเบียดเบียนคนอื่นที่เกี่ยวข้องกันด้วย ตอนนี้เราไม่สามารถถามคำถามนี้ได้โดยไม่สนใจข้อมูลทางอภิจริยศาสตร์ที่พิจารณาว่าศีลธรรมและหน้าที่ทางศีลธรรมคืออะไร ถ้าเราเข้าใจปัญหาทางศีลธรรม โดยที่ไม่ได้มองแค่ว่าการเบียดเบียนคือการเบียดเบียน แต่สนใจว่าสิ่งที่เราเบียดเบียนนั้นคืออะไรหรือคือใครด้วยทั้งหมดล้วนเป็นระบบเดียวกัน^{๒๖} โดยมีนักปรัชญาดังนี้

ก. ทฤษฎีบัญญัตินิยมของแอร์ แอร์ได้เสนอจุดยืนว่า บรรดาข้อตัดสินทางจริยธรรมล้วนไม่ใช่ข้อความที่มีความหมายเชิงประจักษ์ หากแต่เป็นเชิงอารมณ์ ข้อตัดสินเหล่านั้น เปิดเผยถึงอารมณ์ของผู้พูด โดยไม่ได้ระบุอะไรเกี่ยวกับสิ่งที่หมายถึง นอกจากแสดงว่าสิ่งนั้นเป็นเป้าของความรู้สึก^{๒๗} แอร์ กล่าวถึงสัจจะอันสำคัญที่สุดสามประการ เกี่ยวกับข้อตัดสินทางจริยธรรมคือ

- (๑) ข้อตัดสินเหล่านี้เป็นข้อตัดสินแบบบัญญัติ
- (๒) มีลักษณะที่สามารถทำให้เป็นสากลได้
- (๓) มีระเบียบวิธีที่มีเหตุผลในการคิดเรื่องจริยธรรม เพราะมีความสัมพันธ์เชิงตรรกะ ระหว่างบรรดาข้อตัดสินแบบบัญญัติ

^{๒๖} Stephen L. Darwall, "Theories of Ethics", A Companion to Applied Ethics, Edited by R. G. Frey And Christopher Heath Wellman, (blackwell Publishing Ltd, 2003), pp.20-21.

^{๒๗} เฉลิมเกียรติ ฝืนวอล, อภิจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, (ม.ป.ป.), หน้า ๖๙-๗๐.

๑๖ พระมหาขวัณชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9,ดร. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

แฮร์คิดว่าในเบื้องต้นนั้นศัพท์เหล่านี้ถูกใช้เพื่อให้ข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำ หรือโดยทั่วไปก็เพื่อแนะทางเลือก เช่น แนะนำลูกค้า, สาธิตแนะนำนักเรียน และเสนอทางเลือกสำหรับตัดสินใจ

สำหรับแฮร์ ข้อตัดสินทางจริยธรรมมีหน้าที่ขึ้นเบื้องต้นเป็นการ ใช้อย่างหรือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และจุดประสงค์ของการยกย่องนี้ก็เพื่อแนะนำ ทางเลือกให้แก่ผู้มีปัญหา เช่น ภาพใดเป็นภาพที่ดี หรือในทางจริยธรรม เช่น จะทำอะไรดี นอกจากนี้ข้อตัดสินทางจริยธรรมยังมีลักษณะเป็นคำสั่งด้วย

แฮร์คิดว่า ทฤษฎีบัญญัตินิยมของเขาได้นิยามข้อตัดสินเชิงคุณค่า (หรือจริยธรรม) อย่างสอดคล้องตรงกับการใช้ตามปกติ กล่าวคือ คนทั่วไปใช้เพื่อบอกว่า "ควร" เลือกอะไร หรือ "ควร" ทำอะไรมากกว่าอย่างอื่น แฮร์คำนึงถึงการที่บางคนอาจยอมรับข้อตัดสินที่ว่า "ฉันควรทำ" แต่ไม่ยอมรับคำสั่งที่ว่า "จงทำ"

แฮร์คิดว่าประโยคหรือ ข้อตัดสินทางจริยธรรมไม่ได้มีความหมายเพียงประโยคคำสั่งเท่านั้น แต่ยังมีความหมาย อีกอย่างหนึ่ง คือ จะต้องสามารถทำให้เป็นสากลได้ บรรดาข้อตัดสินทางจริยธรรมทั้งหลายเหล่านั้น นอกจากจะมีหน้าที่เพื่อการบัญญัติแล้วยังมีความหมายเชิงพรรณนาอยู่ด้วย เราสามารถทำให้ประโยคเชิงพรรณนาเป็นสากลได้เนื่องจากความหมายของศัพท์เชิงพรรณนา นั้น ต้องใช้ให้เป็นไปตามกฎความหมายที่เป็นสากล

สัจจะประการที่สามเกี่ยวกับข้อตัดสินทางจริยธรรมก็คือว่า มีระเบียบวิธีที่เหตุผลในการคิดเรื่องจริยธรรม เพราะมีความสัมพันธ์เชิงตรรกะระหว่างบรรดา ข้อตัดสินแบบบัญญัติต่าง ๆ นี่เป็นจุดสำคัญอันเด่นชัดที่ทำให้ทฤษฎีของ แฮร์ต่างจากแบบอารมณ์นิยม

ในประเด็นแรก เราอาจจะสรุปการอ้างเหตุผลทางจริยธรรมของแฮร์ ได้ตามตัวอย่างนี้

- (๑) จงจับลูกหนี้ที่ไม่ใช้หนี้คือ เข้าคุก (ประโยคคำสั่ง)
- (๒) นายเอ เป็นลูกหนี้ที่ไม่ใช้คืนหนี้ (ประโยคบอกเล่า)
- (๓) จงจับนายเอ เข้าคุก (ประโยคคำสั่ง)

การที่ปรากฏข้อสรุปเป็นประโยคคำสั่งเพราะแฮร์ถือว่า ถ้าในข้ออ้างมีประโยคคำสั่งอยู่อย่างน้อยสุดหนึ่งประโยค ประโยคสรุปสามารถเป็นประโยคคำสั่งได้อย่างสมเหตุสมผล

กล่าวโดยสรุปในตอนนี้นี้ก็คือ ในการคิดเรื่องจริยธรรม มีระเบียบวิธีที่มีเหตุผลตามวิธีนรินัย ซึ่งสามารถใช้ได้กับประโยคคำสั่ง เช่นเดียวกับประโยคบอกเล่า โดยยังคงลักษณะเชิงบัญญัติอันเป็นแก่นของข้อตัดสินทางจริยธรรม

ข. ทฤษฎีอารมณ์นิยม (Emotivism) ของ ซี แอล สตีเวนสัน (C.L. Stevenson) สตีเวนสันต้องการตอบปัญหาทางจริยศาสตร์เชิงวิเคราะห์ เพื่อจะได้เข้าใจ ศัพท์

และวิธีการต่าง ๆ ในจริยศาสตร์เชิงตีค่าได้อย่างกระจ่างแจ้งขึ้น กล่าวคือปัญหาที่ สตีเวนสันสนใจไม่ใช่ปัญหาที่ว่าเราตีค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร แต่คือปัญหาที่ว่า การตีค่าสิ่งหนึ่งว่าดีหรือเลวนั้น จะต้องเข้าใจความหมายของปัญหาให้ชัดเจนก่อน เขากล่าวว่า จุดมุ่งหมายแรกที่สุด อธิบายลักษณะวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการพิสูจน์หรือสนับสนุนการ ตัดสินค่าทางจริยะ วิธีการของเขาก็คือ พิจารณาปัญหาทางจริยะจากแง่ของการ ศึกษาภาษาและความหมายของคำ นอกจากนั้นแล้วยังใช้วิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงจากการ สังเกตพฤติกรรมของคนเราในกิจกรรมต่าง ๆ แล้วนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน หรือสรุปง่าย ก็คือวิธีการของนักปรัชญาประจำศตวรรษที่ ๒๐

จุดเริ่มต้นของความคิดของสตีเวนสันเริ่มด้วยการวิเคราะห์การตีค่าทางจริยะ เรียกว่า “การสังเกตการณ์สนทนาโต้ตอบกันเรื่องจริยธรรมในชีวิตประจำวัน”^{๒๘} โดยยกประเด็นเรื่องการนิยามคำว่า “ดี” มาเป็นประเด็นหลัก เพราะเป็นพื้นฐานสำหรับประเด็นอื่นต่อไป โดยมีทฤษฎีว่า ความหมายของคำนิยามว่า “ดี” จะต้องตรงกับ ความหมายของ “ดี” ในแง่ที่ว่า เมื่อเราเข้าใจ ความหมายของคำนิยามแล้วสามารถนำคำว่า “ดี” ไปใช้ในความหมายที่นิยามไว้ โดยได้ใจความตรงกับที่เราต้องการที่จะพูดและเป็นความหมายที่ชัดเจน ในบางครั้งศัพท์ที่เราต้องการนิยามมีความหมายกำกวมและคลุมเครือจนเราจำเป็นต้องให้คำนิยาม หลายชุดด้วยกัน ในกรณีเช่นนี้เราเรียกว่าคำนิยามแต่ละชุดว่ามีความหมายตรงกับ ความหมาย ตรงกับศัพท์ที่ต้องการนิยามทุกประการ

เนื่องจากสตีเวนสันคิดว่า มีการใช้ศัพท์จริยธรรมในการสนทนาโต้ตอบกัน อยู่ ๓ ลักษณะ จึงมีทฤษฎีว่า ความหมายที่เป็นแบบอย่างของ “ดี” ต้องเป็นไปตาม กฎ ๓ ลักษณะ คือ^{๒๙}

(๑) มีการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเกิดขึ้นจริงในวาทกรรม คือจากคำนิยามของ “ดี” เราต้องสามารถมีความเห็นขัดแย้งกันได้เกี่ยว กับว่าสิ่งหนึ่งดีหรือไม่

(๒) ศัพท์จริยธรรมมี “แรงดึงดูด” กล่าวคือ คิดว่า เป็นสิ่งที่ดี ย่อมมีแนวโน้มอันแข็งขันที่จะปฏิบัติตามนั้น มากกว่าผู้ที่ไม่คิดเช่นนั้น คือ “ความดี” จะต้องมีความหมายที่ดึงดูดหรือโน้มน้าวจิตใจ คือผู้ที่ยอมรับว่าสิ่งหนึ่งดีจะต้องมีจิตใจโน้มเอียงที่จะกระทำเพื่อสิ่งนั้นหรือมุ่งสู่สิ่งนั้น

(๓) วิธีการตรวจสอบความหมายเชิงวิทยาศาสตร์หรือเชิงประจักษ์ไม่เพียงพอสำหรับจริยศาสตร์ ในเรื่องนี้ เขาคิดว่า เมื่อเราไม่สามารถใช้ “สิ่งธรรมชาติ” อันมีคุณสมบัติ

^{๒๘} C.L.Stevenson, *Ethics and Language* , (New York : Yale University Press,1944) ,p.13

^{๒๙} C.L.Stevenson, “The Emotive Meaning of Ethical Term 1937”, *Facts and Values : Studies in Ethical Analysis* , (New York : Yale University Press,1963) , p.15.

เชิงวิทยาศาสตร์มานิยาม “ความดี” ได้ ก็หมายความว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่เพียงพอสำหรับจริยศาสตร์ คือ ความดีของสิ่งใดก็ตามต้องไม่เป็นที่ทดสอบได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่พอเพียงสำหรับ ที่จะมาใช้ในวิชา จริยศาสตร์ โดยมีพรรณนะว่าสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะมีคุณสมบัติชนิดใดก็ตามที่ทดสอบ ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เราก็สามารถถามได้เสมอว่าสิ่งที่มีคุณสมบัติเช่นนั้นดีหรือไม่ นั่นก็หมายความว่า เราใช้ “ดี” ในความหมายที่นิยามไม่ได้ตัวคุณสมบัติที่ทดสอบ ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช้การตัดสิน ขึ้นสุดท้าย ว่าสิ่งหนึ่งดีหรือไม่

ข้อกำหนดทั้ง ๓ นี้ สตีเวนสันอ้างว่าเป็น “...ข้อกำหนดซึ่งชวนให้สามัญของเรา คล้อย ตามด้วยอย่างมาก” เป็นข้อกำหนดที่ “...มีเหตุผลอย่างสมบูรณ์” หมายความว่า สตีเวนสันเชื่อว่าข้อกำหนดเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนยอมรับตรงกันเพราะเป็นข้อกำหนด ที่ได้มาจากสามัญสำนึก แต่ความจริงแล้วข้อกำหนดเหล่านี้เป็นเพียง ความเชื่อของสตีเวนสัน เท่านั้น มีฐานะเป็นเพียงข้อยอมรับ ของเขา และไม่จำเป็นว่าคนอื่นจะต้อง เห็นพ้องด้วย เป็นข้อกำหนดที่ถกเถียงกันได้

ในการดำเนินตามข้อกำหนดข้อแรก สตีเวนสัน เสนอพรรณนะเกี่ยวกับว่าคนเรา ไม่ลงรอยกันในเรื่องการตีค่าทางจริยะได้เป็นอย่างไร และความไม่ลงรายนี้อมีลักษณะ อย่างไรไว้ดังนี้

สตีเวนสันกล่าวถึงลักษณะของความไม่ลงรอยและความไม่ลงรอยกัน ทั่วๆไปเสียก่อน เขาเน้นวิเคราะห์เฉพาะความไม่ลงรอยกันเท่านั้น เพื่อความสะดวกและหลีกเลี่ยงความซับซ้อน เพราะถ้าเข้าใจลักษณะของความไม่ลงรอยกันแล้วก็จะสามารถ เข้าใจลักษณะของความลงรอยกันได้เช่นกัน โดยแบ่งความไม่ลงรอยออกเป็น ๒ ชนิด คือ

(๑) ความไม่ลงรอยกันในเรื่องของความเชื่อ

(๒) ความไม่ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติ

สตีเวนสันได้พิสูจน์ให้เห็นจากการตีค่าทางจริยะที่เราทำกันอยู่ในชีวิตประจำวันว่า เมื่อมีการโต้เถียงกันทางจริยะ การเถียงกันนั้นจะต้องประกอบไปด้วยความไม่ลงรอย 2 ชนิด มิใช่จะมีแต่ความไม่ลงรอยกันเพียงความเชื่อเพียงอย่างเดียว ทฤษฎีจริยศาสตร์ส่วนใหญ่ มองข้ามความไม่ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติจึงมีข้อบกพร่องไม่สามารถ อธิบายลักษณะบางอย่างของการตีค่าได้

ในกรณีของข้อกำหนดข้อที่ 2 ทฤษฎีของสตีเวนสันเป็นไปตามข้อกำหนดนี้ โดยให้คำอธิบาย ลักษณะการใช้ศัพท์ทางจริยะไว้ ดังนี้ เกี่ยวกับหน้าที่และความหมายของศัพท์ทางจริยะนั้นจัดว่าเป็นทฤษฎีผล ประโยชน์นิยมทฤษฎีหนึ่ง กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่อธิบายความหมาย และหน้าที่ของของศัพท์ ทางจริยะด้วยอารมณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติ ซึ่งขัดแย้งต่อทฤษฎี

ผลประโยชน์อื่นซึ่งเสนอว่า ข้อความทางจริยะบรรยายสภาพของทัศนคติหรือให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทัศนคติ สตีเวนสันกล่าวว่า เป็นความจริงที่ว่าข้อความทางจริยะมีความหมายเชิงบรรยายสอยอยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าข้อความทางจริยะมีความหมายเชิงบรรยายหน้าที่หลักของข้อความทางจริยะไม่ใช่การบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทัศนคติ แต่เป็นการสร้างอิทธิพลต่อทัศนคติ

ทฤษฎีสตีเวนสัน ดำเนินตามข้อกำหนดข้อที่สาม โดยอาศัยทัศนคติเรื่องความไม่ลงรอยกันทั้งสองชนิด กล่าวคือ ในเมื่อความไม่ลงรอยกันในเรื่องความเชื่อเป็นความไม่ลง รอยกันที่ปรากฏในศาสตร์ต่าง ๆ เมื่อเรามีความเชื่อที่ขัดแย้งกันวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะเป็นเครื่องตัดสินว่าความเชื่อใดถูกต้องเป็น วิธีการที่นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องความเชื่อ ถ้าความไม่ลง รอยกันในเรื่องทัศนคติ ได้ทางอ้อม โดยให้เกิดความไม่ลงรอยกันในเรื่องความเชื่อซึ่งจะเป็น สาเหตุให้เกิดความ ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติโดยอัตโนมัติ แต่ถ้าไม่ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติไม่ มีรากฐาน อยู่บนความไม่ลงรอยกันในเรื่องความเชื่อ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถ นำไปสู่ความ ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติได้

ตามทฤษฎีของสตีเวนสัน ความหมายแบ่งออกเป็น ๒ ชนิดคือ ความหมายเชิง บรรยายและความหมายเชิงอีโมตีฟ

(๑) ความหมายเชิงบรรยาย สตีเวนสันชี้ให้เห็นปัญหาสองข้อด้วยกัน ข้อแรกก็คือ กระบวนการทางจิตวิทยาที่คำ ที่มีความหมายเชิงบรรยาย ทำให้เกิดขึ้นในตัวของผู้ฟังนั้นมี ลักษณะเฉพาะอย่างไร ข้อที่สองก็คือ ความหมายเชิงบรรยายคงความชัดเจนแน่นอนพอที่จะใช้ เป็นประโยชน์ ในการติดต่อสื่อสารได้อย่างไร สิ่งที่ทำให้ความหมายเชิงบรรยายมีความ เน้นอนชัดเจนได้ก็คือกฎทาง ภาษาศาสตร์ ซึ่งมีหน้าที่นำสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาสัมพันธ์กัน เช่น หากมีคนถามเราว่า "ทวดของเรายัง มีชีวิตอยู่หรือไม่" เราก็ต้องทบทวนในสมองเสียก่อนว่า ทวดคือพ่อของปู่เรา เพื่อให้เข้าใจ ปัญหาให้ชัดเจนและสามารถตอบคำถามได้

(๒) ความหมายเชิงอีโมตีฟ ความหมายเชิงอีโมตีฟเป็นความหมายชนิดหนึ่งจะเป็นชนิดหนึ่งของความพร้อม อีก อย่างหนึ่ง ก็ต่อเมื่อสิ่งกระตุ้นหรือการตอบสนอง หรือทั้งสิ่ง กระตุ้นและการตอบสนองของ ความพร้อมอย่างแรก อยู่ในขอบเขต ของสิ่งกระตุ้นหรือการ ตอบสนอง ของความพร้อมอย่าง หลัง เนื่องจากอารมณ์ความรู้สึกเป็นชนิดหนึ่งของ กระบวนการทางจิตวิทยาที่เกิด จากความพร้อมที่เป็นความหมาย

ความหมายเชิงอีโมตีฟนอกจากจะแตกต่างจากความหมายเชิงบรรยายในแง่ที่ทำให้ เกิดกระบวนการ ทางจิตวิทยาคณะชนิดกันแล้ว ยังมีความแตกต่างอีกอย่างหนึ่งที่ สตีเวนสัน มิได้ยืนยัน แต่แนะไว้เป็นนัย นั่นก็คือ ความหมายเชิงบรรยายมีความชัดเจนและ คงที่อยู่

ระดับหนึ่งเพราะอาศัยกฎทางภาษาศาสตร์ แต่ความหมายเชิงอีโมตีฟไม่ได้ อาศัยกฎทางภาษาศาสตร์มา เป็นเครื่องมือทำให้ความหมายชัดเจนคงที่

การวิเคราะห์ศัพท์ของสติเวนสัน

สติเวนสันได้แบ่งรูปแบบสำหรับวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "ดี" เป็นหลัก แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ

(๑) ขจัดความคลุมเครือของความหมายของ "ดี" โดยชี้ให้เห็นว่าความเป็นไปได้ อย่างหนึ่ง ในการใช้คำ "ดี" ก็คือ ผู้ใช้ภาษาให้คำ ๆ นี้มีความหมายเชิงบรรยายเกี่ยวกับทัศนคติของผู้พูด ส่วนความเชื่ออื่น ๆ ที่คำ "ดี" ทำให้เกิดขึ้นในตัวผู้ฟังเป็นเพียงความเชื่อที่ "ดี" แนะนำ ไม่ใช่ความหมายเชิงบรรยาย ผู้ใช้ภาษาใช้คำ "ดี" เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทัศนคติ ของตน และปล่อยให้ผู้ฟังรับรู้ข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งที่ตนยกย่อง โดยอาศัยการ แนะนำของความหมายเชิงอีโมตีฟ ในการวิเคราะห์รูปแบบนี้ สติเวนสันให้คำนิยาม โดยคร่าว ๆ ของ "ดี" ไว้ดังนี้ "สิ่งนี้ดี" หมายความว่า "ฉันเห็นชอบด้วยกับสิ่งนี้ ท่านจงเห็นชอบด้วยเช่นกัน" สรุปแล้วข้อความที่เป็นคำนิยามคร่าว ๆ นี้ก็พอเพียงที่จะถ่ายทอดความหมายที่เป็นการแสดง และกระตุ้นทัศนคติ และดังนั้นในกรณีนี้ คนสองคนเถียงกัน เช่น ก บอกว่าสิ่งนี้ดี ข บอกว่า สิ่งนี้ไม่ดี เมื่อถอดความออกมาตามนิยามก็จะได้

ก. ฉันเห็นชอบด้วยกับสิ่งนี้ท่านจงเห็นชอบด้วยกับสิ่งนี้เช่นกัน

ข. ฉันไม่เห็นชอบด้วยกับสิ่งนี้ท่านจงไม่เห็นชอบด้วยกับสิ่งนี้เช่นกัน

ข้อความส่วนแรกนั้นอย่างน้อยที่สุดก็พอเพียงที่จะชี้ให้เห็นว่าคนทั้งสองที่มีทัศนคติ ที่ตรงข้ามกัน และส่วนหลังของคำนิยามก็แสดงให้เห็นว่าแต่ละฝ่ายพยายามเปลี่ยน ทัศนคติของ อีกฝ่ายหนึ่ง คำนิยามนี้จึงสามารถแสดงให้เห็นความลงรอยกัน และไม่ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติ ซึ่งเป็นลักษณะแก่นของการตีค่าทางจริยะได้ เพราะความไม่ลงรอยกันในเรื่องทัศนคติของอีก ฝ่ายหนึ่ง

ความหมายเชิงอีโมตีฟ ของ "ดี" คือ "ท่านจงเห็นชอบด้วยกัน" นั้น เป็นประโยค คำสั่ง ดังนั้นจึงไม่สามารถแสดงลักษณะของความหมายเชิงอีโมตีฟของ "ดี" ได้อย่างถูกต้องทุก ประการ เนื่องจากข้อความทางจริยะและประโยคคำสั่ง มีวิธีการสร้างอิทธิพลต่อทัศนคติของ ผู้ฟังที่แตกต่างกัน สติเวนสัน เชื่อว่าเราไม่สามารถ หาคำนิยามที่มีความหมายของ เชิงอีโมตีฟ ตรงกับความหมายเชิงอีโมตีฟของ "ดี" ทุกประการได้

(๒) รูปแบบนี้เสนอวิธีการอีกริธีหนึ่งในการขจัดความคลุมเครือของความหมาย ของ "ดี" โดยการชี้ให้เห็นว่า ความเป็นไปได้อีกอย่างหนึ่งของการใช้คำ "ดี" ก็คือ ผู้ใช้ภาษา กำหนดให้คำ "ดี" มีความหมายเชิงบรรยายเกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งที่ผู้พูดยกย่อง และให้ความ เชื่อเกี่ยวกับทัศนคติของผู้พูดเป็นเพียงสิ่งที่คำ "ดี" แนะนำ ดังนั้นตามรูปแบบ การวิเคราะห์ที่สอง

"ดี" มีความหมายเชิงบรรยายที่ซับซ้อนและหลากหลาย ในขณะที่ตามรูปที่หนึ่ง "ดี" มีความหมายเชิงบรรยายที่จำกัดกว่ามาก

สรุปได้ว่า การให้คำนิยามแบบชักจูงนั้นต้องอาศัยการใช้ความหมายทั้งสองชนิดร่วมกัน คือ ผู้ใช้ภาษาใช้ความหมายเชิงอีโมตีฟในการยกย่องหรือตำหนิ และใช้ความหมาย เชิงบรรยายในการบ่งถึงคุณสมบัติที่ต้องการให้ผู้อื่นยกย่องหรือตำหนิ สตีเวนสันกล่าวว่า "ถ้าปราศจากความหมายทั้งสองชนิดมากระทำการร่วมกัน การชักจูงใจก็จะขาด กำลังสนับสนุนหรือไม่ก็ขาดทิศทาง เจื่อนไขที่จะทำให้ผู้ใช้ภาษาใช้ความหมาย ทั้งสองชนิดร่วมกันอย่างได้ผลก็คือ ความหมายเชิงอีโมตีฟจะต้องเป็นอิสระบางส่วน และความหมายเชิงบรรยายจะต้องคลุมเครือ

สรุปแล้วการใช้ "ดี" มีอยู่สองแบบ ตามรูปแบบที่หนึ่งผู้ใช้ภาษาใช้ "ดี" ในความหมาย เชิงบรรยายเกี่ยวกับความเห็นชอบของตน และปล่อยให้ความหมาย เชิงอีโมตีฟของ "ดี" เน้นให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งที่ได้รับการยกย่อง ตามรูปแบบที่สอง ผู้ใช้ภาษากำหนดให้ "ดี" มีความหมายเชิงบรรยายเกี่ยวกับคุณสมบัติของสิ่งที่ตนยกย่อง และปล่อยให้ความหมาย เชิงอีโมตีฟของคำนี้เน้นให้ผู้ฟังเกิดเชื่อ เกี่ยวกับความเห็น ชอบของตน อนึ่งความหมายเชิงอีโมตีฟของ "ดี" ในทั้งสองรูปแบบมีลักษณะอย่างเดียวกัน

สรุปธรรมชาติของสตีเวนสัน

สตีเวนสันเห็นว่า คำพูดทางจริยะมีความหมายทางจิตวิทยา คือ สามารถสร้างอารมณ์พร้อมกับการบรรยาย เช่น คำว่าดี ต้องแสดงออกมาทางความรู้สึกกล่าว คือถ้า ดีใช้ในเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม จะไม่มีความหมายทางอารมณ์ เช่น ถนนดี หมายความว่าใช้การได้สมประสงค์ ไม่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ชักจูง หรือหันเหออกแต่ประการใด ฉะนั้นทฤษฎีความหมายของสตีเวนสันมีความสำคัญต่อทฤษฎีจริยศาสตร์ เชิงวิเคราะห์ของเขาสองประการด้วยกัน

(๑) เป็นเหตุผลสนับสนุนว่าสิ่งที่เขาเรียกว่าความหมาย เชิงอีโมตีฟมีสถานะเป็นความหมาย ไม่เป็นเพียงผลพลอยได้ที่เกิดจากความหมายเชิงบรรยาย และดังนั้นจึงมีความสำคัญทางภาษา

(๒) เป็นการเตรียมเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์ความหมายของศัพท์ทาง จริยะให้ละเอียดลงไป เป็นการพยายามสร้างพื้นฐานทางภาษาที่มั่นคงสำหรับ การวิเคราะห์ความหมายทางศัพท์จริยะ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับทฤษฎี อีโมติวิสมในสมัยแรกแล้ว กล่าวได้ว่าทฤษฎีของสตีเวนสันได้พัฒนาทฤษฎีอีโมติวิสม ไปในแนวทางที่เสริมสร้าง รากฐานทางภาษาของทฤษฎีนี้ให้มั่นคง ทำให้ทฤษฎีนี้มีความน่า เชื่อถือเพิ่มมากยิ่งขึ้น

๔. ปัญหาท้ายบท

๔.๑ จริยศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องอะไร คำว่า “ดี” นั้นตามแนวคิดแบบหน้าที่นิยมและประโยชน์นิยมมองอย่างไร อธิบาย

๔.๒ คำว่า “ดี” ในคำว่า คนดีคือคนที่คิดดี พูดดี ทำดี หมายถึงอะไร ลองอธิบายตามความเข้าใจของท่าน

๕. บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ,ศ. จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๔๒.

_____. แก่นปรัชญายุคกลาง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๗.

เฉลิมเกียรติ ผิวฉนวน. อภิจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ม.ป.ป.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่

ที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นาม

มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี. การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง. พิมพ์ครั้งที่

๓. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,

๒๕๔๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วิทยากร เชียงกุล. อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร : สาย

ธาร, ๒๕๔๖.

ดร.เค.เอ็น.ชยติลเลเก. จริยศาสตร์แนวพุทธ. แปลโดยสุเชาว์น พลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๗.

พระมหากันต์ วฑฒนวิโส. “การศึกษาเปรียบเทียบกับแนวความคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม

ในจริยศาสตร์ของค่าน้ำกับในพุทธจริยศาสตร์ตามทรรศนะของพระเทพเวที

(ประยุทธ์ ปยุตฺโต)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๓๕.

เนืองน้อย บุญยเนตร. จริยศาสตร์ตะวันตก : ค่าน้ำ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ลส์ .

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วิทย์ วิศทเวทย์. **ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

Immanuel Kant. **The Moral Law**. tr. By H.J. Paton. London: Hutchison University Library, 1969.

Stephen L. Darwall. "Theories of Ethics". **A Companion to Applied Ethics**. Edited by R. G. Frey And Christopher Heath Wellman. blackwell Publishing Ltd, 2003.

C.L.Stevenson. Ethics and Language. New York: Yale University Press, 1944.

_____. "The Emotive Meaning of Ethical Term 1937". **Facts and Values: Studies in Ethical Analysis**. New York: Yale University Press, 1963.

บทที่ ๒
แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยศาสตร์ประยุกต์

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาจริยศาสตร์กับปัญหา Dilemma
- ๑.๒ เพื่อศึกษาจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ประยุกต์

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจจริยศาสตร์กับปัญหา Dilemma
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ประยุกต์

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ จริยศาสตร์กับปัญหา Dilemma

ลักษณะปัญหาต่างๆ นั้นมี ๒ ปัญหาที่เราควรพิจารณา คือ

ก. Ethical Dilemma ซึ่งมีเงื่อนไข ๓ อย่างที่ถูกพิจารณาว่าเป็น ปัญหา Ethical Dilemma คือ

๑) เงื่อนไขนี้อยู่ในสถานะแบบปัจเจก กล่าวคือ บุคคลจะทำการตัดสินใจใดก็ตาม จะตัดสินใจในฐานะของการกระทำที่ดีที่สุด สถานะนั้นดูไม่ชัดเจนนักกรณีที่เราไม่ต้องการทางเลือกและดูไม่ใช่ปัญหา Ethical Dilemma ตัวอย่างเช่น พยาบาลฝึกหัดจะทำอะไรก็ตาม ภายใต้การตัดสินใจของหมอ จึงไม่มีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตัวเอง

๒) เงื่อนไขสำหรับ Ethical Dilemma คือต้องมีเหตุที่แตกต่างกันสำหรับการกระทำที่นำไปสู่การเลือก เช่น ปัญหาทำแท้งของผู้หญิงที่โดนข่มขืนหรือในกรณีลูกนั้นไม่สมบูรณ์ ถ้าทำก็เป็นการฆ่าเด็ก แต่ถ้าไม่ทำก็ต้องเลี้ยงลูกที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่ตนเองไม่ได้เต็มใจหรือเด็กพิการเมื่อคลอดออกมา เป็นต้น

๓) ไม่จำเป็นต้องยึดหลักการบางอย่างไว้ เพราะไม่มีการแก้ปัญหาใดที่สมบูรณ์แบบ ในกรณีที่เราต้องเลือกนั้นมาจากความจำเป็น เช่น เรือล่ม และมีเรือชูชีพไม่พอจำนวนคน ต้องเลือกเอาตัวเองรอด ความจำเป็นต้องทิ้งคนส่วนหนึ่งให้ตายในน้ำ เป็นต้น

ฉะนั้น การตัดสินใจบนปัญหา Ethical Dilemma จำเป็นต้องสร้างความแตกต่างระหว่างจริยศาสตร์ คุณค่า ศีลธรรม กฎหมาย จริยศาสตร์เป็นพื้นฐาน^๑

ข. Moral Dilemma คือ การพิจารณาถึงความขัดแย้ง (conflict) เมื่อบุคคลพิจารณาถึงเหตุผลทางศีลธรรมต่อการกระทำ ๒ แบบ แต่ไม่สามารถทำได้ทั้ง ๒ อย่าง โดยคุณสมบัติที่สำคัญของ Moral Dilemma มีการพิจารณาการกระทำ ๒ แบบหรือมากกว่าที่เราสามารถเลือกได้ แต่ไม่สามารถทำได้ทุกอย่าง จึงต้องพิจารณาถึงข้อผิดพลาดทางศีลธรรม (moral failure) โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่เลือกทำหรือทำแล้วผิดพลาด แต่เป็นการยอมรับเรื่องความขัดแย้งนั้นมาจากความต้องการส่วนตัวหรือไม่^๒

^๑ Karen Allen, "What Is an Ethical Dilemma?", *The New Social Worker*, (2012), http://www.socialworker.com/feature-articles/ethics-articles/What_Is_an_Ethical_Dilemma%3F.

^๒ Stanford, "Moral Dilemmas", *Stanford Encyclopaedia of Philosophy*, (Jun 16, 2018), <https://plato.stanford.edu/entries/moral-dilemmas/#ConMorDil>.

กรณีที่จะพิจารณาถึงกรณีที่เป็น Ethical Dilemma นั้นพิจารณาที่ความจำเป็นหรือไม่ อธิบายได้ด้วยเหตุผลทางจริยศาสตร์ Moral Dilemma พิจารณาจากเกิดความรู้สึกหรือความต้องการหรือเจตจำนงของตนเองหรือไม่ อธิบายด้วยเหตุผลทางศาสนา

โดยส่วนใหญ่แล้ว แนวคิดทางศีลธรรมมักปรากฏประเด็น Moral Dilemma ในลักษณะความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งไม่ได้เป็นความขัดแย้งระหว่างเหตุผลทางศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นความขัดแย้งระหว่างเหตุผลทางศีลธรรมกับเหตุผลทางกฎหมาย ศาสนา หรือความสนใจของตนเอง^๓ ในจริยศาสตร์ประเภททฤษฎีธรรมของค่าน้ำหนักก็เช่นเดียวกัน มีบางประเด็นที่เกิดขึ้นเป็นปัญหา Moral Dilemma โดยเฉพาะปัญหาในปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นประเด็นที่บุคคลนั้นได้รู้ถึงสถานการณ์ทางศีลธรรมที่อยากจะทำสองสถานการณ์และเป็นสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเพื่อกระทำเพียงหนึ่งสถานการณ์ สมมติว่า เมื่อเกิดสถานการณ์หนึ่งขึ้นแล้ว ก็กลับเกิดสถานการณ์ทางศีลธรรมอีกสถานการณ์หนึ่งขึ้นพร้อมกันคือ สถานการณ์สอง และทั้งสองสถานการณ์นั้นจำเป็นต้องทำเช่นกัน เมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนี้ขึ้น แม้บุคคลนั้นจะรู้อยู่แล้วว่า จะต้องทำสถานการณ์หนึ่ง แต่ถ้าไม่ทำสถานการณ์สอง จะเป็นการผิดกฎของการกระทำทางศีลธรรมในสถานการณ์สอง แต่ก็เป็นไปไม่ได้ที่บุคคลนั้นจะทำทั้งสองสถานการณ์หนึ่งและสองในเวลาเดียวกัน สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา Moral Dilemma

ปัญหา Moral Dilemma ยังเป็นปัญหาย้อนแย้งระหว่างการกระทำตามหน้าที่สองหน้าที่ในเวลาเดียวกัน และการกระทำที่ต้องตัดสินใจเลือกกระทำเพียงหนึ่งหน้าที่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกในขณะนั้น เพื่อให้การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามทฤษฎีจริยศาสตร์ประเภททฤษฎีธรรม ตัวอย่างเช่น มีรถบรรทุกคันหนึ่งขับมาด้วยความเร็วปกติ ขณะกำลังขับไปถึงทางโค้งแห่งหนึ่งนั้น ได้เห็นคนแก่คนหนึ่งกำลังเดินข้ามถนนอย่างช้าๆ คนขับรถตัดสินใจว่าจะเหยียบเบรกเพื่อหยุดรถให้คนแก่คนนั้นข้ามถนนไป แต่เบรกรถบรรทุกคันนั้นกลับไม่ทำงาน แต่ถ้าหากคนขับรถตรงไปก็จะชนกับคนแก่คนนั้น คนขับรถบรรทุกคันนี้ต้องตัดสินใจว่า จะเลือกทำตามหน้าที่ของตนคือการขับรถด้วยความเร็วปกติตรงไปแล้วชนกับคนแก่คนนั้น หรือจะเลือกขับรถบรรทุกคันนั้นเบี่ยงทางโค้งเพื่อหลีกเลี่ยงคนที่กำลังข้ามถนนคนนั้น แต่อาจทำให้รถบรรทุกคันนั้นเสียหลักและพลิกคว่ำได้ เพราะเป็นทางโค้ง กรณีเช่นนี้คนขับรถบรรทุกต้องตัดสินใจเลือกโดยต้องคำนึงว่า หน้าที่ในขณะนั้นของตนคือหน้าที่ใดที่ต้องปฏิบัติเป็นหน้าที่แรก ระหว่างหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติกับมนุษย์ทุกคนเสมือนเป็นจุดหมายในตนเอง

---

^๓ Robert Audi, *The Cambridge Dictionary of Philosophy*, Second Edition, (New York : Cambridge University Press, 1999), p.584.

กับหน้าที่อันเป็นพันธะหน้าที่ที่ต้องกระทำตามสถานะอาชีพ ในกรณีเช่นนี้คือหน้าที่การขับรถที่ดี

ในกรณีที่เกิดปัญหา Moral Dilemma จริยศาสตร์ประเภททฤษฎีธรรมจะให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของบุคคลที่จะต้องใช้เหตุผลและปัญญาในการพิจารณาด้วยตนเองว่า การกระทำใด เป็นการกระทำที่มีคุณค่าทางศีลธรรมที่ตนเองจงใจได้จะเป็นกฎสากล เช่น การจงใจกล่าวความจริง แม้ในสถานการณ์ที่สามารถกล่าวเท็จได้ เพราะการกล่าวความจริงเป็นความดีสมบูรณ์ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อม เหมือนกับ $๑ + ๑ = ๒$ แต่การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ไม่สามารถเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ เพราะสิ่งที่เป็นความดีสมบูรณ์นั้นไม่มีอยู่ในมนุษย์ปุถุชนทั่วไป และเป็นการยากที่มนุษย์ปุถุชนจะกระทำเช่นนั้นได้ เพราะยังมีเงื่อนไขหรือสถานการณ์แวดล้อมเป็นตัวกำหนดการกระทำของมนุษย์อยู่ด้วย

พุทธจริยศาสตร์ มองปัญหา Moral Dilemma โดยโยงกับข้อปฏิบัติเกี่ยวกับศีลและวินัย สามารถแก้ไขปัญหาคือได้ด้วยการปรับเปลี่ยนหลักการปฏิบัตินั้นให้เหมาะสม จะเห็นได้จากหลักมหาประเทศ ๔ ที่ว่า

๑) สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่าสิ่งนี้ไม่ควร ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๒) สิ่งที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่าสิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

๓) สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่าสิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๔) สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่าสิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^๔

พุทธจริยศาสตร์พิจารณาปัญหา Moral Dilemma กรณีนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุเมธดาบส ตอนที่ปรารณาพระโพธิญาณ และตัดสินใจเลือกประโยชน์ของคนส่วนมากมากกว่าตนเอง ด้วยการพิจารณาว่า

“วันนี้เราเมื่อปรารณาอยู่ก็พึงเผากิเลสของเราได้ แต่จะมีประโยชน์อะไรแก่เราเล่าด้วยการทำให้แจ้งธรรมในที่นี้ ด้วยเพศที่ใครๆ ไม่รู้จัก เราบรรลุพระสัพพัญญุตญาณจักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก พร้อมทั้งเทวโลก จะมีประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยลูกผู้ชาย ผู้มีรูปร่างแข็งแรงนี้ข้ามฝั่งไปคนเดียว เราบรรลุพระสัพพัญญุตญาณแล้ว จักให้มนุษย์พร้อมทั้งเทวดาข้ามฝั่งด้วยการกระทำอันยิ่งใหญ่ของเรา ด้วยลูกผู้ชายผู้มีรูปร่างแข็งแรงนี้ เราบรรลุพระสัพพัญญุตญาณแล้ว จะให้เหล่าชนมากมายข้ามฝั่ง เราตัด

^๔ วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๐๕/๑๓๙-๑๔๐.

กระแสน้ำคือสงสาร ทำลายภพทั้งสาม แล้วขึ้นสู่ธรรมนาว่า จักให้มนุษย์พร้อมทั้ง เทวดาข้ามฝั่ง”^๕

ฉะนั้น เราจึงอาจพูดได้ว่า ความดีก็คือการที่คนหนึ่งจะบรรลุดุธรรม แต่จะดีกว่านั้น ถ้าสอนธรรมให้คนอื่นด้วย และนั่นจึงเป็นที่ความปรารถนาในการเป็นพระพุทธเจ้าก็เพื่อช่วยคนจำนวนมากให้หลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ข้อปฏิบัติเพื่อเป็นพระพุทธเจ้านั้นมิได้สำหรับบุคคลผู้ปรารถนาและจะต้องเป็นพระโพธิสัตว์ก่อน แต่มีปัญหาคือหลายคนอาจไม่ได้มีจิตใจเข้มแข็งเหมือนที่สุเมธดาบสทำ เพราะเมื่อใคร่ครวญถึงความยาวนานของสังสารวัฏแล้ว หลายคนอาจรู้สึกพอแล้ว และปรารถนาจะบรรลุดุธรรมเมื่อมีโอกาส จึงมีน้อยคนปรารถนาที่จะกลับมาเกิดอีกเพื่อบำเพ็ญบารมี^๖ ฉะนั้น การตัดสินใจที่จะทำเพื่อคนอื่นจึงไม่ใช่ทำได้ง่าย จึงเป็นเรื่องน่าแปลกที่มหายานใช้แนวทางนี้เป็นฐานทางจริยศาสตร์มากกว่าเถรวาท และอีกแนวคิดทางหนึ่งที่น่าคิดคือ ผู้ที่บรรลุดุธรรมเป็นพระพุทธเจ้าได้นั้นมีเพียง ๒ แบบคือ ๑) พระปัจเจกพุทธเจ้าที่บรรลุดุธรรมแต่ไม่สอนใคร กับ ๒) พระพุทธเจ้าที่สอนคนอื่น ดูเหมือนการเลือกระหว่าง ๒ แนวทางนี้จะอยู่เหนือความเข้าใจของคนทั่วไป หรือในอีกแง่หนึ่ง ปัญหา Moral Dilemma เกี่ยวข้องแค่ระดับการแก้ไขทางวินัยเท่านั้น แต่ในระดับที่พิจารณาเลือกเป็นพระพุทธเจ้า บุคคลเหล่านั้นอาจไม่มีปัญหาเรื่อง Moral Dilemma แบบที่เรากำลังพิจารณากันอยู่นี้ก็ได้

อีกกรณีหนึ่งการแก้ปัญหา Moral Dilemma นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานเสรีภาพ (freedom) ซึ่งดูเหมือนกรณีธรรมไม่ต้องการให้ใช้เสรีภาพในหลักการนี้ เพราะกฎหมายศีลธรรมได้ถูกตัดสินแล้ว และมีข้อบัญญัติอยู่ในตัวเอง (self-legislated)^๗ ฉะนั้น กรณีธรรมจึงถูกนำไปเปรียบเทียบว่าเป็นจุดยืนเดียวกับศาสนาที่มีข้อจำกัดทางด้านเหตุผลหรือมีเหตุผลในการแก้ปัญหา และบางครั้งปิดกั้นการตีความที่มากเกินไปกว่าตัวบท กล่าวคือ ไม่มีปัญหาให้ต้องขัดแย้งกันอยู่แล้ว เพราะถูกพิจารณาว่าอะไรดีก็คือดี และอะไรชั่วก็คือชั่ว โดยการพิจารณานี้เราอาจมองว่า ข้อปฏิบัติที่ถูยกมาพิจารณาส่วนใหญ่มีระดับที่เข้มข้นที่ต่างกัน เช่น จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล^๘ และศีลหรือวินัยนั้นยังผูกโยงกับความผิดโดยสัมพันธ์กับผู้ทำผิด เช่น ศีล

^๕ พ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๓-๒๔.

^๖ Ven. Pandita (Burma),” If Intention Is Karma: A New Approach to the Buddha’s Socio-Political Teachings” , In **Journal of Buddhist Ethics**, (Online) <http://blogs.dickinson.edu/buddhistethics/> Volume 19, 2012, p.22.

^๗James Luchte, **Kant’s Critique of Pure Reason**, (London :continuum,2007),p.5.

^๘ ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๗-๒๗/๓-๑๐.

ของภิกษุณัณดวัน ทะลุ ต่าง พร้อย เพราะทำผิदन้อยและมากไม่เท่ากัน^๙ ฉะนั้น การพิจารณาปัญหา Moral Dilemma จึงต้องเชื่อมโยงความผิดที่หนักเบาและผู้กระทำในหลายๆ มิติ เช่น กรณีภิกษุที่มีศีลหรือวินัยห้ามแตะต้องกายหญิง แต่หากแม่ของตนตกน้ำก็ต้องพิจารณาถึงศีลก่อน แต่ถ้าถูกกระแสน้ำพัดไป ก็อย่ารีบเอามือจับ แต่ให้หาเรือ แผ่นกระดาน ท่อนไม้ หรือเรือ ถ้าไม่มีก็ให้ใช้ผ้า แต่ถ้าแม่ถูกน้ำพัดแล้วรีบจับคอหรือมือก็อย่าสลัดทิ้ง^{๑๐} จากตัวอย่างข้างต้น การประพจน์ที่ดีหรือชั่วนั้นเป็นไปตามหลักการที่ชัดเจนอยู่แล้ว การคำนึงถึงความดีหรือชั่วเป็นขั้นแรกในการแก้ปัญหา Moral Dilemma แต่เหนือกว่านั้นคือ ความจำเป็นของสถานการณ์ที่เป็นตัวกำหนดให้เราต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการทำนั้นอาจผิดต่อศีลที่เป็นความเศร้าหมองส่วนตัวเอง แต่ไม่ได้ทำลายประโยชน์ของคนอื่น

พุทธจริยศาสตร์ทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่า มีแต่คำสอนเชิงปฏิเสธความชั่ว แต่ไม่เน้นการทำความดีและบางครั้งก็กล่าวถึงโลกหน้ามากเกินไป กรณีที่เราควรพิจารณาคือ ศีล ๕ ซึ่งพิจารณาบนฐานการละเมิดผู้อื่นเป็นหลัก แต่การละเมิดนั้นตั้งอยู่บนฐานที่ควรพิจารณาได้ทั้งในแง่เจตนาและประโยชน์ที่เกิดขึ้น กรณีที่ทหารใช้ปืนยิงผู้ก่อการร้ายเพื่อช่วยเหลือตัวประกัน เราจะพบว่า การกระทำของทหารนั้นเกิดจากเจตนาอย่างน้อย ๒ ข้อคือ ก. เพื่อช่วยชีวิตของเชลย (กรรมดี) และ ข. เพื่อฆ่าคนซึ่งอาศัยใจที่ไม่เป็นกุศล (กรรมไม่ดี) ฉะนั้น หลักถูกต้องทางศีลธรรมและความผิดทางศีลธรรมจึงเกิดขึ้น ในขณะที่ทหารเชื่อว่าเขาเสี่ยงชีวิตของตัวเองเพื่อช่วยคนไว้ ๑๐ หรือร้อยคน ข้อเท็จจริงนี้เขายอมเสี่ยงชีวิตของตนเองเพื่อผู้อื่น หรือยอมรับความทุกข์แทนผู้อื่น การทำนี้เป็นปฏิสรรคสุขที่เกิดขึ้นแก่ตัวเอง และสร้างความสุขเพื่อคนอื่น และคำสอนดังกล่าวนี้มักจะสอดคล้องกับการใช้ชีวิตแบบฆราวาส เช่นเดียวกับหลัก อปปริหานิยธรรมข้อหนึ่งที่ว่า “พวกเจ้าวัชชีจัดแจงไว้ดีแล้วซึ่งความอารักขาป้องกันคุ้มครองอันเป็นธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายด้วยตั้งใจว่าเอนนอนพระอรหันต์ที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นและที่มาแล้วพึงอยู่เป็นผาสุกในแคว้นแคว้น”^{๑๑} โดยหลักอปริหานิยธรรมนี้อาจรวมถึงการป้องกันด้วยความรุนแรง แต่เพราะความรุนแรงนั้นเป็นไปเพื่อความสุขของผู้อื่น เป็นต้น แต่เหมือนว่าคำสอนในลักษณะนี้จะมีการสร้างความรุนแรงขึ้น แต่นั่นเป็นด้วยลักษณะคำสอนที่มุ่งเน้นไปที่ฆราวาสเป็นหลัก เพราะหากพิจารณาในแง่หนึ่ง ยังมีความผิดที่ไม่จำเป็นต้องโต้แย้งคือความผิดที่ตั้งอยู่บนข้อเสียอย่างเดียว เช่น ศีลข้อ ๓ คือประพจน์ผิดในกาม เพราะเป็นความตั้งใจที่จะประพจน์ผิดอย่างเดียว และไม่มีผลที่ถูกต้องทางศีลธรรมตามมาทีหลัง ที่สำคัญคำสอนนั้นจะพบได้ทั้งในหลักการสอนสำหรับพระและภิกษุณี ดังข้อความในธัมมจักกัปปวัตถสูตร

^๙ ดูรายละเอียดใน วิ.ปริ.อ. (ไทย) ๘/๓๙๐.

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน วิ.ม.อ. (ไทย) ๑/๓/๑๗๓.

^{๑๑} ที.ม.หา. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๘๐.

เรื่องกามสุขัลลิกานุโยค คือ การประกอบความสุขในการเสพกาม^{๑๒} ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงมีการโต้แย้งกับหลักความไม่ดี ทั้งในแง่สังคมที่เกิดจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แต่เมื่อต้องทำบางอย่างที่ตนเองเดือนร้อนแล้วสังคมได้ประโยชน์ พุทธจริยศาสตร์ก็จะเลือกทางนั้น ผิดกับการปฏิบัติที่ไม่ใช่ประเด็นโต้แย้งใดเลยจะสอนโดยเน้นไปที่หลักปฏิบัติของพระเป็นส่วนใหญ่

๓.๒ จริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ประยุกต์

จริยศาสตร์เป็นการศึกษาปัญหา “ไม่ลงตัว” (divergent) ซึ่งเป็นคำที่ไทเรลล์ (G.N.M.Tyrell) ใช้ โดยมีอยู่ ๒ คำ คือ “ไม่ลงตัว” และ “ลงตัว” (convergent) โดยแสดงให้เห็นว่า ปัญหาอย่างหลังสามารถแก้ตกไปได้ด้วยการใช้เหตุผลทางตรรกศาสตร์ แต่ชีวิตดำเนินไปโดยปัญหาต่าง ๆ ที่ยังไม่ลงตัว^{๑๓} กล่าวคือ มนุษย์จำต้องอยู่กับปัญหาที่สองซึ่งล้าพังเหตุผลนั้นไม่เพียงพอ แต่ต้องอาศัยคุณค่าของความเป็นมนุษย์เข้าไปมีส่วนในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะคุณค่าทางศีลธรรมที่ยุคหนึ่งถูกมองว่า เป็นเรื่องไร้สาระ และถูกบิดเบือนจนไปว่า ความดีความชั่วเป็นเพียงคำพูดที่อาจนำมาใช้ได้ แต่สิ่งที่จำเป็นจริง ๆ คือ คุณภาพชีวิตของเรา ว่าดีขึ้นแค่ไหนต่างหาก ฉะนั้น อี.เอฟ.ซูเมกเกอร์จึงกล่าวว่า “ในเรื่อง จริยศาสตร์ เราได้ลดความสำคัญ แม้คำที่สำคัญ ๆ ลงไป ซึ่งหากปราศจากคำเหล่านี้การพูดถึงเรื่องศีลธรรมก็จะดำเนินต่อไปได้ คำเหล่านี้ ได้แก่ คุณธรรม ความรัก ชันติ เป็นต้น ผลก็คือ พวกเราได้กลายเป็นคนโง่เขลาที่สุด และไร้การศึกษาในวิชาที่สำคัญที่สุด ในบรรดาวิชาที่ก่อให้เกิดความนึกคิดทั้งปวง เพราะว่าเราไม่มีหัวใจคิดจึงเหมาะเองว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่ใช้ความคิดแล้วสูญเปล่า”^{๑๔}

ในปัจจุบันการศึกษาปัญหาจริยศาสตร์ประยุกต์จึงนับเป็นวิชาที่สำคัญ เพราะสังคมที่ไร้ปัญหาย่อมไม่สร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ ฉะนั้น สังคมใดมีปัญหาย่อมสามารถสร้างประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และแนวทางนี้ย่อมดำเนินไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ตามกระบวนการวิคิดแบบพุทธศาสนาในเรื่องอริยสัจ ๔ กล่าวคือ พิจารณาปัญหา (ทุกข์) จากข้อเท็จจริง (Fact) แล้วนำเอาข้อเท็จจริงนั้นมารวมกันจนกลายเป็นมโนคติ (Concept) ต่อมา

---

^{๑๒} Ven. Pandita (Burma), “ If Intention Is Karma: A New Approach to the Buddha’s Socio-Political Teachings” , In **Journal of Buddhist Ethics**, (Online) <http://blogs.dickinson.edu/buddhistethics/> Volume 19, 2012, p.10.

^{๑๓} อี.เอฟ.ซูเมกเกอร์, **จิตต์แต่แจ้ว : เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**, แปลโดย สมบูรณ์ ศุภศิลป์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า ๑๒๙.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, ๑๓๕.

จึงสร้างเป็น สมมติฐาน (Hypothesis) อันเป็นวิธีการของสมุทัย แล้วจึงเริ่มลงมือทดลอง ปฏิบัติจนได้ทฤษฎีที่ถูกต้อง (Theory) เป็นวิธีของมรรค จนในที่สุดปัญหานั้นดับไป เป็นวิธีการของนิโรธ กลายเป็นกฎ (Law) แห่งความจริง หรือสัจธรรม ฉะนั้น เรากำลังอยู่ในยุคที่สามารถพัฒนาตัวเองอย่างเต็มพิกัด เพราะมองไปทางใดล้วนแต่มีปัญหาทั้งสิ้น การที่สิ้นหวัง หรือท้อแท้จึงเป็นการปฏิเสธต่อวิธีการบรรลู่ถึงสัจธรรมดังกล่าว แม้ในพุทธกาลเองปัญหาก็ก็น่าไม่ได้หายไปหมดสิ้น แต่สิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึงคือ สังคมโดยรวมที่ยังต้องพาอาศัยกันและกันเป็นหลัก และแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา เช่น

๑) บางครั้งสิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องแต่ถ้าข้อเท็จจริงบอกเราว่าไม่มีทาง หรือเป็นไปได้ยากที่จะห้ามหรือแก้ไข เช่น โสเภณี จึงควรยอมรับความจริงเพื่อเป็นหนทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ลดความรุนแรงลง โดยเราอาจแก้กฎหมายให้สิ่งเลวร้ายนั้นกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย (ปลายเหตุ) หรือพิจารณาการแก้ปัญหาที่ระบบ (ทุนนิยม) มีการแข่งขันกัน โดยรัฐมีหน้าที่กำหนดกติกาให้ทุกฝ่ายเล่นเกมอย่างไม่เอาเปรียบกัน

สังคมไม่ควรเปรียบกับสนามแข่งขัน หากแต่ควรเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ทุกคนควรหันหน้ามาร่วมกันผลิตไม่แข่งขันกัน เกื้อกูลกัน ไม่มีใครทำมากหรือน้อยกว่ากัน ทุกคนทำเท่ากันตามความสามารถ

๒) ส่วนอีกทางหนึ่งคือการมองว่า ความเป็นจริงทางสังคมเป็นคนละเรื่องกับความถูกต้องดีงาม การที่เราไม่สามารถห้ามพฤติกรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่จะต้องแก้ไขทางการปฏิบัติ เช่น สืบหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาแล้ว ว่า ทำไมจึงมาเป็นโสเภณี พยายามแก้ไขในระดับการปฏิบัติซึ่งต้องอิงอาศัยกฎหมายควบคู่กันไปด้วย โดยยึดหลักความชอบธรรมดีงามเอาไว้อย่างมั่นคง (ต้นเหตุ)

จริยศาสตร์กับวิชาการอื่น

การศึกษาจริยศาสตร์ในปัจจุบัน จำเป็นต้องศึกษาควบคู่กับการศึกษาวิชาการอื่น ๆ เพื่อเข้าใจในบริบทที่เกี่ยวข้องและนำเสนอข้อความหรือหลักการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อันเป็นการสร้างข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจ เช่น ปัญหาความผิดปกติทางเพศ นอกจากแนวคิดทางด้านจริยศาสตร์แล้วยังต้องศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างจิตวิทยา สังคมวิทยา เป็นต้น ในที่นี่จะได้กล่าวถึงวิชาการต่าง ๆ ที่จริยศาสตร์เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) จริยศาสตร์กับรัฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ต้องสัมพันธ์อยู่กับการแสดงออกภายนอกของมนุษย์ ส่วนจริยศาสตร์ควบคุมไปถึงลักษณะภายในใจที่เป็นแรงจูงใจและเหตุผลในการแสดงออกเหล่านั้น

๒) จริยศาสตร์กับศาสนา ศาสนาจะสมบูรณ์ด้วยผลจากหลักจริยธรรม แต่ศาสนาพัฒนาไปได้ไกลกว่า เพราะทำให้มนุษย์หลุดพ้นได้ ส่วนจริยศาสตร์ยังเป็นเพียงหน้าที่ที่มนุษย์จะพึงปฏิบัติต่อกันเท่านั้น

๓) จริยศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์มุ่งตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมีจุดหมายคือการกินดีอยู่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานในการช่วยพัฒนาตนเองให้มีศีลธรรมมากขึ้น เศรษฐศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือไปสู่คุณค่าทางจริยศาสตร์

๔) จริยศาสตร์กับสังคมวิทยา สังคมวิทยาศึกษากระบวนการทางพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตั้งอยู่บนฐานของจริยศาสตร์ ถ้าปราศจากจริยธรรมสังคมก็ไม่อาจดำเนินไปด้วย จริยศาสตร์จึงช่วยสร้างคุณธรรมและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ลักษณะของการศึกษาทางจริยศาสตร์

ในการศึกษาทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในปัจจุบัน ได้วางการศึกษาทั้งในการด้านข้อเท็จจริง และการวิเคราะห์ในส่วนรายละเอียด ซึ่งจริยศาสตร์ประยุกต์นั้นจำต้องอาศัยการศึกษาใน ๓ ลักษณะนี้คือ^{๑๕}

๑) การศึกษาในลักษณะของการพรรณนาหรือลักษณะเชิงประจักษ์ (descriptive - empirical) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางจริยธรรมของมนุษย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐานต่าง ๆ มาอธิบายปรากฏการณ์นั้น

๒) การศึกษาเพื่อหาเกณฑ์บรรทัดฐาน (normative study) เป็นการวิเคราะห์หาคำตอบในเชิง จริยธรรม เช่น ความดีคืออะไร ความถูกต้องควรมีลักษณะอย่างไร

๓) การศึกษาในลักษณะของการวิเคราะห์และวิจารณ์ (analytical - critical study) เป็นการประเมินคำอธิบายต่าง ๆ ของจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน เป็นคำตัดสินทางจริยธรรมที่นักจริยศาสตร์เสนอนั้นมีเหตุผลแค่ไหน

ขอบเขตของจริยศาสตร์ประยุกต์

จริยศาสตร์โดยทั่วไปศึกษาปัญหาโดยทั่วไปที่เกี่ยวกับมนุษย์ และการกระทำของมนุษย์ที่แสดงออกมาเป็นหลัก ซึ่งแนวคิดและทัศนะที่นักปรัชญา นักศาสนา และผู้ที่เกี่ยวข้องนำเสนอขึ้นแล้วมีข้อแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม โอกาส และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้นความถูกต้องที่นำเสนอในจริยศาสตร์จึงนับเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ในสถานการณ์ที่สมมติ หรือจำลองขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือกำลังจะเกิดขึ้น ปัญหา

---

^{๑๕} ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ดำเนินการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓.

ดังกล่าวได้ถูกนำเสนอไว้ในการศึกษาจริยศาสตร์ประยุกต์ โดยไม่ใช่จะเกี่ยวพันเฉพาะจริยศาสตร์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น ซึ่งต้องนำมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณา หรือเป็นบริบทที่ต้องศึกษาและนำไปสู่การวิเคราะห์และการวิพากษ์ในประเด็นปัญหาดังกล่าว เพื่อหาข้อสรุปที่นำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ฉะนั้น ขอบเขตของจริยศาสตร์ประยุกต์ จึงอาจสรุปลักษณะปัญหาได้ดังนี้

๑) ปัญหาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาความผิดปกติทางเพศ การซื้อขายอวัยวะ เป็นต้น

๒) ปัญหาระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น ปัญหามลภาวะ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

ประโยชน์จากการศึกษาจริยศาสตร์ประยุกต์

ประโยชน์จากการศึกษาตามหลักการทั่ว ๆ ไป ก็คือ ได้เรียนรู้สิ่งที่ยังไม่รู้ หรือ หากได้เรียนรู้แล้วย่อมทำให้ความรู้เดิมแจ่มชัดมากขึ้น ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นส่วนที่สร้างทัศนคติหรือความเห็นต่อปัญหาจริยศาสตร์ได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น เพราะความเห็นนับเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ เมื่อมีความเห็นเสมอกันย่อมสร้างจุดหมายร่วมกันในสังคมนั้น จากนั้นจึงวางกฎระเบียบในการปฏิบัติให้เสมอกันเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต รวมถึงการตัดสินใจ กระทำสิ่งใดที่ผิดต่อจริยธรรมจะต้องถูกประณามว่าขัดประโยชน์ของตนเอง หรือผู้อื่นหรือไม่? กล่าวคือ หากสังคมใดมีจุดหมาย คือ การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสงบ ก็วางระเบียบให้สอดคล้องกับจุดหมาย หรือหากสังคมใดมีจุดหมายเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ก็วางกฎระเบียบให้สูงยิ่งขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ฉะนั้น การศึกษาจริยศาสตร์ประยุกต์เพื่อรวบรวมข้อคิดทฤษฎีของนักคิดทั้งหลาย และวางกฎระเบียบให้สอดคล้องกับจุดหมายของสังคมนั้น ๆ ต่อไป

๔. ปัญหาท้าทาย

๔.๑ ภาษาในมุมมองศาสนาและปรัชญามีความหมายอย่างไร อธิบายมาพอเข้าใจ

๔.๒ ภาษาใจเป็นหลัก (mind-first) และภาษาเป็นหลัก (language-first) มีคำอธิบายโยงกับภาษาศาสนาอย่างไรได้บ้าง อธิบาย

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ชยติลเลเก. พุทธญาณวิทยา. แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง. อัญญา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

๓๔ พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9,ดร. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. **ปรัชญาภาษา**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

Dummett, M. **Wang's paradox**. London: Duckworth.1975.

Martin Davies. "Foundational Issues in the Philosophy of Language". in **The Blackwell Guide to the Philosophy of Language**. edited by Michael Devitt and Richard Hanley. UK: Blackwell Publishing Ltd.,2006.

ROBERT AUDI. **THE CAMBRIDGE DICTIONARY OF PHILOSOPHY**. second edition. New York: Cambridge University Press, 1999.

บทที่ ๓
จริยศาสตร์กับปัญหาสังคม

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาจริยศาสตร์กับการแก้ปัญหาสังคม
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสังคมกับการป้องกันและแก้ปัญหา
- ๑.๓ เพื่อศึกษาจริยศาสตร์กับปัญหาเรื่องเสรีภาพ , สิทธิ และหน้าที่
- ๑.๔ เพื่อศึกษาจริยศาสตร์กับปัญหาธรรมชาติของมนุษย์

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังจากเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจปัญหากับแนวคิดทางด้านสังคม
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสังคมกับการป้องกันและแก้ปัญหา
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจจริยศาสตร์กับปัญหาเรื่องเสรีภาพ , สิทธิ และหน้าที่
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจจริยศาสตร์กับปัญหาธรรมชาติของมนุษย์

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ จริยศาสตร์กับการแก้ปัญหาสังคม

ปัญหาสังคม (Social problems) เป็นสิ่งที่ทางพุทธศาสนาเรียกว่าทุกข์ นั่นคือสาเหตุของความผิดไปจากปกติของสังคมโดยรวม ปัญหาสังคม เป็นสิ่งหนึ่งในการศึกษาถึงพฤติกรรมที่ขัดแย้งกันภายในสังคมจนก่อปัญหาขึ้น ก็คือ สังคมทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมครอบครัว ชุมชน ชาติ นานาชาติ ย่อมมีผลกระทบจากปัญหาสังคมทั้งสิ้น เพราะมีความเกี่ยวเนื่องกันตลอด อย่างปัญหาลูกเกิดมาไม่มีใครเลี้ยง ก็ส่งให้สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือเด็กที่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเรียนหนังสือหันเข้าหาการพนัน ยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมกล่าวคือ ปัญหาคนขรา คนจรจัด อาชญากรรม สงคราม ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ทำให้คนส่วนใหญ่ทนไม่ได้ หากปัญหาสังคมเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษาอย่างจริงจังและหาวิธีการแก้ไขย่อมเป็นการยากแก่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

อีกส่วนหนึ่งของปัญหาสังคมมาจากการดำเนินชีวิตที่ต้องการความสุขส่วนตัว ย่อมต้องเกิดปัญหาการแข่งขันกัน อันนำไปสู่ความขัดแย้งกันในสังคม เหมือนกับสังคมในทางพุทธศาสนาแต่ก่อนไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติพระวินัยขึ้นมา เพราะพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคลขึ้นต่าระบบพระโศดาบัน แต่ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์มากขึ้น ลากสักการะมากยิ่งขึ้น ทำให้จุดประสงค์ในการบวชเข้ามาผิดออกไปจากแต่ก่อนที่บวชเข้ามาเพื่อปฏิบัติธรรม แต่กลับบวชเข้ามาเพื่อลากสักการะชื่อเสียง ฉะนั้น การวางกฎไว้เพื่อคุมคนที่ไม่ละอาย และเพื่อรักษาไว้ซึ่งผู้มีศีลเป็นที่รักจึงเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าการปกครองและกฎหมายขาดจุดหมายในการพัฒนามนุษย์คือการปกครองและกฎหมายนั้นไม่เป็นเครื่องมือสื่อศึกษา พอสังคมสงบเรียบร้อยและมีความพร้อมพร้อมทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความลุ่มหลงเพลิดเพลินมัวเมา ความเฉื่อยชาประมาท และขัดแย้งในหมู่ชนก็จะแพร่หลายขยายตัวต่อจากนั้น สังคมก็จะเลือนไหลลงไปในการแสวงหาความเสื่อมหรือวนเวียนอยู่ในวงจรแห่งความเจริญแล้วก็เสื่อม เช่นเดียวกับอารยธรรมเก่า ๆ เช่น กรีกและโรมัน เป็นต้น ที่ล่มสลายไปแล้วในอดีต เรื่องนี้จะต้องสำนึกตระหนักกันให้มาก เพราะสังคมที่เจริญขึ้นในทางเศรษฐกิจที่พร้อมพร้อมและความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมั่นคงถึงระดับหนึ่งแล้ว ความโน้มเอียงที่จะประมาทมัวเมาจะแรงเข้มมาก จนแม้แต่จะมีมาตรการในการพัฒนาทางจิตปัญญาอยู่ก็ยิ่งยากที่จะสูงส่งคนนั้นขึ้นไปได้

ฉะนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ปัญหาสังคมส่วนใหญ่ล้วนเกิดขึ้นหรือเกี่ยวพันกับมนุษย์ทั้งสิ้น อาจเป็นด้วยสาเหตุที่มนุษย์มีกระบวนการวิวัฒนาการที่แปลกกว่าสิ่งมีชีวิตในโลกกล่าวคือ สามารถเข้าได้กลับทุกที่ทุกสภาพอากาศ และมีการประยุกต์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองอย่างที่ไม่มียิ่งสิ่งมีชีวิตใดในโลกสามารถพัฒนาไปได้ โดยการพัฒนาดังกล่าว

ล้วนสร้างปัญหา กลับคืนมาให้กับมนุษย์เองโดยตลอด และนับวันยิ่งซับซ้อนขึ้น แม้ปัจจุบันจะมีการพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว แต่วิธีการแก้เองก็ยังมีปัญหาคือ ไม่สมบูรณ์พอ ตลอดทั้งปัญหาเองก็พัฒนาต่อไป การแก้จึงต้องพัฒนาต่อไปด้วยไม่อาจหยุดนิ่งได้ และหลักวิชาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาอย่างมากมายจนปัจจุบันอาจนับได้เป็นหลายพันสาขาวิชาดีกว่าได้ ซึ่งหากสรุปมาแล้ววิชาการต่าง ๆ มี ๒ ลักษณะ คือ

๑) วิชาที่เกี่ยวกับความจริง โดยวิชาการเหล่านี้มุ่งแสวงหาความจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ เรียกว่า เป็นวิชาที่มนุษย์ช่วยกันสร้างสมมติฐานแล้ววินิจฉัยหรือปฏิบัติจนเกิดเป็นความจริงดังกล่าว วิชาเหล่านี้เช่น วิทยาศาสตร์ ศาสนา เคมี เป็นต้น

๒) วิชาที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง เป็นวิชาที่แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยหลักการทางด้านเหตุผล และสร้างสมมติฐานแต่ไม่จำเป็นต้องหาข้อสรุปที่ตายตัว เช่น วิชาปรัชญา เป็นต้น ซึ่งวิชานี้ช่วยตรวจสอบวิชาที่เกี่ยวกับความจริงข้างต้น หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาความจริงที่เกิดขึ้น

แต่ทั้งสองศาสตร์ดังกล่าว หากมองย้อนไปแล้วทุกสาขาวิชาล้วนเกิดมาจากที่เดียวกันทั้งสิ้น เหมือนผลมะม่วงที่มากมายล้วนเกิดจากต้นเดียวกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นก็เกิดจากที่เดียวกัน กล่าวคือ มนุษย์ ทุกศาสตร์จึงเกี่ยวกับมนุษย์ที่ต้องศึกษาทั้งตัวเอง และสังคมรอบข้าง โดยการศึกษาจึงจำต้องประยุกต์ให้เหมาะกับตัวเองและสภาพสังคม ทุกวิชาจึงต้องประสานและสอดคล้องกัน เรียกว่า ประยุกต์ มาใช้ได้

แนวคิดทางจริยศาสตร์ได้ถูกนำมาประยุกต์เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาสังคมที่ปรากฏชัดมี ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

๓.๑.๑ กลุ่มสัมพัทธนิยม (Relativism) มองว่า เกณฑ์ที่จะตัดสินเป็นปัญหาไม่มีลักษณะที่ตายตัวขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เวลา เป็นไปไม่ได้ที่จะหาเกณฑ์สากลซึ่งใช้ได้ทุกแห่งและทุกเวลา ข้อเท็จจริงมีได้บอกเราว่าเป็นเช่นนั้น สัมพัทธ์หมายความว่าอย่างไร ศ.ดร. วิทย์ วิศทเวทย์อธิบายว่า^๑ “สมมติว่าเรามีน้ำแก้วหนึ่งอยู่ในห้อง เราเทมันลงในแก้วอีกใบหนึ่งได้ เพราะมันมีลักษณะเป็นของเหลว ความเหลวเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่ตายตัวของแก้ว น้ำหรือ จะเห็นได้ว่าไม่ใช่ เพราะถ้าเราเอาไปแช่ในตู้เย็นที่เย็นจัด มันก็จะกลายเป็นของแข็ง หรือหากเรานำไปต้มมันก็จะกลายเป็นไอ ดังนั้น ความเหลวของน้ำแก้วนี้มิใช่สิ่งตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับสภาพหรือเงื่อนไขบางอย่าง คือ สภาพของน้ำเอง เช่นเดียวกับที่ความแข็งของมันขึ้นอยู่กับสภาพอีกสภาพหนึ่งคือสภาพในตู้เย็น หรือการอยู่บนเตาไฟเป็นเงื่อนไขทำให้มันระเหยเป็นไอ นั่น ความสัมพันธ์ที่มันมีกับสิ่งอื่นเป็นปัจจัยกำหนดลักษณะของมัน เราจึงกล่าว

^๑ วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๙), หน้า ๔๙-๖๐.

ว่า คุณสมบัติหรือลักษณะของน้ำนั้นเป็นสิ่งสัมพัทธ์” ฉะนั้น สัมพัทธนิยมทางจริยศาสตร์จึงมีข้อสรุปไว้ ๒ ข้อ ดังนี้^๒

ก) จารีตประเพณีควรเป็นเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม เพราะประเพณีของแต่ละชุมชนนั้นเป็นผลงานของคนรุ่นเก่า ๆ ที่ได้พยายามปรับปรุงเพื่อยังประโยชน์และความผาสุกให้เกิดขึ้นในชุมชน การแสวงหาสิ่งอื่นเป็นหลักแทนนั้นมีใช้เรื่องง่าย หรือถึงแม้จะเป็นไปได้หลักอันใหม่ก็ยังมีได้รับการพิสูจน์ว่า เหมาะสมกับสังคม มากกว่าจารีตประเพณีที่ได้รับการทดสอบมาเป็นเวลานาน

ข) ไม่ควรนำเกณฑ์ของสังคมหนึ่งไปใช้ตัดสินการกระทำของคนที่อยู่ในอีกสังคมหนึ่ง เพราะเกณฑ์ของสังคมหนึ่งเกิดขึ้น และได้รับการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งหลายที่เป็นของสังคมนั้น เช่น ถ้าประเทศหนึ่งออกกฎหมายอนุญาตให้คนทำแท้งได้สะดวกขึ้นเนื่องจากตกอยู่ในสภาพที่ว่าการไม่อนุญาตนั้นก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าที่อนุญาต เราซึ่งไม่ตกอยู่ในสภาพนั้นมีความชอบธรรมอะไรที่จะไปตำหนิว่า ศีลธรรมในประเทศนั้นเสื่อมลง หรือประเทศที่มีประชากรมากจนจะเป็นอันตรายต่อความอยู่รอด ถ้าจำเป็นจริง ๆ เขาอาจออกกฎหมายลงโทษคนมีลูกมากก็ได้ สมควรหรือไม่ที่เราจะไปตำหนิเขาด้วยสาเหตุเพียงว่าเขาไม่เหมือนเรา

๓.๑.๒ กลุ่มสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ลักษณะที่มองว่า ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นอยู่กับความเห็นหรือการกำหนดของผู้ใด หรือของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant ค.ศ. ๑๗๒๔-๑๘๐๔) ปราชญ์ชาวเยอรมัน ได้อธิบายให้ความกระจ่างถึงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย, จิตใจ และโลกภายนอก ในยุคนั้นคริสตศาสนามีอิทธิพลครอบคลุมทั่วยุโรป และแนวคิดที่มีอิทธิพลสูงคือแนวคิดที่ว่าจิตวิญญาณเท่านั้นที่เป็นจริง ส่วนโลกภายนอกเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏขึ้นในจิตเท่านั้น ไม่มีอยู่จริง และร่างกายเป็นของต่ำซึ่งมักก่อให้เกิดบาป ค้านท์อธิบายว่าโลกภายนอกนั้นมีอยู่จริง แต่จิตใจของผู้รับรู้เป็นตัวการนำมาแปลงและเสริมแต่งอีกทีหนึ่ง ตัวอย่างเช่นตามองเห็นบ้านหลังหนึ่งโดยที่เห็นแต่ทางด้านหน้า แต่ในใจของผู้มองก็จะมีภาพของบ้านทั้งหลังขึ้นมาประกอบด้วยผนังทั้งสี่ด้าน ในส่วนของปัญหาทางจริยศาสตร์ ค้านท์ เป็นนักปรัชญากลุ่มสัมบูรณ์นิยม ที่มองว่าดีชั่วเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว มีเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมที่แน่นอน แต่มีหลักการที่ใช้ตัดสินความดีชั่ว ได้แก่เจตนา เพราะสิ่งใดที่ทำไปด้วยเจตนาดีสิ่งนั้นจึงดี หลักการพิจารณากฎศีลธรรมของค้านท์จึงมี ๒ อย่าง คือ^๓

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๗-๖๙.

^๓ ศ.ดร.วิทย์ วิศทเวทย์, ปรัชญาทั่วไป (มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต), พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, พ.ศ.๒๕๓๑), หน้า ๑๕๙

ก. จงทำตามหลักที่ท่านจงใจที่จะให้เป็นกฎสากล คือให้เป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับได้ ตัวอย่างเช่น ถ้ายืมเงินเจ้าหนี้มา ควรจะต้องใช้คืนหรือไม่? ค่านท์กล่าวว่าเจ้าหนี้ทั่วโลกคงต้องการให้ผู้ยืมใช้คืน ดังนั้นไม่ว่าจะยืมเงินจากใคร ที่ใดก็ตาม ต้องใช้คืนให้กับเจ้าหนี้เสมอ นั่นคือเจ้าหนี้มีสิทธิ (right) ที่จะได้คืน และลูกหนี้มีพันธะหรือหน้าที่ (duty) ที่จะต้องคืนเงินให้แก่เจ้าหนี้ ค่านท์กล่าวว่างค์ประกอบสำคัญที่สุดของการที่จะประพฤติปฏิบัติดีของมนุษย์มี ๒ ประการ ประการแรกคือ good will หมายถึงความตั้งใจดี ความมุ่งสู่ความดีงามและความถูกต้อง ซึ่ง good will นี้จะอยู่ในใจของมนุษย์ที่ดีงามทุกคน โดยที่มนุษย์ที่ดีงามจะปฏิบัติตาม good will อย่างไม่มีเงื่อนไข ตัวอย่างเช่น มนุษย์จะช่วยเหลือนมนุษย์ผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก ก็เพราะด้วย good will ที่เห็นว่าการช่วยเหลือนมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามในตนเอง ไม่ใช่ช่วยเหลือเพราะต้องการสิ่งตอบแทนหรือต้องการค้ำยกย่องสรรเสริญ ค่านท์เห็นว่า good will นั้นเป็นคุณธรรมที่ไม่ต้องการการพิสูจน์ เป็นสากล ใช้ได้ทุกที่ทุกแห่งในโลก มนุษย์จะทำการที่ต้องด้วยเหตุผลก็คือสิ่งนั้นถูกต้อง ไม่ใช่ด้วยเหตุผลอื่น องค์ประกอบที่สองของการประพฤติปฏิบัติดีของมนุษย์คือ free will หมายถึงความสามารถที่จะเลือกได้โดยไม่ได้ถูกบีบบังคับ คือมีอำนาจใจที่จะเลือก การกระทำดี คือต้องเลือกที่จะกระทำดี มิใช่กระทำเพราะถูกบังคับ ล่อลวงหรือหวังผลตอบแทน ถ้าหากปราศจาก free will แล้วการกระทำนั้นก็ไม่มีคุณค่าทางจริยธรรม ค่านท์เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีสติปัญญาที่จะเลือกทำดีหรือทำชั่วได้ ในกรณีนี้ต่อมาผู้แย้งว่าแท้ที่จริงมนุษย์ไม่ได้มีความสามารถที่จะเลือกได้เสมอไป เพราะว่าการกระทำบางครั้งถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางพันธุกรรมและสภาพแวดล้อม

ข. จงอย่าใช้เพื่อนมนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อการใด คือ ปฏิบัติต่อมนุษย์ในฐานะที่เขาเป็นจุดหมาย ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือที่จะพบจุดหมายอื่น ค่านท์กล่าวว่า “ในการที่จะต้องเลือกที่จะปฏิบัติ ให้ปฏิบัติโดยเสมือนว่าแนวทางนั้นสามารถนำไปปฏิบัติในที่ใดก็ได้เป็นสากล” หลักจริยธรรมของค่านท์ มีส่วนอย่างมากต่อการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการที่มนุษย์จะปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันค่านท์กล่าวว่า “มนุษย์ต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยความเท่าเทียมโดยให้เกียรติและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่อาจใช้มนุษย์ด้วยกันเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อื่น” (...to treat human beings as an end, not as a means..”) ตัวอย่างเช่นมนุษย์อาจใช้สัตว์และพืชเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เช่นเป็นอาหาร ใช้ทำงานหรือทดลองทางการแพทย์ แต่มนุษย์จะทำเช่นนั้นกับมนุษย์ด้วยกันเหมือนกับที่ปฏิบัติต่อพืชและสัตว์ไม่ได้ ต้องใช้มาตรฐานของมนุษย์มาปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ประเด็นนี้ได้รับการขยายผลเป็นประเด็นของสิทธิมนุษยชนในเวลาต่อมา หลักจริยธรรมของ Kant มีลักษณะที่เป็นสัมบูรณ์ (absolute), ไม่มีเงื่อนไข (unconditional), และมีลักษณะที่จะให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติให้เหมือนกัน (imperative) จึงเรียกว่า categorical imperative

สำหรับ Kant เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ไม่ใช่ความสุข (happiness) แต่เป็นการที่มนุษย์บรรลุถึงความดี และมี good will ซึ่งได้มาจากการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ในกรอบของศีลธรรม ตัวอย่างอิทธิพลของจริยธรรมของ ค่าน้ำจะเห็นได้จากเรื่องของเรือ Titanic ซึ่งเป็นเรือโดยสารใหญ่ที่สุดในโลกสมัยนั้นซึ่งได้ชนภูเขาน้ำแข็งจนอัปปางลง ขณะที่เรือกำลังจมลง ผู้ชายนับพันต่างยืนนิ่ง ยอมให้ผู้หญิงและเด็กลงเรือชูชีพก่อน โดยไม่คำนึงถึงชีวิตตนเอง เพราะถือว่าเป็นหน้าที่และเกียรติยศของผู้ชายที่จะต้องให้เกียรติและสิทธิแก่เด็ก และผู้หญิงที่อ่อนแอกว่า กับต้นและลูกเรือซึ่งปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือผู้โดยสารจนเรือจมและเสียชีวิตไปพร้อมกับเรือ เพราะถือว่าหน้าที่สำคัญยิ่งกว่าชีวิต รวมทั้งนักดนตรีประจำเรือซึ่งทุกคนเล่นดนตรีจนถึงนาทีสุดท้ายที่เรือจมโดยไม่มีใครหนีเอาชีวิตรอด Kant มีสุขภาพไม่ดีนัก รูปร่างเล็กและบอบบาง มีชีวิตอย่างสมถะและสันโดษ แต่แนวความคิดของเขามีพลังมหาศาลต่อปรัชญาของโลกตะวันตกมาจนทุกวันนี้^๔ ในส่วนของการลงโทษค่าน้ำมองว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน กล่าวคือ คนผิดต้องชดใช้ โดยเขาเสนอทฤษฎีการลงโทษว่า^๕

๑) อาชญากรต้องได้รับโทษเพียงเพราะเขาก่ออาชญากรรมขึ้นเท่านั้นการลงโทษไม่มีเหตุผลอื่นเช่น อ้างว่าเพื่อสังคม เพราะนั่นเท่ากับเป็นการลดทอนความสง่างามของมนุษย์ลงมาเป็นเครื่องมือเพื่อเป้าหมายอื่นนอกตัวมนุษย์

๒) การลงโทษอาชญากรต้องเป็นไปตามสัดส่วนของความรุนแรงของอาชญากรรมที่เขาได้ก่อขึ้น นั่นก็คือถ้าทำผิดน้อยการลงโทษก็จะน้อย ถ้าทำผิดมาก การลงโทษก็จะรุนแรงขึ้น และผู้ที่ทำผิดกรรมจะต้องถูกประหารชีวิต

๓.๑.๓ ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) แนวความคิดที่ว่า “การกระทำที่นำประโยชน์สูงสุด แก่จำนวนคนมากที่สุด และให้ประโยชน์ได้นานที่สุด คือแนวทางปฏิบัติของมนุษย์” ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของแนวความคิดนี้คือ เจเรมี เบนทัม (Jeremy Bentham ค.ศ. ๑๗๔๘-๑๘๓๒) ปราชญ์ชาวอังกฤษ โดยอธิบายว่า ”ประโยชน์ (utility) หมายถึงความสุข (happiness)หรือความพึงพอใจ (pleasure) ของคนจำนวนมาก ยิ่งมากยิ่งดี และให้มีระดับของความพึงพอใจสูงที่สุดและนานที่สุด ให้มีความทุกข์ (pain) น้อยที่สุดและสั้นที่สุด” แนวความคิดนี้จึงมีผู้เรียกว่า “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) Bentham ถึงกับคิดสมการทางคณิตศาสตร์คำนวณหาค่าของความสุขเป็นตัวเลขโดยใช้ตัวแปรดังกล่าว นักปราชญ์ที่สำคัญอีกผู้หนึ่งที่ได้พัฒนาแนวคิดของ Utilitarianism จนแพร่หลายคือ จอห์น สจ๊วต มิลล์

^๔ สัญญา ภัทรชัย และ กำแหง จาตุรจินดา , จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ Medical ethics , เผยแพร่ใน<http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/raog/ethic1.html> (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

^๕ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ดำเนินการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑๘.

(John Stuart Mill ค.ศ.๑๘๐๖-๑๘๗๓) นักคิดและนักการเมืองคนสำคัญชาวอังกฤษ Mill อธิบายว่าความสุขหรือความพึงพอใจอาจอยู่ในรูปของความสุขทางกายภาพ เช่นอาหารที่อร่อย หรือความสะดวกสบายหรืออาจอยู่ในรูปของความสุขหรือความพึงพอใจทางสติปัญญา เช่นการได้คิดในสิ่งที่ดีงามและมีเหตุผล Mill เน้นว่าคุณภาพของความสุขมีความสำคัญกว่าปริมาณหรือระยะเวลา แนวคิดของ Utilitarianism พิจารณาเฉพาะผลลัพธ์ของการกระทำ (consequence) ต่างจากแนวคิดของ Kant ซึ่งพิจารณาเฉพาะเหตุผลหรือแรงกระตุ้น (motive) ในการกระทำ หลักการของ Utilitarianism จะไม่คำนึงถึงแนวทางและวิธีการ แต่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมที่จะตามมา ในเวลาต่อแนวคิดนี้จึงมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองการปกครอง ทั้ง Bentham และ Mill ต่างก็มีบทบาทสำคัญในวงการเมืองของประเทศอังกฤษในยุคของตน แนวคิดของ Utilitarianism ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคริสตศาสนาว่าไม่คำนึงถึงคุณธรรมหรือความถูกต้อง ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มุ่งแต่จะหาแต่ความพึงพอใจ ซึ่งจะทำให้มนุษย์กระทำตามสัญชาตญาณ เช่นเดียวกับสัตว์^๖ หรือแม้แต่การลงโทษ (punishment) กลุ่มนักคิดประโยชน์นิยมอย่าง Bentham กล่าวว่า การลงโทษทุกอย่างเป็นสิ่งผิดและถือเป็นความชั่วร้าย เพราะการลงโทษเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างชั่วร้ายคือ ทำให้มนุษย์ปราศจากความสุข ฉะนั้น กลุ่มประโยชน์นิยมจึงสนับสนุนการลงโทษด้วยเหตุผล ๒ ข้อ คือ^๗

๑) การลงโทษอาชญากรเพื่อช่วยป้องกันอาชญากรรม หรืออย่างน้อยก็ลดระดับความรุนแรงของอาชญากรรมลงมา

๒) การลงโทษทำให้อาชญากรกลับคืนสู่สังคมได้ และด้วยกระบวนการลงโทษ มีการให้การศึกษา การรักษาแบบจิตบำบัดและการฝึกอาชีพที่เหมาะสม ในท้ายที่สุดเมื่อเขาพ้นโทษสามารถกลับสู่สังคมได้ในฐานะพลเมืองที่มีความสามารถในการผลิต

๓.๒ สังคมกับการป้องกันและแก้ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม ล้วนมีมาตรการวินิจัยความถูกต้องต่างกัน ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ทางสังคม จารีตประเพณีในแต่ละสังคมประกอบกันไปด้วย

๑) กฎหมาย (Law) คือ ข้อกำหนดหรือกฎที่สถาบันหรือบุคคลผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือเพื่อใช้บังคับบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติตามในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลด้วยกัน หรือระหว่างบุคคลกับรัฐ

^๖ สัญญา ภัทรชัย และ กำแหง จาตุรจินดา , จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ Medical ethics , เผยแพร่ใน <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/raog/ethic1.html> (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

^๗ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า ๒๑๖.

วิทยากร เชียงกุล ได้ให้ความหมายว่า “องค์ความรู้เรื่องกฎและหลักการ เพื่อบริหารความเป็นระเบียบและความยุติธรรมในประเทศหนึ่ง ๆ มักพัฒนาจากขนบธรรมเนียมของสังคมในอดีต หรือโดยการศึกษาหยิบยืมจากกฎหมายของประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมและกฎหมายมาก่อน”^๘ โดยกฎหมายนั้นได้รับการตราขึ้นขึ้นทั้งนี้โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. เพื่อเป็นข้อบังคับทั้งให้ประชาชนทำหรือเว้นจากการกระทำ มีความมุ่งหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ข. เพื่อเป็นข้อบังคับของประเทศ หมายความว่า กฎหมายของประเทศใด ก็ใช้บังคับเฉพาะในขอบเขตของประเทศนั้นเว้นแต่กฎหมายของสองประเทศมีลักษณะบังคับตรงกันหรือเป็นกฎหมายนานาชาติที่ใช้ได้ทั่วโลก

ค. เพื่อเป็นข้อบังคับความประพฤติ กฎหมายไม่บังคับสิ่งนอกวิสัยของความประพฤติ เช่น ไม่บังคับให้คนต้องคิดอย่างนั้นอย่างนั้น ถึงกฎหมายไม่บังคับจิตใจของมนุษย์โดยตรง แต่ก็บังคับอยู่โดยอ้อม เพราะกฎหมายบังคับความประพฤติและความประพฤติมีสมุฏฐานมาจากจิตใจ ในกรณีที่กฎหมายลงโทษฐานประมาท ก็เพราะประมาทแล้วทำผิด ถ้าลำพังแต่ประมาทโดยไม่ได้ทำผิด กฎหมายก็บังคับลงโทษไม่ได้

กฎหมาย มีบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตาม มีลักษณะบังคับลงโทษตามลักษณะของกฎหมาย ซึ่งอาจจะมีผลบังคับลงโทษจากมาตรหนึ่ง หรือหลายมาตราก็ได้ กล่าวคือมีผู้เสียหายมาน้อยเพียงไร จึงต้องดูว่า กฎหมายนั้น ๆ มีลักษณะบังคับอย่างไร

อย่างในกรณีที่ไม่มีตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้นโดยตรงให้วินิจฉัยตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ให้วินิจฉัยตามกฎหมายที่ใกล้เคียงให้วินิจฉัยตามกฎหมายทั่วไป ผลบังคับทางกฎหมายหรือการลงโทษ มี ๒ อย่าง คือทางแพ่ง ได้แก่การบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือบังคับนิติกรรมเป็นโมฆะเป็นต้น และผลบังคับทางอาญามี ๕ อย่าง คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

๒) หลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิความเป็นคน, สิทธิเสรีภาพทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่คนทุกคนควรจะได้รับจากรัฐ เช่น สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครอง และการใช้ทรัพยากรของประเทศอย่างเป็นประชาธิปไตย , สิทธิที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีมาตรฐานพอเพียง, ได้รับการทั้งสาธารณสุขและการศึกษามีความหมายคล้ายคำว่า Civil Rights หรือ Civil Liberties แต่ ๒ คำหลังนี้มักหมายถึง สิทธิเสรีทางการเมืองเป็นหลัก^๙ สิทธิมนุษยชนจึงเป็นหลักกว้าง ๆ ที่เกิดจากข้อตกลงร่วมกัน

^๘ วิทยากร เชียงกุล, อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ , (กรุงเทพมหานคร : สายธาร, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๙.

^๙ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๙๘.

ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ดังข้อความที่ประกาศว่า

“ปัญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับบรรดาประชากรและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่าเอกชนทุกคนและองค์การของสังคมทุกองค์การ โดยการรำลึกถึงปัญญานี้เป็นเงื่อนไข จะบากบั่นพยายามด้วยการสอนและศึกษา ในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือ และการปฏิบัติตามโดยสากลและอย่างเป็นผลจริงจังทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐ สมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐนั้น ๆ”^{๑๐}

สิทธิมนุษยชนเกิดจากภูมิหลังในประวัติศาสตร์ ที่มนุษย์อยู่มาด้วยการดิ้นรนต่อสู้ เมื่อมนุษย์ยังคงอยู่ในระบบความคิดแบบแบ่งแยกแข่งขันกัน หลักสิทธิมนุษยชนก็เป็นหลักประกันสำหรับปกป้องตัว ไม่ให้ฝ่ายอื่นเข้ามาครอบงำทำลายได้ สิทธิมนุษยชนก็คือเป็นการประนีประนอม (compromise) คือการที่แต่ละฝ่ายต้องยอมเสียบางอย่างเพื่อให้ตนได้บ้าง หรือเพื่อจะไม่ได้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ต่างฝ่ายจึงต้องยอมเสียอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นจึงมีความรู้สึกจำใจอยู่ในตัว โดยลักษณะสิทธิมนุษยชนมีจุดบกพร่องคือ

(๑) ตัวหลัก (concept) เพราะเกิดจากภูมิหลังและพื้นฐานความคิดแบบแบ่งแยกพรรคพวกพิชิตพรรณเป็นต้น ซึ่งทำให้มีการดิ้นรนต่อสู้แข่งขันแย่งชิง และปกป้องตัวเองเพื่อให้อยู่รอด

(๒) เป็นบัญญัติสังคม คือเป็นเรื่องที่มนุษย์ตกลงกัน ไม่ใช่เป็นที่ยึดมาโดยธรรมชาติ เพราะเมื่อเป็นของที่มนุษย์กำหนดกันขึ้นเอง จึงไม่มีความจริงเป็นฐานรองรับ ถ้าจะให้ยั่งยืนควรโยงเข้ากับธรรมชาติที่เป็นของจริงให้ได้ คือการพัฒนามนุษย์ให้มีสภาพจิตซึ่งพร้อมที่จะรักษา

(๓) เป็นเรื่องพฤติกรรมทางสังคม ไม่ค่อยได้ดูเบื้องหลังกันให้ลึกลงไป และให้ทั่วตลอดระบบแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกล้วนมาจากแรงจูงใจภายใน อย่างมีโทษเป็นตัวการในการเรียกร้องสิทธิ ทำให้แทนที่จะแก้ปัญหากลายเป็นเพิ่มปัญหาอื่น ๆ อีก^{๑๑}

^{๑๐} ประยงค์ สุวรรณบุบผา, สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก , (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕๒.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑ , พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๕๖-๖๖.

๓) ศาสนา (Religion) คือ ลัทธิความเชื่อของมนุษย์อันมีหลักแสดงถึงกฎธรรมชาติ แสดงหลักประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับศีลธรรม พร้อมกับพิธีการปฏิบัติตามคำสอนในแต่ละลัทธินั้น ซึ่งศาสนานั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่า “ศีลธรรม” (moral) ดังคำอธิบายว่า “ศาสนา คือระบบความเชื่อหรือปรัชญาที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในชีวิตและศีลธรรมของมนุษย์”^{๑๒} คำว่าศีลธรรมถ้าพิจารณาจากรากศัพท์ภาษาละติน *Moralis* หมายถึง หลักความประพฤติที่ดีสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติ ศาสนา เป็นหลักคำสอนที่สื่อให้เห็นถึงคุณลักษณะเหล่านี้ คือ

ก. เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ ในอำนาจของสิ่งที่ไม่สามารถจะเห็นด้วยตาได้ เช่น อำนาจบุญบาป อำนาจของธรรม อำนาจของพระเจ้า เป็นต้น

ข. เป็นคำสอนที่ว่าด้วยหลักศีลธรรม ในด้านต่าง ๆ และในระดับต่าง ๆ เช่น หลักการปฏิบัติของบุคคลในสังคม หลักจริยธรรมในครอบครัว หลักจริยธรรมระหว่างมิตรสหาย

ค. เป็นคำสอนที่กล่าวถึงจุดหมายสูงสุด เช่น กล่าวว่านิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดในพุทธศาสนา การเข้าถึงพระพรหมเป็นจุดหมายสูงสุดของศาสนาฮินดู เป็นต้น

ง. มีหลักเกณฑ์ทางพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีบรรพชาอุปสมบทในพุทธศาสนา พิธีการล้างบาปในศาสนาคริสต์ เป็นต้น

บทลงโทษในทางศาสนาถือว่า เป็นการลงโทษในเรื่องของจิตใจเป็นหลัก นั่นคือใครก็ตามที่ทำให้ผิดไปจากหลักคำสอนทางศาสนา ทุกคนต้องได้รับทุกข์ทางใจ ความเดือดร้อนใจ ความเศร้าใจ ไม่มีความสุขใจ เช่น คนที่ทำชั่ว ย่อมได้รับผล คือความเดือดร้อนใจในภายหลัง เป็นต้น ตลอดทั้งมีการวางโทษ โดยอาศัยศรัทธาของผู้นับถือศาสนาว่าหย่อนยานยอมทำให้ห่างไกลจากคุณงามความดีสูงสุดในทางศาสนานั้นมากยิ่งขึ้น

๔) จารีตสังคัม (Etiquette) คือ หลักความประเพณีที่ถือเป็นบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา จารีตสังคัม เป็นการวางระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม โดยการประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา มีสาระสำคัญดังนี้

ก. เพื่อให้ทุกคนเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ช่วยกันสร้างรูปแบบที่ดีให้แก่สังคม แต่ละคนจะช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่สังคม

ข. เพื่อให้ทุกคนมีบทบาทในสังคม เพราะทุกคนจะมีหน้าที่ของตนในสังคม และต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง ทำให้ทุกคนเป็นคนมีคุณค่าในสังคม

---

^{๑๒} วิทยากร เชียงกุล, อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ , หน้า ๑๕๗.

ค. เพื่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ทุกฝ่ายจะเกี่ยวข้องกันอย่างถูกต้อง การเคลื่อนไหวในสังคมจะเป็นไปอย่างมีระบบ

จารีตสังคม ถือว่า เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตกาล ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามถือว่าเป็นความผิด ส่วนใหญ่เป็นหลักศีลธรรมของสังคม ที่สังคมถือว่ามีความสำคัญ แก่ส่วนรวม ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษ เช่น หลักกตัญญูทเวที ที่ถูกควรมีต่อบิดามารดา เมื่อท่านแก่เฒ่าชรา เป็นหน้าที่ของบุตรธิดาจะพึงเลี้ยงดู ถ้าบุตรธิดาคนใดละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ ทอดทิ้งให้ท่านลำบากทุกข์ยาก สังคมก็ลงโทษบุตรธิดาว่า เป็นคนอกตัญญู ผู้นั้นจะถูกสังคมลงโทษโดยไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย

๓.๓ จริยศาสตร์กับปัญหาเรื่องเสรีภาพ , สิทธิ และหน้าที่

เมื่อพิจารณาสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาทางจริยศาสตร์ มาจากพื้นฐานทางทัศนคติ ความเชื่อ แล้วตีความปัญหาที่เกิดขึ้นไปตามทัศนคติ ความเชื่อ นั้น ต่อมาจึงสร้างค่านิยมทางสังคมร่วมกันเพื่อเป็นหลักยึดถือปฏิบัติ ส่วนหลักเกณฑ์ใดที่มีอิทธิพลมากหรือน้อยเป็นไปตามกระแสสังคมซึ่งปัจจุบันมีการเชื่อมโยงกันได้ง่ายเนื่องจากการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ปัญหาการไหลบ่าของความเชื่อแบบใหม่ ๆ จึงสร้างผลกระทบต่อกันคตินิยมเดิมและการแก้ปัญหาที่ต้องศึกษาภูมิหลังของความเชื่อใหม่ ๆ นั้นว่า มีปัญหาใดบ้าง จะได้แก้ไข และวางหลักการในการปฏิบัติได้ต่อไป ฉะนั้นในที่นี้จะกล่าวถึงปัญหาเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติความเชื่อ ที่เป็นปัญหาจนเกิดการตีความออกไปอย่างหลากหลาย โดยได้สรุปทัศนะเหล่านั้นไว้ดังนี้^{๑๓}

๓.๓.๑ เสรีภาพ (freedom)

คำว่า “เสรีภาพ” รัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทยและกฎหมายในประเทศไทยไม่เคยได้บัญญัติให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึงสิ่งใดแต่มีเอกสารฉบับหนึ่งซึ่งรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้และเป็นเอกสารที่มีชื่อเสียงของโลกนั้น คือ “ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและของพลเมือง” (Declaration des Droits de l'Homme et du Citoyen) ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ค.ศ. 1789 ภายหลังการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ข้อ ๔ ได้บัญญัติว่า

“เสรีภาพ ประกอบด้วยอำนาจที่จะกระทำการสิ่งใดได้โดยมิก่ออันตรายแก่ผู้อื่น ในทำนองเดียวกัน การใช้สิทธิโดยธรรมชาติของมนุษยชนทุกคน ย่อมไม่มีขอบเขตจำกัด ยิ่งไปกว่าของเขตอันจำเป็น เพื่อให้มนุษยชนอื่นทุกคนได้ใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยเสรี และขอบเขตจำกัดเหล่านี้จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมาย”

^{๑๓} กุล พล พลวัน , เสรีภาพ ทางวิชาการ , พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.onec.go.th/Act/free/2a.htm>. (๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘).

ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและของพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสนี้ได้ใช้บังคับมาจนปัจจุบันและเป็นที่มาของการจัดทำสารันรับรองสิทธิโดยสหประชาชาติคือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. 1978 และประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองมาตั้งแต่ต้น

๓.๓.๒ สิทธิ (Rights)

คำว่า “สิทธิ” นั้นหมายความถึง “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและป้องกันให้”^{๑๔} กฎหมายดังกล่าวอาจเป็นรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายธรรมดา เช่น ประมวลกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติก็ได้ เช่น สิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีตามมาตรา ๔๓ สิทธิในทรัพย์สินตามมาตรา ๔๘ สิทธิของเด็กหรือเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลที่จะได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ตามมาตรา ๕๓ แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้น

ดังนั้น เสรีภาพจึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “สิทธิ” เพราะเสรีภาพหมายถึงการกระทำอย่างใดก็ได้ที่ตนชอบเท่าที่ไม่เป็นการก่ออันตรายแก่ผู้อื่น หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือขัดต่อกฎหมาย และผู้อื่นต้องหลีกเลี่ยงหรือระงับการอันใดที่เป็นกระทำให้การใช้เสรีภาพต้องเสื่อมเสียหรือถูกตัดรอน การจำกัดเสรีภาพของบุคคลจะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น เช่น เสรีภาพในทางวิชาการ ตามมาตรา ๔๒ ดังนั้น บุคคลจะใช้เสรีภาพอย่างไรก็ได้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือบุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ ตามมาตรา ๔๔ แห่งรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังนั้น ในการชุมนุมจะต้องไม่รบกวนสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เช่น ขัดขวางการจราจร ไม่ทำลายทรัพย์สินของบุคคลอื่นหรือทางราชการ ต้องไม่พกพาอาวุธ เป็นต้น ฯลฯ หรือบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ อย่างไรก็ตาม มาตรา ๓๙ แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่เป็นการหมิ่นประมาทบุคคลซึ่งมีสิทธิในชื่อเสียงเกียรติคุณของตน เป็นต้น ในที่นี้จะได้กล่าวถึงสิทธิขั้นมูลฐาน (Fundamental Rights) ซึ่งมีอยู่ ๕ ประการคือ^{๑๕}

๑) สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ (Rights to Live) เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ เป็นสิทธิที่ศักดิ์สิทธิ์ มีจุดประสงค์เพื่อให้ชีวิตมีศีลมีจริยธรรม ก็คือ การแก้ไขปรับปรุงตนและชีวิตให้ดีขึ้น โดยสิทธิในชีวิตเป็นสิทธิที่รวมถึงสิทธิในการทำงานด้วย หากไม่มีเงินในการดำรงชีพ ชีวิตก็จะไม่ได้รับสิ่งที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิต ชีวิตของบุคคลที่ไม่มีงานทำ ก็จะเป็นชีวิตที่ยากแค้น บุคคลทุกคนจึงมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ และการช่วยเหลือผู้อื่นก็เป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคน

^{๑๔} หยุด แสงอุทัย ,ศ.ดร., ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป , กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , พ.ศ.๒๕๑๒), หน้า ๒๘๐.

^{๑๕} ประยงค์ สุวรรณบุบผา, สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก , หน้า ๒๔๗-๒๕๐.

๒) สิทธิในอิสรภาพ (Rights to Freedom) มุ่งให้การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศีลธรรมจรรยา มีพื้นฐานตั้งอยู่บนอิสรภาพของมนุษย์ที่จะทำให้สิ่งใดตามที่ตนปรารถนา ภายในขอบเขตกฎหมาย การจะมีศีลธรรมหรือมีจริยธรรมในการปฏิบัติงานนั้น หากขาดอิสรภาพเสียแล้ว ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ แต่อิสรภาพของมนุษย์ไม่ได้หมายถึงการไม่มีขอบเขตหรือไม่ได้กำหนดความมีอิสระเอาไว้เลย จนกระทั่งละเมิดต่ออิสรภาพของผู้อื่น อิสรภาพก็ต้องมีการควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งและสำคัญก็คือการควบคุมตนเอง กล่าวคือสิทธิในอิสรภาพจะต้องได้รับการถ่วงดุลด้วยหน้าที่ที่จะต้องละเลิกหรืองดเว้น ไม่กระทำการสิ่งใดจนเกินขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งจะเป็นการขัดขวางอิสรภาพของผู้อื่น

๓) สิทธิในทรัพย์สินสมบัติ (Rights to Property) ทรัพย์สินสมบัติถือเป็นหัวใจของสิทธิในชีวิต เพราะทรัพย์สินสมบัติถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต หากปราศทรัพย์สินเงินทองเสียแล้ว ก็ยากที่จะได้รับปัจจัยที่จำเป็นแก่ชีวิตขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น ในทางจิตวิทยาถือว่า สิทธิในทรัพย์สินสมบัติ เป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล อาร์สโตเติลมีแนวคิดที่ว่า รัฐในอุดมคติ บุคคลมีสิทธิจะแสวงหาทรัพย์สินสมบัติได้โดยอิสระ และบุคคลมีอิสระในการใช้ทรัพย์สิน เพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนปรารถนา แต่มีอีกแนวคิดหนึ่งว่า บุคคลสมควรสละทรัพย์สินของตนเพื่อเป็นสวัสดิการสังคม เพราะสวัสดิการสังคมนั้น มีความหมายรวมไปถึงผลประโยชน์ของบุคคลด้วย เพราะบุคคลทุกคนก็ต่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยกันทั้งสิ้น

๔) สิทธิที่ต้องให้ปฏิบัติตามสัญญา (Rights of Fulfilment to Contract) กล่าวคือ บุคคลมีสิทธิเหนือสัญญา สิทธิในทรัพย์สินเป็น “หัวใจ” ของสิทธิปฏิบัติตามสัญญา ข้อจำกัดของสิทธิในทรัพย์สิน ใช้ได้กับสิทธิปฏิบัติตามสัญญา เป็นหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องตกลงร่วมกันด้วยสิทธิแห่งสัญญา แต่บุคคลไม่มีสิทธิที่จะตกลงกันขายภรรยาของตนขายบุตรของตนเพื่อให้เป็นเป็นทาส สิทธินี้จะต้องมีเหตุผล

๕) สิทธิในการศึกษา (Rights to Education) มีความสำคัญรองมาจากสิทธิในชีวิต เพราะการศึกษาเป็นกลไกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการพัฒนามนุษย์ การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะยกระดับมนุษย์จากระดับสัตว์ให้ขึ้นสู่ระดับมนุษย์ผู้มีใจสูง ในทัศนคติของศีลธรรม บุคคลทุก ๆ คนมีสิทธิและหน้าที่ ที่จะได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด และเหมาะสมกับความสามารถที่จะศึกษาได้ของบุคคล

๓.๓.๓ หน้าที่ (Duties)

สำหรับคำว่าหน้าที่นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ อธิบายว่า “กิจที่ต้องทำด้วยความรับผิดชอบ”^{๑๖} หน้าที่จึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยกฎหมาย หรือโดยนิติกรรมสัญญาก็ได้ เช่น ทำสัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อมีหน้าที่ชำระราคา ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินนั้น หากผิดสัญญาอีกฝ่ายมีสิทธิฟ้องร้องต่อศาลได้

หน้าที่ที่เกิดขึ้นโดยกฎหมาย อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งปกติจะบัญญัติไว้กว้าง ๆ และเห็นว่าสำคัญอย่างยิ่ง หรือตามกฎหมายธรรมดา เช่น

๑) ประมวลกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐

มาตรา ๖๗ บัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย”

มาตรา ๖๘ “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ฯลฯ”

มาตรา ๖๙ “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ฯลฯ”

๒) หน้าที่ตามกฎหมายธรรมดา เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๑๔๖๑ บัญญัติว่า “สามีภรรยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภรรยา”

มาตรา ๑๕๖๓ “บุตร จำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

มาตรา ๑๕๖๔ “บิดามารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควร แก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์” เป็นต้น

๓) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๙ บัญญัติว่า “ความตายผิดธรรมชาติเกิดมีขึ้น ณ ที่ใด ให้เป็นหน้าที่ของสามีภรรยา ญาติ มิตรสหาย หรือผู้ปกครองของผู้ตาย ที่รู้เรื่องการตาย เช่นนั้นจัดการดังต่อไปนี้...”

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๕๗ บัญญัติว่า ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด...ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี...

ส่วนหน้าที่ขั้นมูลฐานของบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบ ได้สรุปไว้ ๖ ประการคือ^{๑๗}

๑) **เคารพต่อชีวิต (Respect of Life)** เป็นการเคารพต่อชีวิตของตนเองและผู้อื่น การทำอัตวินิบาตกรรมและการฆาตกรรม เป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรงที่สุด บุคคลจึงมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาชีวิตตัวเอง และไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด เพราะผิดทั้งกฎหมายและผิดทั้งศีลธรรม

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ , (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔๗.

^{๑๗} ประสงค์ สุวรรณบุบผา, สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก , หน้า ๒๕๗-๒๕๙.

๒) เคารพต่ออิสรภาพ (Respect of Freedom) ทุกคนต้องเคารพต่ออิสรภาพของผู้อื่น คือจะต้องประพฤติในมนุษย์ในฐานะที่ร่วมโลกเดียวกัน ฉะนั้น การที่จะทำให้อื่นตกเป็นทาสตน และถือเอาเป็นประโยชน์ส่วนตน จึงเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรง หากบุคคลไม่เคารพต่ออิสรภาพของผู้อื่น ต่างฝ่ายต่างใช้อิสรภาพ โดยไม่มีขอบเขตต่อไปก็คงไม่มีอิสรภาพ และสังคมจะวุ่นวายเดือดร้อนเพียงใด

๓) เคารพต่ออัตลักษณ์/ลักษณะภาพ (Respect of Character) เพราะบุคคลแต่ละคนต่างก็เป็นปัจเจกบุคคล จึงต้องเคารพกันและกัน อัตลักษณ์เป็นหัวใจสำคัญของบุคลิกภาพ เมื่อมองในแง่ของศีลธรรม อัตลักษณ์จึงเป็นรากฐานของบุคลิกภาพ บุคคลจึงต้องเคารพบุคลิกภาพของผู้อื่น และเคารพต่อบุคลิกภาพของตนด้วย

๔) เคารพต่อทรัพย์สินสมบัติ (Respect of Property) โดยบุคคลทุกคนไม่ควรก้าวล่วงทรัพย์สินของผู้อื่น การลักขโมยเป็นการประกอบอาชญากรรมทางศีลธรรม ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดมีสิทธิที่จะเข้าไปถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยวิธีที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม อีกอย่างคือการเคารพต่อระเบียบ และศีลธรรมอันงดงามของสังคม เพราะหากศีลธรรมหรือระเบียบเสียไปย่อมสร้างอันตรายต่อสิทธิของบุคคลทุกคน จึงจำต้องพัฒนาศีลธรรมของปัจเจกบุคคล เพราะจะทำให้โครงสร้างสังคมเป็นโครงสร้างที่มีการจัดระบบเป็นอย่างดี ระเบียบและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เป็นสิ่งสำคัญที่ควรเคารพ และไม่ควรทำลาย

๕) เคารพต่อสัจธรรม (Respect of Truth) เป็นการเคารพต่อสัจธรรมที่เป็นคติบท*ทางศีลธรรม (Moral Maxim) โดยบุคคลจะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ทุกคนได้คิดร่วมกัน ร่วมกันสัญญาและร่วมกันทำตามสัญญาไว้ให้ได้ กล่าวคือ มนุษย์เมื่อได้พูดตามที่คิดและทำตามที่ได้พูด นั้นเป็นหน้าที่ที่มีความเคารพต่อสัจธรรม ความจริงในทางคิด ทางพูด และทางการกระทำ และจะต้องรักษาสัญญาที่ตนได้พูด ได้ทำได้

๖) เคารพต่อความเจริญก้าวหน้า (Respect of Progress) จริยศาสตร์นั้นตั้งอยู่บนความเชื่อถือต่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ ทุกคนจึงต้องเชื่อและเคารพต่อความเจริญก้าวหน้า การทำหน้าที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าจึงถือเป็นศีลธรรม และจริยธรรมอันสูงส่ง (Supreme Morality) การช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้าจึงนับเป็นหน้าที่อันสำคัญที่ทุกคนต้องเคารพ และช่วยกันส่งเสริมให้สังคมเจริญพัฒนาตลอดไป

---

* คติบท (Maxim) โดยทั่วไป หมายถึง หลักปฏิบัติที่บุคคลยึดถือ เพื่อให้การกระทำบรรลุผลตามที่ต้องการ เช่น คติบทของเดส์การ์ต (Descartes) ที่ว่า “จงพยายามเอาชนะตนเอง ดีกว่ารอคอยโชคชะตา”.

๓.๔ จริยศาสตร์กับปัญหาธรรมชาติของมนุษย์

จริยศาสตร์หรือสภาวะที่เป็นปัญหาต่าง ๆ นั้นล้วนมีบ่อเกิดมาจากมนุษย์ทั้งสิ้น กล่าวคือ มนุษย์มีกิเลสมากขึ้นตามแนวคิดพัฒนาการชีวิตที่ปรากฏในอัครคัมภีร์^{๑๘} โดยปัญหาดังกล่าวแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) ปัญหาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ปัญหาเรื่องกฎหมาย จรรยาบรรณ สิทธิ เป็นต้น

๒) ปัญหาระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น ปัญหามลภาวะ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

ฉะนั้น การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องศึกษาให้รู้ถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ สิ่งหนึ่งซึ่งควรนำมาพิจารณาประกอบการแก้ไขปัญหาดังจริยศาสตร์ คือ ธรรมชาติของมนุษย์ โดยธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีลักษณะที่พอสรุปได้ คือ^{๑๙}

๑) **มนุษย์มีเสรีภาพ และเสมอภาคโดยธรรมชาติ** มนุษย์มีเสรีภาพในการเป็นผู้เลือกตัดสินใจโดยไม่จำต้องพึ่งอาศัยสิ่งอื่นนอกตัว เช่น เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ กล่าวคือ มนุษย์มีสิทธิที่จะเลือกตัดสินใจและรับผลของการตัดสินใจนั้นไม่ว่าจะดีจะชั่ว ความทุกข์และความสุขเป็นผล (วิบาก) ของการตัดสินใจกระทำ (กรรม) เสรีภาพจึงหมายถึงการมีเจตจำนงเสรีในการกระทำและรับผิดชอบโดยสมบูรณ์

๒) **มนุษย์เป็นผู้ลิขิตชีวิตตนเองหรือเป็นไปตามกรรมลิขิต** มนุษย์มีเสรีภาพโดยเป็นอิสระจากการควบคุมหรือลิขิตจากอำนาจภายนอกหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มนุษย์สามารถลิขิตชีวิตได้ด้วยตนเองด้วยการเลือกกระทำแต่สิ่งที่เป็นเงื่อนไขของผลที่ดี และหลีกเลี่ยงการสร้างเงื่อนไขที่ให้ผลอันไม่พึงปรารถนา ฉะนั้น ในกระบวนการของชีวิต มนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้กรรมลิขิต หรือการกระทำของมนุษย์เองโดยตรง จึงกล่าวได้ว่า เพราะกรรมต่างกันทำให้มนุษย์ต่างกัน ทั้งรูปร่างกายลักษณะต่าง ๆ ของพฤติกรรม ตลอดจนความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

๓) **มนุษย์มีตนเองเป็นที่พึ่งที่ดีที่สุด** พุทธปรัชญายอมรับความสามารถที่มีอยู่กับตัวของบุคคลแต่ละคนในการดำรงรักษาตน ยอมรับในความสามารถที่แฝงอยู่กับตัวมนุษย์ในอันที่จะไถ่ถอนตัวเองให้พ้นจากความทุกข์ยากเดือนร้อนต่าง ๆ ที่ตนประสบอยู่ได้ กล่าวคือ

---

^{๑๘} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑ , พระสูตรต้นปิฎก ที่มณีกาย ปาฏิภรรค อัครคัมภีร์สูตร, (กรุงเทพฯ, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), ข้อ ๑๑๑-๑๔๐, หน้า ๘๓-๑๐๒.

^{๑๙} คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, **ความจริงของชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔), หน้า ๕๑-๕๙.

ความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวงต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่เกิดจากการตั้งความปรารถนาอันอ่อนน้อมสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออนรรคคอย

ส่วนลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ตามแนวคิดแบบคริสต์ ยึดเอาการวิวัฒน์ที่พระเจ้าทรงเปิดเผยแก่มนุษย์เป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้^{๒๐}

๑) มนุษย์แต่ละคนประกอบด้วยจิตและสสาร วิวัฒน์ช่วยให้เรารู้ต่อไปว่า มนุษย์เราถูกสร้างขึ้น “ตามฉายาของพระเจ้า” และ “ด้วยฐลึขงโลก” ในด้านจิตใจ เรามีวิญญาณที่มีลักษณะเหมือนพระเจ้าในฐานะที่เราเป็นบุคคลมีเสรีภาพและเป็นอมตะ เพราะเหตุนี้มนุษย์จึงสามารถศึกษาตนเอง และพัฒนาตัวเอง ส่วนในด้านสสาร เรามีร่างกายที่ทำให้เราต้องพัวพันและขึ้นกับวัตถุธาตุอื่น ๆ ในฐานะที่ร่างกายของเรามีขอบเขตและจะต้องเสื่อมสลาย แต่เราก็มีความสามารถที่จะทำให้เอกภพสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ ร่างกายของมนุษย์เป็นที่รวมแร่ธาตุต่าง ๆ และมีบทบาทสูงสุดในอันได้มีโอกาสดวยเป็นเกียรติแก่พระเจ้าในนามของมวลมนุษย์

๒) เราแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบต่อชะตาชีวิตหลังความตายของเราเอง เรามีเสรีภาพ เราเป็นพระ

ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของนักปรัชญาตะวันตก อย่างอริสโตเติลเกี่ยวกับปัญหาจริยศาสตร์ ดังนี้^{๒๑}

๑) ความสุขของปัจเจกชนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม ๒ อย่าง คือ คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) และคุณธรรมด้านศีลธรรม (Moral Virtues) ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ให้อยู่ในระดับที่พอดี

๒) การตระหนักถึงธรรมชาติถึอภาวะแฝง (Potentiality) และภาวะจริง (Actuality) ในแง่จิตวิทยา คือ ภาวะแฝงและภาวะจริงที่เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์บอกให้มนุษย์ทราบว่า ตัวมนุษย์มีศักยภาพ (ภาวะแฝง) หลายประการตามที่แบบกำหนดให้ รอแสดงตัวออกมา ขอเพียงมนุษย์ฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เต็มที่จนสุดความสามารถ ภาวะแฝงหรือศักยภาพเหล่านั้นจะกลายเป็นภาวะจริง

๓) การตระหนักถึงธรรมชาติของตนมนุษย์ในฐานะที่เป็นสัตว์การเมือง และเป็นสัตว์สังคม ที่มีความพร้อม มีความไม่สมบูรณ์ในตัวเอง และต้องการสนองความต้องการของ

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕-๖๘.

^{๒๑} พระมหาสมปอง จันทวิโส (ยุ้งรัมย์) , ธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาของอริสโตเติล , (กรุงเทพมหานคร : วิทยานพินธมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๘) , หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

ตนเอง ด้วยการสร้างครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม และรัฐขึ้นมา เพื่อใช้เป็นสถาบัน สำหรับจัดระบบการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้สามารถเข้าถึงภาวะสูงสุดของความเป็นมนุษย์ ให้ตนเองมีชีวิตที่สมบูรณ์ หรือให้ตนเองมีคุณธรรมและความสุข ซึ่งสามารถกระทำได้ก็แต่ภายใน รัฐเท่านั้น

สรุปแล้ว ธรรมชาติมนุษย์ของอริสโตเติลวางเป้าหมายชีวิตคือความสุข เพียงแต่ความสุขของมนุษย์มีหลายระดับ และความสุขที่อริสโตเติลยกย่องมากที่สุด คือ ความสุขในฐานะนักคิดและนักปรัชญา เพราะเป็นความสุขระดับเดียวที่ทำให้กิจกรรมของวิญญาณสอดคล้องกับคุณธรรมสมบูรณ์ได้มากที่สุด ฉะนั้น ธรรมชาติมนุษย์ของอริสโตเติลจึงอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีอัตราที่ถือว่าวิญญาณเป็นอมตะ เขาได้ค้นพบการชมหรือการควบคุมความเห็นแก่ตัวให้อยู่ในระดับที่พอดี ไม่ให้เป็นโทษต่อผู้อื่น ถึงแม้จะเป็นระบบแต่เขาก็ยังไม่พบวิธีจัดการความเห็นแก่ตัวให้หมดไปได้

ธรรมชาติของมนุษย์ของนักปรัชญากลุ่มอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่นับว่ามีอิทธิพลต่อนักคิดทฤษฎีต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มมนุษยนิยมในสหรัฐอเมริกาดังนี้^{๒๒}

๑) มนุษย์มีใจวิวัฒนาการหรือเครื่องจักร ที่ถูกผลิตมาจากโรงงานซึ่งมีความคล้ายกัน แต่มนุษย์มีความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์ มีศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวเอง จึงควรปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างที่ต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อตนเอง

๒) การเป็น “คน” มิใช่ภาวะที่ดำรงอยู่ตลอดเวลา คนต้องเปลี่ยนแปลงเป็นคนใหม่ตลอดเวลา การวิเคราะห์หรือประเมินค่าบุคคลหรือบุคลิกของบุคคล จึงไม่มีวันที่จะถูกต้องแน่นอน

๓) มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้กำหนดโชค เคราะห์ ความสุข ความทุกข์ วาสนา ความสำเร็จ ของตนด้วยตนเอง สิ่งภายนอกไม่ใช่ตัวกำหนด

๔) มนุษย์อยู่ในมิติทั้งสามของเวลา คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต คือ มนุษย์มีความสามารถที่จะจัดการกับชีวิตในปัจจุบัน ที่จะเป็นนายเหนือความเป็นไปในอดีตกาล และที่จะพัฒนาตนเองไปสู่จุดหมาย คือ ความเป็นมนุษย์ที่ดีกว่าและประเสริฐกว่า อนาคตย่อมเป็นสิ่งซึ่งมนุษย์คิดคำนึงถึงเสมอ

๕) มนุษย์ต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ ตรงที่มีสติและปัญญา ซึ่งสามารถพัฒนาให้ลุ่มลึกมีประสิทธิภาพได้

---

^{๒๒} ศรีเรือน แก้วกังวาล , รศ.ดร., *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา)* , พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ , (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๙๐-๓๙๕.

๖) มนุษย์มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ มิติ คือ กายภาพ, จิตเนืองกาย (จิตวิทยา) , จิตเหนือกาย (ปรัชญา, ศาสนา) การศึกษามนุษย์จึงต้องศึกษาทั้ง ๓ ด้านพร้อมกัน

๗) อิสระภาพเป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน คนที่เคารพตนเองคือคนที่เคารพอิสระภาพของตนและของผู้อื่น ซึ่งอิสระภาพสูงสุดคือ อิสระภาพของจิตเหนือกาย (อิสระภาพทางวิญญาณ)

๘) มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้อำนาจของสัญชาตญาณ กรรมพันธุ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่มนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกอยู่ได้หรืออยู่เหนืออิทธิพลเหล่านี้

๙) เสรีภาพและความรับผิดชอบเป็นของควบคู่กัน มนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อความมีตัวตนของตนเอง ต่อมนธรรมของตนและต่อสังคม มนุษย์จะมีความรับผิดชอบสูงสุดและรู้จักเลือกดีที่สุด เมื่อเขาไม่ตกอยู่ภายใต้ภาวะกดดันและบีบคั้นต่าง ๆ

๑๐) บุคคลที่มีวุฒิภาวะสูง คือ บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวต่อความคิด, ความปรารถนา, ความรู้สึก , ปฏิบัติได้ตอบสนองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่เผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถปรับตัวเข้าได้ โดยไม่ยึดมั่นต่อสิ่งใดจริงจังเกินไป

ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของปรัชญาตะวันออกอย่างขงจื๊อมองว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งเอกลักษณ์ของมนุษย์จะถูกกำหนดโดยหลักที่ว่า ในสายใยแห่งสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ตนยืนอยู่ ณ ที่ใดในสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น บุคคลแต่ละคนจะอยู่ในที่ซึ่งเป็นของตน โดยเฉพาะ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ย่อมจะแตกต่างกันไป สุดแล้วแต่บุคคลซึ่งตนเข้าไปเกี่ยวข้อง^{๒๓} ฉะนั้น ธรรมชาติของมนุษย์จึงอยู่กับสภาพสังคมเป็นตัวกำหนด หากปราศจากการช่วยเหลือเกื้อกูลจากสังคม คนจึงไม่สามารถเป็นคนดีหรือประสบสิ่งสูงสุดในชีวิตได้

๔. ปัญหาท้ายบท

๔.๑ ปัญหาสังคมคืออะไร มีแนวคิดทางจริยศาสตร์กลุ่มใดบ้างที่พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ อธิบาย

๔.๒ ปัญหาเรื่อง “เสรีภาพ” “สิทธิ” และ “หน้าที่” มีปัญหาต่อสังคมอย่างไรบ้าง อธิบายมาพอเข้าใจ

^{๒๓} ลูเซียน ดับเบิลยู พาย, **จีนสามยุค**, แปลโดย คณิน บุญสุวรรณ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรุงสยาม, ๒๕๑๙), หน้า ๔๙.

๕๔ พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9,ดร. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

๕. บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน. เสรีภาพทางวิชาการ . พิมพ์เผยแพร่ใน

<http://www.onec.go.th/Act/free/2a.htm>. (๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘).

คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. ความจริงของชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔.

ซัชชัย คุ่มทวีพร. จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร :

ดำเนินการพิมพ์, ๒๕๔๐.

ประยงค์ สุวรรณบุบผา. สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : โอ

เดียนส์ไตร์, ๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ลูเซียน ดับเบิลยู พาย. จีนสามยุค. แปลโดย คณิน บุญสุวรรณ. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์กรุงสยาม, ๒๕๑๙.

วิทย์ วิศทเวทย์. จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : อักษร

เจริญทัศน์ , ๒๕๑๙.

_____. ปรัชญาทั่วไป (มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต) . พิมพ์ครั้งที่ ๘ .

กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

วิทยากร เชียงกุล. อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ . กรุงเทพมหานคร : สาย

ธาร, ๒๕๔๖.

สัญญา ภัทรราชย์ และ กำแหง จาตุรจินดา. จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ Medical ethics .

เผยแพร่ใน <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/raog/ethic1.html> (๓๑

กรกฎาคม ๒๕๔๘).

หยุด แสงอุทัย ,ศ.ดร. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป . กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๑๒.

พระมหาสมปอง จนทวิโส (ยุ้งรัมย์). ธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญา

ของอริสโตเติล. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย , ๒๕๔๘.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา). พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร : หอมชาวบ้าน, ๒๕๔๘.

บทที่ ๔
พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาจริยะ

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์
- ๑.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์เรื่องความดี ความชั่ว
- ๑.๓ เพื่อศึกษาเกณฑ์การตัดสินความดี ความชั่ว

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจแนวคิดเรื่องธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจเรื่องความดี ความชั่ว
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจเกณฑ์การตัดสินความดี ความชั่ว

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

จริยศาสตร์คือวิชาที่อธิบายถึงคุณค่าของการทำบางอย่าง โดยมีเกณฑ์ที่ใช้วัดว่าอะไรดีหรือไม่ดี ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทที่วางรูปแบบของการปฏิบัติไว้เช่นเดียวกันบนฐานของการตัดสินว่าอะไรคือความดีและความชั่ว อีกทั้งได้วางเป้าหมายของการปฏิบัติตนไว้อย่างชัดเจน โดยในที่นี้จะได้พิจารณาไปตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ แนวคิดเรื่องธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์

ปรัชญาอินเดียเริ่มต้นจากฐานแนวคิดทางด้านจักรวาล เพราะจักรวาลนั้นศึกษาโลกทางกายภาพ (physical world) จนทำให้เกิดระบบคุณค่าต่างๆ ขึ้น ต่อเนื่องไปสู่การบูชา ยัญและกฎทางศีลธรรมในโลก^๑ พุทธจริยศาสตร์ก็เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาอินเดียที่มีลักษณะการพิจารณาระบบคุณค่าทางศีลธรรมนั้นโดยเริ่มต้นจากพิจารณาปัญหาทางอภิปรัชญาที่แสดงผ่านคำถามเรื่องโลกทางกายภาพว่ามีอยู่จริงหรือไม่อยู่ ในอปิลณกสูตรได้กล่าวถึงแนวคิดของพราหมณ์ ๒ กลุ่มโดยกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าโลกหน้าไม่มี (นัตถิกทิกฏฐิ) อีกกลุ่มเห็นต่างออกไปว่าโลกหน้ามี (อัตถิกทิกฏฐิ) ทั้งสองกลุ่มนั้นกลุ่มแรกจะทำให้ไม่เชื่อว่าทำดีจะได้ผลดีจึงทำให้เว้นจากสิ่งดี (กุศลธรรม) และทำสิ่งไม่ดี (อกุศลกรรม) เพราะเชื่อว่าไม่ต้องรับโทษ ความเห็นนั้นถือว่าเป็นความเห็นผิด (มิจฉาทิกฏฐิ) ขณะที่กลุ่มที่สองนั้นเชื่อว่าโลกหน้ามีจริงทำให้เว้นจากอกุศลกรรมและทำกุศลธรรม เพราะเชื่ออานิสงส์ในชาติหน้า ความเห็นนั้นถือว่าเป็นความเห็นถูก (สัมมาทิกฏฐิ) แต่พุทธปรัชญาเถรวาทยังมีข้อพิสูจน์ว่าไม่ว่าโลกหน้าจะมีหรือไม่มี แต่หากได้ทำดีหรือชั่วก็ตามย่อมได้รับการสรรเสริญและติเตียนในปัจจุบัน แต่หากว่ามีเขาเหล่านั้นย่อมได้รับอานิสงส์และโทษตามสิ่งที่ตนเองได้ทำไปแล้ว^๒ ฉะนั้น การพิจารณาปัญหาทางด้านจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องความดีและความชั่วจึงพิจารณาจากรากฐานทางอภิปรัชญาผ่านเรื่องโลกภายนอกก่อน เมื่อมีท่าทีต่อโลกแบบใดก็จะสร้างการปฏิบัติตนหรือวิธีการกำหนดคุณค่าต่างๆ ทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดนั้น

ส่วนโลกในอีกความหมายหนึ่งคือบุคคลหรือสัตว์ โดยลักษณะของบุคคล (person) หรือสัตว์นั้นถูกพิจารณาว่าเป็นที่เชื่อมต่อ (Link)^๓ ระหว่างใจ ตามข้อความว่า “เรา

^๑ Samiran Chandra Chakrabarti, *The concept of Purusarthas*, (Delhi : Maharshi Sandipani Rashtriya Ved Vidya Pratishthan, 2003), p.vii.

^๒ อ่านรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๙๔-๙๖/๙๗-๑๐๐.

^๓ "บุคคล" ในที่นี้พูดถึงความเกี่ยวข้องหรือความสัมพันธ์ เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างไฟกับเชื้อไฟ โดยไฟเป็นสิ่งที่มาจากสิ่งที่ถูกเผาไหม้ บุคคลจึงเป็นผลรวมของทุกอย่าง

บัญญัติโลก ความเกิดแห่งโลก ความดับแห่งโลก และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งโลก ในร่างกายที่มีประมาณวาหนึ่ง มีสัญญา มีใจนี้เอง”^๔ กับโลกภายนอกว่า “ไม่ว่าในเวลาไหนที่สุดแห่งโลกใครก็ถึงไม่ได้ด้วยการไป และเมื่อยังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากทุกซ์”^๕ จากข้อความทั้งสองนี้ โลกคือบุคคลหรือสัตว์ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับใจนั้นถือว่าสำคัญกว่าโลกภายนอก เพราะสัมพันธ์กับการพัฒนาใจไปสู่จุดหมายสูงสุดก็คือความดับทุกซ์ (นิพพาน) เป็นหลัก ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงไม่ใช่แค่การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาซึ่งเป็นเรื่องของร่างกายภายนอก ไม่ใช่แค่ค้นหาหลักการทางจริยศาสตร์ หรือกำหนดคุณค่าใดๆ แต่เน้นที่การควบคุมจิตใจเป็นหลัก ทำที่ดังกล่าวจะพบได้จากกฎต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้ตนเองอยู่กับโลกภายนอกด้วยมีเงื่อนไขคือนิพพานเป็นจุดสูงสุด และมีศีลเป็นเบื้องต้น^๖ ข้อความที่อธิบายได้ชัดอีกอันคือว่า “นรชนผู้มีปัญญา เห็นภัยในสังสารวัฏ ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหารพึงแก้ความยุ่งนี้ได้ บุคคลเหล่าใดกำจัดราคะโทสะ และอวิชชาได้แล้ว บุคคลนั้นสิ้นอาสวะแล้ว เป็นพระอรหันต์ พวกเขาแก้ความยุ่งได้แล้ว”^๗ เราจะพบว่าข้อความเหล่านี้เน้นการพัฒนาใจไปสู่เป้าหมาย แต่ข้อสังเกตหนึ่งที่เรายังอาจปฏิเสธได้ก็คือว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับใจนั้นเป็นเรื่องความสัมพันธ์กับโลกภายนอกทั้งสิ้น แม้หากจะบอกว่าใจมีความขัดแย้งกับตัวเองอยู่แล้วก็จริง แต่ไม่ใช่ปัญหาที่จะต้องถือเป็นเรื่องจะต้องถกเถียงกันในปัญหาทางจริยศาสตร์ เพราะปัญหาจริงๆ นั้นอยู่บนพื้นฐานที่ใจสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างไรต่างหาก โดยปัญหาดังกล่าวพุทธจริยศาสตร์อ้างถึงแนวคิดแบบสัมพัทธนิยมและสัมบูรณ์นิยมเป็นหลัก^๘ ในที่นี้จะได้ธรรมชาติแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ผ่านแนวคิดเหล่านี้คือ

๓.๑.๑ กลุ่มสัมพัทธนิยม (Relativism) ตามทฤษฎีของปรัชญาอินเดียถือว่าจริยศาสตร์นั้นสอดคล้องกับเรื่องเป้าหมายในชีวิต (the aim of life) ๔ อย่างด้วยกันคือ ๑. อรรถะ (Artha) คือการเจริญขึ้นทางวัตถุหรือความมั่งมีเงินทองและอำนาจโดยชอบธรรมที่ทำให้

เช่น นม เป็นผลรวมทุกสิ่งประกอบกันเข้า บุคคลจึงไม่ได้ถูกสร้างหรือไม่ได้ถูกสร้าง ไม่เป็นทั้งสิ่งที่เป็นอมตะหรือสิ่งที่ไม่เป็นอมตะ เป็นกลาง อ้างใน Peter Harvey, *The Selfless Mind*, (UK : Curzon Press,1995), p.35.

^๔ อด.จตุ. (ไทย) ๒๑/๔๕/๗๔.

^๕ อด.จตุ. (ไทย) ๒๑/๔๕/๗๕.

^๖ Damien Kneown, *The Nature of Buddhist Ethics*, (New York : PALGRAVE,2001), p.12.

^๗ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๓/๒๖-๒๗.

^๘ Damien Kneown, *The Nature of Buddhist Ethics*, p.12.

ใช้ชีวิตเป็นไปในสังคมได้ ๒. กามะ (kama) คือความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึกแบบคลุ่หุ้มและคุณค่าทางอารมณ์ต่างๆ ๓. ธรรมะ (dharma) คือ หน้าที่ๆ ตนจะต้องทำต่อครอบครัวและสังคม และ ๔. โมกษะ (moksha) คือความมื่ออิสระจากความทุกข์ทั้งปวง^๙ ในแง่สัมพัทธนิยมนั้นพิจารณาใน ๓ อย่างข้างต้นคือพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งรอบข้าง ส่วนอย่างที ๔ ถูกนำเสนอในแง่สัมบูรณ์นิยมนซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

พุทธจริยศาสตร์พิจารณาเรื่องศีลธรรม โดยโยงกับ “อตัลละ” ทีถือเอาความสัมพันธ์ระหว่างบางสิ่งบางอย่างรอบตัวเราทีใช้สำหรับดำเนินชีวิต โดยส่วนใหญ่แนวคิดนี้ จะพิจารณาในแง่ของความทีตนเรามีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นอย่างไร ไม่ว่าจะกับสัตว์หรือเพื่อนทีใกล้เคียง แต่หากเราไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ก็จะไม่สนใจสิ่งใดนำไปสู่ปัญหาการฆ่าตัวตายได้^{๑๐} ขณะที่ “กามะ” เป็นการเกี่ยวข้องกับการยึดติดและการแสดงออกทางอารมณ์ เช่นอาการทางกายทีเป็นผลมาจากการไม่ได้สิ่งทีต้องการซึ่งเป็นพื้นฐานของความพอใจและตอบสนองความต้องการทางด้านชีววิทยา เป็นต้น ฉะนั้น อารมณ์อันเป็นลักษณะของ “อตัลละ” ทีเชื่อมโยงตนเองสิ่งแวดล้อมกับสิ่งแวดล้อม และ “กามะ” สร้างความรู้สึกเชื่อมโยงกับสิ่งเหล่านั้นในแง่ความผูกพัน^{๑๑} ในลักษณะของความสัมพันธ์ทางอารมณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับวัฒนธรรมแบบพระเวททีวางรากฐานบนความสุขของมนุษย์ แต่รากฐานนั้นไม่ใช่เป็นการมองทีตนเองว่าจะต้องได้ความสุขและความพอใจอย่างเดียวนั้น แต่ต้องไม่สร้างความรุนแรง ไม่ใช่แค่มนุษย์แม้แต่สิ่งมีชีวิตทุกอย่างด้วย^{๑๒} ฉะนั้น เมื่อคนมีเป้าหมายไปตามอตัลละและกามะ จะต้องวางความสัมพันธ์และความรู้สึกระหว่างตนเองกับสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง

ในพุทธจริยศาสตร์วางลักษณะพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวว่าเป็นเรื่องของศีล เช่นกรณีศีลข้อ ๑ ทีห้ามฆ่าสัตว์นั้น ไม่ให้คนเบียดเบียนกัน ถ้าคนเบียดเบียนกันเป็นผลมาจากการไม่ใส่ใจความสัมพันธ์หรือมีท่าทีต่อความสัมพันธ์ในลักษณะทีไม่ถูกต้อง เช่น “บุคคลผู้โกรธฆ่าบิดาก็ได้ ฆ่ามารดาาก็ได้ ฆ่าพราหมณ์ก็ได้ ฆ่าปุณฺณก็ได้ แม้แต่ตนเองทีเป็นที่รักยิ่ง ผู้โกรธหมกมุ่นในรูปต่างๆ^{๑๓} ย่อมฆ่าตนเองเพราะเหตุต่างๆ ย่อมฆ่าตนเองเพราะเหตุต่างๆ”^{๑๔}

^๙ Karl H. Potter, *Presuppositions of India's Philosophy*, (Delhi : Motilal Banarsidass, 2002), p. 6.

^{๑๐} Karl H. Potter, *Presuppositions of India's Philosophy*, pp.6-7.

^{๑๑} Karl H. Potter, *Presuppositions of India's Philosophy*, p.11.

^{๑๒} Bijayananda Kar, *The Philosophy of Lokayata : A Review and Reconstruction*, (Delhi : Motilal Banarsidass Publishers, 2013), p.63.

^{๑๓} รูปต่างๆ ในทีนั้หมายถึงอารมณ์ต่างๆ อ้างใน อด.สตุตค.อ. ๒/๖๔/๑๙๗.

^{๑๔} อด.สตุตค. (ไทย) ๒๓/๖๔/๑๒๙.

ขณะที่คนที่ใช้อารมณ์ในการดำเนินชีวิตจะการเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นด้วยว่า “บุรุษรักชีวิต ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์”^{๑๕} เมื่อเราคำนี้ถึงเงื่อนไขของศีลจะพบว่าธรรมชาติที่สอดคล้องกับเรื่องความสัมพันธ์และอารมณ์ซึ่งปรากฏในการวางเป้าหมายชีวิตตามแนวคิด ปรัชญาอินเดีย ดังจะพบได้ในกรณีอรรถกถาสูตรว่า เมื่อมนุษย์ผู้โลกเกิดขึ้นจากการกัณฐินดินก็ค่อยมีพัฒนาการทางร่างกายที่ค่อยๆ หยิบยื่นต่อมาก็ปรากฏเป็นเพศชายและหญิง พอมองดูกันก็เกิดความกำหนัด ความเร่าร้อนขึ้นจึงเสพเมถุนธรรมกัน หลังจากนั้น เมื่อคนเริ่มทำบาป อกุศลธรรมมากขึ้น ข้าวปลาอาหารก็เริ่มหายากจึงเริ่มมีการขโมย เมื่อมีการขโมยก็มีการทำร้ายกันด้วยสิ่งของต่างๆ^{๑๖} ฉะนั้น ธรรมชาติการกระทำของมนุษย์ซึ่งกลายเป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ส่วนหนึ่งมาจากการกระตุ้นทางด้านความสัมพันธ์โดยความสัมพันธ์นั้นผูกพันกับสิ่งที่ตนเองก็จริง แต่ลักษณะท่าทีการควบคุมอารมณ์ที่มีต่อความสัมพันธ์นั้นเป็นเรื่องที่กลายเป็นปัญหา จึงต้องมีการวางหน้าที่ว่าจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว เป็นที่มาของการวางเป้าหมายชีวิตในเรื่อง “ธรรมะ”

ธรรมะในปรัชญาอินเดียนั้นหมายถึงหน้าที่ (duty) ในปรัชญาอินเดียถือเอาตามแนวคิดพระเวทที่แบ่งหน้าที่คนตามลำดับชั้นคือกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร^{๑๗} ในการพิจารณาเรื่องธรรมะนั้นไม่ได้พิจารณาโดยความสัมพันธ์ (อัตตะ) และความรู้สึก (กามะ) ต่อสิ่งอื่น โดยธรรมะนั้นเป็นการโยงกันระหว่างบุคคลกับการทำตามหน้าที่ จารวากิจาจารย์ว่า “ธรรมะ” นั้นไม่มีหลักฐานทางการรับรู้ได้ที่ยืนยันได้ว่าการที่เราปฏิบัติตามธรรมหรือหน้าที่แล้วจะทำให้เรากลายเป็นคนมีเมตตาหรือไม่มีเมตตาไปได้ เพราะความเข้าใจหนึ่งของมนุษย์นั้นต้องมาจากรู้นการรับรู้ (perception) ลองจินตนาการว่าถ้าเราได้ความดีมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่ด้วยการปิดหูหรือตาเสีย เราก็จะพบกับความดีเป็นผลตอบแทนในอนาคตได้ก็จริง แต่นั่นเท่ากับว่าเราไม่ได้รู้อะไรเพิ่มมากขึ้นเลย ฉะนั้น คนที่มีธรรมะคือคนที่รับผิดชอบต่อสิ่งอื่น แต่ก็ไม่ได้เป็นนายตัวเองยังถูกรอบงำด้วยกฎเกณฑ์บางอย่างทำให้คนที่มีคุณธรรมในปรัชญาอินเดียเป็นแค่ผู้เฝ้ามองตนเอง เป็นทาสของความคิดและขาดการสร้างสรรค์ชีวิตที่ตนเองเป็นผู้กำหนดรูปแบบและศีลธรรมด้วยตนเอง^{๑๘} ในกรณีดังกล่าวพุทธจริยศาสตร์ถือว่าหน้าที่นั้นต้องสอดคล้องกับเรื่องศีลเป็นพื้นฐานกล่าวคือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทรผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม เว้นขาดจากการ

^{๑๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๘๒/๕๒๓.

^{๑๖} อ่านรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๐-๑๒๙/๘๙-๙๖.

^{๑๗} Samiran Chandra Chakrabarti, *The concept of Purusarthas*, p.xiv.

^{๑๘} Karl H. Potter, *Presuppositions of India's Philosophy*, pp.14.15

พูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา มีจิตไม่พยาบาท...หากดำรงอยู่ในธรรมชาแบบนี้ได้วิญญูชนจะสรรเสริญ แต่หากยังคงฆ่าสัตว์ เป็นต้นอยู่ก็จะอยู่ในธรรมด่าที่ถูกติเตียน^{๑๙} สถานะของคนมีธรรมในพุทธจริยศาสตร์จึงชี้ไปที่การมีศีลเป็นพื้นฐานและซึ่งถูกเรียกว่าเป็นธรรมชา เพราะไม่ตกเป็นทาสความอยากของตนเองที่วางท่าทีทางด้านความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวที่แตกต่างกันไป และอีกแง่หนึ่งการมีธรรมจะมีคนสรรเสริญหรือยกย่อง ซึ่งสถานะของการยกย่องนั้นกลายเป็นลักษณะลักษณะที่สำคัญของคนมีศีล^{๒๐} และมีข้อสังเกตหนึ่งระหว่างสถานะทางพื้นฐานของศีลจะถูกอ้างถึงลักษณะของผู้ที่ทุศีลหรือคนที่ทำผิดก่อน เพราะสิ่งที่ถูกพิจารณาว่าเป็นพื้นฐานของสิ่งใดก็ตามต้องเริ่มต้นจากการเห็นสิ่งที่ผิดปกติก่อนแล้วจึงค้นหาวิธีการที่จะทำให้เป็นปกติ^{๒๑} ซึ่งพุทธจริยศาสตร์ก็วางแนวคิดเรื่องศีลนั้นไว้ในลักษณะที่ถือความปกติเป็นหลัก เช่นกรณีการฆ่าสัตว์เพื่อกินอาจมองได้ว่าเป็นเรื่องปกติก็ได้ ผิดปกติก็ได้ เพราะตามธรรมชาติของชีวิตต้องกินและสัตว์นั้นก็อาจตกอยู่ใต้กลไกของนิเวศวิทยาที่หากสัตว์ไม่ถูกกินโดยมนุษย์ก็จะล้นโลก เช่นเดียวกับสัตว์กินกันเอง หรือสัตว์กินพืชทั้งหมดเป็นกลไกทางธรรมชาติ^{๒๒} ถ้ามองมุมนี้การฆ่าก็กลายเป็นเรื่องปกติไป ขณะที่การฆ่าสัตว์อีกมุมหนึ่งกลายเป็นเรื่องศีลธรรม เพราะเป็นเรื่องการเบียดเบียนในกรณีนี้พุทธจริยศาสตร์มองว่าเป็นเรื่องการฆ่าด้วยความเจازง เช่นเลี้ยงสุกรและเนื้อเป็นต้นไว้ขายอย่างนี้ถือว่าผิด^{๒๓} การละบุความสัมพันธ์ของสัตว์และท่าทีของมนุษย์จึงกลายเป็นเรื่องที่พุทธจริยศาสตร์ให้ความสำคัญ หากทำที่นั่นเป็นเรื่องเจازงการเบียดเบียนจะถูกพิจารณาว่าเป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ทันทีเพราะเป็นเรื่องที่ผิดปกติ ซึ่งทำที่ดังกล่าวนี้อาจพิจารณาว่าอยู่บนฐานของการกำหนดท่าทีทางสังคม

^{๑๙} อ่านรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๕/๑๑๖/๘๕-๘๗.

^{๒๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔.

^{๒๑} คำว่า ปกติ เป็นความหมายหนึ่งของศีล ดังข้อความในอรรถกถาว่า ชื่อว่า ศีล ด้วยอรรถว่า ปกติ อธิบายว่าความเป็นผู้มีกายกรรมเป็นต้นเรียบร้อย ด้วยสามารถแห่งความเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ อ้างใน ชุ.อติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๖๐๖.

^{๒๒} สมภาร พรหมทา, กิณ : มุมมองของพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๔.

^{๒๓} การค้าขายสัตว์ (มังสวณิชชา) เป็นหนึ่งในการค้าขายที่ไม่ควรทำ อ้างใน อภ.ปญจก.อ. (ไทย) ๓/๓๗๗.

สรุป แนวคิดสัมพัทธนิยมแบบพุทธจริยศาสตร์เริ่มต้นจากการเข้าใจว่าชีวิตนั้นคือใจที่ต้องการพัฒนาไปสู่เป้าหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งแนวคิดนี้ไม่จำเป็นต้องอธิบายภายใต้การถูกควบคุมด้วยอำนาจทางธรรมชาติใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นเรื่องของเงื่อนไขที่ยอมรับว่าตนเองหรือปัจเจกบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมองค์ประกอบ^{๒๔} ศีลธรรมจึงถูกนำมาพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว โดยโยงกันแบบมีเงื่อนไข กล่าวคือถ้าเราต้องการมีสังคมที่เต็มไปด้วยความสงบ ทุกคนสามัคคีกัน มีความสุขนั้นมาจากผลของความที่ทุกคนมีหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐาน ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์นั้นพิจารณาภายใต้แนวคิดของกรรมนี้จึงสัมพันธ์กันและมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้เมื่อพิจารณาความดีทางจริยธรรมบนรากฐานของศีล^{๒๕} การพิจารณาตามเงื่อนไขนี้พุทธจริยศาสตร์จึงถูกมองว่ามีธรรมชาติเป็นสัมพัทธนิยม เพราะวางหลักการประพจน์หรือจริยธรรมว่าต้องสอดคล้องกับสิ่งต่างๆ ที่ตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง และเมื่อทำบางอย่างไปแล้วทำให้เกิดผลตามมา ฉะนั้น สัมพัทธนิยมที่พุทธจริยศาสตร์นำมาพิจารณาจึงวางไว้เป็นกฎแบบวินัยแบบพระภิกษุและศีลของฆราวาส

๓.๑.๒ กลุ่มสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ในปรัชญาอินเดียที่วางเป้าหมายสูงสุดเรื่องของโมกษะคือเป็นการหลุดพ้นพันธะที่มีต่อร่างกายว่าเป็นความดีอันสูงสุด เป็นการตระหนักแนวทางการกระทำจะชั่วหรือดีก็ตาม ถ้าทำไปด้วยต้องการความสนุกเพลิดเพลินในวัตถุก็จะก่อให้เกิดอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อคนเข้าใจว่า ความเพลิดเพลินทางโลกทั้งหมดนั้นคลุกเคล้าไปด้วยความทุกข์ เลยทำให้เบื่อหน่ายชีวิตในโลกนี้ เขาจะพยายามควบคุมความอยากของตน งดเว้นการกระทำที่ต้องห้ามและทำแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดความเพลิดเพลินในอนาคต ฉะนั้น โอกาสแห่งการเกิดอีกและความผูกมัดต่างๆ ก็จะถูกขจัดออกไป^{๒๖} ในพุทธจริยศาสตร์เองพิจารณาความจริงสูงสุดคือนิพพานหรือความดับทุกข์ว่าเป็นการจัดเงื่อนไขในการเกิดอีก ซึ่งหลักดังกล่าวถูกอธิบายด้วยเงื่อนไขในแง่ของสถานะที่เป็นจริง (ตถตา) คือความจริงที่ไม่ขึ้นกับเงื่อนไขใดๆ เป็นเช่นนั้นเอง เมื่อบุคคลถึงความจริงดังกล่าวจะพบว่าเป็นสิ่งไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น ดังคำถาม-ตอบเรื่องสภาวะของพระอรหันต์ถามว่า ภิกษุผู้มีจิตพ้นวิเศษแล้วอย่างนี้ จะเกิดในที่ไหน? ตอบว่า คำว่าจะเกิดดังนี้ ไม่ควรเลย ถามว่า ถ้าเช่นนั้น จะไม่เกิดขึ้นหรือ? ตอบว่า คำว่า ไม่เกิดดังนี้ ก็ไม่ควร ถามว่าถ้าเช่นนั้น เกิดก็มี ไม่เกิดก็มีหรือ? ตอบว่า คำว่าเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี ดังนี้ ก็ไม่ควร ถามว่า ถ้าเช่นนั้น เกิดก็มีใช่ ไม่เกิดก็มีใช่หรือ? ตอบว่าคำว่าเกิด

^{๒๔} Bijayananda Kar, *The Philosophy of Lokayata : A Review and Reconstruction*, (Delhi : Motilal Banarsidass Publishers, 2013), pp.57-58.

^{๒๕} Damien Kneown, *The Nature of Buddhist Ethics*, p.12.

^{๒๖} ดร.จิเรณทรโมฮัน ทัตตะ, *ปรัชญาอินเดีย*, แปลโดย สนั่น ไซยานุกุล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๕๑๘-๕๑๙.

ก็มีไฟ ไม่เกิดก็มีไฟ ดังนี้ ก็ไม่ควร เปรียบเหมือนไฟที่ลุกต่อหน้านี้ต้องอาศัยเชื้อคือหญ้าและไม้ ถ้าไฟจะดับไปต่อหน้าจะบอกได้ไหมว่า ไฟไปอยู่ที่ไหนกัน ไม่มีใครบอกได้ เพราะไฟที่ดับนั้นก็แค่เชื่อไม่มีเท่านั้น^{๒๗}

การระบุสภาวะแบบตถตาเป็นการแสดงให้เห็นลักษณะของนิพพานเช่นกัน โดยเกี่ยวข้องกับทั้งในแง่อภิปริชญาและจริยศาสตร์ คืออธิบายสภาวะนิพพานว่ามีกับไม่มีตามหลักความเป็นจริง และอธิบายในแง่เกี่ยวกับบุคคลก็คือความดับทุกข์เป็นไปตามหลักจริยะ ฉะนั้นพุทธจริยศาสตร์จึงมีอธิบายควบคู่กันระหว่างความจริงกับจริยะ ดังจะเห็นได้ว่าหลักนิพพานนั้นปรากฏในหลักของอริยสัจ ๔ คือ

๑. ทุกขอริยสัจ คือ ความเกิดก็เป็นทุกข์ ความแก่ ก็เป็นทุกข์ ความเจ็บไข้ก็เป็นทุกข์ ความตายก็เป็นทุกข์ ความประจวบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ปรรณาสังขได้ไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัยอริยสัจ คือต้นเหตุอันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน มีปกติเพิลิตเพลินในอารมณ์นั้นๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

๓. ทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ตัณหานั้นแลดับ โดยไม่เหลือ ด้วยมรรคคือวิราคะ สละสละคืน ปล่อยไป ไม่พัวพัน

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แหละ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีวิตชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งจิตชอบ^{๒๘}

เมื่อว่าโดยย่อแล้วหลักทั้ง ๔ นั้นเหลือเพียงแค่ทุกข์กับความดับทุกข์ แต่ทุกข์และความดับทุกข์นั้นเป็นสภาวะที่เนื่องกับแนวคิดทางด้านความมีอยู่และไม่มีอยู่ตามเหตุปัจจัย โดยนัยยะนี้ดูจะสัมพันธ์กันในแง่ทางอภิปริชญา แต่ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นทั้งข้อฝึกปฏิบัติและบ่งบอกถึงการพัฒนา เป็นการผสมกันระหว่างศาสนาและจริยศาสตร์ที่แยกกันไม่ได้ สิ่งสุดท้ายไม่ใช่จุดจบในตัวเอง แต่หมายถึงการนำไปสู่สถานะที่สูงขึ้นซึ่งเป็นสภาวะสมบูรณ์^{๒๙} แนวคิดดังกล่าวพระพรหมคุณาภรณ์เรียกกฎธรรมชาตินี้ว่า มัชฌิมาธรรม คือธรรมที่เป็นกลางและเรียกการปฏิบัติตามกฎธรรมชาตินี้ว่า มัชฌิมาปฏิบัติ โดยอธิบายว่า "วิธีปฏิบัติของมนุษย์จะต้องสอดคล้องกับกระบวนการของธรรมชาติ หรือการปฏิบัติของมนุษย์จะต้องให้ผลเกิดขึ้นตามกระบวนการของธรรมชาติ วัตถุประสงค์ที่ต้องการจึงจะสำเร็จหลักการในเรื่องนี้คือ เรียนรู้เข้าใจกระบวนการของธรรมชาติ แล้วปฏิบัติตามวิธีการของมนุษย์ ให้เป็นไปตาม

^{๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๔-๒๕๑/๑๙๐-๑๙๒.

^{๒๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๑๖.

^{๒๙} Damien Kneown, *The Nature of Buddhist Ethics*, p.12-13.

ความรู้ความเข้าใจนั้น"^{๓๐} ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงตั้งอยู่บนฐานการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งในฐานะความจริงและจริยะคือความเป็นกลาง เช่นกรณีการพิจารณาเรื่อง "อาหาร" อาหารไม่ใช่เป้าหมาย แต่อาหารเกี่ยวข้องกับบุคคลในแง่ของความดับทุกข์ เราจึงพิจารณาอาหารนั้นในฐานะเป็นกลางที่เรียกว่า "โภชนะ มัตตัญญูตา" คือความรู้จักประมาณในการบริโภค ด้วยการพิจารณาอาหารนั้นว่ามีใช้เพื่อจะเล่น มีใช้เพื่อจะมัวเมา มีใช้เพื่อจะดับแต่ร่างกายเลยบริโภคเพียงเพื่อร่างกายดำรงอยู่ เพื่อให้ชีวิตเป็นไป เพื่อบรรเทาความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์เท่านั้น ด้วยอุบายนี้ เราจะป้องกันเวทนาเก่า ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น และความเป็นไปแห่งชีวิต ความไม่มีโทษ ความอยู่สบายจักมีแก่เรา"^{๓๑} การพิจารณาแบบนี้ทำให้ความทุกข์ในแง่กายภาพหมดไป ทั้งทำให้ความทุกข์ในแง่ของจิตใจหมดไปด้วยวิธีการดังกล่าวจึงเป็นการดับเงื่อนไขของเหตุที่จะทำให้ความทุกข์เกิด

แต่เมื่อมองในลักษณะของผลที่เกิดขึ้นคือทุกข์นั้นดับไปก็สามารถพิจารณาได้อีกว่าการปฏิบัติตามทางสายกลางทำให้เกิดการเข้าใจสภาวะคือเป็นกลางระหว่างความมีกับไม่มีไปด้วย โดยโยงความหมายระหว่างการปฏิบัติกับสภาวะความเป็นจริงนั้นว่าเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อกล่าวพุทธจริยศาสตร์ในแง่ของสัมบูรณ์นิยมจึงเป็นการพิจารณาว่าความเป็นจริงกับการปฏิบัตินั้นไม่ได้แยกจากกัน และไม่ได้ยืนยันลักษณะตัวตนของผู้ปฏิบัติในนั้น เพียงแต่ยืนยันลักษณะที่เป็นกลางเท่านั้นที่เกิดขึ้น

สรุป พุทธจริยศาสตร์ในแง่ของสัมบูรณ์นิยมจึงอธิบายถึงลักษณะนิพพานว่าพูดถึงสภาวะที่มีอยู่และไม่มีอยู่ในลักษณะที่เป็นอภิปรัชญาโดยเชื่อมโยงกับหลักจริยะเป็นอันเดียวกันคือความเป็นกลาง เมื่อกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เป็นอันเชื่อมโยงไปสู่หลักการทั้ง ๒ นี้ควบคู่กันไป ด้วย ฉะนั้น ธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์จึงมีปรากฏทั้งในแง่ของสัมพัทธนิยมที่วางฐานบนความสัมพันธ์และการแสดงอารมณ์ต่อสิ่งภายนอก กฎนี้ถูกอธิบายด้วยเรื่อง "ศีล" หรือ "วินัย" กับข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักความจริงสูงสุดคือนิพพาน กฎนี้ถูกอธิบายด้วย "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตีเอ็ม, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑๔.

^{๓๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๙๖/๖๓.

๓.๒ ความดีในทัศนะของพุทธจริยศาสตร์

ความดีในพุทธจริยศาสตร์อธิบายไว้โดยตรงกับคำว่า กุศล, สุกตฺติ, สัมมา โดยความดีเป็นเรื่องของเหตุในโลกคือกุศล และผลคือทั้งเป็นปัจจุบันและอนาคต รวมถึงข้อปฏิบัติที่จะทำให้ให้เกิดความดีแบบโลกุตระด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๓.๒.๑ ความดีในสถานะที่เป็นเหตุเรียกว่า กุศล ซึ่งกุศลนั้นส่วนหนึ่งของคำว่า ศีลธรรม หรือธรรมจริยา ซึ่งเป็นลักษณะการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่เป็นทั้งข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติไปพร้อมกัน ซึ่งกุศลในที่นี้แบ่งได้เป็น ๑๐ อย่างเรียกว่ากุศลกรรมบถ คือ

- ก. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป
- ข. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
- ค. กาเมสุมิฉาจารา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการประพฤติดิฉินในกาม
- ง. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดเท็จ
- จ. ปิสุณาย วาจา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดส่อเสียด
- ฉ. ผรุสยา วาจา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดคำหยาบ
- ช. สัมผัปปลาปา เวรมณี เจตนาเครื่องเว้น จากการพูดเพ้อเจ้อ
- ซ. อนภิชชา ความไม่โลภอยากได้ของเขา
- ฌ. อพยาบาท ความไม่ปองร้ายเขา
- ญ. สัมมาทิฎฐิ ความเห็นชอบ^{๓๒}

ความดีเป็นองค์ประกอบของการกระทำซึ่งสัมพันธ์กับหลักศีล กล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นไม่ว่าจะเป็นใครเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดิฉินในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ ไม่ละโมภมาก ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นชอบ จึงเข้าใจว่าธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล เป็นธรรมไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ เป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ควรเป็นอริยธรรม ควรนับว่าเป็นอริยธรรม เป็นธรรมขาว มีวิบากขาว วิญญูชนสรรเสริญ^{๓๓} กุศลจึงเป็นการปฏิบัติตามหลักศีลซึ่งมีลักษณะไม่ล่วงละเมิดผู้อื่น แต่ลักษณะการล่วงละเมิดดังกล่าวเป็นเรื่องของจิตใจเป็นอันดับแรก กล่าวคือกุศลกรรมบถ ๗ ข้อต้นล้วนมีเจตนาเป็นพื้นฐาน ส่วน ๓ ข้อท้ายนั้นเป็นเรื่องใจที่ประกอบด้วยกุศลมูล ๓ คือ ไมโลภ (อโลภะ) ไมโกรธ (อโทสะ) และไม่หลง (อโมหะ) ซึ่งประกอบกับในทำให้ใจนั้นตั้งอยู่บนฐานแห่งความดี (กุศล)

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๒๔๖.

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๓/๖๓.

เจตนาเป็นฐานของความดีและความรู้สึกที่ดีในการทำกรรมแต่ละอย่าง กล่าวคือ เจตนาว่าเป็นกรรม เพราะบุคคลคิดแล้วจึงกระทำการกรรมด้วยกาย ด้วยวาจาด้วยใจ^{๓๔} ฉะนั้น พุทธจริยศาสตร์พิจารณาความดีในแง่ของเหตุอันสั่งสมเจตนาที่เป็นกุศล แต่ที่น่าสังเกตคือว่า ความดีนั้นไม่ใช้การทำดีแต่เป็นการสร้างเจตนาที่ดีด้วยการละเว้นจากความชั่ว เพราะหลักเกณฑ์การอธิบายความดีนั้นต้องสอดคล้องกับการฝึกฝนใจให้หลีกเลี่ยงความชั่วก่อน วิธีการนี้ปรากฏดังคำอธิบายดังคำอธิบายของพระสิริมังคลาจารย์ในมังคลัตถทีปนีเรื่องราวทำไมในมงคลสูตรจึงกล่าวถึงการไม่เสพคนพาลก่อนการเสพบัณฑิต เพราะถ้าพระพุทธเจ้าตรัสถึงการเสพบัณฑิตก่อน ความหมายของคนพาล คนทั่วไปจะไม่เข้าใจ พระพุทธเจ้าทรงประสงค์จะให้คนทั่วไปเข้าใจการเสพคนพาลก่อน เพราะเมื่อเข้าใจการไม่เสพคนพาลก็จะเข้าใจการเสพบัณฑิตไปด้วย^{๓๕} ฉะนั้น ความดีจึงเป็นเรื่องของใจที่สั่งสมเจตนาที่เป็นกุศลด้วยการเว้นจากความชั่วหรือการทำชั่ว

๓.๓.๒.๒ ความดีในสถานะที่เป็นผล เรียกว่า สุขคติ พุทธจริยศาสตร์ได้อธิบายความหมายของความดีด้วยผลที่เกิดขึ้นในภพที่เกี่ยวข้องกับโลกและสวรรค์ ๒ แบบ คือ

ก. ความดีเป็นผลของปัจจุบันในโลก การกระทำกุศลนั้นมีผลร่วมในปัจจุบัน กรณีผู้มีศีลจะได้รับผลทันทีในปัจจุบันคือ คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล จะได้รับผลที่เป็นปัจจุบันคือ ได้รับกองโกะใหญ่ อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ มีเกียรติศัพทอันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมขจรไป คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ คือ ชัดตยบริษัท พรหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมองอาจ ไม่เก้อเขิน^{๓๖} ข้อสังเกตหนึ่งของการได้รับผลในปัจจุบันคือลักษณะความดีนั้นจะสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า โลกธรรม ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสิ่งที่ตรงข้ามกัน ๘ อย่าง ๔ คู่ คือ มีลาภ ไม่มีลาภ มียศ ไม่มียศ นิินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์^{๓๗} โดยโลกธรรมเป็นการระบุถึงลักษณะการได้รับได้รับผลที่เป็นปัจจุบันเป็นเรื่องที่รับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัสและเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รู้ว่าเป็นความดีเกิดขึ้น

ข. ความดีมีเวทนาในอนาคต สวรรค์เป็นเครื่องยืนยันของการกระทำดีเนื่องจากการผลของเวทนา กรณีผู้มีศีลจะได้รับผลต่อเนื่องจากเวทนา กล่าวคือคนมีศีล ถึงพร้อมแล้ว

^{๓๔} อก.ฉก.ก (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๓๖๙.

^{๓๕} สิริมังคลาจารย์, **มังคลัตถทีปนี แปล เล่ม ๑**, แปลโดย คณะกรรมการแผนกตำรามหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้าที่ ๗๙.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๐/๗๖.

^{๓๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๒๓๔.

ด้วยศีล ย่อมไม่หลงทำกาลละ คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ กายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๓๘} ข้อความนี้ได้รับการอธิบายเปรียบเทียบว่าเหมือนบุรุษคนหนึ่งทำความชอบไว้แก่พระเจ้าแผ่นดิน จนได้พระราชทานบำเหน็จ และเพราะบำเหน็จนั้นทำให้เขา อิ่มเอมบริบูรณ์เป็นผลที่เป็นปัจจุบัน แต่หลังจากนั้นเมื่อเขาได้คำนึงถึงว่า เราได้ทำความชอบไว้แก่พระเจ้าแผ่นดิน ในกาลก่อนแล้วพระเจ้าแผ่นดินทรงยินดีแล้วพระราชทานบำเหน็จให้เรา เราได้เสวยเวหนานี้มีการได้ทำความชอบนั้นเป็นเหตุ หรือเหมือนกับบุรุษคนหนึ่งได้ทำกุศลไว้แล้ว ครั้นสิ้นชีพแล้วก็ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ บุรุษนั้นก็บำเรอตนให้อิ่มเอมบริบูรณ์ด้วยสมบัติอันเป็นทิพย์ ต่อมาบุรุษนั้นมาคำนึงถึงว่า ตนได้ทำกุศลกรรมไว้ในปางก่อน จึงได้เสวยเวหนานี้ เพราะมีการได้ทำกุศลกรรมนั้นเป็นเหตุ เวหนามีลักษณะรู้สึกและมีลักษณะเสวยแบบนี้^{๓๙}

ฉะนั้น ความดีในพุทธจริยศาสตร์จึงพิจารณาาร่วมกันกับภพที่เป็นสุคติคือโลกและสวรรค์ โดยพิจารณาผลที่เป็นปัจจุบันในโลก และเวทนาต่อสิ่งที่ได้รับว่าเป็นสุขนั้นในอนาคต โดยพิจารณาจากความสุขในสวรรค์สืบเนื่องจากความคิดคำนึงถึงความดีที่ได้ทำไปแล้ว

๓.๓.๒.๓ ความดีในสถานะข้อปฏิบัติที่เชื่อมระหว่างเหตุคือกุศลกับผลคือสุคติ เรียกว่า สัมมา แปลว่า ชอบ ซึ่งประกอบในหลักการดังนี้ ๑. สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ พากเพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่าข้อปฏิบัติแบบสายกลาง โดยทางสายกลางเป็นข้อปฏิบัติที่เชื่อมโยงระหว่างกุศลจิตนำไปสู่การปฏิบัติดีที่เรียกว่า สุจริต^{๔๐} และเมื่อความดีเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยความเห็นชอบจึงเชื่อมไปสู่ผลคือสุคติโลกสวรรค์ กล่าวคือ ผู้ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เพราะยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เป็นเหตุ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกาย

^{๓๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๘๐/๗๖.

^{๓๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **มิลินทปัญหา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗๐-๗๑.

^{๔๐} สุจริต คือ ความประพฤติชอบ ได้แก่ กายสุจริต ได้แก่ ปาณาติปาตา เวรมณี อทินนาทานา เวรมณี กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี ส่วนวจีสุจริต ได้แก่ มุสาวาทา เวรมณี ปิสุณาย วาจา เวรมณี ผรุสสาย วาจา เวรมณี สัมผัสปปลาปา เวรมณี ส่วนมโนสุจริตได้แก่ อนภิชฌา อพยาบาท สัมมาทิฐิ

แตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๔๑} ความดีในลักษณะสัมมาทิฐินี้ยังต่อเชื่อมไปสู่การดับต้นตอของธรรมชาติที่มนุษย์มีคือกรรมที่ต้องกระทำอยู่ตลอดเวลาผ่านกายวาจาและใจ ไม่สามารถปฏิเสธความเป็นจริงดังกล่าวได้ และความทุกข์ที่เป็นลักษณะเปลี่ยนแปลงประจำสังขาร โดยเงื่อนไขเหล่านี้เป็นความเป็นจริงที่มนุษย์มีแต่เดิม การจะทำให้ทั้งสองอย่างนี้ไม่มีอิทธิพลต่อจิตใจที่เป็นบ่อเกิดอกุศลคือความไม่ดีขึ้นจึงต้องมีการปฏิบัติที่ชอบมากขึ้นตามองค์ทั้ง ๘ ให้ครบ คือ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งกรรม อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งทุกข์^{๔๒} ฉะนั้น ความดีในลักษณะของความชอบ (สัมมา) ต่อเชื่อมระหว่างเหตุและผลนั้นจึงเป็นเรื่องของความเห็นว่าชอบ (สัมมาทิฐิ) จะช่วยป้องกันตัวเองจากอกุศลมูลที่เป็นต้นตอของความไม่ดีทั้งหมดจนนำไปสู่เวทนาที่ชอบด้วยการระลึกถึงความชอบนั้นเป็นกุศลทำให้เป็นผลที่เป็นสุคติ และเมื่อปฏิบัติแนวทางที่ชอบนั้นต่อไปจะเกิดเป็นทางสายกลางที่ช่วยดับธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องทำกรรมตลอดเวลาผ่านทางกาย วาจาและใจ และมีความเปลี่ยนแปลงทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ตามหลักของทุกข์ซึ่งเป็นต้นตอที่ให้ทำกรรมต่างๆ การดับธรรมชาติเหล่านี้ได้จึงเป็นความดีในลักษณะที่พุทธจริยศาสตร์ประสงค์ไว้

๓.๓ เกณฑ์การตัดสินความดี

ความดีในทางพุทธจริยศาสตร์พิจารณาจากเรื่องของ “กุศลธรรม” หรือธรรมอันเป็นฝ่ายแห่งความดีเน้นไปที่หลักกรรมเป็นหลัก โดยหลักเกณฑ์เรื่องกรรมนั้นประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ กิเลส กรรม วิบาก เมื่อกิเลสนั้นคือเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลธรรมเป็นเหตุให้ทำกรรมต้องมีผลตามมาเสมอ กล่าวคือ กุศลธรรมอันเป็นเหตุเพื่อให้เกิดกรรม ๓ อย่าง คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ โดยอธิบายถึงกุศลในแง่ของกรรม กล่าวคือ กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โลภ เกิดแต่ความไม่โลภ มีความไม่โลภเป็นเหตุ มีความไม่โลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรมกรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความไม่โกรธ เกิดแต่ความไม่โกรธ มีความไม่โกรธเป็นเหตุ มีความไม่โกรธเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรมกรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมใดที่บุคคลทำด้วยความไม่หลง เกิดแต่ความไม่หลง มีความไม่หลงเป็นเหตุ มีความไม่หลงเป็นแดนเกิด กรรม

^{๔๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๖๘/๗๓.

^{๔๒} อง.ฉก.ก (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๓๖๘-๓๖๙.

นั่นเป็นกุศล กรรมนั้นไม่มีโทษ กรรมนั้นมีสุขเป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป ธรรมชาติ ๓ อย่างนี้เป็นเหตุให้เกิดกรรม^{๔๓} การอธิบายเรื่องกรรมจึงต้องสอดคล้องกับลักษณะการเข้าใจความหมายด้วยว่า อะไรคือความดี อะไรคือความชั่ว ดังคำถามตอบในกาลามสูตรว่า ถ้าม ความไม่โลภเมื่อเกิดขึ้นในภายในบุรุษ ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ ตอบ เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า

ถาม ก็บุคคลผู้ไม่โลภ ไม่ถูกความโลภครอบงำมีจิตไม่ถูกความโลภกลุ่มรุ่มนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่โลภ ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น

ถาม จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า

ถาม ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนความไม่โกรธ เมื่อเกิดขึ้นในภายในของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์

ตอบ เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า

ถาม บุคคลผู้ไม่โกรธ ไม่ถูกความโกรธครอบงำมีจิตไม่ถูกความโกรธกลุ่มรุ่มนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จสิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่โลภ ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น

ตอบ จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า

ถาม ท่านทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉนความไม่หลง เมื่อเกิดขึ้นในภายในของบุรุษ ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์หรือเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์

ตอบ เพื่อประโยชน์ พระเจ้าข้า

ถาม ก็บุคคลผู้ไม่หลง ไม่ถูกความหลงครอบงำมีจิตไม่ถูกความหลงกลุ่มรุ่มนี้ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่คบชู้ ไม่พูดเท็จ สิ่งใดย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข สิ้นกาลนาน บุคคลผู้ไม่หลง ย่อมชักชวนผู้อื่นเพื่อความเป็นอย่างนั้น

ตอบ จริงอย่างนั้น พระเจ้าข้า^{๔๔}

ลักษณะกุศลธรรมในที่นี้ก็คือ ไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ ใครสมทานทำให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฉะนั้น การเข้าใจว่าความดี คืออะไร จึงต้องประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ กิเลสที่เป็นเจตนาต้องประกอบด้วยกุศลธรรมคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ กรรมที่ทำการก็จะเป็นกุศลกรรมบถ และมีผลคือ ความสุข

^{๔๓} อจ.ติก. ๒๐/๕๕๑/๒๔๙-๒๕๐.

^{๔๔} อจ.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๑๙๑-๑๘๒.

ส่วนพุทธทาสภิกขุเสนอแนวการตัดสินความดีนั้นว่าผ่านเกณฑ์ที่พิจารณาจากลักษณะการกระทำของปุถุชนกับพระอริยบุคคล ทำให้ฐานความดีนั้นต่างกัน กล่าวคือ

ก. ความดีแบบโลกียะ เป็นการกระทำของปุถุชน เป็นไปตามวิสัยของโลกคืออยู่ดีกินดีด้วยอาศัยธรรมะที่เราเรียกกันว่า มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ トラบเท่าที่ยังอยู่ในวิสัยโลกก็ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง แม้ไม่ทำผิด ทำชั่ว แต่ทำดีอยู่ก็ตามหากสิ่งต่างๆ ไม่เป็นไปตามปรารถนา เช่นความตายจะมาถึงก็ร้องไห้อย่างนี้เป็นต้น แปลว่า เขาเป็นคนดี มีความสุขตามวิสัยโลก

ข. ความดีแบบโลกุตตระ เป็นการกระทำของพระอริยเจ้า เป็นไปเพื่อประโยชน์ที่อยู่เหนือวินัยคือมรรคผล นิพพาน มีจิตใญ่อยู่เหนือเรื่องโลก มีจิตใญ่ว่างจากความรู้สึกว่าตัวกูของกู มีจิตใญ่ที่อิสระสูงสุด เข้าอยู่เป็นสังเดียวกับความว่าง คือ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่เป็นไปตามกาลเวลา หรือตามเหตุปัจจัย^{๔๕}

ฉะนั้น ความดีของพุทธทาสภิกขุจึงพิจารณาจากเกณฑ์ของบุคคลเป็นสำคัญ แม้บุคคลนั้นจะมีกุศลธรรมเหมือนกัน แต่หากบุคคลหนึ่งเป็นบุคคลธรรมดา กับอีกบุคคลหนึ่งเป็นพระอริยบุคคล กรรมและผลที่เกิดขึ้นย่อมต่างกันออกไป กรณีภริยาพรานกุกกุมิตรที่บรรลุโสดาบันตั้งแต่เด็ก แต่ทุกวันนางจะรับคำสั่งจากสามีให้เตรียมธนู ลูกศร นำหอก นำหลาว นำข่าขามา สามีที่เป็นนายพรานก็จะใช้ของที่นางมอบให้ไปฆ่าสัตว์ทุกวัน หากเป็นปุถุชนจะถือว่าเรื่องนี้เป็นบาป เพราะเจตนาของนางที่มอบของให้สามียอมนำไปสู่การฆ่า แต่กรณีของนางนั้น พระพุทธเจ้าให้ทรงพิจารณานางในฐานะของพระโสดาบันที่ไม่มีจิตว่า จะให้สามีนำของเหล่านี้ไปฆ่าสัตว์ เมื่อผลในฝ่ามือไม่มี ยาพิษนั้นก็ไม่มีก็จะให้โทษแก่ผู้ถือยาพิษได้ เพราะยาพิษยอมนำเข้าสู่ฝ่ามือที่ไม่มีผล ชื่อว่าบาปยอมนำผู้ไม่ทำบาป แม้ฆ่าเครื่องประหารทั้งหลายมีธนูเป็นต้นออกให้เพราะไม่มีอกุศลเจตนา^{๔๖} การพิจารณาความดีนี้จึงเป็นเงื่อนไขของบุคคลเป็นหลัก แต่ในแง่ที่เรากำลังพิจารณาอยู่นี้ปัญหาของเจตนาของพระอริยเจ้าอาจถูกสงสัยจากปุถุชนได้ เมื่อเรานำเกณฑ์เรื่องกรรมแบบปุถุชนไปตีความหมาย เพราะปุถุชนต้องตรวจสอบความดีทั้ง ๓ ส่วนคือกิเลสหรือเจตนา กรรม วิบาก แต่พระอริยบุคคลไม่จำเป็นต้องตรวจสอบเจตนาเพราะล้วนเป็นกุศลอยู่แล้ว ฉะนั้น การทำกรรมก็เพียงสักแต่ว่าทำเท่านั้น

^{๔๕} พุทธทาสภิกขุ, พุทธทาสแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ : จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม, หน้า ๑๕๓-๑๕๔.

^{๔๖} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๓/๔๐.

ในส่วนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้เกณฑ์การตัดสินความดีที่ครอบคลุมทั้งระบบคือทั้งในแง่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดสถานะที่เรียกว่า กุศลหรือความดี ไว้ว่า

ก. ว่าโดยคุณโทษต่อชีวิต หรือต่อจิตใจและบุคลิกภาพ คือ เป็นสถานะที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจหรือไม่เอื้อหรือไม่ต่อคุณภาพชีวิต ส่งเสริมหรือบั่นทอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ทำให้กุศลธรรมทั้งอื่นลดถอย ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพที่ดีงามหรือไม่

ข. ว่าโดยคุณโทษต่อบุคคล คือ เป็นการเบียดเบียนตนหรือไม่ ทำให้ตนเดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยการประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ตน

ค. ว่าโดยคุณโทษต่อสังคม คือ เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยการประโยชน์แก่ผู้อื่น และแก่ส่วนรวม

ง. ว่าโดยมโนธรรม หรือโดยสำนึกอันมีตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ คือ พิจารณาเห็นด้วยความรู้สึกลึกซึ้งของตัวของตัวเองว่า การนั้นเมื่อทำแล้ว ตนเองดีเตียนหรือกล่าวโทษตนเองได้หรือไม่

จ. ว่าโดยมาตรฐานทางสังคม คือ ตามบัญญัติทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และสถาบันต่างๆ ทางสังคม เช่น กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งขึ้นต่อการใคร่ครวญตรวจสอบกลั่นกรองของวิญญูทั้งหลาย ตามกาลสมัยที่จะมิให้ถ้อยกันไปโดยงมงายหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อน ตลอดจนการใคร่ครวญแล้วยอมรับหรือไม่ของวิญญูเหล่านั้นในแต่ละกรณี^{๔๗}

ฉะนั้น ผลของการกระทำจึงเป็นเกณฑ์วัดความดี โดยเกณฑ์นี้ทำให้เห็นบริบทที่เชื่อมโยงระหว่างความหมายของคุณและโทษอันเป็นผลของการกระทำนั้นเป็นหลัก เพราะการคำนึงถึงผลที่จะเกิดตามมาจะเป็นการกำหนดการทำความดีหรือไม่ดี ดังข้อความในคาถาธรรมบทว่า

"บุคคลทำกรรมใดแล้วย่อมเดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นทำแล้วไม่ดี บุคคลมีหน้าซุ้มด้วยน้ำตา

ร้องให้อยู่ ย่อมเสพผลของกรรมใดกรรมนั้นทำแล้วไม่ดี บุคคลทำกรรมใดแล้ว ย่อมไม่เดือดร้อนใน

ภายหลัง กรรมนั้นแลทำแล้วเป็นดี บุคคลอันปิติโสมนัสเข้าถึงแล้ว ย่อมเสพผลแห่งกรรมใด กรรม

---

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, หน้า ๒๖๒.

นั้นทำแล้วเป็นดี คนพาลย่อมสำคัญบาปประดุจน้ำหวาน ตลอดกาลที่บาปยังไม่ให้ผลแต่บาปให้ผลเมื่อใด คนพาลย่อมเข้าถึงทุกข์เมื่อนั้น”^{๔๘}

แต่ตราบที่ยังไม่แสดงผล บุคคลอาจจะไม่ได้

ส่วนอาร์วี (Peter Harvey) ได้นำเสนอเกณฑ์การตัดสินในพุทธจริยศาสตร์ว่าการกระทำใดดี (กุศล) หรืออะไรไม่ดี (อกุศล) มาจาก ๓ หลักการคือ^{๔๙}

ก. แรงจูงใจหรือเจตนาของการกระทำ เจตนาหรือแรงจูงใจที่เป็นกุศลคือว่าดี ที่ประกอบด้วยอกุศลถือว่าไม่ดี พุทธจริยศาสตร์ได้อ้างความดีว่าเป็นกุศลมูลที่ประกอบด้วยความไม่โลภ ไม่โกรธ และไม่หลง

ข. ผลกระทบโดยตรงของการกระทำในรูปแบบของผลที่เป็นทุกข์หรือความสุข โดยลักษณะหนึ่งคือความสอดคล้องจากผลกรรมอันนำไปสู่ทุกข์ คือการเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก และสุข และสุขคือการได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์ พุทธศาสนาจริยศาสตร์ได้แยกความสุขไว้ ๓ ระดับ คือ

๑) กามสุข เป็นความสุขทั่ว ๆ ไปที่นั่นว่ายังหยาบและไม่ยั่งยืน เป็นความสุขทางสังขมเป็นเรื่องราวทางกายหรือทางวัตถุ คือเป็นความสุขโสมนัสที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ ประการ (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส) ที่น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชัดให้ใคร่ พาใจให้กำหนด^{๕๐} พุทธศาสนาจึงสอนในเรื่องการเสพกามสุขจะเป็นไปได้ด้วยดีต้องมี “ศีล” เป็นหลักปฏิบัติ และให้มีสติอยู่เสมอไม่มัวเมาประมาท

๒) ฌานสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการที่จิตบรรลุสมาธิถึงระดับหนึ่ง มิได้เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ที่เสพเสวยกับกามคุณทั้ง ๕ (รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส) แต่เป็นการรับรู้จากจิตเป็นความนึกคิด มโนภาพ หรือสภาวะอะไรบางอย่างที่เกิดจากการบรรลุรูปฌาน ๔ และอรุณฌาน ๔^{๕๑} ฌานสุขนี้แม้จะมีใช้ความสุขเกิดจากวัตถุ แต่ก็ยังต้องการบางสิ่งมาสนอง จึงเป็นเหตุให้เกิดความยึดมั่น หรืออุปาทานดังนั้นจึงไม่เป็นความสุขขั้นสูงสุด กล่าวคือ เป็นความสุขที่ปราณีตกว่ากามสุขแต่ยังมีสุขที่เหนือกว่า

---

^{๔๘} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕/๑๗.

^{๔๙} Peter Harvey, *An Introduction to Buddhist Ethics* ,(UK : Cambridge University press,2000),p.46.

^{๕๐} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๒๖๗/๒๕๖.

^{๕๑} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๒๖๗/๒๕๖-๒๕๙.

๓) นิพพานสุข เป็นความสุขขั้นสูงสุด เรียกอีกว่า สัญญาเวทิตินิโรธ^{๕๒} (สมาบัติที่ดับสัญญาและเวทนา เป็นสมาบัติสูงสุดที่พระอนาคามีกับพระอรหันต์เท่านั้นทำให้เกิดขึ้น) เป็นประสบการณ์ที่รู้ได้เฉพาะตน เป็นสภาวะที่สิ้นราคะ โทสะ โมหะ หรือเป็นการเห็นโลกตามที่มันจริง มิใช่เห็นโลกตามที่เรายากให้เป็น การควบคุมกิเลสตัณหาไว้ได้ จะทำให้คนเห็นโลกตามจริง

ค. การกระทำนั้นทำให้จิตใจพัฒนาขึ้นจนกระทั่งถึงนิพพาน ความดีที่พัฒนาตนเองไปสู่ความหลุดพ้นได้นั้นเกิดจากการผ่านแนวคิดที่ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยงหนอ มีความเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความสงบวางแห่งสังขารเหล่านั้น เป็นสุข”^{๕๓} ซึ่งเป็นเกณฑ์กำหนดลักษณะการกระทำดีตามหลักพุทธจริยศาสตร์ตามศีลและกรรมบถอาศัยมัชฌิมาปฏิปทานำไปสู่ผลทั้งในโลกนี้และโลกหน้า รวมถึงเหนือโลก (โลกุตตระ) คือพระนิพพานในที่สุด ดังข้อความว่า “ก็สัมมากัมมันตะที่ยังเป็นสาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ (ในชาตินี้และชาติหน้า) คือ เจตนาจงดเว้นจากปาณาติบาต จงดเว้นจากอทินนาทาน จงดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร นี้สัมมากัมมันตะที่ยังเป็นสาสวะเป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ...สัมมากัมมันตะของพระอริยะที่ไม่มีกิเลส (อนาสวะ) เป็นโลกุตระ คือ ความงดความเว้น เจตนาจงดเว้น จากกายทุจริตทั้ง ๓ ของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่นี้แล สัมมากัมมันตะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะเป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค^{๕๔} ในส่วนของศีลและกรรมบถข้ออื่นๆ ก็อาศัยมัชฌิมาปฏิปทาเป็นองค์ประกอบด้วยจำนำไปสู่ผลที่เป็นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า รวมถึงเหนือโลก (โลกุตตระ) คือพระนิพพานในที่สุด

ส่วนการทำไม่ดีในที่นี้ก็คือการทำให้ขัดขวางต่อการรู้แจ้ง ซึ่งในมัชฌิมาปฏิปทา ก็คือการหมกหมุ่นในกาม (กามสุขัลลิกานุโยค) และการปฏิบัติให้ตนเองทุกข์ (อัตตakilมัตถานุโยค) เพราะการประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุขในกาม เป็นธรรมอันเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และการประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตน เป็นความลำบาก ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ส่วนการจะปฏิบัติให้ถูกต้องก็คือ มัชฌิมาปฏิปทาที่ ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้น นั่นพระตถาคตได้ ตรัส

^{๕๒} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๒๖๗/๒๕๕.

^{๕๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๖/๒๒๘.

^{๕๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๗๒-๒๗๓/๑๔๘.

รู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้อยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน^{๕๕}

สรุปแล้ว การการทำดีหรือทำถูกเป็นเครื่องมือให้บรรลุความดีสูงสุดได้ แต่ก็เกิดปัญหาที่ว่าวิธีการไม่ดีหรือ เพราะดูเหมือนว่าวิธีการที่เราใช้ไปถึงเป้าหมายก็น่าจะมีสิ่งที่ดีครบถ้วน แต่ก็อาจมีผู้โต้แย้งว่า เราจะบรรลุถึงเป้าหมายที่ดีได้ก็ด้วยการใช้วิธีการที่ดีครบถ้วนเท่านั้น แต่ความจริงแล้วเราไม่มีความดีครบถ้วน เพราะถ้าเรามีความดีครบถ้วนก็ไม่จำเป็นต้องบรรลุความดีอีก ฉะนั้น เมื่อเราไม่มีดีครบถ้วนและไม่มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในเป้าหมาย เราจึงไม่สามารถกระทำการซึ่งเป็นการกระทำที่สมบูรณ์ได้ เพราะการกระทำที่ดีจริงนั้นๆ ก็คือการทำให้ใกล้สิ่งที่ดีหรือสมบูรณ์เข้าไปเรื่อยๆ นั่นก็คือเราจะค่อยๆ ดีขึ้นและเกิดความเข้าใจเป้าหมายสูงสุดนั้นได้ในที่สุด^{๕๖} ซึ่งตรงนี้แตกต่างทั้งคุณค่าแบบปรัญญาอย่างชัดเจน แต่ก็ยังอธิบายถึงความจริงที่สมบูรณ์นั้นมีอยู่จริง แต่ผู้จะไปถึงความจริงนั้นได้ต้องผ่านการปฏิบัติความดีทางสังคัมก่อน ซึ่งอาจไม่ใช่คุณค่าทางอัตตวิสัยเช่นกัน ต้องเป็นความดีที่ยกคุณค่าทางจิตใจเป็นสำคัญ และประโยชน์ที่เกิดขึ้น ดังข้อความว่า

"เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้วเป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย...เมื่อใด ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็น กุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ ใครสมาทานให้บริบูรณ์ แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อสุข เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้นอยู่"^{๕๗}

๓.๔ ความชั่วในพุทธจริยศาสตร์

ความชั่วนั้นพุทธจริยศาสตร์มีความหมายตรงกับคำว่า อกุศล, ทุคคติ, มิจฉา ในแง่ของลักษณะของความชั่วนั้นตรงกับการกระทำที่สอดคล้องกันระหว่างเหตุที่เป็นอกุศล กับผลที่เป็นทุคคติ และข้อปฏิบัติที่ผิดหรือตรงข้ามกับความดี เพราะเมื่อมีการกล่าวถึงความชั่วก็จะต้องกล่าวถึงความดีไปด้วยเสมอ เช่นข้อความว่า "เมื่อใดอริยสาวกรู้ชัดซึ่ง อกุศลและรากเหง้า อกุศล รู้ชัดซึ่งกุศลและรากเหง้าของกุศล แม้ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ อริยสาวกชื่อว่า เป็นสัมมาทิฐิ มี

^{๕๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๑๖.

^{๕๖} ดร.เค.เอ็น.ชยติลเลเก, จริยศาสตร์แนวพุทธ, แปลโดยสุเชาว์น พลอยชุม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๔๒-๔๓.

^{๕๗} อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๑๘๐-๑๘๑.

ความเห็นดำเนินไปตรงแล้วประกอบด้วยความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรม มาสู่ พระสัทธรรมนี้^{๕๘} ฉะนั้น ความชั่วเมื่อพิจารณาในแง่ของสถานะที่สอดคล้องกับเรื่องกรรมเป็นหลัก โดยโยงกับลักษณะที่ตรงข้ามกับความดี มีรายละเอียดดังนี้

๓.๓.๔.๑ ความชั่วในสถานะที่เป็นเหตุ คือ อกุศล ความหมายของอกุศลนั้นคือ ลักษณะที่ตรงข้ามกับกุศล คือ เป็นสภาพจิตที่มีโรค ไร้สุขภาพ มีโทษ มีตำหนิ มีข้อเสียหาย เกิดจากอวิชชา และมีทุกข์เป็นวิบาก พูดสั้นๆ อีกนัยหนึ่งว่า เป็นสภาพที่ทำให้จิตเสียคุณภาพ และเสื่อมรรถภาพ^{๕๙} โดยแง่หนึ่งอกุศลนั้นเป็นกรรมที่ครอบคลุมระดับกาย วาจา และใจ ทั้งหมด เมื่อขยายแล้วจะพบว่า เจตนาที่ก่อให้เกิดความชั่วนั้นเกี่ยวข้องกับอกุศลกรรมบถ ๑๐ อย่าง คือ

- ก. ปาณาติบาต การยั้งสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป
- ข. อทินนาทาน การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
- ค. กาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤติดิฉินในกาม
- ง. มุสาวาท พูดเท็จ
- จ. ปิสุณาวาจา พูดส่อเสียด
- ฉ. ผรุสวาจา พูดคำหยาบ
- ช. สัมผัปปลาป พูดเพ้อเจ้อ
- ซ. อภิชฌา ความโลภอยากได้ของเขา
- ฌ. พยาบาท ความปองร้ายเขา
- ญ. มิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิด^{๖๐}

อกุศลนั้นเป็นพื้นฐานหรือเหตุที่ประกอบกับใจ เราจึงทำชั่วโดยไม่มีเจตนาที่ไม่ชั่วได้ยาก เพราะใครก็ตามที่เกิดคนมาในโลกมีปรกติฆ่าสัตว์ มีปรกติกักทรัพย์ มีปรกติประพฤติดิฉินในกามทั้งหลาย มีปรกติพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ละโมบมาก คิดปองร้ายผู้อื่น มีความเห็นผิด ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล เป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ เป็นธรรมไม่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมไม่ควรเสพ ไม่ควรเป็นอริยธรรม นับว่าไม่ควรเป็นอริยธรรม เป็นธรรมดำ มีวิบากดำ วิญญูชนติเตียน อกุศลธรรมเหล่านั้น มีปรากฏอยู่ในคน

^{๕๘} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๑๑/๖๓.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, หน้า ๒๔๗

^{๖๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๙/๒๔๕-๒๔๖.

เหล่านั้น^{๖๑} ฉะนั้น ความชั่วจึงมีเหตุแห่งความชั่วเป็นพื้นฐานแต่ขณะที่คนที่ไม่มีความชั่วหรืออกุศลเป็นพื้นจะปราศจากการกระทำชั่วตามไปด้วย ดังข้อความว่า เหตุที่เขากล่าวหาเราว่าพระสมณะโคดมกล่าวการไม่ทำ ชื่อว่ากล่าวถูก เพราะเรากล่าวการไม่ทำกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เรากล่าวการ ไม่ทำสิ่งที่ เป็นบาปอกุศลหลายอย่างนี้^{๖๒}

๓.๓.๔.๒ ความชั่วในสถานะที่เป็นผล คือ ทุคติ ลักษณะของทุคตินั้นสัมพันธ์กับใจหรือจิต โดยลักษณะของใจหรือจิตที่เศร้าหมองและไม่เศร้าหมอง คือเมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันหวังได้ ถ้าจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกติเป็นอันหวังได้ โดยจิตนั้นจะเศร้าหมองเพราะกิเลสเหล่านี้คือ ละโมบไม่สมำเสมอคือความเพ่งเล็ง (อภิชฌาวิสมโลภะ) ความปองร้ายเขา (พยาบาท) ความโกรธ (โกธะ) ความผูกโกรธ (อุปนาหะ) ความลบหลู่คุณท่าน (มักขะ) การยกตนเทียบเท่า (ปลาสะ) ความริษยา (อิสสา) ความตระหนี่ (มัจฉริยะ) มายา ความโอ้อวด (สาธูยยะ) หัวดี (ถัมถะ) แข่งดี (สารัมภะ) ถือตัว (มานะ) ดูหมิ่นท่าน (อติมานะ) มัวเมา (มทะ) เลินเล่อ (ปมาทะ)^{๖๓} การกำหนดสถานะของความชั่วจึงเป็นผลของใจที่เศร้าหมองด้วยอำนาจกิเลสต่างๆ จนทำให้เกิดการกระทำชั่วคือกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาปฏิญญา ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาปฏิญญา เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก^{๖๔} ผลที่เกิดตามมาจึงเป็นสภาวะของความชั่วที่สอดคล้องกันกับเหตุ กล่าวคือ เมื่อคนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วในโลกนี้ ย่อมเข้าถึง ความเสื่อมแห่ง โภคะอย่างใหญ่อันมีความประมาทเป็นเหตุ เกียรติศัพท์อันชั่วของคนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วย่อมกระฉ่อนไป จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมครั่นคร้าม เก้อเขิน ย่อมหลงกระทำกาละ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก^{๖๕} ฉะนั้น ความชั่วในพุทธจริยศาสตร์จึงอธิบายไว้โดยควบคู่กับจิตที่ประกอบด้วยกิเลสจะระบุผลของการกระทำ ผลดังกล่าวเป็นการระบุชัดเจนถึงการกระทำนั้นว่าต้องชั่วจึงจะได้ผลที่ชั่ว ไม่มีการกระทำดีใดไม่ว่าทางกาย วาจาหรือใจที่ได้ผลที่ชั่วตามมา

๓.๓.๔.๓ ความชั่วในสถานะข้อปฏิบัติที่เชื่อมระหว่างเหตุคืออกุศลกับผลคือทุคติ เรียกว่า มิจฉา ความชั่วนั้นยังสามารถพิจารณาในของความผิด เช่นกรณีความเห็นที่ผิด (มิจฉาปฏิญญา) โดยความเห็นที่ผิดนั้นมาจากการเหตุเข้าใจว่าการกระทำที่ผิดมาก่อน กล่าวคือคน

^{๖๑} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๒-๕๓/๖๒-๖๔.

^{๖๒} อ่านรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒/๒-๓.

^{๖๓} อ่านรายละเอียดใน ม.มู. (ไทย) ๑๒/๙๒-๙๓/๔๘-๔๙.

^{๖๔} ที.ส. (ไทย) ๙/๓๓๕/๓๐๓.

^{๖๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๙/๗๖.

ในโลกที่ประพัตถกายทุจริต วชิทุจริต มโนทุจริต เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เพราะยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เป็นเหตุเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ทั้งสิ้น^{๖๖} จนถึงกระทั่งการกระทำที่ผิดต่างๆ ผ่านความไม่รู้ (อวิชชา) เป็นเหตุให้เกิดอกุศล^{๖๗} และอกุศลนี้ทำให้เกิดความเห็นผิด ความดำริผิด เจรจาผิด การงานผิด เลี้ยงชีพผิด พยายามผิด ระลึกผิด ตั้งใจผิด รู้ผิด พันผิด ซึ่งเมื่อละความผิดเหล่านี้ได้ก็จะพบกับความดี ความเจริญ ความบริบูรณ์ได้^{๖๘} ฉะนั้น ความชั่วตามสภาวะที่เป็นความผิดนี้จึงเป็นเครื่องกำหนดท่าทีบางอย่างต่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อปฏิบัติถูกต้องจึงเป็นเครื่องยืนยันความดีทั้งในส่วนที่เป็นเหตุและเป็นผลในเวลาเดียวกัน

๓.๕ เกณฑ์ตัดสินความชั่วในพุทธจริยศาสตร์

ความชั่วในพุทธจริยศาสตร์นั้นมีความหมายที่ตรงข้ามกับความดี เมื่อจะตัดสินความชั่วจึงต้องตัดสินด้วยเงื่อนไขที่ตรงข้ามกับความดี ขณะเดียวกันเกณฑ์การตัดสินความชื่อนั้นไม่ได้แยกออกจากกันจากเรื่องกรรมซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์กิเลส กรรม วิบาก โดยกรรมชื่อนั้นไม่ได้แยกออกจากกันเลยระหว่างแรงจูงใจ การกระทำ และผลกระทบ มีรายละเอียดดังนี้

๓.๕.๑ แรงจูงใจ ในการทำกรรมนั้นแรงจูงใจคือเจตนาที่ประกอบด้วยกิเลสอันก่อให้เกิดจากอกุศล ๓ อย่างคือ โลภะ โทสะ และโมหะ กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความโลภ เกิดแต่ความโลภ มีความโลภ เป็นเหตุมีความโลภเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความโกรธ เกิดแต่ความโกรธ มีความโกรธเป็นเหตุ มีความโกรธเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศลกรรมนั้นมีโทษ กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม กรรมใดซึ่งบุคคลทำด้วยความหลง เกิดแต่ความหลง มีความหลงเป็นเหตุ มีความหลงเป็นแดนเกิด กรรมนั้นเป็นอกุศล กรรมนั้นมีโทษ

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๖๗/๗๓.

^{๖๗} อวิชชาเป็นหัวหน้าในการยังอกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เกิดร่วมกับความไม่ละอาย บาป ความไม่สะดุ้งกลัวบาป ความเห็นผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้ไม่รู้แจ้ง ประกอบด้วยอวิชชา ความดำริผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้มีความเห็นผิด เจรจาผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้มีความดำริผิด การงานผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้เจรจาผิด การเลี้ยงชีพผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้ทำการงานผิด พยายามผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้เลี้ยงชีพผิด ระลึกผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้พยายามผิด ตั้งใจผิดย่อมเกิดมีแก่ผู้ระลึกผิด อ้างใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒/๒๘๗-๒๘๘.

^{๖๘} อ่านรายละเอียดใน สัมมา. (ไทย) ๑๙/๔๗๔/๑.

กรรมนั้นมีทุกข์เป็นผล กรรมนั้นเป็นไปเพื่อเกิดกรรมต่อไป กรรมนั้นไม่เป็นไปเพื่อความดับกรรม”^{๖๙} เมื่อมนุษย์มีแรงจูงใจตามธรรมชาติ แต่แรงจูงใจนั้นเป็นผลมาจากร่างกายก่อนที่ต้องการเสพเสวยวัตถุ เช่น อารมณ์ ร้อน หนาว เป็นต้น จึงต้องเกิดการบำบัดความทุกข์ดังกล่าว พุทธจริยศาสตร์ได้มองอาการทุกข์จากการหิวและการกระทบอากาศรอบตัวแล้วร้อนหรือหนาวนั้นล้วนเป็นปกติ แต่แรงจูงใจที่จะบำบัดความทุกข์เหล่านี้ต่างหากที่นำไปสู่การต้องการที่เรียกว่า ตัณหา ซึ่งเป็นอาการของคนที่รักสุขเกลียดทุกข์^{๗๐} การกำหนดแรงจูงใจที่ผูกพันกับตัณหาเพื่อดับความทุกข์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการสร้างเงื่อนไขของความชั่วแบบอกุศลกรรม

๓.๕.๒ การกระทำ พุทธจริยศาสตร์มองว่าการกระทำชั่วนั้น เป็นลักษณะที่ขัดแย้งทั้งหลักธรรมและวินัยหรือศีลอันเป็นสภาวะทางสังคม ดังคำพูดของพระจักขุบาลที่กล่าวกับสามเณรที่ทำผิดศีลด้วยการอยู่ร่วมกับสตรีว่า คุณหัสถ์ชั่วก็ดี สมณะชั่วก็ดี ก็ชั่วทั้งนั้น เธอแม้อยู่ในความเป็นสมณะแล้ว ไม่อาจเพื่อทำคุณเพียงแต่ศีลให้บริบูรณ์ เป็นคุณหัสถ์ จักทำความดีงามซื้ออะไรได้”^{๗๑} การตัดสินความชั่วของพระจักขุบาลนั้นเป็นการตัดสินที่การกระทำเป็นหลัก เพราะหากคนที่ทำยังไม่รู้ว่าอะไรผิดหรือถูกก็ยากจะทำดีได้ โดยศีลนั้นเป็นฐานของความเป็นคนดีในทางพุทธจริยศาสตร์ การรักษาศีลจึงเป็นเบื้องต้นในการกระทำทุกอย่าง เช่นเดียวกับกรณีที่คนคนรักขามะม่วงได้ถวายผลมะม่วงแก่ภิกษุทั้งหลายซึ่งพากันรังเกียจอยู่ว่าคนพวกนี้มีหน้าที่รักษา ไม่มีหน้าที่จะให้ จึงไม่รับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ไม่ต้องอาบัติ เพราะคนรักษากถาวย”^{๗๒} ภิกษุเหล่านี้รู้วินัยว่าอาจเป็นอาบัติที่รับของโจร เมื่อตนเองรู้จึงไม่รับ เป็นการรักษาศีลจนกว่าจะได้รับการพิจารณาว่าไม่ผิดจึงปฏิบัติได้จึงถือว่าเป็นความดีเพราะถูกต้องตามหลักวินัยหรือศีลที่ถูกบัญญัติขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับลักษณะความชั่วทั้งหลายจะเริ่มจากการผิดศีลก่อน เพราะพวกที่เป็นคนทุศีลมีธรรมอันเลวทรามนั้นเป็นคนปฏิบัติผิด”^{๗๓} การพิจารณาความชั่วจากการทำผิดศีลหรือวินัยก่อนเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธจริยศาสตร์ได้คำนึงถึงคนที่ปฏิบัติตามหลักศีลหรือวินัยก่อน แต่หากทำผิดศีลแล้วคนนั้นถือว่าเป็นคนชั่วหรือคนที่ไม่รู้ถึงสิ่งที่ตนเองได้ทำไปนั้นว่าชั่วนั่นเอง

๓.๕.๓ ผลกระทบ ความชั่วนั้นมีผลคือความทุกข์ เมื่อไม่มีความทุกข์จึงเป็นความสุข ฉะนั้น ความสุขจึงเป็นผลของความดี ในพุทธจริยศาสตร์ได้พิจารณาความทุกข์และสุข

^{๖๙} อัง.ติก. ๒๐/๕๕๑/๒๔๙-๒๕๐.

^{๗๐} อ่านรายละเอียดใน ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๔๓/๙๗-๙๘.

^{๗๑} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๒๗.

^{๗๒} วิ.ม. ๑/๑๖๖/๒๘๒.

^{๗๓} ส.ส. (ไทย) ๑๘/๖๖๐/๓๕๓.

นั้นผ่านทางกายและใจคือ "ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง"^{๗๔} เมื่อพิจารณาโดยสิ่งที่ตรงข้ามก็คือความมีโรคเป็นทุกข์กาย ความรู้สึกที่มีความทุกข์ก็เป็นทุกข์ใจ สิ่งเหล่านี้มาจากการการที่คนมีกุศลธรรมที่เป็นฝ่ายผูกพันตัณหาเอาไว้ไม่ว่าจะเห็นรูป ได้ฟังเสียง ลิ้มรส จมูกได้กลิ่น ถูกต้องสัมผัสส่วนนำไปสู่ความเสื่อม^{๗๕} แต่เมื่อเราพิจารณาในแง่ของผลจะพบว่า คนที่รู้ว่าจะได้รับความสุขจากการทำชั่วจะมีพฤติกรรมต่างออกไป เพราะคนเหล่านี้จะกลัวการทำชั่ว แต่จะหันมาทำความดีแทน กรณีพระเตมีย์ที่กล่าวมาแล้วก็เช่นกัน ส่วนกรณีของความชั่วนั้นเป็นตรงข้ามคือเกิดจากความไม่รู้ถึงผลกระทบของความชั่ว ฉะนั้นการไม่รู้ถึงผลคือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นความชั่วแบบหนึ่งที่สะท้อนผลกระทบดังกล่าวทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิด กล่าวคือตราบที่ยังมีชีวิตที่อยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ว่าตนอยู่ ก็ยังเป็นผลกระทบของความชั่วคือความไม่รู้นั่นเอง

๓.๖ ข้อถกเถียงในพุทธจริยศาสตร์

ข้อถกเถียงในพุทธจริยศาสตร์เป็นการขยายความหมายที่เกี่ยวข้องกับความดีและความชั่วเป็นหลัก โดยในที่นี้จะเสนอประเด็นเหล่านี้คือ

๓.๖.๑ พุทธจริยศาสตร์เป็นเชิงปฏิเสธ นักคิดตะวันตกเข้าใจไปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นเรื่องการปฏิเสธ (negative) คือ สอนให้ละเว้นความชั่วฝ่ายเดียวซึ่งเป็นการทำชั่วด้วยอำนาจความอยาก ไม่ได้สอนย้ำชักจูงเร่งรัดให้พุทธศาสนิกชนขวนขวายทำความดี (positive) ไม่ได้แนะนำว่า เมื่อเว้นชั่วนั้นๆ แล้ว จะพึงทำความดีอย่างไรต่อไป มีคำสอนเป็นอัตตวิสัย (subjective) เป็นไปเพียงจริยธรรมแห่งความคิด (an ethic of thoughts) เป็นคำสอนแบบถอนตัวและเฉื่อยเฉย (passive) ทำให้พุทธศาสนิกพอใจแต่เพียงแค่เว้นทำความชั่ว คอยระวังเพียงไม่ได้ตนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องพัวพันกับบาป ไม่เอาใจใส่ขวนขวายช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ด้วยการลงมือกระทำการปลดปล่อยความทุกข์ และสร้างเสริมประโยชน์สุขอย่างจริงจัง พุทธศาสนาแม้จะสอนให้มีเมตตากรุณา ก็เพียงโดยตั้งความหวังความปรารถนาดีแผ่ออกด้วยใจอย่างเดียว ปัญหาเรื่องกรรมกับการเกิดใหม่ เพราะเมื่อคนเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ก็จะทำเปิดโอกาสให้คนผิดผ่อนไม่เร่งทำความดี ปัญหาเรื่องการถอนตัว ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของโลกที่แสดงให้เห็นคุณสมบัติของผู้หลุดพ้นที่เน้นด้านความเป็นอิสระ และการมีความสุขด้วย

^{๗๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๘๗/๒๑๖.

^{๗๕} อ่านรายละเอียดใน ส.ส. (ไทย) ๑๘/๑๔๐/๗๘.

สินะซึ่งเป็นความยึดติดส่วนตัว^{๗๖} แนวคิดดังกล่าวจึงมุ่งเน้นไปว่าการเว้นความชั่วเป็นเข้าใจว่ากรรมเริ่มที่ใจ การไม่ให้ใจคิดชั่วก่อนจึงเป็นการเริ่มต้นทำความดีได้ต่อไป

พระพรหมคุณาภรณ์ตอบประเด็นนี้ไว้อย่างชัดเจนว่าว่า คุณสมบัติของผู้หลุดพ้นแล้วได้เน้นไปด้านความเป็นอิสระ และการมีความสุขอย่างอิสระ ไม่ติดพันส่วนตัวด้วยเสนาหามีแต่เมตตาที่ไร้เขตแดน ดังนั้น เมื่อจิตใจเป็นอิสระ มีความสุขที่ไร้ทุกข์ ไม่ห่วงใยติดพันในอะไรๆ ที่จะขัดถ่วงแล้ว ชีวิตทั้งหมดก็เปิดโล่งเต็มที่ที่จะดำเนินไปกับเมตตากรุณา มุ่งหน้าบำเพ็ญกิจเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเพียงอย่างเดียว โดยชีวิตที่ดี มีจิตใจที่เข้มแข็งดีงามมีความสุขเป็นสำคัญ ระบบจริยธรรมต้องประสานต่อเนื่องกันโดยตลอด ทั้งด้านจิตใจภายในและความประพฤติทางกายวาจาภายนอก และถือว่าจิตใจเป็นจุดเริ่มต้น จึงกำหนดที่เจตนาในใจเป็นหลัก เพราะกรรมอยู่ที่เจตนา ซึ่งเป็นตัวตัดสินให้การกระทำความดีต่างๆ เป็นไปด้วยความจริงใจอย่างแนบแน่น มิใช่แต่เพียงไม่หลอกหลวงคนอื่นเท่านั้น แต่หมายถึงการไม่หลอกหลวงตนเองด้วย ช่วยสร้างสภาพจิตที่ผ่องใส และตัดหนทางไม่ให้เกิดปัญหาทางจิตในด้านความขัดแย้งของความประพฤติ^{๗๗}

๓.๖.๒ พุทธจริยศาสตร์กับความมีอยู่ของโลภหวัณ ปัญหาหนึ่งที่ทำให้การทำความดีและชว้นนั้นมาจากการอธิบายเรื่องโลภหวัณและการเวียนว่ายตายเกิด กล่าวคือหากคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับโลภหวัณนั้นคือสวรรค์ หรือ นรก เป็นต้น เป็นผลที่ทำให้คนชอบและคนกลัวจึงมีผลต่อการทำดีและทำชั่ว กรณีที่โยงความมีอยู่ของโลภหวัณเข้ากับปฏิจจสมุปบาทอันเป็นหลักการแสดงความเป้นเหตุปัจจัยของชีวิตที่ถูกระบุด้วยหลักของกรรมซึ่งพระพุทธโฆสาจารย์ได้อธิบายว่าเวียนอยู่ในลักษณะของวัฏฏะ หรือ ไตรวัฏฏ์ คือ สภาพที่วนเวียนในปฏิจจสมุปบาท เพราะมีความสัมพันธ์ทั้งในแง่เกิดและดับเป็นวงจร วัฏฏะ หรือ วงจรแห่ง ปฏิจจสมุปบาท นิยมเรียกว่า “ภวัจกร” (วงล้อแห่งภพ) คือ วงล้อแห่งสังสารวัฏ มี ๓ วง แยกจากเหตุปัจจัย ๑๒ องค์ธรรมตามหน้าที่ ดังนี้^{๗๘}

ก. กิเลสวัฏ คือ วนเวียนในเครื่องเศร้าหมอง เร่าร้อน ได้แก่ อวิชชา ตัณหา และอุปาทาน เป็นกิเลสตัวสาเหตุหลักดันให้บุคคลคิดปรุงแต่งกระทำต่าง ๆ

^{๗๖} Joseph L. Sutton, *Problems of Politics and Administration In Thailand*, (Bloomington : Indiana University, 1962) pp.2-8, อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, หน้า ๗๑๔.

^{๗๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, หน้า ๗๑๔-๗๑๕.

^{๗๘} วิสุทฺธิ. (ไทย) ๓/๑/๓๙๑-๓๙๒.

ข. กรรมวิญ คือ วนเวียนในการกระทำตามอำนาจของกิเลส ได้แก่ สังขาร (กรรม) และภพ เป็นกระบวนการกระทำหรือกรรมทั้งหลายที่ปรากฏปรุงแต่งชีวิตในรูปลักษณะต่าง ๆ

ค. วิปากวิญ คือ วนเวียนในวิปากที่เป็นผลของกรรม ได้แก่ วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะและเวทนา เป็นวิปาก ซึ่งเป็นสภาพชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการทำกรรม (กรรมวิญ) และกลับเป็นปัจจัยเสริมสร้างให้บุคคลกลับปรุงแต่งได้อีก (กิเลสต่าง ๆ) จะเห็นได้ว่า กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม

จากความสัมพันธ์ของการเกิดใหม่กับปฏิจสมุปบาท แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดับลงของชีวิตมนุษย์ที่มีปัจจัยต่าง ๆ อาศัยกันและกันหมุนเวียนเป็นสังสารวัฏ トラบใดที่มนุษย์ยังมีอวิชชา มนุษย์ย่อมต้องเกิดใหม่หมุนเวียนอยู่ในสังสารวัฏแห่งความทุกข์อันกำหนดเบื้องต้นและเบื้องปลายที่ยุติมิได้ และทั้งนี้เราสามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของการเกิดใหม่กับปฏิจสมุปบาทร่วมกับสังสารวัฏได้ว่า กิเลส คือ ความไม่รู้ ไม่เข้าใจในสภาพชีวิตตามที่ เป็นจริง (อวิชชา ตัณหา อุปาทาน) เป็นเหตุให้เกิดกรรม คือ การกระทำ การคิดปรุงแต่ง

กระบวนการเกิดใหม่เป็นไปต่อเนื่องเพราะชนกรรมหล่อเลี้ยง เมื่อมีพลักรรมที่เรียกว่าผลบุญและบาปอุปถัมภ์อยู่ชีวิตก็เกิดสืบต่อไปได้ เพราะกรรมมีส่วนให้กำเนิดปฏิสนธิจิต เหตุฉะนั้นพระอนุรุธาจารย์จึงกล่าวไว้ในอภิธัมมัตถสังคหะว่า “ในที่สุดแห่งจิตจิตอันดับไปแล้วนั้น จิตที่เรียกว่าปฏิสนธิวิญญาณเพราะเชื่อมต่อกับภพ (ชาติ) ใหม่ ที่มีอารมณ์และไม่มีอารมณ์ก็ตามปรารถนาอารมณ์ที่ตนยึดเอาแล้ว อย่างนั้น อันสังขาร (กรรม) ที่อวิชชาอุปถัมภ์ห้อมล้อมและมีตัณหาอุปถัมภ์เป็นมูลรากก่อให้เกิดขึ้นตามสมควร อันสัมปยุตธรรมประคับประคองไว้พอเกิดขึ้นเท่านั้นที่ตั้งอยู่ในภพ (ชาติ) ใหม่ต่อจากจิตจิตนั้นเอง”^{๗๙}

แต่ท่านพุทธทาสภิกขุถือว่าการอธิบายปฏิจสมุปบาทนี้เป็นความเข้าใจผิด เพราะไม่ต้องรอให้ตายแล้วเกิดก่อนอย่างที่เข้าใจ ที่แท้ในวันหนึ่งๆ เรามีปฏิจสมุปบาทเกิดขึ้นตั้งหลายหน เมื่อใดมีเวทนามีตัณหา อุปาทาน เมื่อนั้นมีรอบของปฏิจสมุปบาทแล้วมีภพมีชาติ ทำให้เห็นได้ว่ามันมีในชีวิตประจำวัน ดังข้อความว่า “ถ้ามีความรู้มากพอ สามารถควบคุมไม่ให้เกิดชาติทำนองนี้แล้วกว้างไปเลย คือไม่มีชาติ หมายความว่า ไม่มีตัวตน จะเกิด จะแก่ จะเจ็บ จะตาย นี่คือ ปฏิจสมุปบาท ที่แท้ก็คือเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแก่คนทุกคน และทุกเวลา แม้แต่ฝันก็ยังเป็นเรื่องอย่างนี้ได้”^{๘๐}

^{๗๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย, อภิธัมมัตถสังคหบาลีและฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๓๐), หน้า ๓๑.

^{๘๐} พุทธทาสภิกขุ, แนวแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ดวงตะวัน, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖.

การอธิบายถึงโลกหน้ากับปัจจุบันนั้นได้ปฏิเสธว่าโลกหน้าไม่มี แต่อย่างไรก็ตามก็มีผลต่อการทำเช่นกันหากบุคคลเชื่อว่าทำแล้วเกิดในโลกนี้และเกิดในโลกหน้า เพราะสิ่งที่จำเป็นในการอ้างถึงโลกหน้าไม่ควรปฏิเสธสิ่งที่เกิดในโลกนี้ด้วย ดังคำอธิบายในหลายๆรูปแบบ เช่น

กรณีถ้าเราเชื่อว่าการละกรรมชั่วแล้วทำกรรมดีเท่านั้นเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เพราะแม้เราจะไม่รู้ว่าโลกหน้าจะมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ถ้าโลกหน้ามีอยู่จริง เมื่อเป็นอย่างนี้ ท่านบุรุษบุคคลนี้ เมื่อตายไป จักเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ อนึ่ง โลกหน้าไม่มีจริง เขาก็เป็นผู้อันวิญญูชนสรรเสริญในปัจจุบันว่าเป็นบุรุษบุคคลมีศีล มีสัมมาทิฐิ เป็นอติธิกวาท ถ้าโลกหน้ามีจริง ความยึดถือของท่านบุรุษบุคคลนี้ อย่างนี้ เป็นความมีชัยในโลกทั้งสอง คือในปัจจุบันวิญญูชนสรรเสริญ เมื่อตายไป จักเข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์^{๘๑}

กรณีคนทุศีลและคนมีศีล คนทุศีลมีศีลวิบัติแล้วในโลกนี้ ย่อมเข้าถึง ความเสื่อมแห่งภคะอย่างใหญ่อันมีความประมาทเป็นเหตุ อันนี้เป็นโทษข้อที่หนึ่งแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล เกียรติศัพท์อันชั่วของคนทุศีล มีศีลวิบัติแล้วย่อมกระฉ่อนไป คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมครั่นคร้ามเก้อเขิน คนทุศีลมีศีลวิบัติแล้วย่อมหลงกระทำกาละ และโทษในโลกหน้า คือ คนทุศีล มีศีลวิบัติแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก อันนี้เป็นโทษข้อที่ห้าแห่งศีลวิบัติของคนทุศีล

คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมได้รับกองภคะใหญ่ อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ เกียรติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อม ขจรไป คนมีศีลถึงพร้อมแล้วด้วยศีล จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ คือ ชัตตยบริษัท พราหมณบริษัท คฤหบดีบริษัท หรือสมณบริษัท ย่อมองอาจ ไม่เก้อเขิน คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล ย่อมไม่หลงทำกาละและอาณิสสในโลกหน้า คือ คนมีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ กายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อันนี้เป็นอาณิสสข้อที่ห้า แห่งศีลสมบัติของคนมีศีล^{๘๒}

ฉะนั้น ความดีและความชั่วซึ่งเกี่ยวข้องกับกรรมนั้นต้องเชื่อมโยงให้เห็นทั้งในส่วนโลกนี้และโลกหน้า ไม่อาจแยกกล่าวว่าเป็นเรื่องโลกนี้อย่างเดียว หรือโลกหน้าอย่างเดียวได้ ต้องใช้วิธีการอธิบายทั้งสองโลกด้วยกัน

^{๘๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐๙/๘๔.

^{๘๒} ที.ส. (ไทย) ๑๐/๗๙-๘๐/๗๖.

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ เป้าหมายของชีวิตถือว่าเป็นพื้นฐานของดำเนินชีวิต ในพุทธจริยศาสตร์มองประเด็นเหล่านี้อย่างไร อภิปราย

๔.๒ ลองวิเคราะห์ข้อความว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” ในพุทธจริยศาสตร์มองอย่างไร พร้อมบอกเหตุผลประกอบ

๔.๓ ถ้าแม่เราป่วยหนักต้องเข้าไปรักษาในโรงพยาบาล ปรากฏว่าเราไม่มีเงินพอจะรักษาจึงไปขโมยเงินมา โชคดีที่เราโดนตำรวจจับ เราให้เหตุผลด้านความจำเป็นนี้ แต่ก็ยังไม่พ้นจากการต้องรับโทษ ถ้าเราพิจารณาในมุมมองของพุทธจริยศาสตร์จะเป็นอย่างไร ลองอภิปรายมาดู

๕. บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๓๓.

กรุงเทพมหานคร : ผลิติมม์, ๒๕๕๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมภาร พรหมทา. **กิน : มุมมองของพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงาน

วิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **มิลินทปัญหา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๔๓.

_____. **อภิธรรมตถสังคหบาลีและฎีกา**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๓๐.

สิริมงคลจารย์. **มั่งคั่งถกที่ปณี แปล เล่ม ๑**. แปลโดย คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราช

วิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

Bijayananda Kar. **The Philosophy of Lokayata : A Review and Reconstruction**.

Delhi: Motilal Banarsidass Publishers, 2013.

Damien Kneown. **The Nature of Buddhist Ethics**. New York: PALGRAVE, 2001.

Karl H. Potter. **Presuppositions of India's Philosophy**. Delhi:

Motilal Banarsidass, 2002.

๘๔ พระมหาวิญชัย กิตติเมธี, ป.ธ.9,ดร. ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

Peter Harvey. **An Introduction to Buddhist Ethics**. UK : Cambridge University press,2000.

Samiran Chandra Chakrabarti. **The concept of Purusarthas**. Delhi : Maharshi Sandipani Rashtriya Ved Vidya Pratishthan,2003.

บทที่ ๕

ความผิดปกติทางเพศ

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความผิดปกติทางเพศ
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาความผิดปกติทางเพศ
- ๑.๓ เพื่อศึกษาการแก้ไขและป้องกันปัญหาความผิดปกติทางเพศ
- ๑.๔ เพื่อศึกษาวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาคความผิดปกติทางเพศ

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจแนวคิดเรื่องความผิดปกติทางเพศ
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสาเหตุของปัญหาความผิดปกติทางเพศ
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจการแก้ไขและป้องกันปัญหาความผิดปกติทางเพศ
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจวิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาคความผิดปกติทางเพศ

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดเรื่องความผิดปกติทางเพศ

ความผิดปกติทางเพศ (Homosexuality) ยังคงเป็นปัญหาที่น่าสนใจว่า เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์หรือไม่ แต่เมื่อความผิดปกติทางเพศที่แสดงออกมาส่งผลกระทบต่อความปกติของมนุษย์ที่พึงแสดงออกมาย่อมต้องอาศัยการตัดสินพฤติกรรมดังกล่าวว่า ถูกหรือผิด การตัดสินนี้จึงต้องเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางจริยศาสตร์ ซึ่งมีคำอธิบาย ๒ ลักษณะเกี่ยวกับคุณสมบัติของเพศ คือ ๑) ผู้หญิงที่มีความต้องการผู้ชายน้อยลงและให้ความสนใจต่อความเท่าเทียมกันทางเพศมากขึ้น ๒) ผู้หญิงที่ถูกเอาเปรียบโดยสังคม โดยพิจารณาเชื่อมโยงกับหลักจิตวิทยา ชีววิทยา สังคมวิทยาที่พิจารณาถึงธรรมชาติที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงเป็นหลักซึ่งทำให้เพียงพอที่จะพิจารณาได้ถึงว่าอะไรคือความปกติและอะไรคือความผิดปกติ^๑

เมื่อพิจารณาแบบนี้จึงมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว โดยมีการยกเหตุผลหนึ่งที่คนใช้อ้างความผิดทางจริยธรรมของการรักร่วมเพศว่า มันเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจน่าขยะแขยง และมันเป็นความจริงที่คนส่วนใหญ่ในสังคมรู้สึกเช่นนั้น แต่มีการถกเถียงกันอีกว่า แค่นี้ไม่ได้แสดงว่ากิจกรรมดังกล่าวผิดจริยธรรม เพราะความรู้สึกอย่างเดียวมิใช่เหตุผลที่ดีในการพิสูจน์ว่า มันผิดจริยธรรมจริง และถ้าจะว่ากันไปแล้วสาเหตุที่ทำให้คนรู้สึกเช่นนี้คือความคิดที่ว่ามันเป็นความผิด ซึ่งก็จะต้องมีการพิสูจน์เสียก่อน^๒ ดังนั้น การจะกล่าวหาสิ่งใดว่าผิดหรือไม่จึงต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจารณ์ว่ามีจุดประสงค์ใดเป็นหลัก ควรให้เป็นไปในทางที่ดีดังที่ในพระพุทธศาสนายกกว่า ๑. มีความการุญ ๒. มุ่งประโยชน์ ๓. มีความเอ็นดู ๔. มุ่งออกจากอาบัติ (ให้เห็นโทษความผิด) ๕. ยึดพระวินัย (กฎเกณฑ์ในสังคม) ไว้เป็นแนวทาง^๓ ในที่นี้

ในวัฒนธรรมตะวันตกนั้น กิลเบิร์ต เฮร์ดท์ (Gilbert Herdt) ได้แบ่งรูปแบบลักษณะของกลุ่มความผิดปกติทางเพศไว้ ๓ ประเภท คือ

๑) กลุ่มผิดปกติทางเพศเกี่ยวกับอายุ (age-structured Homosexuality) ปรากฏในกลุ่มคนที่รักเพศเดียวกัน แต่สนใจไปที่อายุ เช่น กลุ่มรักเด็ก

^๑ Ann E. Cudd and Leslie E. Jones, "Sexism", *A Companion to Applied Ethics*, Edited by R.G.Frey and Christopher Heath Wellman, (Oxford: Blackwell Publishing Ltd.,2003), p.103.

^๒ เนื่องน้อย บุญเนตร, *จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน* , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๗.

^๓ วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๘/๖๑๙.

๒) กลุ่มผิดปกติทางเพศแต่งกายข้ามเพศ (gender-reversed Homosexuality) ซึ่งปรากฏในคนที่ชอบแต่งตัว ชอบให้คู่ตัวเองแต่งกายกลับกันโดยหญิงแต่งเป็นชาย และชายแต่งเป็นหญิงผ่านกิจกรรมทางเพศ

๓) กลุ่มผิดปกติทางเพศที่สร้างบทบาทเฉพาะ (role-specialized Homosexuality) ปรากฏในกลุ่มเฉพาะที่มีรสนิยมเดียวกัน เช่นเป็นกลุ่มร่วมเพศแบบกลุ่ม และกลุ่มทางศาสนาที่เชื่อการมีเพศสัมพันธ์จะนำไปสู่การบรรลุ^๔

รูปแบบดังกล่าวนี้ปรากฏในยุครีกโบราณ ซึ่งถูกมองว่าเป็นเรื่องทั่วไป และไม่ได้ปิดโอกาสที่คนเราจะกลับมาแต่งงานและมีลูกในภายหลังได้ แต่จะพบว่าพวกที่โดนประณามอย่างมาส่วนใหญ่จะเป็นเพศที่ยอมรับให้คนอื่น (passive) กระทำมากกว่าเป็นผู้กระทำ (active) เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยชาวคริสต์นั้นถือว่ากลุ่มผิดปกติทางเพศเป็นพวกนอกศาสนา และมีการตัดสินลงโทษด้วยการจับมัด กิลเบิร์ต เฮอร์ดท์ (Gilbert Herdt) มองว่า

“เงื่อนไขสังคมสมัยใหม่และรสนิยมทางเพศถูกกำหนดด้วยคำว่า “เกย์” (Gay) ซึ่งไม่เหมือนกับกลุ่มผิดปกติทางเพศ หรือแสดงอาการดังที่พบในยุคสมัยอดีตและในวัฒนธรรมอื่น โดยต่อมาได้มีการพัฒนาให้เกิดการยอมรับมากขึ้นในสังคมมนุษย์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมาจากกลุ่มสตรีนิยมที่สนใจในเรื่องการกลับเพศไปสู่การแปลงเพศของกลุ่มผิดปกติทางเพศที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน”^๕

ข้อพิจารณาเรื่อง “เกย์” ได้ถูกใช้เพื่อเป็นการยืนยันถึงกลุ่มที่มีลักษณะผิดปกติทางเพศนี้ และในอเมริกาได้ใช้คำว่า “เกย์” (Gay) “เลสเบียน” (Lesbian) “ทวิเพศ” (Bisexual) “แปลงเพศ” (Transgendered)^๖ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ถือว่าเป็นกลุ่มมีความผิดปกติทางเพศผ่านการพิจารณาคำเหล่านี้ในวัฒนธรรมตะวันตก

ส่วนความผิดปกติทางเพศที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มี ๓ ประเภท คือ

๑) อุภโตพยัญชนก แปลว่า คนมี ๒ เพศ คือมีสัญลักษณ์ทั้งที่เป็นชายและเพศหญิง เพราะเมื่อบวชเข้ามาอาจสร้างปัญหาให้กับเรื่องพรหมจรรย์ของหมู่สงฆ์ ดังกรณีที่อุภโตพยัญชนกบางคนได้บรรพชา (บวชเป็นสามเณรยังไม่เป็นพระภิกษุ เรียกว่า อนุสัมบัน) ในหมู่ภิกษุ เธอเสพเมถุนธรรมในสตรีทั้งหลายด้วยปุริสนิมิตของตนบ้าง ให้บุรุษอื่นเสพเมถุนธรรมในอิตถินิมิตของตนบ้าง ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนี้ให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

^๔ Gilbert Herdt, “Homosexuality”, in *Eliade*, 1987: vol.VI: 446.

^๕ Gilbert Herdt, “Homosexuality”, in *Eliade*, 1987: vol.VI: 452.

^๖ Peter Harvey, *An Introduction to Buddhist Ethics*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), p.412.

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย อนุปสัมบันผู้เป็นอุกโตพญฺชนก ไม่พึงให้อุปสมบท (บวชเป็นพระภิกษุ) ที่อุปสมบทแล้ว พึงให้สึกเสีย”^๗

๒) บัณเฑาะก์ หมายถึง ชั้นที่ ชายที่ถูกตอน พจนานุกรมบาลีสันสกฤตแปลว่า กะเทย มีพฤติกรรมการแสดงออกแบบเพศตรงข้าม โดยบัณเฑาะก์มี ๕ ประเภทคือ

ก) คนที่ดับความใคร่เร่าร้อน (เพราะกาม) ของตนโดยการใช้ปากอมองคชาตของผู้อื่นแล้วให้น้ำสุจิราดตัวเอง ชื่อว่า อาสิตตบัณเฑาะก์

ข) คนที่เมื่อเห็นผู้อื่นประพฤติกเล่่งเกินทางเพศกัน เกิดความริษยาขึ้น ความเร่าร้อนจึงระงับไป ชื่อว่า อสุยบัณเฑาะก์

ค) คนที่ถูกตัดองคชาต ชื่อว่า โอปิกกมิกบัณเฑาะก์

ง) คนที่เป็นบัณเฑาะก์ในเวลาข้างแรมด้วยอาณูภาพอกุศลวิบาก แต่ในเวลาข้างขึ้น ความเร่าร้อนย่อมระงับไป ชื่อว่า ปิกขบัณเฑาะก์

จ) คนที่เป็นบัณเฑาะก์โดยกำเนิด ชื่อว่า นปฺงสกบัณเฑาะก์
ในบัณเฑาะก์ ๕ ประเภทนี้ อาสิตตบัณเฑาะก์ และอสุยบัณเฑาะก์ ไม่ห้ามบรรพชา ส่วนบัณเฑาะก์ ๓ ประเภทที่เหลือ ห้ามบรรพชา อนึ่งในกรุงนทีกล่าวว่า ปิกขบัณเฑาะก์ ห้ามบรรพชาเฉพาะในปักษ์ที่เป็นบัณเฑาะก์ (ข้างแรม)^๘

๓) พวกเพศกลับ เช่น เรื่องเพศกลับที่ภิกษุมีเพศกลับกลายเป็นหญิง ภิกษุณีมีเพศกลับกลายเป็นชาย^๙ ดังเรื่องที่พระโสเรยยยะเถระคิดไม่ดีกับพระกัจจายนะเถระจนเพศกลับกลายเป็นหญิง^{๑๐} ลักษณะความผิดปกตินี้ถือว่าบวชได้ เพราะเป็นเพศใดเพศหนึ่งสมบูรณ์แล้ว

ในสังคมของพระภิกษุจึงไม่อนุญาตให้ผู้มีความผิดปกติทางเพศ ๒ ประเภทแรก บวช โดยแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

ก. ห้ามบวชในพระพุทธศาสนา (กรณีเป็นเอง)

ข. ห้ามบวชหากมีอุปชฌายะเป็นกระเทย (กรณีผู้อื่นเป็น)^{๑๑}

ส่วนพวกที่ ๓ หากเป็นเพศใดเพศหนึ่งโดยสมบูรณ์แล้วอนุญาตให้บวชได้ สาเหตุสำคัญที่ไม่ทรงอนุญาตให้บวชอาจเนื่องจากสภาพจิตของบุคคลเหล่านั้นที่ยังมีความแปรปรวน จึงยังไม่พร้อมต่อการฝึกตัวเอง อีกทั้งหากบวชมาอาจสร้างปัญหาแก่สังคมพระภิกษุ กล่าวคือ

^๗ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๖/๑๘๐.

^๘ วิ.อ. ๓/๑๐๙/๘๑-๘๒.

^๙ วิ.ม. (ไทย) ๑/๖๙/๕๗.

^{๑๐} ทุติโย ภาคโค, หน้า ๒๓๒-๒๔๑.

^{๑๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/ ๑๑๗/๑๘๑-๑๘๒.

เสียทั้งประโยชน์ตัวเอง และประโยชน์ผู้อื่น ดังที่แต่ก่อนที่จะทรงห้ามบวชด้วยการบัญญัติวินัย กำกับไว้ก็ด้วยเหตุที่คนมีผู้เดือดร้อนแล้วนำไปกราบพูล แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนา ก็คงยังมองปัญหาดังกล่าวแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) การตัดสินใจด้วยวินัย คนเหล่านี้มีความผิดปกติ ซึ่งอาจสร้างความวุ่นวายให้กับสังคมสงฆ์ เพราะปัญหาการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขเป็นปัญหาสำคัญทางจริยธรรม อันเป็นเหตุให้ต้องบัญญัติสิกขาบทขึ้นมา แม้แต่ผู้ที่อยู่นอกบวชนอกศาสนา ผู้หญิง ก็ต้องมีการบัญญัติกฎไว้ในกรณีที่เข้ามาบวช แต่อย่างไรก็ตามปัญหาเหล่านี้ในปัจจุบันก็ปรากฏอยู่มาก อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติต่อยินยอมอ่อนแอก็เป็นได้

๒) การตัดสินใจด้วยการปฏิบัติธรรม ผู้ที่ปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นไม่จำกัดว่าจะเป็นใคร อยู่ในชาติ วรรณะใด สามารถเข้ามาปฏิบัติได้ทุกคน แต่การปฏิบัติธรรมนั้นสำคัญที่จิตใจต้องไม่เศร้าหมองด้วยกรรมอันหนัก เช่น อนันตริยกรรม (กรรมหนัก) เป็นต้น ผู้มีความปกติทางเพศอาจปฏิบัติธรรมได้ในระดับหนึ่ง เพราะยังคงมีกรรมที่ทำให้จิตยังไม่บริสุทธิ์พอ จึงควรดูแล และเอาใจใส่จากกัลยาณมิตร

นอกจากนั้น ชำนะ พาซื่อได้แยกความผิดปกติทางเพศไว้ ดังนี้^{๑๒}

๓.๑.๑ รักร่วมเพศ (Homosexual) ปัญหาการรักร่วมเพศนับว่าเป็นปัญหาที่สังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะปัญหาพฤติกรรมที่แสดงออกมาอาจเป็นภาพที่สร้างความไม่พอใจกับคนทั่วไป แต่ก็ยังคงต้องยอมรับว่า เป็นสิทธิพื้นฐานของคนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามสังคมก็ยังคงอยากให้รัฐออกมาช่วยเหลือพฤติกรรมดังกล่าว เพราะพฤติกรรมดังกล่าวนำไปสู่การรักร่วมเพศซึ่งถึงแม้จะมีได้นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุข หรือการทำร้ายผู้อื่นตรง ๆ แต่มันจะนำมาซึ่งความ “เสื่อมทางศีลธรรม” ของสังคมโดยรวม ซึ่งมีหลักศีลธรรมที่สังคมยึดถือร่วมกัน แต่หากมีพฤติกรรมหรือทัศนคติที่เบี่ยงเบนไปจากคุณค่าที่สังคมยึดถือ ย่อมเป็นการสร้างความแตกแยกให้กับผู้คนในสังคมได้นี้เป็นแนวคิดแบบประเพณีนิยม (Relativism) และถึงแม้พฤติกรรมดังกล่าวอาจไม่สร้างความแตกแยกอย่างรุนแรงในสังคม แต่ก็ยังคงสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยเป็นสังคมซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตแบบพุทธศาสนาซึ่งเน้นเบญจศีล เบญจธรรม หรือการไม่เบียดเบียนและความเมตตา ฉะนั้น หากความสัมพันธ์ทางเพศนั้นทำให้มนุษย์สูญเสียหรือช่วยส่งเสริมสิ่งที่ดีขึ้นพื้นฐานในชีวิต พฤติกรรมนั้นย่อมเป็นภัยต่อศีลธรรมของสังคม^{๑๓} ส่วนสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ

^{๑๒} ชำนะ พาซื่อ, ผศ., จริยศาสตร์ประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕-๑๙.

^{๑๓} เนื่องน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน , หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

การอยู่ใกล้ชิดมารดาหรือบิดามากไป และความขาดหายของเพศตรงข้าม เช่น คูก,การเป็นทหาร

๓.๑.๒ อวดอวัยวะเพศ (Exhibitionism) คือ การเปิดเผยอวัยวะเพศต่อเพศตรงข้าม ในสถานที่สาธารณะ ซึ่งพบมากในหมู่ผู้ชาย สาเหตุ คือ อยากให้เพศตรงข้ามดู เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขามีอวัยวะเพศชายหรือเขาเป็นชายโดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่ามีความผิดทางกฎหมายด้วย

๓.๑.๓ แอบดู (Voyeurism of Sexuil looking) เป็นพวกที่ชอบแอบดูเพศตรงข้ามเปลือยเปล่า หรือกำลังมีเพศสัมพันธ์กัน โดยทั่วไปคนเหล่านี้มักมีมากในหมู่ผู้ชาย ส่วนผู้หญิงมีอยู่น้อย สาเหตุมาจากการถูกกดดันและเก็บกดความรู้สึกทางเพศ หรือหมดความรู้สึกทางเพศ เคยเห็นผู้ใหญ่มีเพศสัมพันธ์ในวัยเด็ก

๓.๑.๔ การสะสมสิ่งของเพศตรงข้าม (Fetishism) ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายที่ชอบสะสมของใช้เพศหญิงเช่น ชุดชั้นใน ยกทรง เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ สาเหตุมาจากการถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียวไม่ได้พบปะเพศตรงข้าม เมื่อโตขึ้น จะแสดงออกโดยการหาสิ่งของเพศตรงข้ามมาทดแทน

๓.๑.๕ กระเทยหรือลักเพศ (Transustism) เป็นการแต่งตัวที่ตรงข้ามกับเพศตัวเอง ส่วนใหญ่พบมากในผู้ชายที่ชอบแต่งตัวเป็นผู้หญิง โดยเลียนแบบกิริยาการพูดจากแบบผู้หญิง สาเหตุมาจากการเลี้ยงดูในวัยเยาว์ อยากมีลูกสาวแต่มีลูกชายจึงเลี้ยงแบบลูกสาว ชายชอบแต่งเป็นผู้หญิง

๓.๑.๖ การทำให้เพศตรงข้ามและตัวเองเจ็บปวด (Sadism and masochism) พวกที่ชอบทำให้เพศตรงข้าม เจ็บปวด ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตนเองจึงจะได้รับความพอใจและความสุขทางเพศ หรือมีพฤติกรรมดังกล่าวในขณะร่วมเพศ ในบางรายอาจแสดงออกอย่างรุนแรงจนถึงขั้นเกิดฆาตกรรมโดยไม่รู้ตัว สาเหตุมาจากครอบครัวไม่มีเวลาให้ปล่อยใจเด็กอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม และอาศัยภายในครอบครัว

๓.๑.๗ การเปลี่ยนแปลงทางเพศ (Transsexualism) การเปลี่ยนเพศจากชายเป็นผู้หญิง มักมีความเชื่อว่า เขามีความเป็นหญิง เป็นบ่วงคล้องใจอยู่ในร่างของเขานานมาแล้ว สำหรับหญิงคิดว่ามีความเป็นชายอยู่ในมีนน้อยมาก ส่วนถ้าความปรารถนาเหล่านี้มากขึ้นนำไปสู่การแปลงเพศ ซึ่งปัจจุบันเป็นเรื่องถูกกฎหมายแล้วทั่วโลก แต่ในสหรัฐอเมริกาเมื่อยี่สิบปีก่อนเป็นเรื่องผิดกฎหมาย และปัจจุบันเมื่อมีการผ่าตัดแปลงเพศ ความยุ่งยากกลับอยู่ในใจของผู้ต้องการแปลงเพศ เพราะมีสถิติยืนยันว่า ผู้แปลงเพศมีความสุขหลังจากการผ่าตัดแปลงเพศในบทบาทของชีวิตใหม่นั่นค่อนข้างสั้นมาก แต่มีความสุขยาวนาน

บางคนทนทุกข์ไม่ได้ถึงฆ่าตัวตายก็มีอยู่ไม่น้อย^{๑๔} สาเหตุมาจากการดาเป็นใหญ่มีส่วนชักจูงให้เด็กชายห่างจากกิจกรรมทางเพศ

๓.๑.๘ การสมสู่กับสัตว์ (Bestiality) มีการแสดงออกทางอารมณ์เพศกับสัตว์ โดยการสมสู่กัน หรือบางรายเพียงสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง เพียงสัมผัสกับขนของสัตว์เท่านั้น ความผิดปกตินี้มักพบกับคนที่เก็บตัว หรือคนที่เป็นโรคจิต หรือปัญญาอ่อน คนดื่มสุรา และติดยาเสพติด การสมสู่กับสัตว์ในหลายประเทศ ถือว่าเป็นความผิดฐานทารุณสัตว์

๓.๑.๙ การร่วมเพศกับเด็ก (Pedophilia) เป็นการแสดงอารมณ์หรือมีความต้องการทางเพศกับเด็ก ๆ ซึ่งพบมากในหมู่ผู้ชาย โดยอาจจะจัก จูบ ลูบ คลำ อวัยวะเพศของเด็กทั้งหญิงหรือชาย จนเกินเลยไปถึงการข่มขืน และการชำปัดปากได้ สาเหตุมาจากการที่มารดาเอาแต่ใจตัวรักตนเองมากเกินไปเป็นคนเฉยเมยไม่ดูแล ทอดทิ้ง สภาพสมองพิการ หรือเกิดจากความเชื่อที่ว่า การได้ร่วมเพศกับเด็กจะทำให้อายุยืน เป็นต้น

๓.๒ สาเหตุของปัญหาความผิดปกติทางเพศ

การศึกษาสาเหตุของปัญหาในเบื้องต้นจะอาศัยทฤษฎีจิตวิทยาที่สัมพันธ์ใน ๒ ส่วนใหญ่ คือ

๓.๒.๑ การศึกษาสภาวะเฉพาะบุคคล การศึกษาสาเหตุของปัญหาจะอาศัยทฤษฎีจิตวิทยาที่ศึกษาสภาวะพื้นฐานของจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการแสดงออกภายนอก ที่เรียกว่า พฤติกรรม ซึ่งในที่นี้ หมายถึงการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอก และการกระทำดังกล่าวมีความขัดแย้งจากบรรทัดฐานของสังคมโดยทั่วไป เรียกว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviate Behavior) แต่การตัดสินใจพฤติกรรมดังกล่าวไม่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับสังคมนั้น รวมทั้งหลักการทางด้านศีลธรรมเป็นหลัก ในที่นี้จึงได้นำทฤษฎีที่จัดว่าเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นมานำเสนอ ๒ ทฤษฎีด้วยกัน คือ^{๑๕}

๑) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งอธิบายถึง จิตใต้สำนึกมีส่วนผลักดันให้เกิดอาชญากรรม โดยเขากล่าวว่าบุคลิกภาพของคนประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน

ก. สันดานดิบ (Id) เป็นความรู้สึกของจิตที่ติดมาแต่กำเนิด

^{๑๔} ส.สีมา , “เชิงอรรถ : แปลงเพศและเปลี่ยนผ้า” , ในวารสาร มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวันที่ ๒๖ ส.ค.-๑ ก.ย. ๒๕๔๘ , หน้า ๒๘.

^{๑๕} ผศ.ดร.ลักขณา สรวิวัฒน์, จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘-๓๐.

ข. อัตตา (Ego) เป็นความเป็นตัวของตัวเองเป็นสิ่งที่คอยควบคุมการกระทำของ สันดานดิบให้สอดคล้องกับความต้องการของสติสัมปชัญญะ

ค. สติสัมปชัญญะ (Superego) เป็นความรู้สึกที่เกิดจากวัฒนธรรมในสังคม แต่เนื่องจากสันดานดิบไม่อาจปฏิบัติตามวัฒนธรรมได้เพราะถูกกดไว้ก็จะซ่อนอยู่ในจิตใต้สำนึก ทำให้เกิดความกังวล ทางออกก็คือดิ้นรนต่อสู้ในรูปแบบต่าง ๆ และสันดานดิบก็คงมีอยู่ไม่ได้ หมดไปและรอจังหวะที่จะแสดงออกมาในรูปแบบอื่น ๆ

๒) ทฤษฎีภาวะไร้บรรทัดฐาน (Anomic Theory) ของโรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert Merton) ซึ่งอธิบายถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลของความไม่ประสานสอดคล้องกัน ระหว่างเป้าหมายทางวัฒนธรรมหรือค่านิยมทางสังคมกับวิธีการที่สังคมกำหนดเพื่อบรรลุ เป้าหมายนั้น ๆ ดังนั้น การที่คนเราไม่สามารถใช้วิธีการที่สังคมยอมรับจึงเป็นการละเมิด บรรทัดฐาน หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนตัวอย่างเช่น พวกกบฏที่ไม่ยอมรับทั้งค่านิยม และ วิธีการที่สังคมกำหนด และพยายามสร้างค่านิยมและวิธีการใหม่ขึ้นมาแทน บางพวกมี พฤติกรรมขัดต่อศีลธรรม เช่น พวกกระเทยหรือลักเพศที่สร้างค่านิยมให้คนยอมรับมากขึ้น ผ่านวิธีการต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น หรือพวกที่หนีโลก คือ ปฏิเสธทั้งเป้าหมายและวิธีการที่ สังคมยอมรับ เช่น พวกแปลงเพศ เป็นต้น

๓.๒.๒ การศึกษาสภาพแวดล้อม ในที่นี้ผู้ที่มีลักษณะเบี่ยงเบนดังกล่าวส่วนหนึ่ง มาจากสภาพสังคมรอบตัวเป็นอีกสาเหตุสำคัญที่ทำให้พวกนี้แสดงตัวซึ่งมีดังนี้

๑) สภาพแวดล้อมในครอบครัว ครอบครัวนับว่าเป็นมีส่วนสำคัญในการก่อ บุคลิกภาพและสุขภาพจิตของบุคคล โดยเฉพาะครอบครัวแตกแยก เช่น บิดามารดาทะเลาะ วิวาทกันเป็นประจำ ครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้างกัน โดยบุตรต้องอยู่กับคนอื่นทำให้บุตร เกิดความว้าวุ่น ไม่มั่นคงทางจิตใจ ขาดความอบอุ่น หรือในสภาพที่ครอบครัวที่มีบิดาหรือ มารดาเพียงคนเดียว ซึ่งทั้งหมดล้วนมีผลต่อสภาวะทางจิตของสมาชิกในครอบครัวทั้งสิ้น หรือ ปัญหาเรื่องการเลี้ยงดูในวัยเด็ก เช่น เด็กอยากได้อะไรต้องได้ทำให้เด็กเอาแต่ใจตัวเอง, หรือ เลี้ยงลูกโดยอยากให้ลูกเป็นเพศอย่างที่คุณแม่ต้องการ รวมทั้งปัญหาการห้ามคบเพื่อนเพศ ตรงกันข้ามและมีความใกล้ชิดกับเพื่อนเพศเดียวกันมากเกินไป อันนำไปสู่การเบี่ยงเบนทางเพศ ในที่สุด

๒) สภาพแวดล้อมทางโรงเรียน การพัฒนาของเด็กต้องอาศัยสภาพแวดล้อม อย่างโรงเรียนซึ่งนับเป็นที่ ๆ จะช่วยเอื้อให้เด็กพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน โดยในโรงเรียนล้วนมี ส่วนสำคัญ เช่น สภาพโรงเรียนปลอดภัยไร้มลภาวะ ครู เพื่อน ล้วนมีส่วนสำคัญในการพัฒนา บุคลิกลักษณะของเด็กทั้งสิ้น รวมทั้งระเบียบของโรงเรียนที่มีวินัยและช่วยปลูกฝังให้เด็กมี

ระเบียบ และส่งเสริมต่อสุขภาพจิต หากระเบียบขัดแย้งต่อความเหมาะสมของเด็กย่อมสร้างผลกระทบต่อการแสดงออกของเด็กได้เช่นกัน

๓) สื่อมวลชน คือ สิ่งที่เป็นข่าวที่นำเสนอผ่านทางโทรทัศน์ (Electronic Media) และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (Printed Media) และประเภทยาพยนตร์และภาพถ่าย (Picture Media) สื่อ นับเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นตัววัดระดับความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยาในสังคม หากสื่อชี้นำไปในทางที่ยั่วยัส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกย่อมเป็นไปในทางเดียวกัน

๔) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสุขภาพจิต ซึ่งจะมีทั้งความรู้สึกและอารมณ์ ตลอดจนแสดงความต้องการต่าง ๆ ที่เป็นผลต่อสุขภาพจิต ทำให้อาจทำให้ต้องการปลดปล่อยอารมณ์ส่วนตัวที่เก็บกดไว้ เพื่อเป็นการต่อต้านสังคม ดังในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า โรคจิตเภทมักพบมากในพวกที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำที่สุด ในทางตรงกันข้ามโรคประสาทพบได้บ่อยกว่าในพวกที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง จึงไม่แปลกหากจะพบพวกชอบแอบดู พวกชอบสมสู่กับเด็กในหมู่คนชั้นสูง

พฤติกรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ การดำเนินชีวิตเป็นการแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลในระดับที่มองเห็นกัน หรือที่ปรากฏแก่ผู้อื่นในลักษณะที่เกี่ยวกับศีลธรรม กล่าวคือ โดยมีผลกระทบต่อสังคม และเมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าวเข้ากับพฤติกรรมในทางพระพุทธศาสนาจำต้องเข้าใจคำเหล่านี้ก่อน คือ นิสสยะ, อุปนิสสยะ, สันตानะ และวาสนา คำเหล่านี้มีความหมายดังนี้

ก. นิสสยะ (นิสสัย) หมายถึง ธรรมเป็นที่อาศัยอยู่ ถ้าเป็นคุณศัพท์ แปลว่า เป็นที่อาศัย^{๑๖} ส่วนในภาษาไทยมักใช้ว่า ตรงกับคำว่า นิสัย หมายถึงความประพฤติที่เคยชิน เช่น ทำงานเป็นนิสัย^{๑๗}

ข. อุปนิสสยะ หมายถึง ธรรมชาติเข้าไปอาศัย, ธรรมเป็นอุปนิสัย, ฉันทะเป็นที่เข้าไปอาศัย, ความประพฤติเคยชินเป็นพื้นมาแต่อดีตชาติ, คุณความดีที่ฝังอยู่ในสันดาน ซึ่งเป็นฐานรองรับผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไปหรือแววของจิต ในอภิธรรมหมายถึงคุณความดีอย่างเดียว^{๑๘}

^{๑๖} ป.หลงสมบุญ, พันตรี, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐๓

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖) , หน้า ๑๐๕.

^{๑๘} ป.หลงสมบุญ, พันตรี, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, หน้า ๑๓๒.

ในภาษาไทยใช้คำว่า อุปนิสัย คือ ความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นมาในสันดาน ความดีที่เป็นทุนหรือเป็นพื้นอยู่อยู่ในจิตต์, ธรรมที่เป็นเครื่องอุดหนุน^{๑๙}

ค. สันดานะ หมายถึง ความสืบทอดแห่งจิต คือกระแสจิตที่เกิดดับต่อเนื่องกันมา เป็นการสืบทอดของจิตและเจตสิก, หรือจิตที่ได้รับการอบรมมานานหลายภพหลายชาติ ในภาษาไทยมักใช้คำว่า สันดาน หมายความว่า อุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิด, อริยาศัยที่มีติดต่อมา^{๒๐}

ง. วาสนา หมายถึง การปรุงแต่ง, การอบรม, บุญหรือบาปที่ตนสั่งสมมาแต่อดีต, ความรู้ที่มาจากความจำ หรือความประพฤติซึ่งติดมาแต่อดีต, ความประพฤติที่ประพฤติมาจนชิน^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้นิยามคำนี้ว่า อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคลซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้นประจำตัว วาสนาที่เป็นกุศลก็มี อกุศลก็มี อภัยกฤติ เป็นกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่วก็มี ส่วนที่เป็นกุศลกับอภัยกฤตินั้น ไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรละนั้นแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ๑) ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับ ๒) ส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ^{๒๒}

ฉะนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นผลมาจากการทำบ่อย ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน ซึ่งเป็นเหตุต่อเนื่องกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลไปถึงอนาคต ดังนั้น การฝึกฝนพัฒนาด้านกายและศีลตามทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทจึงหมายถึง การทำบ่อย ๆ จนเกิดความเคยชินมาสร้างคุณสมบัติที่ดีงามให้เกิดขึ้น ที่นี้หากพิจารณาพฤติกรรมของพวกผิดปกติทางเพศ จึงเกิดจากการสั่งสมที่มีอกุศลเป็นมูล ก่อเกิดเป็นสันดานภายในและแสดงออกมาภายนอก (วาสนา) นอกจากนี้สาเหตุที่ทำให้ผิดปกติทางเพศ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องของการกรรม อย่างกรรมที่ผู้ชายประพฤติก่อในภริยาทั้งหลายของชนอื่น ตายไปเกิดในนรกสิ้นแสนปี เมื่อกลับมาสู่ชาติมนุษย์ ก็เกิดเป็นหญิง ๑๐๐ ชาติ เหมือนพระอานนทเถระผู้เป็นอริยสาวก มีบารมีบำเพ็ญมาแล้วตั้งแสนกัป ท่องเที่ยวอยู่ในสงสารในอัฐภาพหนึ่ง ได้บังเกิดในตระกูลช่างทอง ทำการล่องกรรยาผู้อื่น (ปรทากรรม) ใหม่ในนรกแล้ว ด้วยผลกรรมที่ยังเหลือได้กลับมาเป็นหญิงบำเรอเหล่าชายใน ๑๔ อัฐภาพ ถึงการถอนพิษ (เป็นหมัน) ใน ๗ อัฐภาพ^{๒๓} หรือเรื่องของนางอสิทาสีเถรี^{๒๔} ที่กล่าวถึงอดีตชาติที่ตนเคยเป็นชายแล้วเป็นชู้กับ

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๖๕.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๒.

^{๒๑} ป.หลงสมบุญ, พันตรี, พจนานุกรม มคอ-ไทย, หน้า ๖๔๔.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๖.

^{๒๓} ทุติโย ภาคโค, หน้า ๒๓๔.

^{๒๔} ชุ.เถรี. (ไทย) ๒๖/๔๓๗-๔๔๙/๖๒๖-๖๒๘.

ภรรยาผู้อื่น จนต้องตกนรกแล้วไปเกิดเป็นสัตว์บางคนบ้างและต้องรับกรรมนั้นด้วยการสูญเสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือไม่อย่างนั้นก็ถูกตอน (เป็นขันที) ทั้งหมดมาจากกรรมเดียวกันคือ การประพฤติดุกลุมเมียของผู้อื่น

๓.๓ การแก้ไขและป้องกันปัญหาความผิดปกติทางเพศ

การพิจารณาปัญหาในมุมของตะวันตกนั้นเริ่มต้นจากการพิจารณาในแง่ของคำว่า “เพศ” นั้นเป็นแนวคิดของการกดขี่ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นจากกลุ่มสตรีนิยม (feminist) ในศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ ได้พิจารณาโดยมุ่งไปที่การให้การศึกษาแก่กลุ่มสตรีมากขึ้นและไม่ควรจะยินยอมให้เพศชายได้สิทธิสมบูรณ์ในการควบคุมสตรีหลังจากแต่งงานแล้ว โดยข้อพิจารณานี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงต่อความเข้าใจสถานะทางเพศให้มีความเข้าใจถึงธรรมชาติของเพศมากขึ้น เช่นเพศหญิงมีความสามารถทางด้านเหตุผลอย่างจำกัดเมื่อเทียบกับผู้ชาย และชีวิตในสังคมต่างมีเพศหญิงร่วมอยู่ด้วยโดยธรรมชาติ ซึ่งข้อพิจารณานี้เป็นการมุ่งไปที่รูปแบบของสังคมที่มีเพศหญิงเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย และควรมอบสิทธิความเท่าเทียมทางธรรมชาติให้กับเพศหญิง^{๒๕} การพิจารณาเรื่องเพศหญิงนี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเพศที่มีอยู่ในสังคมนั้นควรพิจารณาในฐานะธรรมชาติของเพศเป็นหลัก เพราะในแง่หนึ่งเพศถือว่าเป็นธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ความเท่าเทียมจึงเป็นสิ่งที่ถูกนำมาพิจารณา

การพิจารณาความเท่าเทียมทางเพศนี้จึงเป็นมุมมองของกลุ่มสตรีนิยมที่พิจารณาบนฐานว่าความผิดปกติทางเพศเป็นเรื่องที่สังคมไม่ให้ความเท่าเทียมต่อเพศอื่นๆ ที่มีธรรมชาติแตกต่างไปจากที่มนุษย์กำหนด เพราะเมื่อพิจารณาเรื่องความผิดปกติทางเพศในฐานะปัญหาสังคม ก็มาจากมนุษย์เป็นผู้กำหนดว่า ความผิดปกติทางเพศเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตของผู้มีพฤติกรรมดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกรมสุขภาพจิตโดยตรง จึงมีการให้คำแนะนำทั้งแก่ผู้มีความผิดปกติ และผู้คนที่เกี่ยวข้องทั่ว ๆ ไป รวมทั้งญาติ หรือผู้เสียหาย โดยมีคำแนะนำเบื้องต้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนี้^{๒๖}

๑) **วิธีปฏิบัติตนเมื่อเป็นพวกรักร่วมเพศ,กระเทยหรือลัทธิเพศ** ปัจจุบันการเป็นรักร่วมเพศไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติทางจิต และไม่จำเป็นต้อง ได้รับการรักษา ถ้าคุณยังสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ก็ไม่ควรวิตกกังวลกับการเป็น รักร่วมเพศของคุณถือ

^{๒๕} Ann E. Cudd and Leslie E. Jones, “Sexism”, A Companion to Applied Ethics, Edited by R.G.Frey and Christopher Heath Wellman, p.106

^{๒๖} อินทิรา ปัทมินทร , ปัญหาความผิดปกติทางเพศ , เผยแพร่ใน <http://mhcir13.net/main.asp> (๑๒ กันยายน ๒๕๔๘).

เสียว่า เป็นรสนิยมส่วนตัวที่อาจแตกต่างไปจากคนอื่นเท่านั้นเอง คุณควรดำเนินชีวิตไปตามปกติเหมือนคนอื่น ๆ ในสังคม ถ้ายังเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษาก็ควร ตั้งใจเรียนแสดงความสามารถของคุณให้เพื่อน ๆ และครูอาจารย์ยอมรับเป็นลูกที่ดี ช่วยเหลืองานบ้านเอาใจใส่ปรนนิบัติพ่อแม่ ถ้าคุณทำงานแล้วก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด พิสูจน์ฝีมือของคุณทำให้ใคร ๆ ต้องทึ่งในตัวคุณ หรืออย่างน้อยก็ทำให้เขาเห็นว่าคุณก็ไม่ได้ด้อยกว่าหรือมีอะไร แตกต่างไปจากพวกเขาในเรื่องงาน ส่วน เรื่องส่วนตัวของคุณ เป็นสิทธิที่คุณจะทำอย่างไรก็ได้ โดยไม่ทำให้ใครเดือดร้อน เมื่อคุณแสดงความสามารถให้ปรากฏ ประพฤติตนเป็นคนดี คนอื่น ๆ ที่อยู่แวดล้อมคุณก็จะมองคุณ ในแง่ดี และให้การยอมรับคุณไปเอง

ถ้าคุณมีคนใกล้ชิด เช่นคนในครอบครัวเพื่อนนักเรียนเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงาน เป็น รักร่วมเพศ และคุณรู้สึกว่าเขามีความแตกต่างจากคุณ จนคุณยอมรับเขาไม่ได้ บางทีถึงขนาดรังเกียจ ไม่อยากเข้าใกล้ และคิดอยากจะเปลี่ยนแปลงเขาให้เล็กเป็นพวกรักร่วมเพศ ทำให้คุณเองมีความทุกข์ ไม่สบายใจ และทำให้ คนใกล้ชิดที่เป็นรักร่วมเพศต้องมีความทุกข์ไปด้วยนั้น กรมสุขภาพจิตขอยืนยันว่า คนที่เป็นรักร่วมเพศก็เป็น คนปกติธรรมดาคนหนึ่ง ไม่ได้มีอันตราย หรือเป็นพิษเป็นภัย ไม่สามารถแพร่เชื้อติดต่อไปยังผู้อื่นได้เหมือนผู้ป่วยโรคติดต่อ เขายังมีความรู้ มีความ สามารถในการเรียน และในการทำงาน สามารถทำประโยชน์แก่ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ได้เหมือนคนทั่วไป เช่นกัน สิ่งที่แตกต่างกันออกไปก็คือเรื่องรสนิยมทางเพศเท่านั้นเอง คือ แทนที่เขาจะพึงพอใจในเพศตรงข้าม เขากลับพึงพอใจในเพศเดียวกัน ซึ่งเรื่องของรสนิยมนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัว และเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่คนอื่นไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายหรือตัดสินว่าผิดหรือถูก เหมือนกับผู้ชายที่ชอบผู้หญิง ในลักษณะต่างกัน เช่น บางคน ชอบผู้หญิงผิวขาว บางคนชอบผู้หญิงผอม หรือบางคนชอบผู้หญิง เจ้าเนื้อ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องความชอบส่วนบุคคลที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก คุณจึงควรมองคนที่เป็นรักร่วมเพศในมุมมองใหม่ ว่าเขาก็ไม่ได้มีอะไรแตกต่างไปจากคุณ และไม่ได้ ทำความเดือดร้อนใด ๆ ให้กับคุณ ความคิด และอคติของคุณเองต่างหากที่ทำให้คุณทุกข์ใจ ดังนั้นถ้าคุณ พยายามปรับความคิดเสียใหม่ มองคนรักร่วมเพศว่ามีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเหมือนกับคุณ คุณก็จะยอมรับ เขาได้มากขึ้น สบายใจขึ้น และการแสดงออกของคุณก็จะเป็นไป ในทางดีขึ้น ทำให้บุคคลรักร่วมเพศ รู้สึก สบายใจขึ้นเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะดีขึ้นด้วย

๒) พวกชอบอวดอวัยวะเพศ โดยปกติเมื่อผู้ชายได้พบเจอกับผู้ชายที่ชอบโชว์อวัยวะเพศ มักจะแสดงท่าทีตื่นตกใจ หวาดกลัวร้องอุทานเสียงดัง ซึ่งเป็นปฏิกิริยาตามธรรมชาติของคนเรา เมื่อต้องพบเจอสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอย่างไม่คาดฝัน แต่การกระทำดังกล่าวกลับกลายเป็นการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศของพวกชอบโชว์อวัยวะเพศ ทำให้ เขารู้สึกตื่นเต้นทางเพศจนถึงจุดสุดยอดได้ง่าย ๆ ดังนั้น ในโอกาสต่อไปที่คุณต้องเผชิญหน้ากับพวกชอบโชว์

อวัยวะเพศ ให้คุณพยายามระงับสติ อารมณ์ อย่าแสดงท่าทีตื่นตกใจ และก็ไม่ต้องหวาดกลัวว่าเขาจะทำอันตรายด้วย เพราะคนเหล่านี้โดยแท้จริง แล้วจะเป็นคนซื่อๆ ไม่กล้าสู้คนซึ่งๆ หน้า แต่คุณจ้องตอบด้วยแววตาเอาจริงไม่หวั่นกลัว เขาก็จะเป็นฝ่าย เดินหนีไปเอง ทางที่ดี เมื่อคุณพบเห็นคนเหล่านี้ ก็รีบเดินหนีไปเสีย และมองว่าเขาเป็นคนน่าสงสาร เป็นคนไข้ ทางจิตที่ต้องได้รับการรักษา คุณก็จะถือสาเขาน้อยลง

๓) พวกแอบดู แรกที่รู้ว่าคุณถูกคนใกล้ชิดในบ้านหรือที่ทำงานแอบถ้ามองคุณนั้น คุณคงตกใจมาก และคงทั้งโกรธ ทั้งอาย จนทำอะไรไม่ถูก คุณอาจจะอยากด่าว่า อยากลงโทษ หรืออยากทำร้ายเขาอย่างเหลือเกิน แต่การกระทำดังกล่าวจะไม่ สามารถแก้ไขการกระทำของเขาได้อย่างเด็ดขาด ไม่ช้าก็เร็วเขาจะทำอีก และจะพยายามทำให้แนบเนียนกว่า เก๋ๆ ด้วย ทางที่ดี เมื่อคุณรู้ว่าคนใกล้ชิดชอบถ้ามอง ถ้าเป็นคนในครอบครัว คุณควรพูดจาซุกซน และเกลี้ยกล่อม ให้เขาไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชใกล้บ้าน พูดให้เห็นถึงผลเสียถ้าไปถ้ามองนอกบ้าน แล้วถูก จับได้จะเสียชื่อเสียง เกียรติยศ อาจถูกจับกุมและดำเนินคดี ทำให้เสียประวัติได้ ควรรีบไปรับการรักษา โดยเร็วจะดีกว่า อาการอย่างนี้จิตแพทย์รักษาได้อย่างแน่นอน หากเป็นคนใกล้ชิดที่ทำงาน คุณก็ควรบอกให้เขาไปรับการรักษาเช่นกัน และควรแจ้งผู้บังคับบัญชา ให้ทราบเพื่อให้ช่วยจัดการอีกแรงหนึ่งด้วย แต่หากเจ้านายเป็นเสียเอง ก็คงต้องแจ้งความให้เจ้าหน้าที่บ้าน เมืองจัดการ ทั้งนี้คุณคงต้องมีพยานหลักฐานด้วย จะกล่าวหาลอยๆ ไม่ได้

๔) พวกชอบการสะสมสิ่งของเพศตรงกันข้าม ผู้ชายที่ชอบขโมยชุดชั้นในของผู้หญิงเพื่อนำมาสำเร็จความใคร่ หาความสุขทางเพศให้ตัวเองนั้นถือว่า มีความผิดปกติทางจิต ควรจะได้รับการบำบัดรักษาเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิต และหาความสุขทางเพศ ได้เหมือนคนทั่วๆ ไป ดังนั้น หากคุณพบว่าคนใกล้ชิดชอบขโมยชุดชั้นในหรือชอบสะสมชุดชั้นในของผู้อื่น คุณควรพูด จาเกลี้ยกล่อมให้เขาไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชใกล้บ้านโดยเร็ว เพราะหากปล่อยทิ้งไว้ สักวันเขา อาจถูกจับได้ในขณะกำลังขโมย ต้องถูกดำเนินคดี ทำให้ยับยั้งเสียมเสียชื่อเสียง และกระทบกระเทือน ต่ออนาคต ทั้งการเรียน และการงานด้วย

๕) พวกมีพฤติกรรมทำให้เพศตรงกันข้ามและตัวเองเจ็บปวด หากคู่ของคุณเป็น ชายดีสมชอบทำให้คุณเจ็บปวดทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เขาหรือเธอมีความตื่นตัวทางเพศ เช่น ชอบด่าว่า พูดจาหยาบค้ายกับคุณ หรือทุบตี หยิกข่วนคุณ หรือถึงขั้นเมียนตี ทรมาณ คุณจนบาดเจ็บ ทำให้คุณไม่มีความสุขแล้วละก็คุณควรเปิดใจพูดกับคู่ของคุณให้ลดการกระทำของเขาลง แต่ถ้าเขาทำไม่ได้คุณควรปรึกษาทางปลีกตัวจากเขา หรือเธอเสียเถิด เพราะถ้าขึ้นทนอยู่ไปเหตุการณ์อาจยิ่งเลว ร้ายไปกว่าเดิมก็ได้ แต่ในหลายๆ คู่มักพบว่าเมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นชายดีสม คือ ชอบทำให้คู่เจ็บปวดในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ อีกฝ่ายหนึ่งมักเป็นมาโซคิสต์คือ มี

ความสุขทางเพศจากการที่ตนเองถูกกระทำให้เจ็บปวด คู่ที่สมน้ำสมเนื้อ กันแบบนี้จึงอยู่กันยืดยาว เพราะต่างคนต่างมีความสุขด้วยกันทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

ในส่วนกระบวนการป้องกันปัญหาดังกล่าว ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายส่วน ทั้งครอบครัว สังคม ศาสนา รวมมือกันในการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่ถูกต้อง เช่น

๑) พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่นเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก,ไม่ควรตามใจเด็ก,ชี้ให้เห็นผลเสียของการผิดปกติทางเพศหรือหากมีลูกหลานมีความผิดปกติทางเพศให้ยอมรับและค่อยๆ แก้ไข

๒) สังคมให้โอกาสชนกลุ่มนี้ได้แสดงความสามารถเท่าที่เป็นไปได้ แต่ต้องคำนึงวัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้น ๆ เป็นหลักใหญ่

๓) สังคมช่วยควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ และภาพที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนทั่วไปไม่ให้ล่อแหลมต่อเรื่องทางเพศ

๔) ทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลหากมีคนที่เรารู้จักมีอาการของความผิดปกติดังกล่าว หรือหากเป็นมากอาจติดต่อกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมสุขภาพจิต

๕) พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญยิ่งในการเน้นคุณธรรมคือการถือศีลข้อ ๓ (ห้ามประพฤติดนินทา) ให้เข้าใจเรื่องกรรมเพื่อให้เกิดความกลัว และเข้าใจอันสงส์ของการถือศีลปฏิบัติธรรม

๓.๔ วิธีปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาความผิดปกติทางเพศ

นอกจากการวางหลักทฤษฎีต่าง ๆ ในการกำหนดแนวทางหรือจุดหมายของปัญหาดังกล่าวแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การกำหนดเป็นข้อปฏิบัติทั้งนี้เพื่อย้าแนวคิดในการแก้และป้องกันปัญหาข้างต้นให้ชัดเจน ดังนี้

๑) สถาบันครอบครัว

ก. พ่อแม่ให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาในกรณีที่เริ่มมีความผิดปกติ เพื่อให้วางตัวได้ถูก และเข้าใจว่าอะไรควรปฏิบัติ อะไรไม่ควรปฏิบัติ

ข. พ่อแม่ต้องยอมรับ และค่อย ๆ แก้ไขเพราะพฤติกรรมดังกล่าวเกิดจากความผิดปกติทางจิต ต้องอาศัยความเข้าใจและอาศัยเวลาเป็นสำคัญ

๒) สถาบันสังคม

ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และผู้ที่อยู่ใกล้ชิด

- การเป็นรักร่วมเพศ ไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติ ไม่จำเป็นต้องรักษา เป็นรสนิยมส่วนตัวที่อาจแตกต่างจากคนอื่น การปฏิบัติตนควรดำเนินไปตามปกติ แสดงความสามารถให้

ปรากฏ ประพฤติตนเป็นคนดี สำหรับผู้ใกล้ชิด ควรมองว่า รักร่วมเพศไม่มีอะไรแตกต่างไปจากคุณ และไม่ได้ทำความเดือดร้อนใด ๆ ให้กับคุณ ความคิด และอคติของคุณเองต่างหากที่ทำให้คุณทุกข์ใจ

- การปฏิบัติตนเมื่อเผชิญหน้ากับพวกชอบໂໜ່ວຍໂໜ່ວຍเพศ ให้คุณระงับสติอารมณ์ อย่าแสดงอาการทำที่ตื่นตกใจ

- วิธีปฏิบัติเมื่อถูกถูกโถมรุมเมย์ หากอุปกรณ์ป้องกันพวกสมุด หนังสือ และควรมีสติอยู่ตลอดเวลาอย่าเย็นหม่อใจลอย เพราะจะทำให้พวกชอบโถมฉวยโอกาสเอากับคุณได้

- วิธีปฏิบัติเมื่อคู่เป็นชาดิส ควรพูดคุยกันให้เข้าใจเพื่อลดการกระทำนั้นลง

๓) สถาบันศาสนา พระพุทธศาสนานับเป็นทางแก้ในทางสันติวิธีอีกทางหนึ่ง ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ใคร แต่มุ่งให้สังคมเป็นที่พึ่งพาช่วยเหลือของผู้ที่มีความผิดปกติทางเพศให้สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อแก้ไขพฤติกรรมปัญหาด้วยตนเอง โดยเริ่มจากสอนวิธีปฏิบัติดังนี้

ก. สอนให้รู้หลักวิธีคิดแบบสัมมาทิฐิโดยเฉพาะในเรื่องของกรรม คือ ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว หวานพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้นเป็นต้น (ทฤษฎี) เพราะการจะแก้พฤติกรรมได้นั้นพระพุทธศาสนาองว่าต้องแก้ทั้งสองทาง คือ เริ่มจากความคิด และการแสดงออกภายนอก (วาสนา) อย่างความประพฤติที่ทำให้เกิดเป็นชายต้องอาศัยทั้งการคิด และการกระทำ เช่น^{๒๗}

(๑) หญิงทั้งหลายทำบุญมีทานเป็นต้น (การปฏิบัติ) คลายความพอใจในความ เป็นหญิงที่ตั้งจิตว่า บุญของข้าพเจ้าทั้งหลายนี้ ขอจงเป็นไปเพื่อกลับได้อัตภาพเป็นชาย (การคิด) ทำกาลแล้ว ย่อมกลับได้อัตภาพเป็นชาย

(๒) พวกหญิงที่มีผัวดังเทวดา ย่อมกลับได้อัตภาพเป็นชาย แม้ด้วยอำนาจแห่ง การปรนนิบัติดีในสามีเหมือนกัน (การปฏิบัติ)

ข. สอนให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีลธรรมการประพฤติตนในแง่คุณงามความดีที่สอดคล้องกับหลักแห่งกรรมนั้นว่า หากต้องการได้อย่างไรก็ทำอย่างนั้น เช่น ต้องการได้ของประณีต ก็ต้องให้ของประณีต อยากได้บุญต้องทำบุญ อยากได้เงินต้องทำงาน อยากหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ ก็บำเพ็ญสมาธิให้เกิดปัญญา ไม่อยากเป็นผู้หญิง หรือผู้ที่มีความผิดปกติทางเพศ ก็อย่าผิดศีลเป็นต้น (ปฏิบัติ)

ค. สอนให้หลักการประพฤติดีจะก่อให้เกิดผลเสียหลักศีลธรรม จริยธรรมอันดีของสังคม ในทางพระพุทธศาสนาสาเหตุที่ทำให้ผิดศีล และจริยธรรม คือ อกุศล ๓ คือ โภคะ

^{๒๗} ทุติโย ภาค, หน้า ๒๓๔.

(ความอยากได้) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความหลง)เมื่อเหตุเหล่านี้ไม่มีย่อมไม่มีเหตุให้เกิดการกระทำ(กรรม)^{๒๘}

ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญที่สังคมจะเอื้อให้แค่เพียงให้เกิดบรรยากาศที่ดีเท่านั้น แต่การปรับแก้เป็นเรื่องเฉพาะตนที่ต้องพยายามตั้งจุดหมาย หรือที่เรียกว่า อธิษฐานเสียก่อน เพื่อเป็นสัจจะคือการทำให้จริงให้เกิดการสูงขึ้นทั้งความคิด การกระทำ และความรู้สึกับตัวเอง หรือมีเช่นนั้นก็แก้ไขให้ไปสู่ทางที่บัณฑิตชนสรรเสริญเป็นพอ นี่คือการตรวจสอบที่ผู้มีปัญหาเองควรตรวจสอบพร้อมกับกฎระเบียบต่าง ๆ ที่สังคมตั้งขึ้น หรือบัญญัติขึ้นไว้

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจักษ์

๔.๑ ความผิดปกติทางเพศคืออะไร มีรูปแบบอย่างไรบ้าง อธิบาย

๔.๒ ความผิดปกติทางเพศ เมื่อพิจารณาผ่านธรรมชาติ และจิตวิทยาหรือสังคมวิทยา พิจารณาต่างกันอย่างไร และการที่มองความผิดปกติทางเพศเป็นปัญหาควรแก้ไขอย่างไร อธิบาย

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เนื่องน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ชำนาญ พาชี้อ, ผศ. จริยศาสตร์ประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ส.สีมา . “เชิงอรรถ : แปลงเพศและเปลี่ยนผ้า”. ในวารสาร มติชนสุดสัปดาห์ .ฉบับประจำวัน

ที่ ๒๖ ส.ค.-๑ ก.ย. ๒๕๔๘.

ลักขณา สรวิวัฒน์. จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

ป.หลงสมบุญ. พจนานุกรม มคอ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ,

๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

อินทรา ปัทมินทร. ปัญหาความผิดปกติทางเพศ. เผยแพร่ใน <http://mhcir13.net/main.asp>

---

^{๒๘} อก.ท. (ไทย) ๒๔/๑๗๔/๓๑๖-๓๑๗.

(๑๒ กันยายน ๒๕๕๘).

Ann E. Cudd and Leslie E. Jones, “Sexism”. **A Companion to Applied Ethics.**

Edited by R.G.Frey and Christopher Heath Wellman. Oxford:

Blackwell Publishing Ltd.,2003.

Gilbert Herdt. “Homosexuality”. in **Eliade**. 1987: vol.VI: 446-452.

Peter Harvey. **An Introduction to Buddhist Ethics**. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

บทที่ ๖

การทำแท้ง

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาความหมายเรื่องการทำแท้ง
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุในการทำแท้ง
- ๑.๓ เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาในการทำแท้ง
- ๑.๔ เพื่อศึกษาการแก้ไขปัญหการทำแท้ง

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจความหมายเรื่องการทำแท้ง
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสาเหตุในการทำแท้ง
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจประเด็นปัญหาในการทำแท้ง
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจการแก้ไขปัญหการทำแท้ง

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ศัพท์และความหมาย

ก. การแท้ง หมายถึง “การสิ้นสุดของการตั้งครรภ์ ก่อนที่เด็กจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นอกครรภ์” และสำหรับหลักเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลกที่ใช้กันมาแต่เดิม การแท้ง คือ “การสิ้นสุดของการตั้งครรภ์ก่อนครบ ๒๘ สัปดาห์ หรือเมื่อเด็กหนักต่ำกว่า ๑,๐๐๐ กรัม”^๑ ซึ่งการแท้งนั้นแบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ^๒

๑) แท้งเอง หรือ แท้งโดยธรรมชาติ เป็นการแท้งที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของใคร อาจเกิดจากการผิดปกติของครรภ์ หรืออาการแทรกซ้อนอื่น ๆ

๒) แท้งโดยตั้งใจ เป็นการแท้งที่เกิดจากการกระทำโดยเจตนาของคน หรือทางอ้อมเพื่อทำลายเด็กภายในครรภ์

ส่วนในทางกฎหมายไทย การทำแท้งโดยตั้งใจแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ^๓

๑) การทำแท้งโดยถูกกฎหมาย เฉพาะกรณีที่มีการตั้งครรภ์เป็นอันตรายร้ายแรงของมารดาหรือในกรณีที่ตั้งครรภ์จากการถูกข่มขืน

๒) การทำแท้งโดยผิดกฎหมาย ส่วนมากเกิดจากการไม่พร้อมด้วยอ้างถึงเหตุผลทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

ข. สิทธิ ในที่นี้มุ่งเอาสิทธิในการมีชีวิต ซึ่งสิทธิในชีวิตมีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑) สิทธิที่จะได้รับปัจจัยพื้นฐานอันจำเป็นต่อความอยู่รอดของชีวิต

๒) สิทธิที่จะไม่ถูกฆ่าอย่างไม่ยุติธรรม^๔

๓.๒ สาเหตุและปัญหาสำคัญในการทำแท้ง

ปัญหาการทำแท้งกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรัง และยากต่อการแก้ไข เพราะปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงกับปัญหาหลากหลายภายในสังคม เช่น ปัญหาสังคมกระแสบริโภคนิยม

---

^๑ คณะกรรมาธิการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร, ร่วมกันสร้างสังคมไทย โดยแก้ไขกฎหมายทำแท้ง, (กรุงเทพมหานคร : ยูนิต์ พับลิเคชั่น ๒๕๒๔), หน้า ๗ อ้างใน เนื่องน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔

^๒ เนื่องน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔-๕.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

ความคิดเรื่องเพศเปลี่ยนไป และปัญหาจรรยาบรรณแพทย์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีกระแสข่าวเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมาเกี่ยวกับกฎหมายการทำแท้งว่า “หลังจากที่คณะกรรมการแพทย์สภามีสติชัดเจนเสนอให้กระทรวงสาธารณสุข(สธ.) แก่กฎหมายทำแท้งประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๐๕ อนุญาตให้ทำแท้งได้มากขึ้น จากเดิมที่ให้ทำได้เฉพาะกรณีที่มีแม่มีปัญหาสุขภาพ และหญิงนั้นถูกข่มขืน ช่องใหม่ที่เสนอให้ทำแท้งได้โดยถูกต้องตามกฎหมายคือ แม่มีปัญหาสุขภาพจิต และเด็กในครรภ์มีปัญหาสุขภาพที่อาจทำให้พิการหรือเสียชีวิตหลังคลอดได้ เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงกระทรวงสาธารณสุข(สธ.) น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข เห็นว่าปัญหาทำแท้งไม่น่าแก้ด้วยมติทางกฎหมายอย่างเดียว น่าจะมีการลงโทษผู้ชายที่ทำผู้หญิงท้องแล้วไม่รับผิดชอบด้วย ขณะเดียวกันได้เสนอทางเลือกแก่หญิงที่มีปัญหาท้องไม่พร้อมให้เข้าถึงยาคุมกำเนิด โดยให้ห้องค์การเภสัชกรรมผลิตยาดังกล่าวเพื่อไม่ให้ยาแพง และให้มีบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้หญิงเหล่านี้ให้มากขึ้น เพื่อเสนอทางเลือกไม่ต้องทำแท้ง คล้อยหลัง น.พ.สุรพงษ์ คณะทำงานเพื่อหาข้อสรุปเรื่องนี้ซึ่งมี น.พ.ศุภชัย คุณารัตนพลฤกษ์ รองปลัด สธ. เป็นประธาน จับเขาคู่ ๓ ฝ่ายกับแพทย์สภาและตัวแทนกระทรวงยุติธรรม ปรากฏว่าจุดยืนของ สธ.เปลี่ยนไป ให้ยกเลิกมาตรา ๓๐๑ และ ๓๐๔ กล่าวคือ หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ซึ่งมีโทษจำและปรับหรือเพียงแต่พยายามเท่านั้นก็ไม่ถือเป็นความผิด ทำให้การบังคับใช้กฎหมายลำบากจึงให้ยกเลิกเสีย โดยเตรียมจะทำประชาพิจารณ์เร็วๆ นี้ ขณะที่ นางสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และนายอุดมเดช รัตนเสถียร เลขาธิการ รมว.สธ. ออกไปไต่จับคลินิกแท้งเถื่อนหาเสียงเป็นว่าเล่น และเลียนแบบจัดระเบียบสังคมกระทรวงมหาดไทย มีนโยบายนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดคนใดปล่อยให้มีคลินิกแท้งเถื่อนจะถูกย้ายซึ่งถ้าจับกันจริงก็ถูกย้ายทั้งประเทศแล้ว แต่ที่ส่งผลแน่นอนช่วงนี้ทำให้ราคาทำแท้งในตลาดมืดแพงลิบล่อกว่าปกติ นี่เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ น.พ.สุรพงษ์ไม่พอใจ หลังปีใหม่เตรียมเรียกประชุมวงใหญ่กว่าเดิม เพราะที่ผ่านมาคุยกันแต่เรื่องกฎหมายไม่สนใจชีวิตคน เป็นอีกเรื่องที่สองรัฐมนตรีกระทรวงนี้สร้างวิมาตรฐานขึ้นมา”^๕ ฉะนั้น ปัญหาการทำแท้งจึงกลายเป็นปัญหาที่กระทบต่อสังคมโดยรวม และเป็นปัญหาที่อดอดใจของนักวิชาการ เพราะสร้างความสลดหดหู่ใจ นอกจากนั้นปัญหาการทำแท้งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมานานว่าควรจะให้เป็นเสรีหรือไม่ ในบางประเทศอนุญาตให้ทำแท้งได้ในกรณีที่ตั้งครรภ์ยังไม่ถึงสามเดือน จนนำไปสู่ประเด็นถกเถียงว่า จะเป็นความผิดหรือไม่ในการทำแท้ง ซึ่งเป็นการฆ่าคนโดยไม่รู้ตัวหรือไม่มีสาเหตุแห่งการกระทำผิด

^๕ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน , ประจำวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๔, พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.matichon.co.th/>. (๑๒ กันยายน ๒๕๔๘).

และได้มีข้อสรุปว่า การทำแท้งเป็นการป้องกันอาชญากรรมหรือสิ่งไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีที่พ่อแม่ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตรได้ด้วยเหตุทางเศรษฐกิจหรือสังคม^๖ จากการศึกษาปัญหาในสังคมไทยปัจจุบันเกิดจากการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนวัยอันควร สาเหตุเพราะสังคมเปลี่ยนไป เด็กขาดที่ปรึกษาทางใจ ขาดความอบอุ่น และสิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยสิ่งส่งเสริมการมอมเมา แต่อย่างไรก็ดีการแก้ปัญหาทุกปัญหานั้นมีเกณฑ์การตัดสินทั้งดีและไม่ดีประกอบกันจึงควรเข้าใจศึกษาทั้งสองด้าน ดังนี้^๗

๑) ผลดี

ก. ผลทางด้านจิตใจ ในกรณีที่ผู้ทำแท้งมีความจำเป็นทางสุขภาพ หรือถูกข่มขืนมา

ข. ผลทางด้านเกียรติยศชื่อเสียง ในกรณีที่ผู้ไม่ปรารถนาจะมีบุตร และบังเอิญรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยศึกษา

ค. ผลทางด้านเศรษฐกิจ คือ ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาให้เป็นคนที่มีคุณภาพได้ อนาคตเด็กเหล่านี้อาจกลายเป็นปัญหาสังคม เช่น อาชญากร ตัดยาเสพติด โสเภณี เป็นต้น

ง. ช่วยลดอัตราการเพิ่มประชากร ที่อาจทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

๒) ผลเสีย

ก. การทำแท้งก่อให้เกิดความสำส่อนทางเพศมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมที่ถือว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาป ยังอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจคนทั่วไป

ข. ด้านความปลอดภัย ในกรณีที่ทำแท้งกับหมดเดือนอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้

ค. ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

ง. ทางด้านสังคม ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

๓.๓ ประเด็นปัญหาในการทำแท้ง

การทำแท้งจึงเป็นทางจริยธรรมเร่งด่วนที่ต้องหาทางแก้ โดยในที่นี้จะกล่าวถึงปัญหาที่เกิดจากการทำแท้งที่ถกเถียงกันจนยากจะหาข้อยุติ ในเรื่องสิทธิ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ๒ ฝ่าย คือ สิทธิของเด็กในครรภ์ และสิทธิของมารดาผู้เป็นเจ้าของร่างกายที่ทารกอาศัยอยู่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีประเด็นที่นำไปสู่ปัญหาในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ปัญหาการ

^๖ สุชา จันทน์อม , จิตวิทยาเด็กเกร , พิมพ์ครั้งที่ ๔ , (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๘๕.

^๗ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘๖.

ตีความด้านสิทธิ ปัญหาด้านกฎหมาย ปัญหาด้านศีลธรรม และปัญหาทางสังคม เป็นต้น ในที่นี้ได้้นำประเด็นปัญหาที่เป็นข้อถกเถียงมาพิจารณาซึ่งมีทั้งผู้เห็นด้วยและคัดค้าน ดังนี้^๘

๑) การอ้างเหตุผลเรื่องความเป็นคน (personhood) และสิทธิในชีวิต (right to life) ของทารกในครรภ์ ในประเด็นแรกเรื่องความเป็นคนมีการพิจารณาหลายแบบ เช่น

ก. การดูโครงสร้าง กล่าวคือ ในการพิจารณาความเป็นคนหากพิจารณาในทางชีววิทยาถือว่า สิ่งหนึ่งเป็นบุคคลเมื่อมีโครงสร้างทางกายภาพเหมือนมนุษย์ มีสมอง เหตุผล เป็นต้น แต่ทางศาสนาเชื่อว่า สิ่ง ๆ หนึ่งเป็นบุคคลเมื่อมีจิตวิญญาณ ซึ่งบางคนถือว่าวิญญาณเข้าร่างตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิบางคนก็ว่า จิตวิญญาณจะเข้าร่างเมื่อตัวอ่อนเจริญเติบโตไปไ้ระยะหนึ่งเป็นต้น ส่วนทางพระพุทธศาสนามีเกณฑ์ตัดสินว่า “เมื่อใด มารดาบิดาร่วมกัน ๑ มารดาอยู่ในฤดู (ช่วงเวลาไข่มุก) ๑ และคันธัพพะ (สัตว์ผู้เกิดในครรภ์) เข้าไปตั้งอยู่แล้ว ๑ เพราะประชุมองค์ประกอบ ๓ ประการอย่างนี้ก็มีการก้าวลงแห่งครรภ์ (การเกิดของสัตว์ชั้น) ๑”^๙ ฉะนั้น การใช้โครงสร้างทางสรีระจึงไม่ใช่มาตรการเดียวที่เหมาะสมในการบอกสิทธิในชีวิตของมนุษย์ได้

ข. การดูบทบาท ในที่นี้หมายถึงบทบาทที่แสดงออกถึงความเป็นมนุษย์เช่น บุคลิกภาพ สมรรถภาพรู้ ลักษณะนิสัย ซึ่งลักษณะบทบาทดังกล่าวมีส่วนอ้างอิงกับสังคม แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของผู้ที่ป่วยหรือไม่อาจแสดงบทบาทออกมาได้ จึงยังเป็นปัญหาอยู่อีกเช่นกัน

ส่วนในกรณีการพิจารณาในด้านสิทธิของชีวิต ผู้ที่แสดงทรรศนะนี้ คือ ไมเคิล ทูลี (Michael Tooley) โดยให้ความเห็นว่า สิทธิของชีวิตคือ ความสำนึกในตัวตน (self consciousness) ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทารกจะได้อมา หลังจากการที่เกิดมาแล้วระยะหนึ่ง (อย่างน้อยที่สุด ๓ เดือนหลังคลอด) ความสำนึกในตัวตน หมายถึง การมีประสบการณ์เกี่ยวกับตัวเอง จะต้องมีความจำเกี่ยวกับตัวเอง มีการคิดล่วงหน้า มีความปรารถนาอย่างจงใจ ฯลฯ จุดสำคัญที่ทำให้ทูลีเชื่อว่า ความสำนึกในตัวตนเป็นมาตรการวัดความเป็นมนุษย์ก็คือความเชื่อที่ว่า ความปรารถนาที่จะมีชีวิต (desire to live) เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งสิทธิในชีวิต และความปรารถนานี้จะมีได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีความสำนึกในตัวตน ฉะนั้น การทำลายเด็กในครรภ์จึงไม่ถือว่าละเมิดสิทธิใด ๆ ของทารก แต่ก็ยังมีปัญหาว่า ลักษณะอะไรเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความมีอยู่ของสิทธิในชีวิตของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป และทารกในครรภ์มีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกับมนุษย์ผู้ใหญ่หรือไม่ ?

^๘ เนื่องน้อย บุญเนตร, จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน , หน้า ๖-๕๔.

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๒/๔๘๗.

๒) การอ้างเหตุผลเรื่องสิทธิของมารดาต่อร่างกายของตน โดยเหตุผลที่สำคัญนั้นมองว่า การทำแท้งนั้นควรเป็นความต้องการของมารดาผู้เป็นเจ้าของร่างกายผู้มีสิทธิที่จะทำอะไร ส่วนสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ของทารก ผู้ที่นำเสนอหลักคิดนี้ที่สำคัญคือ จูดิธ ทอมป์สัน (Judith Thompson) ซึ่งข้อสรุปที่เธอเห็นว่า ความยุติธรรมคือการได้รับสิ่งซึ่งเป็นสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ใด ๆ อันชอบธรรม แต่ถ้าสิ่งนี้มีใช้ของของเราการที่ผู้อื่นปฏิเสธให้สิ่งนี้แก่เรา เราก็ไม่อาจถือได้ว่า เขาไม่ยุติธรรมต่อเรา แม้การปฏิเสธที่จะให้สิ่งนี้แก่เราจะยังผลมาสู่ความตายของเราก็ตาม แต่ความตายของเราก็มิได้เกิดขึ้นเพราะความอยุติธรรมไม่ เช่นเดียวกับในกรณีของการทำแท้งนั้น แม้ทารกในครรภ์จะมีสิทธิในชีวิตแต่สิทธินี้มิได้ประกันว่า ทารกจะมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าของปัจจัยในการดำรงชีวิตของตน (มารดา) ยอมให้ปัจจัยนี้แก่ทารก (ร่างกายของมารดา) ร่างกายเป็นกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมของมารดา มารดาไม่มีหน้าที่ทางจริยธรรมใด ๆ ทั้งสิ้นที่จะต้องยอมให้ทารกใช้ร่างกายของตน ถ้าการปฏิเสธจะให้ทารกใช้ร่างกายของมารดาสามารถทำได้โดยมิต้องนำความตายมาสู่ทารก สิ่งนั้นก็เป็นที่ควรจะทำ แต่ถ้าวิธีการเดียวที่จะปฏิเสธไม่ให้ทารกใช้ร่างกายอันเป็นกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมของมารดาจะต้องนำมาซึ่งความตายของทารก (การทำแท้ง) ความตายของทารกก็มิได้เกิดจากการกระทำที่อยุติธรรมไม่ การทำแท้งจึงไม่ผิดทางจริยธรรม

การอ้างเหตุผลทั้งสองดังกล่าวปัจจุบันยังคงเป็นปัญหาให้ต้องถกเถียงกันเสมอมา เพราะกระทบต่อปัญหาทางจริยธรรมและศีลธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังปัญหาเรื่องสิทธิในการทำแท้งนั้นได้รับการรับรู้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๗๕ ในประเทศฝรั่งเศส รัฐบาลยุติลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ค.ศ.๑๙๗๙ ว่าการทำแท้งนั้นไม่มีกำหนดระยะเวลาและต่อมาศาลปกครอง และตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็ได้ยอมรับถึงสิทธิดังกล่าว ปัญหาสิทธิในการทำแท้งนั้นได้สร้างปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างสองหลักการที่กล่าวมาข้างต้นในประเทศฝรั่งเศส เพราะยอมรับทั้งสองหลักการดังกล่าวแต่ในบางประเทศปฏิเสธสิทธิในการทำแท้งโดยเคารพสิทธิในการมีชีวิตของเด็กที่อยู่ในครรภ์มารดา เช่น ประเทศไอร์แลนด์ แต่บางประเทศก็ยอมรับสิทธิของสตรีในการเป็นเจ้าของร่างกายของตนเองดังนั้นจึงยอมรับสิทธิในการทำแท้งในหกเดือนแรกของการตั้งครรภ์ เช่นประเทศอังกฤษ ในสหภาพยุโรปต่างก็ยอมรับสิทธิในการทำแท้งในข้อมติลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ค.ศ.๑๙๙๐^{๑๐}

^{๑๐} ผศ.ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, เสรีภาพทางกายภาพตามแนวคิดทางกฎหมายของฝรั่งเศส, พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.pub-law.net/article/ac270947a.html> (๓๑ กันยายน ๒๕๕๘).

๓.๔ การแก้ไขปัญหาการทำแท้ง

การทำแท้งที่ปรากฏในปัจจุบันโดยเฉพาะในประเทศไทย มีการพยายามจะช่วยกันแก้ไข เช่น ออกกฎหมาย แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่อาจแก้ไขได้ เพราะปัญหาการทำแท้งนั้นไม่สามารถจะแก้ที่กฎหมายซึ่งเป็นเพียงปลายเหตุอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องมีการพิจารณาแก้ไขต้นตอของปัญหาจริง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบจริยธรรมในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลที่แตกต่างกันออกไปเช่น แม่และพ่อเด็ก หมอ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รักษากฎหมาย ที่ต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาการแก้ปัญหาในปัจจุบันที่ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ กันไป ดังนี้

๓.๔.๑ กฎหมายการทำแท้ง (ประมวลกฎหมายอาญา หมวด ๓ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก) ในแต่ละสังคมล้วนมีกฎหมายเป็นเครื่องชี้วัดความถูกผิด ที่มักนำมาตัดสินเป็นอันดับแรกของทุก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างในกรณีการทำแท้งก็เช่นกัน มีการออกกฎหมายเพื่อลงโทษและอนุญาตกรณีการทำแท้ง ดังจะได้ประมวลไว้ ดังนี้^{๑๑}

- มาตรา ๓๐๑ หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- มาตรา ๓๐๒ ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอมต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

- มาตรา ๓๐๓ ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท

- ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท

- มาตรา ๓๐๔ ผู้ใดเพียงแต่พยายามกระทำความผิดตามมาตรา ๓๐๑ หรือมาตรา ๓๐๒ วรรคแรก ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

---

^{๑๑} พิชัย นิลทองคำ , ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ๑-๖ และประมวลกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , กรุงเทพมหานคร : อททยา, ๒๕๔๓, หน้า ๖๘๑-๖๘๓.

- มาตรา ๓๐๕ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา ๓๐๑ และมาตรา ๓๐๒ นั้น เป็นการกระทำของนายแพทย์และจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือหญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗๖ มาตรา ๒๗๗ มาตรา ๒๘๓ มาตรา ๒๘๓ หรือมาตรา ๒๘๔ ผู้กระทำไม่มีความผิด

ในปัญหาการทำแท้งที่แก้ไขด้วยกฎหมายยังคงมีทั้งผู้สนับสนุนและคัดค้านอยู่ เพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้นจะได้นำเสนอหัวข้อในประเด็นดังกล่าว ดังนี้

๑) วิจารณ์กฎหมายกับการทำแท้ง ในที่นี้จึงจะได้นำเอาแนวคิดเรื่องกฎหมายในมุมมองของนักการศาสนาหรือนักปรัชญาเองก็มีมุมมองที่ควรนำมาพิจารณาประกอบกันในส่วนนี้ด้วย เช่น

ก. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า “กฎกติกากฎหมายเป็นรูปแบบระบบภายนอกที่แก้ปัญหาก็ได้เพียงในระดับหนึ่ง ถ้าปัญหานั้น ๆ เป็นเรื่องระดับเดียวในขั้นรูปธรรมภายนอก การแก้ไขก็อาจสำเร็จไปได้ แต่หลายปัญหาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ก่อนจะปรากฏออกมาภายนอก มีรากฐานลึกซึ้งสะสมอยู่ในจิตใจ และในทิวทัศน์ การแก้ปัญหาด้วยกฎเกณฑ์กติกาไม่เพียงพอที่จะให้ได้ผลจริงและยั่งยืน”^{๑๒} ฉะนั้น ในกรณีของการทำแท้งนี้ ควรมีการวางกฎเกณฑ์หรือกติกาสังคมเป็นบัญญัติธรรม และบัญญัติธรรมนั้น ควรจะเป็นหรือจะต้องเป็นเครื่องสนับสนุนจริยธรรม เพื่อช่วยให้จริยธรรมดำรงอยู่ในสังคม ให้คนอยู่กันด้วยความดีงาม มีความสงบสุข แต่จริยธรรมที่แท้ก็ต้องอยู่บนฐานของสัจธรรม (ความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดาเป็นกฎของธรรมชาติ) โดยหลักจริยธรรมบอกว่า มนุษย์ไม่ควรเบียดเบียนกัน ไม่ควรทำลายชีวิตกัน เพราะเป็นหลักความจริงหรือสัจธรรมว่า ชีวิตแต่ละชีวิตรักตัวเอง รักสุขเกลียดทุกข์ กลัวภัย กลัวความตายด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่สัตว์แรกเกิดก็มีสิทธิในชีวิตของตนเอง^{๑๓}

ข. พระมหาสมชาย กุศลจิตโต กล่าวว่า “การแก้กฎหมายให้มีการทำแท้งอย่างถูกกฎหมายได้มากขึ้น เป็นเรื่องของทางบ้านเมือง แม้พระศาสนาจะไม่เห็นด้วย แต่ก็ไม่เข้าไปขัดขวาง หรือเกี่ยวข้องด้วยบางอย่างก็ถือว่าเป็นกิจกรรมของชาวบ้านหรือของรัฐ ซึ่งผู้ประกอบการหรือส่งเสริมจะต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่ตนก่อคดีคือต้องรับบาปเอง บางกิจกรรมที่เห็นว่า เป็นผลร้ายเนื่องมาจากความเสื่อมทรามของศีลธรรมพระศาสนาก็หันไปสอน

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๒), หน้า ๑๘๑.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๐.

ให้ชาวบ้านประพฤติศิลปปฏิบัติธรรมแทน ซึ่งนับเป็นขบวนการป้องกัน ซึ่งคงดีกว่าการตามแก้เป็นแน่”^{๑๔}

ค. อาจารย์สมภาร พรหมทา^{๑๕} ได้สรุปว่า การทำแท้งผิดศีลข้อที่หนึ่งคือห้ามฆ่าสัตว์ทุกกรณี แต่ทำที่ของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้มีต่อปฏิเสศต่อข้อกฎหมายที่มีเหตุผลเพียงพอ กล่าวคือ ในการวินิจฉัยว่าสิ่งใดควรอนุญาตให้มีในสังคมหรือไม่ พุทธศาสนาไม่ได้พิจารณาจากแง่ของศีลเพียงอย่างเดียว หากแต่พิจารณาจากแง่อื่นด้วย เช่น แง่สังคม การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น ฉะนั้น แม้จริยธรรมในพุทธศาสนาจะเป็นสัมบูรณ์นิยม ที่ถือว่า การฆ่าผิดเสมอไม่ว่าจะฆ่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่ลักษณะความผิดดังกล่าวนี้มีลำดับความหนักเบาต่างกันตามเงื่อนไข ส่วนในกรณีของการทำแท้งถือว่าเป็นบาป แต่การฆ่าเพราะความจำเป็นถือเป็นบาปชนิดเบา คนที่ทำแท้งเพราะความจำเป็นอาจจะดูเหมือนไม่ผิดในทางสังคมและกฎหมาย แต่ในทางศีลธรรมอันเกี่ยวข้องกับกฎกรรมนิยม คนที่ต้องได้รับผลกระทบสนองแน่นอน นี่เป็นกฎของธรรมชาติไม่เกี่ยวกับมนุษย์ ฉะนั้นที่พระพุทธศาสนายอมให้มีการทำแท้งในกรณีที่จำเป็น จึงเป็นประเด็นทางสังคมและกฎหมาย ไม่ใช่ประเด็นด้านศีลธรรม เพราะศีลธรรมในทัศนะของพุทธศาสนาไม่มีใครก้าวก่ายได้ ผิดเป็นผิด ถูกเป็นถูก การยกเว้นเป็นเรื่องทางสังคมเป็นเรื่องของมนุษย์ที่เราต้องแยกสองเรื่องนี้ออกจากกัน

ง. จอห์น รอลส์ (John Raws) กล่าวว่า ศีลธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกเพื่อเป็นแนวทางในการร่วมมือของมนุษย์ และเพื่อช่วยให้มนุษย์ในชุมชนหรือสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่น โดยเหตุผลแล้วบุคคลในสถานการณ์เริ่มแรกปรารถนาสังคมที่มีเสรีภาพที่เท่าเทียมกันมากที่สุด และปรารถนาที่จะให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปเพื่อสังคมส่วนรวม เพื่อที่จะลดความแตกต่างระหว่างคนที่ได้เปรียบและคนที่เสียเปรียบจากความไม่แน่นอนของสังคมและธรรมชาติ รอลส์ จึงไม่ให้ตัดสินคนก่อนที่จะเขาจะทำสิ่งใด คือให้ตัดสินจากการที่เขาทำไปแล้วต่างหาก กรณีการทำแท้งเป็นการตัดสินเด็กก่อนที่จะเขาจะเกิดขึ้นมา เป็นการไม่ให้เสรีภาพกับเด็ก จึงนับเป็นความไม่ยุติธรรมตามหลักของรอลส์ ฉะนั้น ลักษณะกฎหมายในแบบของรอลส์จึงควรให้สิทธิเสมอภาพกันในทุกสถานการณ์

^{๑๔} พระมหาสมชัย กุศลจิตโต, “พระพุทธศาสนากับการทำแท้ง” ใน วารสารพุทธจักร ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๙ กันยายน ๒๕๓๗, หน้า ๔๒-๔๓.

^{๑๕} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๔๘), หน้า ๑๑๑-๑๑๓.

๒) กรณีศึกษาปัญหาเรื่องกฎหมายการทำแท้งในต่างประเทศ^{๑๖} การที่นำกฎหมายเรื่องการทำแท้งมาพิจารณา เพื่อพิจารณาให้เห็นการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะเห็นได้การยอมรับสิทธิทั้งแม่และมารดาของเด็ก แต่กรณีการทำแท้งอย่างที่ถูกกฎหมายยกเว้นก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันทางศีลธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างในประเทศฝรั่งเศสนั้น รัฐพยายามที่จะประสานระหว่างสิทธิของทารกในครรภ์ที่จะมีชีวิตกับสิทธิของสตรีที่เป็นเจ้าของร่างกายของเขา โดยบัญญัติในมาตราแรกให้การรับประกันในการเคารพต่อมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เริ่มต้นของชีวิต ดังนั้นสิทธิในการมีชีวิตก็รวมอยู่ในนัยดังกล่าวด้วยและมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอีกด้วย แต่รัฐบัญญัติดังกล่าวก็มีการยกเว้นอยู่สองกรณีคือ การทำแท้งเพื่อการรักษา และการทำให้หยุดการตั้งครรภ์ ซึ่งในกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ที่เป็นเจ้าของร่างกายนั้นมีอยู่เหนือกว่าสิทธิในการมีชีวิตของตัวอ่อนหรือทารกในครรภ์มารดา ดังนั้นในทางทฤษฎีจะเห็นได้ว่ารัฐบัญญัติดังกล่าวให้ความสำคัญแก่สิทธิในการมีชีวิตน้อยกว่าสิทธิที่มีอยู่เหนือเนื้อตัวร่างกาย ทางศาสนจักรประมาณว่า การทำแท้งและการฆ่าเด็กในครรภ์นั้นเป็นอาชญากรรมที่น่าสยดสยอง

ในความเป็นจริงแล้วการทำแท้งเพื่อการรักษานั้นมีมาตั้งแต่ก่อนปี ค.ศ.1975 แต่กฎหมายบ้านเมืองเพิ่งจะตระหนักถึงและนำมาบัญญัติในภายหลังนี้เอง โดยให้เหตุผลของการทำแท้งในกรณีดังกล่าวมีสองเหตุคือ

๑) เมื่อเห็นว่าถ้าให้มีการตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพสตรีผู้ตั้งครรภ์

๒) ถ้าให้มีการคลอดทารกออกมาแล้ว ทารกนั้นติดโรคออกมาที่ไม่สามารถรักษาได้ ในแต่ละครั้งถ้าจะมีการทำแท้งในกรณีดังกล่าวแล้วจะมีนายแพทย์สองนายที่ให้การรับรองแต่อย่างไรก็ตามสตรีผู้ตั้งครรภ์นั้นจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจที่จะทำแท้งเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการทำให้หยุดตั้งครรภ์นั้นสามารถกระทำได้ในสัปดาห์แรกของ การตั้งครรภ์

ปัญหาการทำแท้ง หรือการกระทำโดยวิธีการใดก็ตามที่จะทำให้ทารกในครรภ์นั้นไม่ได้คลอดออกมาอย่างมีชีวิตนั้นยังเป็นข้อถกเถียงในนานาประเทศในเรื่องทางศีลธรรมจริยธรรม มโนสำนึก และกฎหมายอยู่ร่ำไป เป็นการชั่งน้ำหนักระหว่างความละเอียดอ่อนของจิตใจด้วยกับเองกับกฎหมายของบ้านเมืองที่ต้องแปรเปลี่ยนไปตามสังคมและจิตใจของมนุษย์ซึ่งนับวันนั้นค่อนข้างอยู่ในระดับที่ต่ำลงไปทุกทีๆ ในที่สุดคงไม่ใช่ตัวกฎหมายที่เป็นสาเหตุของการเปิดช่องโอกาสดังกล่าว แต่กฎหมายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในสังคมนั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงความละเอียดหรือความหยาบกระด้างของจิตใจมนุษย์ในสังคมนั้นเอง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์

^{๑๖} ศศ.ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, เสรีภาพทางกายภาพตามแนวคิดทางกฎหมายของฝรั่งเศส, พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.pub-law.net/article/ac270947a.html> (๓๑ กันยายน ๒๕๕๘).

เองจะต้องรับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขในเชิงสร้างสรรค์มิใช่เป็นการแก้ไขในเชิงทำลายมนุษยชาติด้วยกันเอง ฉะนั้น ในส่วนของการแก้ปัญหาเองก็นำมาซึ่งปัญหาอีกปัญหาหนึ่งว่า กฎหมายเป็นการแก้ปัญหาได้จริงหรือไม่? ในกรณีนี้ที่ปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงกับปัญหาศีลธรรม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น

๓.๔.๒ แนวทางการป้องกันและแก้ไข

การแก้ปัญหาตามกระบวนการที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบันล้วนมีความเชื่อมโยงไปสู่หลักการด้านต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะทางด้านกฎหมาย สังคม ปรัชญา ศาสนา โดยเฉพาะหลักจริยธรรมในแต่ละศาสนาอย่างในทัศนะของนักคิดทางพระพุทธศาสนาได้แสดงทรรศนะและแนวทางการแก้ไข ไว้ดังนี้

ก) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๑๗} มองว่า ปัญหาในเรื่องสิทธิของแม่ กับสิทธิของลูก พ่อแม่นั้นเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดหรือมีหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์พื้นฐานกับลูกในด้านจริยธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า *พฺรหฺมาติ มาตาปิโตร* มารดาบิดาเป็นพรหมของบุตร แต่ชีวิตเป็นของเด็ก จะถือว่าเป็นสิทธิของพ่อแม่ได้อย่างไร พ่อแม่เป็นแต่เพียงผู้ให้กำเนิด และคำว่าให้กำเนิดในที่นี้ก็หมายความว่าช่วยให้เขาได้เกิด แต่เรายอมรับว่าสัตว์ที่เกิดขึ้นเป็นสัตว์มีจิตของเขา และเป็นผู้ที่มาจากภพอื่นด้วย เขาจึงเป็นเจ้าของชีวิตของเขาเอง สรุปหลักการในทางพระพุทธศาสนาในการตัดสินปัญหาดังกล่าว ดังนี้

- ในแง่หลักความจริง ชีวิตเกิดขึ้นอย่างนี้ ๆ ในทางนามธรรม เริ่มแต่มีปฐมจิต คือปฏิสนธิวิญญาณ ในทางรูปธรรม เริ่มแต่เป็นกลลรูป

- ในแง่ของกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนจริยธรรมว่า สำหรับพระภิกษุ ถ้าทำลายชีวิตมนุษย์ตั้งแต่กลลรูปเป็นต้นไป มีความผิดร้ายแรง ถึงขั้นขาดจากความเป็นพระภิกษุ

สำหรับสังคมมนุษย์โลกก็ควรยอมรับความจริงที่ว่า ถ้าอะไรเป็นบาปเป็นโทษก็ต้องยอมรับว่ามันเป็น ไม่ใช่ไปหลอกตัวเอง ไม่ใช่เอาความปรารถนาของตัวเองเป็นตัวกำหนด ต้องแยกส่วนแยกตอนให้ถูก

ข) พระมหาสมชัย กุศลจิตโต^{๑๘} ได้นำเสนอวิธีการแก้ปัญหาคำทำแท้งโดยบอกว่าพระพุทธศาสนาถือว่าการทำแท้งคือการทำปาณาติบาต ย่อมมีผลเป็นความทุกข์ติดตามมาแน่นอน โดยแบ่งเกณฑ์การพิจารณาปัญหานี้เป็น ๒ ขั้นตอน คือ

(๑) การป้องกัน ปัญหาดังกล่าว คือ

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์* , หน้า ๑๕๐-๑๕๖.

^{๑๘} พระมหาสมชัย กุศลจิตโต, “*พระพุทธศาสนากับการทำแท้ง*” , หน้า ๔๓-๔๔

- ใช้มาตรการทางศีลธรรม เช่น การสำรวมในการประพฤติพรหมจรรย์ มีสทาสันโดษ คือยินดีอิริยาบถในคูครองของตนเอง ส่งเสริมศีล ๕ หรือศีล ๘ ซึ่งรวมข้อเว้นจากรับประทานอาหารเวลาวิกาล และการใช้ที่นั่งที่นอนนุ่มนวล อันเป็นปัจจัยเร่งเร้าให้กามราคะรุนแรง

- ควบคุมสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ภาพลามกอนาจาร
- ปรับเปลี่ยนค่านิยมผิด ๆ และวัฒนธรรมต่างชาติที่แปลกปลอมเข้ามาปนอยู่ วัฒนธรรมไทย ให้สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมแบบพุทธ เช่น

ก) ค่านิยมชายไทย ว่าต้องมีภรรยามาก และต้องเที่ยวโสเภณีมองเห็นสตรีเป็นวัตถุบำเรอความกำหนัด

ข) ให้ชายไทยรับผิดชอบในการเลี้ยงบุตร ภรรยาของตน

(๒) การแก้ไข คือ

- นึกถึงกฎแห่งกรรม สตรีที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ก็ขอให้คำนึงถึงกฎแห่งกรรม ปัจจุบันนี้ชีวิตเราก็อายุยืนยาวแล้ว โดยเฉพาะทุกข์จากการต้องตั้งครรภ์ที่ไม่ปรารถนา หากเธอยังขึ้นฆ่าทารกผู้บริสุทธิ์ บาปกรรมจะหนักมากขึ้น แต่หากเธออดทนรับใช้ผลกรรมเสียแต่ชาตินี้ กรรมชั่วอาจจะสิ้นสุดลง ต่อไปเธออาจได้เสวยผลของกรรมดี พบแต่สิ่งที่น่าปรารถนา น่าชอบใจในชีวิตก็เป็นได้

- ในแง่ของสังคม ควรจะมีบ้านพักหรือสถานที่สงเคราะห์สตรีผู้ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จะได้พักพิงชำระแผลใจอาศัยจนคลอด ส่วนในกรณีที่เธอไม่อาจเลี้ยงดูลูกได้ สังคมควรมีหน่วยงานและกองทุนเลี้ยงดูทารกบริสุทธิ์ รวมทั้งองค์กรศาสนาจะต้องช่วยทั้งทางด้านสงเคราะห์แม่และเด็กเหล่านั้น ทั้งการวางแผนป้องกันและพัฒนาศีลธรรมของเยาวชนและผู้คนในชาติทั่วไป

ค) อาจารย์สมภาร พรหมทา^{๑๙} ได้เสนอทัศนะพอสรุปได้ดังนี้

- การถกเถียงกันเรื่องทำแท้งควรมองไปกฎหมาย ไม่ใช่นำเสนอแต่ในแง่ศีลธรรมเพียงอย่างเดียว เพื่อผลในทางปฏิบัติ

- เน้นสภาพสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ อย่างปัญหาทำแท้งเริ่มต้นที่ประเทศตะวันตก เมื่อมาสู่สังคมไทยเราจึงควรไตร่ตรองให้รอบคอบถึงเหตุผลที่ชาวตะวันตกใช้คัดค้านหรือสนับสนุนว่า เหมาะสมกับสังคมไทยหรือไม่ ในเรื่องนี้เราควรตระหนักถึงจารีตประเพณีในเรื่องครอบครัวของเราด้วย การถกเถียงในเรื่องสิทธินั้นเหมาะกับครอบครัวตะวันตก แต่สำหรับครอบครัวไทยเรื่องนี้อาจไม่เหมาะสมก็ได้

^{๑๙} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต , หน้า ๑๑๘-๑๒๐.

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ การทำแท้งคือปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง อธิบาย

๔.๒ ต่อปัญหาเรื่องการทำแท้ง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร ยกแนวคิดต่างๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของท่านด้วย

๕. บรรณานุกรม

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. เสรีภาพทางกายภาพตามแนวคิดทางกฎหมายของ

ฝรั่งเศส. พิมพ์เผยแพร่ใน [http://www.pub-](http://www.pub-law.net/article/ac270947a.html)

[law.net/article/ac270947a.html](http://www.pub-law.net/article/ac270947a.html) (๓๑ กันยายน ๒๕๕๘).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์.

พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, พ.ศ.๒๕๕๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:

กองทุนภูมิธรรม, ๒๕๕๒.

พระมหาสมชัย กุศลจิตโต. “พระพุทธศาสนากับการทำแท้ง”. ใน วารสารพุทธจักร. ปีที่

๔๘ ฉบับที่ ๙ กันยายน ๒๕๓๗ , หน้า ๔๒-๔๓.

พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ บรรพ๑-๖ และประมวลกฎหมายอาญา.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อทตยา, ๒๕๕๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เนืองน้อย บุญเนตร. จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน. ประจำวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๔. พิมพ์เผยแพร่ใน

<http://www.matichon.co.th/>. (๑๒ กันยายน ๒๕๕๘).

สมภาร พรหมทา. พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง และการอุณยฆาต. พิมพ์

ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๕๘.

สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็กเกร. พิมพ์ครั้งที่ ๔ . กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๕๒.

บทที่ ๗

การรณยฆาต

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาความหมายเรื่องการรณยฆาต
- ๑.๒ เพื่อศึกษาประเด็นโต้เถียงในเรื่องปัญหาการรณยฆาต
- ๑.๓ เพื่อศึกษาสาเหตุปัญหาที่นำไปสู่การทำการรณยฆาต
- ๑.๔ เพื่อศึกษากรณีศึกษาเรื่องการรณยฆาต
- ๑.๕ เพื่อศึกษาทฤษฎีจริยศาสตร์กับปัญหาการทำการรณยฆาต

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจความหมายเรื่องการรณยฆาต
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจประเด็นโต้เถียงในเรื่องปัญหาการรณยฆาต
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจสาเหตุปัญหาที่นำไปสู่การทำการรณยฆาต
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจกรณีศึกษาเรื่องการรณยฆาต
- ๒.๕ นิสิตเข้าใจทฤษฎีจริยศาสตร์กับปัญหาการทำการรณยฆาต

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ความหมายและความเป็นมา

การุณยฆาต มาจากศัพท์ ๒ ศัพท์ คือ การุณย (ความกรุณา, สงสาร) ภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า กรุณา แปลว่า ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ กับคำว่า ฆาต เป็นภาษาบาลี แปลว่า การฆ่า รวมความว่า การฆ่าด้วยความสงสารหรือเจตนาดี มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งเกี่ยวกับคำว่า กรุณา ที่มีความหมายตรงกับ การุณยฆาต กล่าวคือคือ กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ส่วนการุณยฆาต คือ ฆ่าด้วยสงสารอยากให้พ้นทุกข์ ซึ่งหากถือเอาเนื้อความนี้อาจคิดว่า น่าจะมีความหมายเป็นอันเดียวกัน แต่หากพิจารณา ลักษณะหน้าที่ และผลของกรณามีลักษณะดังนี้ คือ^๑

- ลักษณะคือเปลื้องทุกข์แก่คนสัตว์ทั้งหลาย
- หน้าที่ ทนนิ่งไม่ได้ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลาย
- ผล คือ ความไม่เบียดเบียน (วิหิงสา)

ดังมีตัวอย่างว่า เมื่อลูกเจ็บป่วย แม่ห่วงใยปกปักรักษา หาทางบำบัดแก้ไข (กรุณา) เมื่อพิจารณาตามนี้ การุณยฆาตที่มุ่งให้พ้นทุกข์ด้วยการฆ่า จึงไม่ใช่ความหมายเดียวกับกรุณาที่มุ่งไม่ให้เกิดความเบียดเบียนกันและกัน ตลอดทั้งความทุกข์ที่กรุณาหมายถึง ไม่ใช่ทุกข์ที่เกิดจากกายเท่านั้น แต่หมายถึงทุกข์ในสังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิด กล่าวคือ มุ่งให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเป็นสำคัญ

ส่วนในภาษาอังกฤษการุณยฆาตมีใช้อยู่ ๒ คำคือ Mercy Killing (เมตตาฆาตกรรม) และ Euthanasia รากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ eu หมายถึง ดี (good) และ Thanatos หมายถึง ตาย (death) รวมกันหมายถึง การตายอย่างสงบ หรือตายดี ในทางปรัชญาหมายถึง การกำหนดระยะเวลาอย่างเอื้ออาทรต่อคนที่เจ็บป่วยให้ตาย และการฆ่ามนุษย์โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ว่า ตายดีกว่าอยู่^๒ กล่าวคือ เป็นการยุติการรักษาหรือช่วยให้คนไข้ในวาระสุดท้ายสิ้นใจอย่างสงบสง่างามสมศักดิ์ศรีมนุษย์

^๑ วิสุทฺธิ. (บาลี) ๒/๑๒๔.

^๒ Robert Audi, the Cambridge dictionary of philosophy, Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 252 อ้างใน พระมหาณณพอล อริยวัังโส , การุณยฆาตกับมุมมองตามแนวพุทธจริยศาสตร์ , พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.buddhism.siamindustry.com/index2.htm> , (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

การุณยฆาตมี ๒ ชนิด คือ^๓

๑) active euthanasia คือ การทำอะไรบางอย่างเพื่อเร่งให้ผู้ป่วยใกล้ตาย ตายเร็วขึ้น เช่น ถอดเครื่องช่วยหายใจออก สำหรับ ดร.เคอโว เกียน แห่งมิชิแกน เขาใช้วิทยาการทางการแพทย์ เช่น ให้ยาพิษช่วยคนไข้ที่เป็นมะเร็งที่ใกล้ตายได้ตาย เพื่อช่วยให้ได้พ้นจากความทรมาน เขาทำให้คนไข้หลายราย จนในที่สุดเป็นคดีความเพราะทางเอาเรื่อง

๒) Passive euthanasia คือการปล่อยให้ผู้ป่วยใกล้ตาย ตายไปโดยไม่ทำอะไร เช่น เลิกให้เลือดไม่ผ่าตัดได้อีก

นอกจากนี้ยังแบ่งได้อีก ๓ รูปแบบ คือ

๑) การุณยฆาตที่ทำตามคำร้องขอ (Voluntary) เป็นการุณยฆาตที่เกิดจากการร้องขอของผู้ป่วยหรือบุคคลผู้มีอำนาจในการตัดสินใจว่า ชีวิตของเขาสมควรสิ้นสุดลง

๒) การุณยฆาตที่ไม่สามารถร้องขอ (Non-voluntary) เป็นการุณยฆาตที่ผู้ป่วยที่อยู่ในขั้นโคม่า หรืออาจมีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน และไม่อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถร้องขอได้ เป็นการยุติการรักษา เช่น การถอดหลอดอาหารจากคนไข้ที่อยู่ในขั้นโคม่า เป็นต้น

๓) การุณยฆาตแบบไม่สมัครใจ (Involuntary) เป็นการุณยฆาตที่ทำกับผู้ป่วยไม่อยู่ในสภาพที่ตัดสินใจได้ เช่นผู้ป่วยหนัก หรือคนบกพร่องทางจิต หรือคนพิการที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งกรณีของเด็กที่มีความผิดปกติอันเกิดจากโรคบางประการ

โดยปัญหาเรื่องการุณยฆาตยังเป็นที่ถกเถียงทางจริยธรรมโดยแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑) ฝ่ายสนับสนุน เห็นว่า ช่วยให้ผู้ป่วยที่สิ้นหวังพ้นทุกข์ และเป็นการแบ่งเบาภาระ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล รวมทั้งให้สิทธิเสรีภาพแก่บุคคลผู้ประสงค์จะตาย

๒) ฝ่ายคัดค้าน เห็นว่า การตายนั่นควรเป็นเรื่องของธรรมชาติ มนุษย์ไม่สมควรเป็นผู้ตัดสินใจ เพราะอาจเกิดอาชญากรรมที่แฝงมาในรูปของอาชญากรรมได้ เช่น การค้าหวังทรัพย์มรดก หรือการค้าอวัยวะ รวมทั้งการวินิจฉัยของแพทย์ต่อผู้ป่วยที่สิ้นหวังนั้นอาจผิดพลาด เพราะอาจยังรักษาให้หายได้

อย่างไรก็ตามการุณยฆาตนั้นยังเป็นปัญหาที่ไม่อาจแก้ไขได้ง่าย เพราะยังต้องอาศัยข้อมูล รวมทั้งความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น แพทย์ นักกฎหมาย รวมทั้งนัยทางศาสนา เพื่อกำหนดมาตรการวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคมในแต่ละพื้นที่ต่อไป

---

^๓ ศรีเรือน แก้วกังวาล , จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย , พิมพ์ครั้งที่ ๗ , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๐) , หน้า ๕๖๘.

๓.๒ ประเด็นโต้เถียงในเรื่องปัญหาการุณยฆาต

ในเรื่องการุณยฆาตนั้น มีประเด็นที่นักสนับสนุนและคัดค้านนำไปโต้แย้งเพื่อหาข้อสรุป มีดังนี้

๓.๒.๑ เรื่องสิทธิ

สิทธิในการมีชีวิต (right to life) เป็นสิทธิพื้นฐานอีกประการหนึ่งของมนุษย์ ปัญหาทางจริยธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ต้องการสละสิทธินี้ได้หรือไม่? อีกปัญหาหนึ่งคือสิทธินี้ถูกลบล้างได้หรือไม่? ในบางประเทศไม่มีบทลงโทษโดยการประหารชีวิต เนื่องจากถือว่าสิทธินี้ไม่อาจถูกลบล้างได้ แนวคิดทางศาสนาคริสต์และอิสลามถือว่าชีวิตเป็นของพระเจ้า ไม่ใช่เป็นของมนุษย์ ดังนั้นการที่มนุษย์จะทำลายชีวิตตนเองจึงถือว่าเป็นบาปหนัก

ในบางกรณีผู้ป่วยที่เป็นโรคเรื้อรังอาจแสดงความจำนงค์ที่จะไม่รับการช่วยชีวิตใดๆ รวมทั้งปฏิเสธการใช้เครื่องมือยืดชีวิต ในกรณีนี้หากแพทย์ปฏิบัติตามความต้องการของผู้ป่วยจะถือเป็นการผิดจริยธรรมหรือไม่? ในกรณีผู้ป่วยสมองตาย และมีชีวิตอยู่ได้ด้วยเครื่องมือยืดชีวิต ถ้าญาติต้องการให้แพทย์ถอดเครื่องมือยืดชีวิตออก แพทย์จะทำได้หรือไม่? และถ้าผู้ป่วยใกล้ตายขอให้แพทย์ยุติชีวิตของตนเพื่อจะได้ไม่ต้องทุกข์ทรมาน แพทย์จะทำได้หรือไม่? ฉะนั้นปัญหาเรื่องนี้ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ บางรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายออกมารองรับความชอบธรรมนี้ โดยเจ้าตัวยินยอมถึงการทำพินัยกรรม แต่ปัญหาก็คือว่า คนเรามีสิทธิในชีวิตของตนเองหรือไม่ จะเลือกเวลาตายของตนเองได้หรือไม่ คำถามต่อไปคือ แพทย์มีสิทธิทำให้ผู้ป่วยใกล้ตายที่ทรมานมากตาย โดยกระทำทั้งทางตรงหรือทางอ้อมหรือไม่ แม้ผู้ป่วยจะยินยอมเองก็ตาม และมันจะกลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดฆาตกรรมคือ ให้อยู่ตายทั้ง ๆ ที่ยังไม่ควรตาย หรือไม่พินัยกรรมชีวิต จึงอาจเป็นข้ออ้างในการฆ่าคนได้^๔

เรื่องสิทธินี้ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคลในการตัดสินใจทำสิ่งใดก็ตาม ต้องรับผลของการกระทำนั้น ๆ ด้วย อย่างเมื่อพิจารณาในกรณีของสิทธิในการฆ่าตัวตาย พระพุทธศาสนามองว่า หากภิกษุฆ่าตัวเอง หรือสั่งให้ใครฆ่าตัวเองไม่ผิด (อาบัติ) แต่ผู้ลงมือถ้าเป็นภิกษุทำผิดเป็นปาราชิก หากเป็นคนทั่วไปไม่ผิด แต่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิภิกษุที่ฆ่าตัวตาย หรือสั่งให้ภิกษุด้วยกันฆ่า หรือให้คนอื่นฆ่าว่า “การกระทำของภิกษุเหล่านั้นไม่สมควร ไม่ค่อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ”^๕ หากพิจารณาตามหลักการนี้การทำการุณยฆาตนั้นสามารถอ้างสิทธิในการตายของผู้ป่วยได้ แต่หาก

^๔ นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), *สังคมประกิตและพัฒนาการของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๔.

^๕ วิ.ม.๑/๑๖๖/๑๓๙.

อาศัยการตัดสินใจของผู้อื่นนั้นต้องพิจารณาโดยอาศัยหลักการที่เกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม โดยจริยธรรมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสัจธรรม (ความจริง)

จากข้อพิจารณาเรื่องสิทธินี้ได้มีแนวคิดโต้แย้งกัน คือ

แนวคิดฝ่ายสนับสนุน

คนเป็นผู้กำหนดความหมายของชีวิตด้วยตนเอง รัฐไม่ควรบัญญัติกฎหมายใดๆ ที่จะกำหนดคำตอบในเรื่องนั้น รัฐควรเคารพในสิทธิของปัจเจกชนที่จะใช้ชีวิต โดยมุมมองเกี่ยวกับวิธีที่ดีที่สุดที่จะอยู่และตายคือการกระทำตามความประสงค์และเป็นการกำหนดตัวเองในทางที่จะทำให้เรามองชีวิตตัวเองว่าเป็นการสร้างสรรค์ของตนแต่เพียงผู้เดียว ชีวิตที่ดีเป็นของคนซึ่งมองว่าตนเองเป็นผู้กำหนด ไม่ใช่เป็นแค่ส่วนหนึ่งของเรื่องที่คนอื่นกำหนด การปัจเจกบุคคลแต่ละคนควรมีสิทธิที่จะตัดสินใจทุกเรื่องที่สำคัญต่อศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระส่วนบุคคล ซึ่งเสรีภาพในที่นี้รวมถึงสิทธิในการนิยามแนวคิดของตนเองในการมีชีวิต^๖

คุณค่าของชีวิตเป็นสิ่งที่เราจะต้องกำหนดเอง เมื่อคนผู้นั้นมีสติสัมปชัญญะและข้อมูลต่างๆ ครบถ้วน ฉะนั้น เมื่อใครมีสติสัมปชัญญะอยากตาย ก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะหยิบยกลิทธิของผู้ป่วยที่จะไม่ถูกฆ่าขึ้นมาเป็นเหตุผลอธิบายว่าทำไมการทำให้ถูกออกแบบมาเพื่อพรากชีวิตของเขาจึงเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ แต่คนที่อาจมองประเด็นนี้ว่า การที่ผู้หนึ่งอยากตายไม่ได้ทำให้การฆ่าเขาเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ทางศีลธรรม ต่อให้ไม่มีใครบังคับความต้องการของเขาและเขามีข้อมูลครบถ้วน แต่ฝ่ายสนับสนุนมองว่า การุณยฆาตเป็นสิทธิที่จะช่วยขยายให้คนเห็นถึงการมองชีวิตว่าเป็นสมบัติส่วนตัวมากขึ้น และเพิ่มเกียรติภูมิที่เราใช้อย่างเป็นอิสระเอกเทศ^๗

แนวคิดฝ่ายคัดค้าน

แนวคิดว่าด้วยความเป็นอิสระและทางเลือกบอกเป็นนัยว่าชีวิตเป็นของผู้นั้น แต่ดูเหมือนว่าจะขัดแย้งกับอีกมุมมองที่ปฏิเสธการใช้ชีวิตโดยไร้ข้อจำกัด แม้กระทั่งเจ้าของชีวิตเอง จอห์น ล็อก (John Locke) เสนอว่า รัฐมีบทบาทจำกัดด้วยเหตุผลว่าสิทธิบางประการนั้นเป็นของมนุษย์จนมิอาจสูญเสียไปได้ ถึงแม้เรายินยอมที่จะสละก็ตาม โดยเขามองว่าในเมื่อสิทธิในชีวิตและเสรีภาพเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปได้ (unalienable) จึงไม่อาจขายตัวเองเป็นทาสหรือฆ่าตัวตายได้ ไม่มีใครมอบอำนาจได้ คนที่เอาชีวิตตนเองไปไม่ได้ก็ย่อมไม่สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นเช่นกัน

คานท์ก็มองเช่นกันว่า ความเคารพในความเป็นอิสระทำให้เรามีหน้าที่ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยหน้าที่ดังกล่าวจำกัดวิธีที่คนหนึ่งปฏิบัติต่อตนเอง คานท์มองว่า ฆาตกรรมนั้นผิด

---

^๖ แซลเดล, ไมเคิล, **ปรัชญาสาธารณะ**, แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, (กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวลส์ พับลิชชิง, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๗.

^๗ แซลเดล, ไมเคิล, **ปรัชญาสาธารณะ**, แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, หน้า ๑๗๘-๑๗๙

ศีลธรรม เพราะทำเพื่อเป้าหมาย เช่นเดียวกับการฆ่าตัวตายก็มีเป้าหมายบางอย่าง เช่น หลบหนีจากสถานการณ์อันเจ็บปวด เป็นการกำหนดให้เราใช้ชีวิตเป็นเพียงวิธีการให้สถานการณ์อยู่ในสภาพพอรับได้จนสิ้นสุดชีวิต แต่มนุษย์มิใช่สิ่งของ หรือสิ่งที่จะใช้เป็นวิธีบรรลุผลได้ ในการกระทำต่างๆ มนุษย์จะต้องมองตัวเองว่าเป็นเป้าหมายของตนเอง ฉะนั้น เราไม่ได้มีสิทธิที่จะฆ่าตัวเองมากกว่าสิทธิที่จะฆ่าผู้อื่น^๘

๓.๒.๒ ความตาย

ปัญหาเรื่องความตายเป็นอีกเรื่องที่สำคัญ เพื่อพิจารณาเกณฑ์ตัดสินอาการที่ใกล้เคียงกับความตายอันนำไปสู่การทำการุณยฆาตในที่สุด โดยมีคำจำกัดความเกี่ยวกับ “ความตาย” ว่า “ความหมายหรือรูปแบบของการตัดสินว่าความตายได้เกิดขึ้นแล้วว่า คนใดผู้มีลักษณะอาการไม่ว่าจะเป็นการหยุดการไหลเวียนและหน้าที่ของอวัยวะที่เกี่ยวกับการหายใจที่ไม่สามารถกลับมาเป็นดังเดิม หรือการหยุดทำงานของระบบสมองทั้งหมดรวมทั้งตัวหรือก้านสมองด้วยจึงถือว่าผู้นั้นตาย การตัดสินถึงความตายต้องถูกยอมรับในวงการแพทย์ด้วย ศาลสูงได้ให้ความเห็นและนำลักษณะนี้มาเป็นเครื่องตัดสินทางศาลในสหรัฐอเมริกาทั้งหมด”^๙ ส่วนในวงการแพทย์เองยังไม่มีทำให้คำจำกัดความตามกฎหมายเกี่ยวกับ “ความตาย” แต่ได้มีการประชุมแพทยนานาชาติขึ้นเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์การตัดสินการตายขึ้นไว้ดังนี้

- ๑) หัวใจหยุด
- ๒) การหายใจหยุด
- ๓) การตอบสนองต่าง ๆ ไม่มี
- ๔) ความดันโลหิตลงถึงศูนย์
- ๕) คลื่นหัวใจเป็นเส้นตรง ไม่น้อยกว่า ๑๕ นาที^{๑๐}

ส่วนในกรณีพระพุทธศาสนาได้ให้พรณะที่ถือว่า “ตาย” ว่า “เมื่อใด อายุ อนุและวิญญาณละกายนี้เมื่อนั้นกายก็ถูกทอดทิ้ง นอนเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น ปราศจากเจตนา”^{๑๑} การตายในทางพระพุทธศาสนา คือการตายทางชีวภาพ หมายถึงอวัยวะทั้งหมดไม่ทำงาน กล่าวคือ สมองไม่อาจสั่งการใด ๆ กับร่างกายได้ โดยสัตว์หรือคนที่ตายนั้นขาด

^๘ แชลแดล, ไมเคิล, **ปรัชญาสาธารณะ**, แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, หน้า ๑๗๘.

^๙ Keown,Damien,**Buddhism and Bioethics** , London:Macmillan.2000, p.155 อ้างใน พระมหาณณพณ อริยวังโส , **การุณยฆาตกับมุมมองตามแนวพุทธจริยศาสตร์** , พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.buddhism.siamindustry.com/index2.htm> , (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

^{๑๐} สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์, **ความรู้ชดกฎหมายชาวบ้าน** , เผยแพร่ใน http://www.susarn.com/susarnth/th_law/th_die.html (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

^{๑๑} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๙๕/๑๘๒.

ชีวิตินทรีย์* วิญญาณไปปราศแล้วเช่นกับท่อนฟืนฉะนั้น^{๑๒} เมื่อพิจารณาความตายในลักษณะนี้ จะเห็นได้ว่า กรณีผู้ป่วยอยู่ได้เพียงเครื่องมือสมัยใหม่ ไม่มีความรู้สึกทางสัมผัส อยู่ได้ด้วยเครื่องหายใจเท่านั้น และไม่สามารถที่จะกลับมาสร้างประโยชน์ใด ๆ ได้อีก บุคคลนั้นถูกมองว่าไม่มีค่า การตายในกรณีนี้จึงแทบไม่ต่างจากฆ่ากายที่ไม่มีชีวิตอยู่ แต่เมื่อพิจารณาในด้านของค่าของมนุษย์นั้น ทางสังคมโลกตัดสินความมีค่าหรือไม่? ขึ้นอยู่กับสร้างคุณประโยชน์กับสังคมได้หรือไม่ ตามแนวคิดของประโยชน์นิยม หรือมนุษย์ทุกผู้สมควรได้รับสิทธิความเป็นมนุษย์ตลอดเวลาตามธรรมชาติของค่าน้ำ ส่วนพระพุทธศาสนามองว่า บุคคลมีค่าหรือไม่? ขึ้นอยู่กับคุณค่าภายในตนเอง เช่น “ผู้มีศีล เฟงพิณิจ แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่าคนทุศีล ไม่มีจิตตั้งมั่น ที่มีชีวิตอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี”^{๑๓} ศักดิ์ศรีของมนุษย์จึงอยู่ที่คุณธรรมภายในตัวไม่ใช่ ศักดิ์ศรีความเป็นคนในภายนอกเท่านั้น แม้หากคนจะอยู่นานเท่าใด แต่หากไม่มีคุณธรรมภายในตน ชีวิตก็ไม่ได้ต่างจากคนตายคือไม่มีค่าในทางพระพุทธศาสนา เหมือนพุทธพจน์บทที่ว่า “คนผู้ประมาทจึงเหมือนคนตายแล้ว”^{๑๔}

๓.๒.๓ การฆ่า

ในส่วนของพุทธศาสนามองว่า “การฆ่าคน” (ปาณาติปาต) นับว่าเป็นความบาป แต่ต้องขึ้นอยู่กับเจตนาเป็นสำคัญ กล่าวคือหากบุคคลนั้นมีเจตนาไม่ว่าจะฆ่าอะไร จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จนับว่าเป็นบาปทั้งสิ้น เช่น ภิกษุประสงค์จะฆ่าแพะแต่กลับไม่ใช่แพะกลายเป็นพ่อแม่ พระอรหันต์ เป็นปาราชิก เป็นฆาตกร* เป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนัก) หรือเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป เป็นฆาตกร เป็นปาราชิก หรือหากเป็นยักษ์หรือเปรต เป็นฆาตกร เป็นกัลลัจจัย หรือเป็นแพะหรือสัตว์อื่น เป็นฆาตกร เป็นปาจิตตีย์^{๑๕} แต่หากไม่มีเจตนา (วอกเจตนา เจตนาที่จะฆ่า) เป็นฆาตกร แต่ไม่มีกรรมและอาบัติ เพราะการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมตามธรรมชาติของพุทธจริยศาสตร์ นั้น จะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ความตั้งใจไว้ก่อนเป็นเบื้องต้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลจงใจแล้วย่อมกระทำความกรรมทางกาย วาจา หรือใจ....ก็เหตุเกิดแห่งกรรมเป็นไฉน คือผัสสะเป็นเหตุเกิดแห่งกรรม” ฉะนั้น การกระทำใดถ้าเจตนาดีย่อมนำไปสู่การประพฤติ

* อินทรีย์คือชีวิต เป็นสภาวะควบคุมรักษาร่างกายและจิตใจ (ผู้เขียน).

^{๑๒} ทุติโย ภาคโค , หน้า ๖๔.

^{๑๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑๐/๖๔.

^{๑๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๑/๓๑.

* คำว่า “ฆาตกร” เป็นคำเรียกผู้ทำผิดฐานฆ่าคน โดยมีบทลงโทษทางกฎหมายบ้านเมือง (ผู้เขียน).

^{๑๕} สมันตปาสาทิกา แปล เล่ม ๓ , หน้า ๘๗.

ปฏิบัติที่ดี หากมีเจตนาไม่ดีย่อมนำไปสู่การประทุษร้าย หลักการที่จะกำหนดว่า การกระทำอย่างใดจึงจะเกิดเป็นกรรมได้ ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการคือ^{๑๖}

- ๑) ต้องมีผู้กระทำความ
- ๒) ทำด้วยเจตนาเกิดขึ้นในตอนใดตอนหนึ่ง
- ๓) กรรมนั้นมีผลแก่ผู้กระทำให้เป็นบุญหรือเป็นบาปเกิดขึ้นในจิตใจ

ฉะนั้น การฆ่าที่ไม่มีเจตนาจึงไม่ผิด ไม่ต้องรับผิดชอบในการฆ่านั้น และการที่จะเรียกได้ว่า “ฆ่า” มนุษย์นั้น เริ่มตั้งแต่กาลที่ยังเป็นกลละ (ก้อนเนื้อ) ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การนាប់ และรีด หรือด้วยการวางยา^{๑๗} เมื่อมองการบัญญัติโทษสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนามีความผิดแตกต่างกัน ดังนี้

๑) ตนเองการปลงชีวิตตนเอง และการให้ผู้อื่นปลงชีวิตตนเอง ไม่เป็นอาบัติปาราชิก เป็นเพียงทุกกฏ

๒) ผู้ปลงชีวิตผู้อื่น เป็นอาบัติปาราชิก

๓) ผู้สั่งให้คนอื่นปลงชีวิตผู้อื่น เป็นอาบัติปาราชิก

ในเรื่องการฆ่าตัวตายมีผู้ให้แนวคิดไว้หลายทฤษฎีซึ่งจะนำมาพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้^{๑๘}

๑) แนวความคิดของฟรอยด์ (Freudian Hypothesis) กล่าวว่า “คนเราไม่ใช่อยากจะมีชีวิตอยู่ (Eros) แต่เพียงอย่างเดียว ในจิตใต้สำนึกยังคิดเรื่องตาย (Thanatos) ด้วย ความรู้สึกสองอย่างนี้มีผลต่อการกระทำของมนุษย์ไม่น้อย ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น เพราะบางครั้งคนเราอยากตายมากกว่าอยู่ โดยเฉพาะตอนกำลังท้อแท้หมดอาลัยตายอยาก ในขณะที่ชีวิตกำลังประสบความสำเร็จหรือรุ่งโรจน์บุคคลจะอยากมีชีวิตอยู่”

๒) แนวความคิดของเมนนิ่งเจอร์ (Menninger) สรุปการฆ่าตัวตายว่าเกิดจากเหตุ ๓ ประการ คือ

ก. ต้องการฆ่า คนที่ทำแบบนี้ได้ต้องมีความรู้สึกลอยๆ ประกอบอาชญากรรม ไม่ว่าจะทำต่อตัวเองหรือผู้อื่น และพอถึงระดับหนึ่งจิตใต้สำนึกอยากฆ่าตัวเอง ซึ่งเป็นสภาพอยากตาย

---

^{๑๖} สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ์, **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา , พ.ศ.๒๕๓๑), หน้า ๒๕.

^{๑๗} ปฐมสมันตปาสาทิกา แปล เล่ม ๓, หน้า ๗๕.

^{๑๘} สุพัฒนา สุภาพ, **ปัญหาสังคม** , พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๔.

ข. ต้องการถูกฆ่า ความต้องการนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการอยากตาย เพราะมีบางคนที่ยอยากฆ่าตัวตาย แต่ทำไม่สำเร็จ ได้ขอร้องขอให้ช่วยชีวิตเขาไว้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า คนที่ต้องการฆ่าตัวเองจะเปลี่ยนใจ แต่พอจะตีความได้ว่า ผู้ป่วยมีเจตนาอยากฆ่าตัวเองจริง แต่มีความต้องการอีกอย่างเกิดขึ้นพร้อมกันไปในตัว คือ ไม่อยากสูญเสียชีวิต เรียกว่า อยากจะตายและอยากจะอยู่ ในกรณีนี้ไม่อยากตาย

ค. ต้องการตาย โดยอาจคิดว่า การตายช่วยให้ลืมนความกังวลและความทุกข์ทั้งหลาย เป็นการลงโทษตัวเอง ทั้ง ๆ ที่บุคคลประเภทนี้รื้อไม่ต้องการที่จะตายจริง เพราะยังห่วงความสุขในโลก เป็นความคิดอยากตายแค่ครั้ง ๆ กลาง ๆ เท่านั้น หรือประหลาดอะไรทำนองนั้น

ส่วนกฎหมายในสังคมโลกมองการฆ่าว่า มีความผิด ต้องรับโทษ โดยมีหลักพิจารณาอยู่ว่า หากฆ่าด้วยเจตนา ด้วยการไตร่ตรองไว้ก่อนมีโทษมากกว่าฆ่าด้วยความประมาท ส่วนการฆ่าด้วยความสงสาร (การุณยฆาต) ต้องมีการพิจารณาเป็นกรณีไปอย่างในประเทศไทยที่กำลังจะออก พรบ.สุขภาพแห่งชาติ ที่รับรองสิทธิการตายอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั่นคือ เรากำลังมีกฎหมายที่รับรองเรื่องการุณยฆาต แต่ก็ยังเป็นที่ยกเถียงเช่นกัน

๓.๒.๔ กฎหมายและระเบียบสังคม

ในสมัยกรีกโบราณ มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการุณยฆาต (euthanasia) อยู่บ้าง กฎหมายของชาวสปาร์ตาริโนยอมให้ฆ่าทารกที่เกิดมาแล้วดูอ่อนแอไม่แข็งแรง (Sparta infanticide) โซเครตีสและเพลโตก็มีหลักฐานว่าสนับสนุนเรื่องการุณยฆาตในบางกรณี ในสังคมโบราณบางแห่งมีการให้ผู้สูงอายุสมัครใจที่จะตายได้ มีการจัดตั้งองค์กรที่สนับสนุนเรื่องการุณยฆาตขึ้นในประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. ๑๙๓๕ และในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๓๘ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองมีการตั้งสมัชชาการุณยฆาต (euthanasia committee) ขึ้นในประเทศเยอรมนี เพื่อพิจารณาชีวิตของพลเมืองที่ไร้ประโยชน์และเป็นภาระของประเทศ

ในประเทศออสเตรเลียเมื่อไม่นานมานี้เคยมีข่าวการออกกฎหมายเรื่องอนุญาตให้มีการช่วยผู้ป่วยฆ่าตัวตาย แต่ได้รับการต่อต้านอย่างหนักจนต้องยกเลิกไปในที่สุด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในบางรัฐมีการให้ผู้ป่วยใกล้ตายแสดงเจตนาได้ว่าจะไม่ยอมรับการช่วยชีวิตหรือเครื่องมือยืดชีวิต เรียกกรณีนี้ว่า passive euthanasia แต่การช่วยให้ผู้ป่วยฆ่าตัวตาย หรือ active euthanasia นั้นยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่^{๑๙} ในประเทศไทยเองมีกรณีที่กำลังถกเถียงเรื่องนี้เช่นกัน แต่เมื่อสังคมไทยมีพื้นฐานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ฉะนั้น การวางกฎระเบียบจึงควรพิจารณาโดยอาศัย

^{๑๙} สัญญา ภัทรชัย และ กำแหง จาตุรจินดา , จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ Medical ethics , เผยแพร่ใน <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/raog/ethic1.html> (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

หลักการของแนวคิดทางศาสนาประกอบด้วย อย่างหลักการปฏิบัติต่อผู้ป่วยและผู้สูงอายุ นั้น แม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็ควรพิจารณากรณีที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติต่อบุติศตติสสเถระ ที่ทรงปฏิบัติต่อพระติสสเถระผู้ป่วยหนักจนไม่มีใครดูแลรักษา แต่พอพระพุทธเจ้าดูแลรักษา อย่างดีจนพระติสสเถระสิ้นใจแล้วปรินิพพานในที่สุด^{๒๐} การทำในลักษณะนี้ของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นทั้งการอนุเคราะห์ต่อภิกษุผู้ป่วยหนัก และเพื่อเป็นเครื่องให้ภิกษุได้ปฏิบัติต่อภิกษุผู้เจ็บ ไข้ต่อ ๆ มา

๓.๒.๕ จรรยาบรรณแพทย์

ในกรณีผู้ป่วยที่มีอาการหนักและใกล้ตาย หมดโอกาสรักษาให้ฟื้นขึ้นมาได้ แพทย์มีหน้าที่จะต้องทำการรักษาโดยยึดชีวิตผู้ป่วยไว้ทุกวิถีทาง ปล่อยให้ตายตามลักษณะการุณยฆาต หรือไม่นั้น วงการแพทย์ของไทยเองยังไม่มีความเห็นเป็นเอกภาพในเรื่องนี้ ดังนั้น หากมีคดีเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องพิจารณาทางกฎหมายต่อไป แต่หากพิจารณาในด้าน หน้าที่ การงดเว้นไม่กระทำถือเป็นความผิด คือเมื่อบุคคลใดมีหน้าที่ ๆ จะต้องทำ แต่งดเสียไม่ ทำเขาจะต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นนั้น โดยหน้าที่ ๆ จะต้องกระทำมีหลายกรณี

- ๑) หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- ๒) หน้าที่อันเกิดจากการยอมรับโดยเจาะจง
- ๓) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำก่อน ๆ ของตน
- ๔) หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์เป็นพิเศษเฉพาะเรื่อง^{๒๑}

หากพิจารณาตามนี้ผู้กระทำมีหน้าที่แต่โดยทั่วไป มิใช่หน้าที่เฉพาะการไม่กระทำ ตามหน้าที่ทั่วไป ถือว่าเป็นการกระทำโดยงดเว้นหากแพทย์ไม่ทำการ รักษาคนป่วย แพทย์ก็ไม่ ผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา แต่ถ้าหากมีหน้าที่ตามที่กล่าวมา แพทย์ก็ผิดฐานฆ่าคนตายโดย เจตนา ซึ่งเป็นการกระทำโดยงดเว้น

จากตัวอย่าง คนไข้ต้องการฆ่าตัวตาย ได้กินยานอนหลับเกินขนาด และ เขียน จดหมายไว้ว่า ไม่ต้องการให้คุณหมอนำตัวเข้ารับรักษาในห้องฉุกเฉิน ไม่ต้องการให้ช่วยชีวิตโดยวิธี ใดๆทั้งสิ้น เมื่อแพทย์ตรวจพบจดหมายดังกล่าวแล้ว ก็ไม่ได้ให้การรักษาคคนไข้เลย โดยอ้างว่าทำ ตามความประสงค์ ของผู้ตาย และปล่อยให้คนไข้ถึงแก่ความตาย สำหรับเรื่องนี้ ยังไม่เคยมีคำ พิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้ แต่ก็มีผู้ทำการวิจัยโดยออกแบบสอบถามไปยัง ผู้เกี่ยวข้องในวงการ กฎหมาย เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ ว่ากรณีที่ แพทย์ปล่อยให้ผู้ป่วยที่กำลังเจ็บหนัก

^{๒๐} ทูตโย โภาโค, หน้า ๑๔๕.

^{๒๑} สถาบันวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์ , ความรู้ชุดกฎหมาย ชาวบ้าน , เผยแพร่ใน http://www.susarn.com/susarnth/th_law/th_die.html (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

ต้องตาย ไปตามความประสงค์ของผู้ป่วยเอง โดยไม่ให้การรักษาย่างใดนั้น นักกฎหมายประมาณร้อยละ ๗๐ มีความเห็นว่า แพทย์มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น(โดยเจตนา) และร้อยละ 30 แพทย์ไม่มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น และส่วนใหญ่ของกลุ่มนี้ (ประมาณร้อยละ ๒๔) เห็นว่าแพทย์มีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษเท่านั้น อีกร้อยละ ๓ เห็นว่าแพทย์ไม่มีความผิดเลย นอกนั้นเห็นว่าแพทย์ผิดฐานอื่น หรืออีกตัวอย่างแพทย์เห็นอาการคนไข้อาการหนักมาก และต้องเข้าเครื่อง ช่วยหายใจ แต่คนไข้ก็ไม่มีโอกาสฟื้นคืนสติขึ้นมาได้ ซึ่งแพทย์เห็นว่า คนไข้ไม่มีโอกาสแล้ว เพราะหมดสติเป็นเวลานาน สมองเสียหน้าที่ไปอย่าง ถาวร แล้วจึงปิดเครื่องช่วยหายใจเสีย ต่อมาคนไข้ก็ถึงแก่ความตาย

ในประเทศไทยยังไม่เคยมีคำพิพากษา ตัดสินไว้จึงส่งแบบสอบถาม เช่นกรณีแรกได้ความว่า นักกฎหมายประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นว่าแพทย์ มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น(โดยเจตนา) และเกือบร้อยละ ๒๐ เห็นว่าแพทย์ไม่มี ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น แต่เท่าที่ผ่านมา ในประเทศไทยยังไม่มีปัญหาถึงกับฟ้องร้องกัน เพราะมีการตกลงกันได้และไม่มีการฟ้องร้องกัน ดังนั้น การที่แพทย์จะตัดสินใจใช้วิธี "การทำให้ผู้ป่วยตายอย่างสงบ" ควรมีบทบัญญัติ รับรองว่าการกระทำของแพทย์นั้นต้องไม่ขัดกับความต้องการของผู้ป่วย และเป็นเครื่องรับรองชะตากรรมของผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลของแพทย์ และในโรงพยาบาล

๓.๓ สาเหตุปัญหาที่นำไปสู่การทำการุณยฆาต

เมื่อว่ากันถึงปัญหาเราสามารถแบ่งกลุ่มบุคคลที่นำไปสู่การทำการุณยฆาตไว้ ๓ จำพวก คือ

- ๑) ทารกในครรภ์ที่ได้รับเชื้อโรคบางอย่างที่มีข้อมูลทางแพทย์ยืนยันว่า มีความเสี่ยงสูงที่จะพิการ หรืออายุสั้น เช่น หัดเยอรมัน เอดส์ เป็นต้น
- ๒) ทารกที่เกิดมาพิการ ปัญญาอ่อน และคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา หรืออยู่ในภาวะที่ไม่อาจตัดสินใจด้วยตนเองว่า ตนสมควรมีชีวิตอยู่หรือไม่
- ๓) บุคคลที่มีสติสมบูรณ์ แต่เจ็บป่วยทรมานด้วยโรคบางอย่าง แต่ไม่สามารถฆ่าตัวตายได้

ในวงการแพทย์ญี่ปุ่นได้มีการวางบรรทัดฐานที่แพทย์สมควรจะทำ “การุณยฆาต” ไว้ดังนี้

- ๑) เมื่ออาการคนไข้อยู่ในสถานะที่ไม่อาจรักษาให้หายได้แล้ว
- ๒) คนไข้กำลังมาถึงวาระสุดท้ายของชีวิต หรือคนไข้หรือญาติของคนไข้แสดงเจตจำนงค์ให้ยุติการรักษา

๓) หากการยุติการรักษาเป็นการช่วยให้คนไข้พ้นจากความทุกข์ ทรมานและถึงแก่ความตายอย่างสงบและสง่างาม

สรุปแล้วกรณีที่น่าไปสู่การุณยฆาตล้วนเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บทั้งสิ้น โดยเฉพาะคนที่เป็นโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย รวมทั้งผู้ป่วยและไม่อยากอยู่เป็นภาระใคร ซึ่งทั้งหมดล้วนขึ้นอยู่กับผู้ป่วยและแพทย์จะเป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาดังกล่าวร่วมกัน แต่หากผู้ป่วยไม่สามารถตัดสินใจได้ ปัญหาจึงอยู่ว่าแล้วใครจะเป็นผู้ตัดสินใจแทน?

๓.๔ กรณีศึกษาเรื่องการุณยฆาต

๓.๔.๑ กรณีศึกษาในต่างประเทศ

๑) ในประเทศญี่ปุ่น เมื่อไม่นานมานี้ ศาลท้องถิ่นเมืองโยโกฮาม่าได้อ่านคำพิพากษาการทำฆาตกรรมคนไข้ ของแพทย์หญิง เซชิโกะ ชูตะ อายุ ๕๐ ปี อดีตหัวหน้าแพทย์โรคทางเดินหายใจประจำโรงพยาบาลคาซากิ เกียวโดะ โดยให้รอลงอาญาห้าปีสำหรับโทษจำคุก โดยคดีนี้เกิดขึ้นเมื่อปี 1998 เมื่อคุณหมอชูตะตัดสินใจยุติการรักษาคนไข้วัย ๕๘ ปี หลังจากถูกนำส่งโรงพยาบาลในสภาพหมดสติเพราะสมองตายจากการชักอย่างรุนแรงโดยโรคหอบหืด หลังจากคนไข้อยู่ในสภาพโคม่ามานานร่วมสองสัปดาห์ หมอจึงตัดสินใจถอดท่อออกซิเจนช่วยหายใจ และสั่งให้นางพยาบาลฉีดยาคลายกล้ามเนื้อเพื่อให้คนไข้สิ้นใจอย่างสงบ เคนจิ อิโรซะเซะ ผู้พิพากษาในคดีนี้ได้ตัดสินลงโทษจำเลยให้รอลงอาญาจำคุกสามปีเป็นเวลาห้าปี ในปี 2002 เจ้าพนักงานอัยการเมืองโยโกฮาม่าออกหมายจับหมอชูตะข้อหาต้องสงสัยว่า กระทำการฆาตกรรมคนไข้ จากการต่อสู้ตามกระบวนการยุติธรรมอย่างยาวนานสองปีเศษ ศาลจึงตัดสินพิพากษาหมอชูตะในข้อหาฆาตกรรมคนไข้ ส่วนฝ่ายจำเลยให้การคัดค้านว่า การกระทำของหมอชูตะเป็นการช่วยให้คนไข้ซึ่งหมดหวังที่จะมีชีวิตรอดถึงแก่ความตายอย่างสง่างามสมศักดิ์ศรีของมนุษย์ โดยหมอได้ให้การว่า “การพยายามยืดชีวิตให้แก่คนไข้ในวาระสุดท้ายที่ไม่มีโอกาสที่จะกลับฟื้นคืนดี และกำลังทรมานทรมานทุกข์ทรมานต่อสู้กับความตายนั้นไม่สามารถเรียกได้ว่า เป็นการรักษา และหมอก็ได้ยืนยันว่า ได้รับแจ้งจากญาติของคนไข้ให้ยุติการรักษาในตอนที่ยังบอกกับญาติของคนไข้ก่อนหน้านั้นแปดวันว่า สมองของคนไข้ถูกทำลายไปแล้ว 99.9%”^{๒๒} ปัจจุบันคดียังไม่ถึงที่สุด ยังคงต่อสู้ยืดเยื้อไปอีกนาน เพราะทันทีที่รับทราบคำพิพากษาทนายความจำเลยก็ทำเรื่องขออุทธรณ์ และคงต้องรอผลการอุทธรณ์ต่อไป

---

^{๒๒} นกุล ว่องจิตติวงศ์, “การุณยฆาตหรือฆาตกรรม”, ในวารสาร มติชนรายสัปดาห์, ปีที่ 25 ฉบับที่ 1286 วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2548 เผยแพร่ใน <http://www.matichon.co.th/matichon>.

๒) ในประเทศสหรัฐ คดีที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั้งในสหรัฐและทั่วโลก คือ คดีของนางเทเรซ่า หรือ เทอรี เชียวโว คนไข้ที่สมองถูกทำลายเนื่องจากอาการหัวใจวายวัย ๔๑ ปีชาวฟลอริดาที่กำลังต่อสู้กับความตายเพราะเธอถูกตัดสินจากกระบวนการยุติธรรมให้ยุติการให้อาหารทางสายยางเพื่อเป็นการรณุญาต โดยคดีนี้เริ่มตั้งแต่ปี 1990 เมื่อนางเทอรี เชียวโว ถูกนำส่งโรงพยาบาลด้วยอาการหัวใจวายและอยู่ในอาการโคม่า ศาลได้มีคำตัดสินให้ชดใช้เงินจำนวน ๑.๒ ล้านดอลลาร์สำหรับความผิดพลาดในการรักษา และกันเงินจำนวน ๗๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์เป็นกองทุนในการรักษาและเป็นค่าใช้จ่ายของนางเทอรี ต่อมาเกิดความขัดแย้งระหว่างสามี นายไมเคิล เชียวโว ที่อยากให้ถอดสายยางให้อาหารเทอรีออก กับพ่อแม่ของเทอรีที่ออกมาคัดค้านโดยมีการอุทธรณ์หลายครั้งด้วยกัน จนในที่สุดประมาณวันที่ 8 เมษายน 2005 นางเทอรี เชียวโว ได้ลาจากโลกนี้ไปตามความต้องการของนายไมเคิล เชียวโว สามีของนางซึ่งปัจจุบันมีภรรยากับลูกกับผู้หญิงคนอื่นอีกหลายคน และเป็นผู้ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกันสองในสาม แต่ผู้ที่คัดค้านที่มีเพียงครอบครัวซินด์เลอร์และอเมริกันหนึ่งในสามที่ส่วนใหญ่เป็นผู้เคร่งศาสนาเท่านั้น

๓.๔.๒ กรณีศึกษาในพระพุทธศาสนา

การทำการรณุญาตในพระพุทธศาสนาก็มีเช่นกัน ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ (ป่วย) ภิกษุทั้งหลายได้พรรณาคุณแห่งความตายให้ท่านได้ฟังด้วยความสงสาร ท่านถึงแก่ความตาย เป็นปาราชิก”^{๒๓} จะเห็นได้ว่า แม้การกระทำนั้นจะทำความสงสาร แต่ก็ผิดในทางพระพุทธศาสนาอยู่นั่นเอง

๓.๕ ทฤษฎีจริยศาสตร์กับปัญหาการทำการรณุญาต

การพิจารณาการทำการรณุญาตมีทฤษฎีที่จะนำมาใช้เพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว เพราะปัญหานี้เกิดขึ้นกับทุกสังคม ขบวนการแก้งัดดำเนินไปตามสภาพสังคมนั้น ๆ การแก้ไขย่อมมีทั้งสำเร็จและต้องปรับปรุงให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเข้าใจทั้งสองส่วนจึงอาจเป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทยในปัจจุบันได้อีกแนวทางหนึ่ง โดยทฤษฎีต่าง ๆ มีดังนี้

๑) ทฤษฎีทางตะวันตก

ก. มุมมองทางศาสนาคริสต์ หลักจริยธรรมในคริสต์ศาสนา เป็นไปเพื่อการละทิ้งความชั่วมีเนื้อหาสาระดังนี้^{๒๔}

^{๒๓} วิ.ม. ๑/๑๘๐/๑๕๒.

^{๒๔} คณะจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ความจริงของชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔), หน้า๒๑๗.

(๑) การเน้นในเรื่องคุณธรรม ได้แก่ ความรัก ความหวัง ความเชื่อ ความบริสุทธิ์ ความสุขุมมีสติ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมตตา ความอดทนต่อความทุกข์ทรมาน และการให้อภัยกัน

(๒) จริยธรรมในความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และเพื่อนต่างศาสนา การแสวงหาความสงบ ความเมตตากรุณาแม้มิใช่ในหมู่มิตร

(๓) ความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นประชากรของสังคม มีความเคารพเชื่อฟังต่อผู้มีหน้าที่รักษากฎหมาย ความซื่อสัตย์ต่อศีลธรรมของพระเจ้า ความอดทนต่อการเบียดเบียน มีความสำนึกในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ

ชีวิตในความหมายของศาสนาคริสต์เป็นของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ การทำลายชีวิตจึงชื่อว่า เป็นการทำลายสมบัติของพระเจ้า ขัดต่อหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์

ข. มุมมองทางปรัชญา หากนำหลักการคิดทางตะวันตกมาวิเคราะห์ปัญหาการทำกรณียฆาต ดังตัวอย่าง เช่น คนไข้เป็นมะเร็ง เจ็บปวดและทรมานอย่างแสนสาหัส มีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน ๑ เดือน ญาติซึ่งเป็นเจ้าของคนไข้ยากจนมากคนไข้ขอร้องให้ญาติฆ่าตนเองให้เสียชีวิต กรณีนี้ศาสนาและสมบูรณนิยมแบบค่าน้ำ จะเห็นขัดแย้งกับประโยชน์นิยมกล่าวคือ ศาสนาบัญญัติห้ามไว้เด็ดขาดว่า “ห้ามฆ่าคน” “ห้ามฆ่าตัวตาย” (คริสต์) เป็นคำสั่งเด็ดขาดกรณีของประโยชน์นิยม มองว่า ประโยชน์ต้องเป็นไปเพื่อคนส่วนใหญ่ ในที่นี้คือญาติของผู้ป่วยที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และแพทย์ที่ต้องดูแล ส่วนคนไข้ที่มีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน ฉะนั้นกรณีนี้การกระทำของญาติช่วยลดทอนผลร้ายที่เกิดขึ้นให้เหลือน้อย และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง เพราะฉะนั้น การกระทำของญาติคนไข้จึงถือว่าถูกต้อง

นักคิดอีกกลุ่มหนึ่งคือนักคิดแนว Existentialists ที่ถือว่า มนุษย์ที่มีเสรีต้องกล้าเผชิญกับความตายอย่างกล้าหาญ รู้สึกเป็นอิสระเสรี ปราศจากสิ่งผูกมัดและร้อยรัดทางอารมณ์และจิตใจ เมื่อถึงคราวที่ตนต้องตายจริง ๆ หรือเมื่อผู้ที่ตนรักต้องตายจากไป แต่ทั้งนี้ได้หมายความว่า บุคคลยอมฆ่าตัวตาย เมื่อต้องเผชิญกับความทุกข์ยากของชีวิต^{๒๕} จะเห็นว่า การยอมตายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเขาเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองโดยขึ้นอยู่กับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (dignity) เพราะถ้ามนุษย์ปราศจากสิ่งนี้หรือเห็นว่าชีวิตไร้ความหมาย トラบเท่าที่มนุษย์ยังคงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องเคารพในศักดิ์ศรี

ส่วนอีกข้อหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาคือ มนุษย์นั้นมีความสามารถที่จะจัดการกับชีวิตในปัจจุบัน เป็นนายเหนือความมีความเป็นในอดีตกาล และที่จะพัฒนาตนเองไปสู่

---

^{๒๕} ศรีเรือน แก้วกังวาล , รศ.ดร., **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา)** , พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ , (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๙๕.

จุดหมาย คือ ความเป็นมนุษย์ที่ดีกว่าประเสริฐกว่า^{๒๖} ฉะนั้น หากมองด้านในในกรณีของคนป่วยที่ไร้สติไม่สามารถฟื้นคืนมาได้ การตัดสินใจว่าเขาหมดศักดิ์ศรีเป็นเรื่องยากแต่การพิจารณาในส่วนของอนาคตที่ไม่อาจฟื้นคืนมามีชีวิตที่ดีกว่าได้ ย่อมเป็นเกณฑ์พิจารณาตัดสินใจได้เช่นกัน

๒) พุทธจริยศาสตร์

ก. ภาคทฤษฎี ในเรื่องการฆ่านั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ข้อสำหรับพิจารณาไว้ ดังนี้

(๑) การฆ่าผู้อื่น เป็นบาปหรือไม่? ต้องมองไปที่เจตนา แต่หากไม่มีเจตนาไม่
เป็นบาป^{๒๗} นอกนั้นนับเป็นบาป แต่ในกรณีการุณยฆาตที่ผู้ให้ฆ่ามีความประสงค์นั้นไม่จัดว่า
เป็นบาป ไม่จัดเป็นกรรมคือมีลักษณะที่ไม่ส่งผล (อโหสิกรรม) แต่หากฆ่าโดยที่ไม่รู้ว่า ผู้ตาย
ประสงค์จะให้ฆ่าหรือไม่? เป็นบาป เป็นกรรมคือฆ่าคนด้วยเจตนา

(๒) การฆ่าตัวตายนับว่าบาปหรือไม่? โดยมีข้อยกเว้นอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

(ก) พิจารณาในเรื่องของกรรม กล่าวคือ หากการฆ่าตัวตายเป็นไปตามอำนาจ
กรรมที่สร้างมาแต่เดิม ย่อมไม่มีใครห้ามได้

(ข) พิจารณาในเรื่องบุคคล กล่าวคือ ในกรณีภิกษุ เป็นพระโสดาบัน พระ
สกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันตผล เป็นผู้ไม่มีการปฏิสนธิคือเกิดอีก (พระอรหันตผล)
และไปสู่สุคติแน่นอน (พระอรหันตผลที่เหลือ) แต่ถ้าเป็นปุถุชนยังไม่แน่นอน^{๒๘}

ในพระพุทธศาสนามีตัวอย่างการฆ่าตัวตายแต่พิจารณาจากเจตนาที่มุ่งไปทางใด
หากเป็นพระอรหันตผลเช่น พระโคตมเกศเมื่อเสื่อมจากเจโตวิมุตติถึงหกครั้งจึงเกิดความเบื่อ
หน่ายแล้วฆ่าตัวตาย พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า นักปราชญ์ทั้งหลายทำอย่างนี้แลย่อม
ไม่ห่วงใยชีวิต พระโคตมเกศถอนตัณหาพร้อมทั้งรากปรินิพพานแล้ว^{๒๙} หรือพระฉันทะเถระที่ป่วย
หนักจึงทำการฆ่าตัวตาย พระพุทธเจ้าให้ธรรมแก่พระภิกษุว่า ฉันทะเถระนั้นละกายนี้เข้าถือเอากายอื่น
ว่ามีตระกูลที่ตนพึงเข้าไปอาศัย (การเกิดใหม่) ตระกูลนั้นไม่มีสำหรับฉันทะเถระ การที่ฉันทะ
เถระฆ่าตัวตาย มาจึงไม่ควรถูกติเตียน^{๓๐} หรือในกรณีของพระวัคคิที่ป่วยหนัก
ได้รับทุกข์เวทนายอย่างยิ่งก็ได้นำคัสตรา (ฆ่าตัวตาย) เช่นกัน เพราะเกิดความไม่เยื่อใยในกาย
และชีวิต ตามคำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “จะมีประโยชน์อะไรด้วยร่างกายอันเปื่อยเน่าที่เธอ

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๙๑.

^{๒๗} สมันตปาสาทิกา แปล เล่ม ๓, หน้า ๘๖-๘๗.

^{๒๘} สมันตปาสาทิกา แปล เล่ม ๓, หน้า ๘.

^{๒๙} ส.ส.๑๕/๑๕๕/๒๐๖.

^{๓๐} ม.อ.๑๔/๓๙๔/๔๔๖-๔๔๗

เห็นอยู่นี้ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ความจริงเมื่อเห็นธรรมก็ชื่อว่าเห็นเรา เมื่อเห็นเราก็อธิว่าเห็นธรรม”^{๓๑} แล้วทรงแสดงไตรลักษณ์จนพระวักกิลิบรรลธรรมแล้วฆ่าตัวตายในที่สุด ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่ได้คำนึงถึงการตายเท่านั้น แต่คำนึงถึงที่ไป (คติ) ว่าจะนำไปสู่สุคติหรือทุคติด้วย ฉะนั้น หากพิจารณาในส่วนของพระอริยบุคคลนั้นที่ไปย่อมเป็นสุคติ แต่ส่วนของปุถุชนนั้นอาจไปสุคติหรือทุคติก็ได้ โดยเฉพาะว่า “การได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นว่ายาก การได้ดำรงชีวิตอยู่ของเหล่าสัตว์ก็ว่ายาก”^{๓๒} การเกิดมาเป็นมนุษย์จึงนับว่าประเสริฐในแง่เป็นส่วนส่งเสริมให้ไปสู่สุคติ

เมื่อพิจารณาการุณยชาตจะเห็นว่า ผู้ป่วยต้องมีสิทธิในการตัดสินใจด้วย เพราะสัตว์ทุกประเภทมีความรักตัวเองด้วยกันทั้งสิ้น แต่หากเลือกสิทธิที่จะตายก็ต้องให้ถือว่า นั้นเป็นสิทธิที่ผู้ป่วยเห็นชอบ แต่ในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถตัดสินใจได้ พระพุทธศาสนามองว่าควรให้เป็นไปตามกรรมที่แต่ละคนได้สั่งสมมา

ข. ภาคปฏิบัติ ในการประยุกต์หลักธรรมเข้ากับการใช้ชีวิตในสังคม จะเห็นได้ชัดว่า หลักทางพระพุทธศาสนาจะเน้นหนักเรื่องประโยชน์ตนและผู้อื่นเป็นสำคัญ หากไม่เป็นการก้าวข้ามสิทธิของผู้อื่น หลักการนั้นอนุโลมให้ใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามหลักพุทธจริยศาสตร์มีความชัดเจนว่า ไม่อนุญาตในเรื่องสิทธิการฆ่าคน แต่ก็ไม่ได้ห้ามโดยต้องมีการพิจารณาเป็นกรณีไป เพราะพุทธศาสนามองว่า “ภิกษุผู้เป็นอริยะไม่กระทำปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) ไม่ชักชวนบุคคลอื่น ทั้งไม่อนุญาต ส่วนภิกษุผู้เป็นปุถุชน กระทำได้แทบทุกอย่าง”^{๓๓} หากพิจารณาในแง่นี้จะเห็นว่า มนุษย์ในสังคมยังเป็นปุถุชนสามารถจะแก้ไข หรือทำสิ่งใดก็ได้ตามแต่จะพิจารณาเห็นร่วมกัน แต่หากพิจารณาในเรื่องการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทด้วยสาเหตุ ๒ ประการคือ^{๓๔}

๑) เพราะมีเรื่องไม่ดีไม่งาม (อาสวัฏฐานิยธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งอาสวะ ความชั่วต่าง ๆ เช่น การกล่าวให้ร้ายคนอื่น ความเดือดร้อน และการจองจำ^{๓๕}) เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์หมู่ใหญ่

๒) คณะสงฆ์ขยายใหญ่ขึ้น ประกอบด้วยผู้บวชนาน ผู้รู้มาก (พหูสูต) และมีลาภสักการะมาก

^{๓๑} ส.ชนธ. (ไทย) ๑๓/๘๗/๑๕๔.

^{๓๒} พ.ธ.๒๕/๑๘๒/๙๐.

^{๓๓} สมันตปาสาทิกา แปล เล่ม ๓, หน้า ๑๒

^{๓๔} วิ.ม.(ไทย) ๑/๒๑/๑๓-๑๔.

^{๓๕} วิ.อ.(บาลี) ๑/๒๑/๑๔๗.

ฉะนั้น ปัญหาของการตั้งกฎหรือเงื่อนไขในสังคมจึงเกิดจากปัจจัยเดียวกัน โดยเฉพาะในปัจจุบันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสารมีการศึกษามากขึ้น ประสบการณ์การเรียนรู้มากขึ้น ปัญหาจึงมากขึ้นโดยมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและ ทรัพยากรเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการแข่งขัน ใครมีอำนาจมากกว่า ใครเก่งรู้มากกว่าย่อมเกิดการเอาเปรียบกัน กฎระเบียบที่ออกมาจึงต้องไม่ช่วยใครคนใดคนหนึ่งแต่ต้องเป็นไปเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อดำเนินไปสู่จุดหมายคือความสันติ สงบ หรือการกินดีอยู่ดี และแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นสำคัญ

การุณยฆาตนับเป็นปัญหาหนึ่งที่สังคมต้องร่วมกันหาทางออก โดยต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง เหมาะสมภายในสังคมเป็นสำคัญ แต่หากความสงสารเป็นหลักในการที่จะนำผู้คนให้พ้นจากทุกข์ ภัยไข้เจ็บ หรือได้ศักดิ์ศรีแบบที่มนุษย์ควรได้ ความสงสารนั้นก็ต้อตั้งอยู่บนความจริงทางสัจธรรม (ปรมาตมะ) ไม่ใช่บนความทุกข์ของคนป่วย แต่หากเมื่อมองผ่านปัญหาในเรื่องการดูแลรักษานั้นอาจต้องโอนอ่อนผ่อนตามให้เหมาะสมกับความจริง (สมมติ) ว่า ในสภาพที่ผู้ดูแลมีความสามารถพอทางด้านการเงินก็ควรให้ความดูแลต่อไปจนถึงที่สุด แต่หากขัดสนในด้านเงินรวมทั้งยังมีภาระอื่นให้รับผิดชอบ ความชอบธรรมที่เราจะต้องเลือกวิธีการุณยฆาต สังคมควรให้การยอมรับและสนับสนุน ทั้งนี้ไม่อาจมีใครตัดสินได้นอกเสียจากผู้ป่วย ผู้ดูแล ส่วนแพทย์และกฎหมายต้องเป็นตัวเชื่อมให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ การุณยฆาตคือปัญหาเกี่ยวกับอะไร มีข้อโต้แย้งอย่างไร ท่านเห็นด้วยกับฝ่ายใด อภิปราย

๔.๒ ทฤษฎีจริยศาสตร์พิจารณาปัญหาการุณยฆาตอย่างไร ในกรณีประเทศไทยที่เป็นเมืองพระพุทธศาสนาควรพิจารณาปัญหานี้อย่างไร อภิปราย

๕. บรรณานุกรม

คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. **ความจริงของชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๔.

นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). **สังคมประกิตและพัฒนาการของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๕.

นกุล ว่องจิตวิวงศ์. “การุณยฆาตหรือฆาตกรรม”. ในวารสาร **มติชนรายสัปดาห์**. ปีที่ 25 ฉบับที่ 1286 วันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2548 เผยแพร่ใน

<http://www.matichon.co.th/matichon>.

พระมหาณฤพล อริยวังโส. การรื้อยฆาตกับมุมมองตามแนวพุทธจริยศาสตร์. พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.buddhism.siamindustry.com/index2.htm> , (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

แชลแดล, ไมเคิล. ปรัชญาสาธารณะ. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิร์ลส์พับลิชชิง, ๒๕๕๘.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , ๒๕๔๐.

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์. ความรู้ชุดกฎหมายชาวบ้าน.

เผยแพร่ใน http://www.susarn.com/susarnth/th_law/th_die.html (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

สุทธิพงศ์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ. หลักพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๑.

สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.

สัญญา ภัทรราชย์ และ กำแหง จาตุรจินดา. จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ Medical ethics.

เผยแพร่ใน <http://www.mahidol.ac.th/mahidol/ra/raog/ethic1.html> (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกรมประชาสัมพันธ์. ความรู้ชุดกฎหมายชาวบ้าน.

เผยแพร่ใน http://www.susarn.com/susarnth/th_law/th_die.html (๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๘).

ศรีเรือน แก้วกังวาล. ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา). พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๘.

บทที่ ๘

การค้าประเวณี

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการค้าประเวณี
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหา
- ๑.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไข

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจสภาพปัญหาการค้าประเวณี
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสาเหตุของปัญหา
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจแนวทางการป้องกันและแก้ไข

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ สภาพปัญหาการค้าประเวณี

การค้าประเวณี (Prostitution) เป็นลักษณะการใช้เพศในการหาผลประโยชน์โดยปราศจากความรักหรือการต้องการมีลูก และเป็นไปเพื่อการบำบัดความต้องการทางกายเท่านั้น โดยการค้าประเวณีนี้ถูกมองว่าเป็นการนำไปสู่ความการทารุณทางกาย ถูกการประณามจากสังคม และเสี่ยงต่อโรคร้าย โดยมีการนำเสนอข้อพิจารณาหลักๆ ๒ ประเด็นคือ

๑) กลุ่มนักกฎหมายมองว่า การค้าประเวณีของกลุ่มที่มีความผิดปกติทางเพศ จะเสี่ยงต่อโรค และอาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมในสังคม โดยการค้าประเวณีนั้นผิดในตัวเอง ผลกระทบต่อการค้าประเวณีนำไปสู่การไม่พัฒนาในแง่ของสังคมที่ต้องการครอบครัวที่มีคุณภาพ

๒) กลุ่มต่อต้านที่ถือผู้ขายเป็นใหญ่หรือปัตานิยม (anti-paternalistic) มองว่าถ้าไม่ควรประณามเรื่องนี้ทั้งหมด เพราะหากมีการยินยอม หรือถ้าไม่มีความรุนแรง ก็ควรให้การค้าประเวณีนั้นเป็นไปได้ เนื่องจากการค้าประเวณีสามารถทำได้ด้วยความยินยอมและเต็มใจ และที่สำคัญนั้นหากไม่มีการซื้อขายประเวณี แต่เป็นการยินยอมและเต็มใจก็สามารถในสังคมตะวันตก^๑

จากข้อพิจารณานี้จึงพบว่าการค้าประเวณีกลายเป็นปัญหาเมื่อเกิดการซื้อขายกันขึ้นซึ่งเกี่ยวพันกับผลประโยชน์และนำไปสู่การทำร้ายกันทางสังคมได้ เมื่อพิจารณาในแง่นี้จะพบว่า บุคคลที่ประกอบการค้าประเวณีใช้คำว่า “โสเภณี” หมายถึง หญิงที่หาเลี้ยงชีพด้วยการค้าประเวณี^๒ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณและตามที่ได้กล่าวถึงไว้กล่าวถึงโสเภณีเป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ถูกมองว่า เป็นงานเสรีอาหมอง^๓ โดยในพระพุทธศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ ศัพท์คือ โสเภณี และ คณิกา ความต่างกันคือ

๑) โสเภณีเป็นหญิงบริการโดยลูกค้าส่วนใหญ่เป็นพวกเศรษฐี นอกจากนั้นยังมีการใช้คำอื่นเช่น สัณฺจระ^๔ เป็นต้น และในแต่ละเมืองยังมีโสเภณีประจำเมือง เรียกว่า “นคร

---

^๑ Alan H.Goldman, “Sexual Ethics”, A Companion to Applied Ethics, Edited by R.G.Frey and Christopher Heath Wellman, (Oxford: Blackwell Publishing Ltd.,2003), pp.187-188.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ , (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๓๔.

^๓ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ เล่ม ๒ ภาค ๑ , หน้า ที่ ๑๒๙.

^๔ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม ๔ ภาค ๑ , หน้า ที่ ๕๗๑.

โสเภณี” (หญิงงามเมือง) หรือ นางวิณทนาสี นางนครโสเภณีเหล่านี้จะคอยบริการพระราช และพวกพระราชต่างเมือง และมหาเศรษฐี

๒) คณิกา เป็นหญิงงามเมืองที่รับแขกทั่ว ๆ ไป

โดยมีคำอธิบายถึงหญิงโสเภณีว่า “หญิงที่อยู่ด้วยกันเพราะโศคะ” แต่หญิงโสเภณีที่ถูกยกย่องอาจเป็นเพราะเหตุผลต่าง ๆ เช่น

ก. ปัญหาทางการเมืองที่ต้องการส่งเสริมให้เกิดความเจริญแก่บ้านเมือง กล่าวคือ เมืองใดที่มีนางโสเภณีงามย่อมสร้างเศรษฐกิจที่ดีแก่เมืองนั้นดังที่เมืองเวสาลีรุ่งเรืองด้วยมีนางอัมพปาลีโสเภณีผู้เลอโฉมทำให้คนหลังไหลไปเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนนครราชคฤห์ก็ได้ตั้งนางสาโลตีขึ้นบ้างพระนครก็เกิดความคึกคักขึ้นตามลำดับ^๕

ข. ปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่ไม่อาจแก้ไขหรือห้ามปรามได้ จึงเลือกที่จะแก้ปัญหา ดังกล่าวด้วยการยกย่อง , ให้สิทธิ, ให้เกียรติและศักดิ์ศรี

ค. การมีหญิงโสเภณีนับเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาสังคมเรื่องเพศ

แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมปัญหาโสเภณีในอดีตก็ยังคงเกี่ยวพันอยู่กับเรื่อง การประทุษร้ายทางเพศ , การลักขโมย , โรคภัยต่าง ๆ , การฆ่า เป็นต้น ดังเรื่องที่ปรากฏในอดีตว่า มีบุตรเศรษฐี ๔ คน นำหญิงแพศยาผู้เป็นนครโสเภณีคนหนึ่งไปสู่สวนอุทยาน เสวยสมบัติ ตลอดวันแล้ว ในเวลาเย็น ปรึกษากันว่า ในที่นี้ไม่มีคนอื่น พวกเราจะเอากหาปณะและเครื่องประดับทั้งหมดที่พวกเราให้แก่หญิงนี้แล้วฆ่าหญิงนี้เสีย พอดีกับที่หญิงฟังถ้อยคำเข้าจึงคิดว่า ขนพวกนี้ไม่มียางอาบ อภิรมย์กับเราแล้ว บัดนี้ปรารถนาจะฆ่าเรา เราจะทำอย่างไรดี เมื่อถูกฆ่าอยู่ได้กระทำความปรารถนาว่า ขอเราพึงเป็นยักษ์ฉนี้ ผู้สามารถจะฆ่าพวกเขาเหมือนอย่างที่เราฆ่าเราฉะนั้น^๖ซึ่งเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นความเสื่อมของสังคม

ในสมัยกรีกและโรมันโบราณ การค้าประเวณีจัดว่าเป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อป้องกันขายแมงดาและการลักลอบคบชู้ โดยกำไรที่ได้จากการค้าประเวณีมอบไว้บำรุงศาสนาทั้งหมด แต่ต่อมารัฐบาลกรีกเล็งเห็นความเสื่อมโทรมในด้านนี้จึงลงมือปราบปราม แต่ไม่ได้ผล จึงเปลี่ยนวิธีใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับให้โสเภณีเสียภาษีมากขึ้น การประจานความชั่ว แต่ก็ไม่ได้ผล จนรัฐยอมแพ้ปล่อยให้การค้าประเวณีโดยเปิดเผย แต่มีองค์การคอยดูแลโดยเฉพาะ ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ยุคเรเนสซองส์ กามโรคเกิดจากโสเภณี จนเกิดการต่อต้านมีการเรียนรื้อให้มีการส่งเสริมศีลธรรม และสวัสดิการสังคม จนถึงศตวรรษที่ ๑๘ จึงมีการป้องกันและปราบปรามโสเภณีเรื่อยมา ในประเทศไทยสันนิษฐานว่า โสเภณีมีมาแต่โบราณแล้ว แต่ที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น กฎหมายตราสามดวงในรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๖๖ มี

^๕ พระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่ม ๕ ภาค ๒ , หน้าที่ ๒๔๒.

^๖ ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่ม ๑ ภาค ๒ ตอน ๒ , หน้า ๑๙๖.

การใช้คำว่า หนี้จนครโสเภณีอยู่ ต่อมาในสมัย ร.๕ มีการค้าประเวณีมากขึ้นจนเกิดเชื้อ กามโรคแพร่ไปในประเทศไทย จนมีการตรากฎหมายเรียกว่า “พระราชบัญญัติสัญญาโรค ร.ศ. ๑๒๗” เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่กามโรคโดยให้มีการขึ้นทะเบียน และทำรายชื่อโสเภณี เพื่อสะดวกแก่การตรวจตรา ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมืองการค้าสหประชาชาติโดยมีมติ ว่า การค้าประเวณีเป็นเรื่องทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีมนุษย์ เป็นต้นเหตุแห่งการค้าหญิง การค้า ทาส การลักพา การล่อลวง การฉ้อโกง การบังคับหญิงให้ค้าประเวณีอันเป็นการผิดศีลธรรม ประเทศไทยจึงได้ยกเลิกพระราชบัญญัติสัญญาโรค ร.ศ.๑๒๗ เปลี่ยนมาใช้พระราชบัญญัติปราม การค้าประเวณี พ.ศ.๒๕๐๓ แทน ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ในมาตรา ๔ ได้กล่าวว่า “เป็นการ ยอมรับการกระทำชำเรา หรือยอมรับการกระทำอื่นใด หรือการกระทำการอื่นใดเพื่อสำเร็จ ความใคร่ทางกามารมณ์ของผู้อื่นอันเป็นการสำส่อนเพื่อสินจ้าง ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ยอมให้กระทำและ ผู้กระทำจะเป็นบุคคลเพศเดียวกันหรือคนละเพศ”^๗

แต่การค้าประเวณียังคงมีอยู่ทั่วไป โดยมีภาวะประยุกต์ต่าง ๆ กันไปในแต่ละยุค สมัยมีการลักลอบบ้างเปิดเผยบ้าง ในปัจจุบันการค้าประเวณียังมีอยู่อย่างมากมายเมื่อคำนึง เปลี่ยนแปลงไป แม้แต่นักศึกษาตามสถาบันการศึกษาก็มีการขายตัว รวมทั้งทุกอาชีพที่หวังจะ ได้เงินเป็นรายได้เพิ่มเติมมากขึ้น และมีการล่อลวงให้หญิงไปขายตัวต่างประเทศซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่ติดตามมาทั้งสิ้น การจะแก้ปัญหาในปัจจุบันจึงต้องดำเนินการให้ เป็นไปอย่างรอบด้าน

๓.๒ สาเหตุของปัญหา

ปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่เกิดจากความเสื่อมทรามในสังคม ที่มีผลกระทบต่ อสังคมมาทุกยุคทุกสมัย การแก้ปัญหาในปัจจุบันจึงจำต้องเข้าใจสาเหตุของปัญหา โดยเฉพาะ สาเหตุของการเป็นโสเภณีโดยมีข้อสรุปดังนี้ คือ^๘

๑. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว สภาพปัญหาโสเภณี เป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบต่อสังคม และสาเหตุของปัญหาก็มาจากความเสื่อมทรามของสังคม อีกเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาเหล่านี้ คือ

๑.๑ สภาพครอบครัวไม่มั่นคง คือ ไม่มีความสุขจากบ้านจึงไปหาความสุขนอก บ้าน ซึ่งอาจถูกข่มขืนหรือหลอกลวงไปค้าประเวณี โดยสมัครใจและไม่สมัครใจก็ได้

^๗ สุพรรณ สุภาพ , ปัญหาสังคม , พิมพ์ครั้งที่ ๑๙ , (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๙๐-๙๑.

^๘ สุพรรณ สุภาพ , ปัญหาสังคม , หน้า ๙๒-๙๔.

๑.๒ สภาพแวดล้อม อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม อาจทำให้เกิดความเคียดแค้นและเห็นเรื่องการค้าประเวณีเป็นเรื่องธรรมดา

๑.๓ ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวที่มีฐานะไม่ดี เช่น หญิงที่ต้องเลี้ยงลูกหรือครอบครัวเพื่อการอยู่รอด แต่หางานอื่นไม่ได้ หรือมีรายได้ไม่เพียงพอ หรือหญิงบางคนยากจนแต่อยากได้เงินง่ายๆ และไม่มีทางหาเงินได้นอกจากการเป็นโสเภณี เพราะจะได้เงินมากกว่าการเป็นคนใช้ การรับจ้าง เป็นต้น

๑.๔ กลุ่มผลประโยชน์ เป็นพวกที่ได้รับประโยชน์จากการค้าประเวณีโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม การหาเงินของพวกนี้ออกมาในหลายลักษณะ เช่น เป็นพ่อค้า นักร้อง ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ เป็นต้น อาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้

๑.๕ ความไม่เป็นระเบียบของสังคมด้านอื่น เป็นเรื่องของความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการฉ้อโกงขึ้นกระทำซ้ำเร้า การทอดทิ้งเด็ก การทอดทิ้งของสามี การแตกร้างครอบครัว

๒. สภาพร่างกาย ปัญหาสภาพร่างกายเป็นปัญหาที่เป็นไปได้ทั้งชาย และหญิง เพราะโดยธรรมชาติร่างกายย่อมมีความต้องการ (ตัณหา) โดยเฉพาะกามตัณหา นับเป็นปัญหาพื้นฐานโดยแบ่งเป็น ๒ คือ

๒.๑ ฝ่ายหญิง

๑) สภาพผิดปกติทางจิต หญิงโสเภณีที่เข้าใจว่าสังคมมีความต้องการทางเพศ ดังนั้น หญิงเหล่านี้จึงคิดว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็ควรสนองตอบความต้องการของสังคม และไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่น่าอับอายแต่ประการใด สาเหตุที่หญิงเป็นเช่นนี้เพราะมีความผิดปกติทางจิต คือ มีความโน้มเอียงที่จะเป็นโรคไซโคแพทติก (psychopathic) มีอารมณ์ผันแปรไม่แน่นอน และมีแรงผลักดันสูงมาก

๒) การวิปริตทางเพศ หญิงโสเภณีบางรายมีอวัยวะเพศไม่สมบูรณ์อันเกิดจากกรรมพันธุ์ หรือโรคบางชนิด ฮอร์โมนรุนแรงในขณะเยาว์วัย ทำให้รู้สึกผิดปกติในระบบเพศเป็นโรคทางเพศ หรือในบางกรณีรู้สึกเป็นปมด้อยในตัวเอง จึงต้องการจะแสดงออกทางเพศ จึงกระทำสำส่อนและเป็นโสเภณีในที่สุด

๓) เซวณปัญญาต่ำ หรือบางรายการก็เป็นประเภทจิตทรมาน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เป็นโสเภณี เพราะไม่สามารถตัดสินใจ หรือมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างการเป็นคนดีกับการเป็นโสเภณี

๔) การศึกษาต่ำ จากการสำรวจปรากฏว่า หญิงโสเภณีที่ไม่เคยได้รับการศึกษามีถึงร้อยละ ๓๖ ที่ได้รับการศึกษาชั้นประถมจึงมีจำนวนร้อยละ ๖๑ และระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนน้อยกว่ามาก การศึกษานี้บางรายก็เป็นเพราะเซวณปัญญาต่ำซึ่งเป็นอุปสรรคต่อ

การศึกษา และง่ายต่อการถูกหลอกให้หลงเชื่อเพราะรู้ไม่เท่าทัน เช่น ถูกหลอกลวงมา เพราะไปหลงเชื่อการชักชวนของพวกแมงดา หรือผู้มีอาชีพทางการหาหิงมาค้าประเวณี

๒.๒ ฝ่ายชาย

๑) ชายที่ชอบไปเที่ยวโสเภณี เช่น พวกชายโสด นักธุรกิจ ทหารต่างชาติ หรือชายที่ไม่มีครอบครัว แต่ต้องการหลายรสที่แปลกไปจากภรรยาของตน เป็นต้น เพราะเป็นที่ระบายความต้องการทางเพศ โดยมีเงินเป็นที่ยึดเหนี่ยว จึงเป็นเหตุให้การค้าประเวณีมีอยู่ และจากการวิจัยปรากฏว่าเป็นชายโสดถึงร้อยละ ๘๐

๒) ชายมีอาชีพเป็นที่ล่อลวงหิงมาเป็นโสเภณีด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้หิงหลงเชื่อโดยเฉพาะหิงจากชนบท

สรุป สาเหตุอันนำไปสู่ปัญหาโสเภณีส่วนใหญ่มาจากปัญหาเหล่านี้เป็นสำคัญ คือ

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในประเทศไทยภายใต้ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีของโลก ทำให้ภาคเกษตรกรรมถูกทอดทิ้ง สังคมชนบทไม่ได้รับความเอาใจใส่เท่าสังคมเมือง จนเกิดช่องว่างทางสังคม การศึกษา และโครงการพัฒนาของรัฐบาลได้ดึงดูดทั้งแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติจากพื้นที่รอบนอกเข้าสู่ส่วนกลางโดยทิ้งให้คนชนบทต้องตกอยู่ในความยากจน

๒. ความยากจน การถูกล่อลวง และมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป ตามลัทธิบริโภคนิยมและค่านิยมเรื่อง “ความกตัญญูทดแทน” ต่อผู้มีพระคุณที่ถูกบิดเบือนทำให้ต้องไปเป็นโสเภณี

๓. วิเคราะห์ทางด้านพุทธจริยศาสตร์ เกิดจากความโลภในระบบเศรษฐกิจ , ความโกรธ ต่อสภาวะปัญหาอุปสรรค , ความหลง ต่อบริโภคนิยมของการบริโภคนิยม รวมทั้งการไม่ให้ความสำคัญต่อศีลธรรม (ศีล ๕) และข้อคิดปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องของพระภิกษุเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง คนส่วนใหญ่จึงไม่เข้าใจหลักธรรมที่แท้ท้ายสุดก็ต้องพึ่งในเรื่องพิธีกรรมที่ถูกโยงไปว่า เป็นคติของพุทธใครทำย่อมจะสร้างความดีเชื่อโชคลาง

๓.๓ แนวทางการป้องกันและแก้ไข

การแก้ปัญหาโสเภณีมีทั้งนักวิชาการ นักการศาสนา ได้ให้วิธีการแก้ปัญหาในหลายมิติด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อหาจุดร่วมในการแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน เพราะปัญหาโสเภณีสร้างผลต่อสังคมรอบด้าน สังคมจึงต้องร่วมกันให้ข้อคิดทฤษฎีที่เหมาะสม แต่ที่สำคัญในการนำเสนอทฤษฎีต้องมองถึงผลกระทบต่อสาขาอื่นด้วย ดังจะได้นำทรรศนะของนักคิดต่าง ๆ มานำเสนอ เช่น

๑) ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๙ ซึ่งเคยศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องธุรกิจอาบอบนวด เปิดเผยผ่านรายการ “สภาท่าพระอาทิตย์” เอฟ.เอ็ม. ๙๗.๕ เมกะเฮิร์ตซ์ว่า การค้าประเวณี แม้จะเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายของไทย แต่ที่ลึกลับทำกันมากมาย คือผู้ประกอบการขอใบอนุญาตเปิดสถานบริการ แต่มักจะมีการแอบขายบริการทางเพศแฝงเข้าไปด้วย ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดว่า “ค้าประเวณี” เป็นสิ่งผิดกฎหมาย จะทำให้ภาระทั้งหมดตกอยู่ที่ผู้หญิง “เรื่องนี้เราควรมาอภิปรายกันได้แล้วว่าเราน่าจะคิดอย่างไรกับโสเภณีผู้ใหญ่ ดิฉันเคยพูดหลายครั้งแล้วว่า กรณีปากว่าตาขีบแบบนี้ มันไม่เป็นผลดีกับใครเลย และท้ายที่สุดภาระหนักมันตกกับผู้หญิง แล้วก็ภาระหนักก็ตกกับสังคมในแง่ที่ว่าเราก็มีปัญหาเหล่านี้ หรือว่ามีการทำผิดกฎหมายกันทุกรูปแบบ รวมทั้งการอาจจะมีการค้าเอาเด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๘” อย่างไรก็ตาม ศ.ดร.ผาสุก แนะนำว่า หากสามารถจัดการให้โสเภณีผู้ใหญ่ถูกกฎหมายได้ ก็จะสามารถรวมพลังกำลัง ทั้งด้านตำรวจและกำลังเงินมาปราบปรามเรื่องโสเภณีเด็กให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งขณะนี้ก็ลู่หน้าปะจุมุกไปทุกเรื่อง ทั้งโสเภณีเด็กและผู้ใหญ่ก็เลยอยู่ในลักษณะใต้ดิน “ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมาพิจารณาว่า ควรจะเปิดให้มีโสเภณีผู้ใหญ่ โดยถูกต้องตามกฎหมายและควบคุม เพราะถ้าห้ามไม่ให้มีเลย ก็จะลงใต้ดิน ก็จะยิ่งแยกว่านี้ใหญ่”

ส่วนในเรื่องการออกกฎหมายที่เห็นว่าจะติดปัญหาทางด้านศีลธรรมนั้น ศ.ดร. ผาสุก กล่าวว่า หากเราทำให้อยู่ในสภาพกำกวมอย่างนี้ ซึ่งขณะนี้หลาย ๆ ประเทศก็ออกมายอมรับความจริงกัน ถึงกระนั้นก็ตามเชื่อว่าก็ยังมีปัญหา แต่การที่ออกมายอมรับความจริง และเปิดให้เป็นธุรกิจอย่างหนึ่ง ก็ยังมีปัญหาอยู่ แต่ก็คือทางความสามารถจะดูแลได้ดีกว่า และฝ่ายผู้หญิงเองก็จะมีสวัสดิการที่ดีกว่าด้วย และเราก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา ปัญหาคอร์รัปชัน และส่วยที่พูดกันก็จะลดลงไป ถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะดึงผู้หญิงขายบริการขึ้นมาถูกกฎหมาย เพราะตราบไต่ที่ยังกำหนดให้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย การค้าประเวณีก็จะยังคงอยู่ในหลืบมุมของสังคมต่อไป อย่างไรก็ตาม ถ้าหากให้โสเภณีถูกกฎหมายจะสามารถกำหนดอายุผู้ที่เข้ามาค้าบริการได้ อีกทั้งยังสามารถกำหนดสถานที่ที่ประกอบการได้ เราควบคุมได้ทั้งโรคควบคุมได้ทั้งการหลอกลวง รวมทั้งความเป็นธรรมในการได้รับส่วนแบ่งของผู้หญิงด้วย “แต่ในปัจจุบันนี้เป็นเรื่องผิดกฎหมาย ทำให้ต้องแบ่งราคาค่าตัวกับตำรวจ ผู้ประกอบการ และท้ายที่สุดผู้หญิงนั่นเองที่ถูกกดขี่ จากฝ่ายผู้ที่เข้ามาดูแลคือฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและจากฝ่ายนายจ้าง และลูกค้าด้วย อย่างเช่นหลาย ๆ กรณี ที่ลูกค้าไม่ยอมใช้ถุงยางอนามัย อย่างนี้ผู้หญิงก็ทำอะไรไม่ได้ อาจจะถูกละเมิดด้วย และจะไปฟ้องร้องใครที่ไหน บางทีนายจ้างก็อาจจะ

^๙ ศ.ดร. ผาสุก พงษ์ไพจิตร , “ซึ่งถึงเวลา เปิดขายบริการทางเพศถูกกฎหมาย ลดปัญหาสังคม” ใน ผู้จัดการออนไลน์ <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?newsid=4651857582926> (15 กรกฎาคม 2546).

เออออห่อหมกไปด้วยว่าต้องเอาใจลูกค้าซิ อะไรอย่างนี้” ทั้งนี้ ถ้าหากให้โสเภณีถูกกฎหมาย ก็จะไม่เกิดการล่อลวงทั้งในต่างจังหวัด และขณะนี้ลูกลามออกไปแถวประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ไม่ว่าจะเป็น ยูนาน พม่า ฉาน ไทยใหญ่ แม้กระทั่งชาวม้งที่อยู่ไกลออกไป เพราะผู้หญิงในบ้านเราเริ่มมีการศึกษามากขึ้น

นอกจากนี้ ดร.ผาสุกยังเคยศึกษาถึงเรื่องภาษีเถื่อนของโสเภณี เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๘ โดยพบว่ามูลค่าเพิ่มที่เกิดจากรัฐกิจโสเภณี ประมาณ ๑ แสนล้านบาทต่อปี เป็นจำนวนมากทีเดียว คร่าวๆ นะคะ คือโดยทั่วไปเขาจะแบ่งชักประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ที่ต้องจ่ายให้ข้าราชการ “เราอาจจะคิดว่าจำนวนเหล่านี้ไม่น่าเชื่อ แต่ถ้าหากว่าสอบถามจากผู้รู้จำนวนมากคือในระดับ ๑๐ เปอร์เซ็นต์นี้ไม่เหลือบ่ากว่าแรง ยกตัวอย่างว่าถ้าคุณมีอาบอบนวด ๒๐๐ ห้อง ตีซะว่าโดยเฉลี่ยครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท และก็ผู้หญิงให้บริการวันละ ๓๕ ราย เราคิดประมาณคร่าวๆ ว่าสำหรับอาบอบนวด ๒๐๐ ห้อง ค่าบริการครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท วันละ ๓๕ ราย คุณออกมาแล้ว ปีหนึ่งได้กว่า 1,000 ล้านบาท หมายความว่าป็นรายได้รวม” “สมมติว่าแบ่งให้ผู้หญิงครึ่งหนึ่ง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ประมาณ ๑.๘ พันล้านบาท ให้ผู้หญิงครึ่งหนึ่งก็หักไป ๘๐๐ ล้านบาทต่อปี เจ้าของก็ยังได้ ๘๐๐ ล้าน ลองคิดที่ คุณชูวิทย์บอกว่า ๖ แห่ง จ่าย ๑๒ ล้าน ปีหนึ่งเท่าไร ๑๔๔ ล้าน ก็ยังไม่ถึง 10 เปอร์เซ็นต์ แต่ที่นี้เราไม่รู้ว่าคุณชูวิทย์ ๖ แห่ง ก็ห้องคงเกิน ๒๐๐ ห้อง” “เพราะฉะนั้นที่แกบอกว่า ๑๒ ล้านก็อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ฉะนั้นมันมีความเป็นไปได้ แต่มันน่าสนใจว่า ส่วนที่จ่ายให้ภาษีปีละ ๓๖ ล้าน ถ้าจ่ายภาษีน้อยกว่าส่วยส่วยปีละ ๑๔๔ ล้าน ภาษีปีละ ๓๖ ล้านลองคิดดูซิ ทำไมเป็นอย่างนั้น อันนี้ก็น่าสนใจว่ากรมสรรพสามิตจะสำรวจให้ชัดเจน เห็นบอกว่าคาดการณ์ว่าจะเก็บภาษีได้เท่าไร ปีละ ๘๐๐ ล้าน ได้จริงๆ ไม่ถึง ๑๐๐ ล้าน” อย่างไรก็ตาม อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ ได้แสดงความเห็นทั้งทำยว่า หากนำภาษีเถื่อนตามที่กล่าวมาข้างต้น มาแปรให้ถูกกฎหมาย โดยแค่่นำเรื่องมีอยู่มาจัดระบบ ก็สามารถดำเนินการได้ แต่นโยบายเหล่านี้เป็นนโยบายที่ต้องการให้ประชาชนออกความเห็นก่อนดำเนินการ

๒) สุพัฒนา สุภาพ ได้นำเสนอการป้องกันและการแก้ไขปัญหาโสเภณี^{๑๐}

๑. กำจัดสำนักค้าประเวณี และกลุ่มคนที่มีส่วนร่วม เช่น พวกแมงดา เป็นต้น โดยมีการลงโทษสำนักดังกล่าวอย่างจริงจัง

๒. เผยแพร่ปัญหาการค้าประเวณี เช่น การแพร่ของกามโรค ตลอดถึงปัญหาที่การทำร้าย ทารุณกรรมของหญิงที่ถูกล่อลวงมาค้าประเวณี เป็นต้น

^{๑๐} สุพัฒนา สุภาพ , ปัญหาสังคม , หน้า ๙๕.

๓. ยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคม ปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น จัดบริการทางด้านสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้น เช่น ด้านการฝึกอาชีพ หรือให้การช่วยเหลือแก่หญิงที่มีปัญหาและยากจน นอกจากนี้ควรส่งเสริมสุขภาพจิตและอนามัย ตลอดจนศีลธรรม

๔. จัดตั้งสถานแนะแนวปัญหาชีวิตและการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้ครอบครัวที่มีปัญหาได้รับการช่วยเหลือและอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น มีความรัก ความอบอุ่น และมั่นคง

๕. ลงโทษอย่างหนักแก่เจ้าหน้าที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ละเลยหรือส่งเสริมสำนักโสเภณีให้ดำเนินการโดยเปิดเผย

๓) การแก้ปัญหาแบบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ได้รังเกียจหญิงเหล่านี้ ข้าที่ม่าวขแล้วบรรลุลุทธิก็มี เช่น หญิงนครโสเภณีชื่อว่าปทุมวดี ในกรุงอุชเชนีแต่ภายหลังม่าวข และยังสามารถบรรลุลุทธิได้ชาตินั้น^{๑๑} หรือนางสิริมาที่เป็นน้องสาวของหมอชีวกโกมารภัจจ์เล็กเป็นโสเภณี เพราะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ภายหลังได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน แต่ปัญหาจริง ๆ แต่พระพุทธศาสนาบอกว่า อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพเศร้าหมอง สร้างความหม่นหมองให้กับจิตใจทั้งแก่ตัวเอง และผู้ที่มาใช้บริการ ทั้งยังทำให้เกิดจากการเสื่อมทรามทางสังคมโดยเฉพาะเรื่องศีล ซึ่งก็คือศีลข้อ ๓ ที่ห้ามการประพฤติดีกในกาม (กาเมสุมิฉฉาจาร) ซึ่งพระพุทธศาสนาได้วางหลักการในการแก้ปัญหาไว้ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การแก้ปัญหาในระดับของศีลธรรม หรือพื้นฐานเบื้องต้นจึงต้องให้ทุกคนระลึกถึงลักษณะที่ผิดศีลข้อ ๓ (กาเมสุมิฉฉาจาร) ทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย ดังนี้

ก) ฝ่ายชาย ยกเว้นภรรยาตน ห้ามล่วงละเมิดหญิง ๒๐ จำพวก คือ

หญิงที่มารดารักษา ๑ ที่บิดารักษา ๑ ที่ตั้งมารดาและบิดารักษา ๑ ที่พี่ชายน้องชายรักษา ๑ ที่ญาติรักษา ๑ ที่โคตรรักษา ๑ ที่ธรรมรักษา ๑ ที่มีการอารักขา ๑ ที่มีอาชญาครอบด้าน (อยู่ในกฎหมายเทียรบาล) ๑ ภรรยาที่ซื้อมาด้วยทรัพย์ (ภรรยาสินไถ่) ๑ ที่อยู่ด้วยกันเพราะความพอใจ ๑ ที่อยู่ด้วยกันเพราะโภคะ ๑ ที่อยู่ด้วยกันเพราะเครื่องนุ่งห่ม ๑ ที่ผู้ปกครองเต็มใจยกให้ ๑ ที่ชายยกเทริดลงจากศีรษะ ๑ ที่เป็นทั้งภรรยาเป็นทั้งทาส ๑ ที่เป็นทั้งภรรยาเป็นทั้งลูกจ้าง ๑ ที่เป็นเชลยศึก ๑ ที่อยู่ด้วยกันเพียงครู่เดียว ๑

ข) ฝ่ายหญิง ยกเว้นสามีของตน ผู้ชายทั้งหมดล่วงผิดทั้งสิ้น

การผิดกาเมสุมิฉฉาจารนั้น มีองค์ประกอบ ๔ อย่าง คือ เป็นบุคคลต้องห้าม ๑ จิตคิดจะเสพในบุคคลต้องห้ามนั้น ๑ การประกอบการเสพ ๑ การยังมรรคให้ดำเนินไปในมรรคหรือหยุดอยู่^{๑๒}

^{๑๑} อรรถกถา ขุททกนิกาย เถรีคาถา ภาค ๒ เล่ม ๔ , หน้า ๖๖-๖๘.

^{๑๒} มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่ม ๑ ภาค ๑ , หน้า ๕๔๘-๕๔๙.

หากสรุปแล้วผู้หญิงและชายทุกคนหากยังไม่ได้แต่งงานกัน แล้วล่วงละเมิดกันก็ผิด แต่งงานแล้วไปล่วงละเมิดหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตนก็ผิดอีกเช่นกัน ลักษณะของศีลข้อนี้จึงช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

(๒) การแก้ปัญหาด้วยหลักธรรม โดยลักษณะของธรรมในทางพระพุทธศาสนาจะมีส่วนในการเชื่อมโยงระหว่างคนกับคน และคนกับสภาพแวดล้อมอย่างไรบ้าง โดยช่วยสร้างกระบวนการทัศน์ในการมองสภาพสังคมในเรื่องของความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมให้เป็นระบบดังหลักในเรื่องทศ ๖ อปริหานิยธรรม (ธรรมที่ไม่ทำให้เสื่อม ๓) เป็นต้น

เมื่อสรุปแล้ว พระพุทธศาสนามีการแก้ปัญหาที่อาจกล่าวให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นดังนี้

ก. การแก้ไขภายนอก

๑) พระพุทธศาสนาต้องมีส่วนร่วมในสังคมให้มากขึ้น ต้องให้วัดเป็นศูนย์กลางของชีวิตในหมู่บ้าน พระต้องมีบทบาทเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน

๒) เปลี่ยนแปลงทัศนคติเสียใหม่ โดยเน้นที่การศึกษาภายในชุมชน เพราะการศึกษาที่แท้จริงจะเป็นปัจจัยอันสำคัญต่อวิถีคิดของมนุษย์ และต่อการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ในสังคม

๓) การเปลี่ยนพฤติกรรมโดยอาศัยพุทธจริยศาสตร์ เช่น ศีลห้าต้องเป็นแบบในการประพฤติปฏิบัติตน

ข. การแก้ไขภายใน

การเปลี่ยนแปลงภายในเป็นการประยุกต์เอาคุณธรรม เช่น การรู้จักควบคุมตัวเอง (สติ,สัมปชัญญะ) ความอดทน ความเมตตากรุณา เป็นต้น เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

๑) ต้องให้ทุกคนช่วยกันเปลี่ยนแปลงความคิดมุ่งจะทำประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น โดยยกย่องคุณธรรมของคนที่ช่วยเหลือสังคมให้แพร่หลายออกไป

๒) จัดตั้งองค์กรของประชาชนทุกระดับชั้น และมีความตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างมีเป้าหมาย

๓) มีการปฏิรูปการเมืองโดยเชื่อมโยงกับการทำงานแบบพุทธ ที่เน้นความโปร่งใส การบริการประชาชนอย่างจริงจัง เป็นกระบวนการปลูกจิตสำนึกต่อความเป็นธรรมในทุกระดับ

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ การค้าประเวณีคือปัญหาเกี่ยวกับอะไร มีสภาพปัญหาและสาเหตุจากอะไร
อธิบาย

๔.๒ พระพุทธศาสนามีแนวทางในการแก้ไขปัญหาค้าประเวณีอย่างไรบ้าง
อธิบายพร้อมให้เหตุผล

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สุพรรณิภา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. “ชี้ถึงเวลา เปิดขายบริการทางเพศถูกกฎหมาย ลดปัญหาสังคม”. ใน
ผู้จัดการออนไลน์ .

<http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?newsid=4651857582926> (15 กรกฎาคม 2546).

Alan H.Goldman. “Sexual Ethics”. A Companion to Applied Ethics. Edited by
R.G.Frey and Christopher Heath Wellman. Oxford: Blackwell
Publishing Ltd.,2003.

บทที่ ๙
การซื้อขายอวัยวะ

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาปัญหาการซื้อขายอวัยวะ
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหา
- ๑.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจปัญหาการซื้อขายอวัยวะ
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสาเหตุของปัญหา
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจแนวทางการแก้ปัญหา

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ปัญหาการซื้อขายอวัยวะ

การแลกเปลี่ยนหรือการซื้อขายสินค้าผ่านเงินทองถือเป็นเรื่องธรรมดาที่สุดของกิจกรรมมนุษย์ แต่เมื่อตลาดการซื้อขายเปลี่ยนแปลงมาสู่การซื้อขายชิ้นส่วนร่างกายและพัฒนาบริหารขึ้นโดยไม่ได้มีการขัดขวางมากนัก เพราะส่วนใหญ่ชิ้นส่วนมาจากผู้เสียชีวิตแล้วบริจาคไว้ มีทั้งผู้อนุญาตและผู้ประณาม ผู้ประณามมองว่าทุกคนต่างรู้สึกรู้ว่าการจ่ายเพื่อซื้ออวัยวะเป็นความผิด จนกระทั่งมีข่าวในประเทศตะวันตกว่ามีการซื้อขายไตโดยผู้บริจาคที่มีชีวิตและผลกระทบนั้นทำให้เกิดมติเอกฉันท์เรื่องการขายอวัยวะว่าเป็นเรื่องผิดศีลธรรม แพทย์ยังรู้สึกประหลาดใจกับจำนวนผู้ต้องการอวัยวะแม้จะได้มาอย่างผิดกฎหมายก็ตาม^๑

ปัญหาการซื้อขายอวัยวะเป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกที ทั้งนี้อาจเป็นด้วยปัญหาสภาพสังคม เศรษฐกิจ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป สร้างอิทธิพลกดดันต่อบุคคลในสังคม รวมทั้งทัศนคติในทางศาสนาที่อาจนำไปสู่ปัญหาดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน ซึ่งจะได้อภิปรายต่อไป ในเบื้องต้นนี้จะกล่าวถึงความหมายและกรณีศึกษาที่เป็นข่าวและบทความที่บ่งถึงสภาพปัญหาในปัจจุบัน ดังนี้

๓.๑.๑ ศัพท์และความหมายความหมาย

อวัยวะ คือ ชิ้นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ในที่นี้หมายถึงร่างกายมนุษย์ ทางพระพุทธศาสนาเรียกอวัยวะเหล่านี้ว่า อากาโร ๓๒ (ทนต์ตังสการ) โดยแบ่งตามลักษณะของธาตุ ๔ แต่ส่วนใหญ่อวัยวะเหล่านี้อยู่ในธาตุดิน (ปฐวีธาตุ) เช่น ผม เล็บ ม้าม ตับ ไต ปอด เป็นต้น และธาตุน้ำ (อาโปธาตุ) เช่น เลือด เป็นต้น

การซื้อขาย คือ การแลกเปลี่ยนสิ่งของกับเงิน เป็นการพัฒนาขึ้นมาจากการที่คนยอมรับการแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในเบื้องต้นนั้นไม่ได้มีการกล่าวถึงว่าทุกอย่างสามารถซื้อขายได้ ซึ่งข้อเสนอทั้งหมดนั้นเป็นไปตามกฎหมายและรูปแบบของสังคมยอมรับได้ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับว่าคนจะเสนอสินค้าอะไรที่เป็นของตัวเอง และมีการเสนอขายที่ถูกต้องกันทั้งสองฝ่าย^๒

^๑ Janet Radcliffe Richards, "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services", *The Blackwell Guide to Medical Ethics*, Edited by Rosamond Rhodes, Leslie P. Francis, and Anita Silvers, (Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 2007), pp. 254-255.

^๒ Janet Radcliffe Richards, "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services". p. 255.

๓.๑.๒ ประเด็นเรื่องการซื้อขายอวัยวะ

ประเด็นการซื้อขายชิ้นส่วนอวัยวะนั้นมีความซับซ้อนอย่างมากในการโต้แย้ง เพราะไม่ชัดเจนในเรื่องการแบ่งระหว่างสินค้าคือร่างกายและบริการคือการใส่ชิ้นส่วนนั้นเข้าไปในร่างกายซึ่งทำเองไม่ได้ต้องใช้บริการแพทย์ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการซื้อขายอวัยวะจะต้องรวมถึงการใส่เข้าไปในร่างกายเราด้วย จึงทำให้เกิดความเห็นที่ต่างออกไประหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม เพราะในกรณีที่มีการใช้เทคโนโลยีเปลี่ยนถ่ายอวัยวะ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการเตรียมการในเรื่องนี้มาไม่มากนักน้อย แต่ประเทศอังกฤษไม่ได้สนใจเรื่องนี้แต่กลับอนุญาตให้เป็นเรื่องการตัดสินใจส่วนบุคคล ขณะที่ประเทศยุโรปไม่ได้สนใจเรื่องค่าใช้จ่ายหรือการปลูกถ่ายอวัยวะอย่างชัดเจน ค่าใช้จ่ายในการรับบริจาคอวัยวะนั้นถูกจัดการโดยสมาคมการปลูกถ่ายอวัยวะ (The Transplantation Society) ซึ่งเป็นองค์กรที่แพทย์ให้ความเห็นชอบทางด้านการปลูกถ่าย แต่ในปัจจุบันมีหลายประเทศถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย มีเพียงหนึ่งหรือสองประเทศเท่านั้นที่อนุญาตอย่างเปิดเผย ที่เหลืออนุญาตภายใต้ข้อบังคับที่เข้มงวด เพราะว่าสิ่งค่าและบริหารร่างกายมนุษย์นี้เป็นเรื่องคลุมเครือ และมีจุดประสงค์ที่การใช้จ่ายเพื่อซื้อขายเป็นหลัก^๓ โดยในที่นี้จะนำกรณีกรณีศึกษาเป็นข้อพิจารณาในเบื้องต้นดังนี้

ก. หมอผ่าตัดซื้อขายไต^๔ ศาลยกฟ้องคดีซื้อ-ขายไต รพ.วชิรปราการ คำพิพากษา ระบุ น.พ.สิโรจน์ กาญจนปัญญพล อดีต ผอ.รพ. กับนายแพทย์ ๓ คน ไม่ผิดฐานฆ่าผู้ป่วย เพื่อรับบริจาคไต ซึ่งผู้ป่วยแกนสมองตายตามหลักเกณฑ์วินิจฉัยแพทย์สภาก่อนผ่าตัดเอาอวัยวะ โดยจำเลยได้รับข้อกล่าวหาคือความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อน และร่วมกันปลอมและใช้เอกสารปลอมหนังสืออุทิศให้อวัยวะไตและตับของน.ส.ลัดดา ดีโยธา และนางนาง นงค์พรมมา ผู้ตาย ไปปลูกถ่ายให้บุคคลอื่น ตามฟ้องโจทก์ เมื่อวันที่ ๒๕ เม.ย. ๒๕๔๕ ซึ่งสรุปว่า วันที่ ๒๔ - ๒๖ ก.พ. ๔๐ เวลากลางวันและกลางคืนต่อเนื่องกัน จำเลยที่ ๑-๓ ได้บังอาจร่วมกันปลอมเอกสารหนังสืออุทิศให้อวัยวะของรพ.วชิรปราการ แล้วนำไปให้แก่ นายเจริญ ดีโยธา บิดา ของ น.ส.ลัดดา ดีโยธา ผู้ป่วย และ นายสมเกียรติ ต้นชนะชัย ซึ่งเป็นญาติผู้ป่วย ลงลายมือชื่อไว้โดยไม่แจ้ง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการจัดทำเอกสาร ก่อนนำเอาเอกสารดังกล่าวไปใช้อ้างต่อ น.ส.สุนันท์ สุธนธัญญากร วิสัญญีแพทย์ ในวันที่ ๒๖ ก.พ. ๔๐ โดยจำเลยที่ ๑ และ ๔ มีเจตนาฆ่าได้ผ่าตัดเอาไตทั้ง ๒ ข้างของ น.ส.ลัดดา ดีโยธา ออกจากร่างกาย เพื่อไปปลูกถ่ายให้แก่บุคคลผู้มีชื่อชื่อเป็นเหตุให้น.ส.ลัดดาถึงแก่ความตาย จากนั้นวันที่

^๓ Janet Radcliffe Richards, "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services", p.255.

^๔ คม ชัด ลึก วันอังคารที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 , พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.komchadluek.net/news/2005/02-22/p1--55505.html> (๓๐ กันยายน ๒๕๔๘).

๑๖ พ.ย.๒๕๔๐ เวลากลางวัน ถึง ๑๘ พ.ย. ๒๕๔๐ จำเลยที่ ๑-๓ ได้ร่วมกันปลอมเอกสาร หนังสืออุทิศให้อวัยวะของรพ.วชิรปราการ เพื่อนำไปให้นายทรัพย์ นงค์พรมมา สามีของ นาง นงค์พรมมา ผู้ป่วย ลงลายมือชื่อรับทราบ

ข้อพิจารณาเรื่องการขายไตเป็นข้อสันนิษฐานที่มีน้ำหนักที่สุด เพราะผู้ซื้อพยายาม จะหลีกเลี่ยงความตายและพยายามจะหาวิธีที่จะทำให้มีชีวิตอีกครั้งโดยไม่ต้องล้างไต ผสมกับ ความต้องการอยากขายของกลุ่มคนที่มีความยากจน แม้คนเหล่านี้อาจไม่ใช่คนตะวันตกหรือคน มีเงินที่มีโอกาสจะขายไตน้อยมากจึงเสนอระเบียบห้ามขายไตเพื่อป้องกันคนยากจน แต่คนที่ ยากจนนั้นเขาพยายามเลือกวิธีการมีชีวิตรอดและบรรเทาความยากจนจึงกลายเป็นสาเหตุที่ นำไปสู่การขายไต ซึ่งข้อพิจารณาจึงนำไปสู่การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของปัจเจก บุคคล เช่นเดียวกับการรักษาทางการแพทย์ที่เต็มไปด้วยสารพิษจากยาและความเจ็บปวด แต่ แพทย์ก็ทำเรื่องเหล่านี้เพราะคนไข้ยอมรับให้ได้ การขายไตก็อาจไม่ต่างกันเพราะเป็นเรื่อง ผลประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับร่วมกันได้ แต่เราจะยอมให้เรื่องนี้เป็น การตัดสินใจแค่เพียง ยอมรับของทั้งสองไม่ได้ เพราะหากมีการยินยอมให้คนสามารถแลกเปลี่ยนเงินกับร่างกาย ตนเองได้ ก็จะมีการซื้อขายอวัยวะด้วยการยินยอมของทั้งสองฝ่ายอย่างเปิดเผย และเมื่อมีการ ยินยอมอันถือเป็นเรื่องสำคัญในการแลกเปลี่ยน ก็จำเป็นที่จะต้องหาวิธีที่แตกต่างจากนี้ในการ พิจารณาโดยเริ่มต้นที่การพิจารณาว่า การซื้อขายอวัยวะเป็นความผิด^๕

ข. ซื้อ-ขายและบริจาคอวัยวะเมื่อเสียชีวิต^๖ ในบทความดังกล่าวได้กล่าวถึง ทศนคติของคนไทยจำนวนไม่น้อยไม่บริจาคอวัยวะเพราะความเชื่อที่ว่า ถ้าให้ไปแล้วจะทำให้ เกิดใหม่ในชาติหน้าจะไม่มีสิ่งที่บริจาค เช่น บริจาคดวงตา เกิดใหม่ชาติหน้าตาจะบอด ใน ต่างประเทศอย่างบราซิลมีกฎหมายระบุว่า คนที่เสียชีวิตทุกคนถือเป็นผู้นิยามบริจาคอวัยวะ โดยอัตโนมัติ ยกเว้นได้แสดงเจตจำนงเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ไว้ในเอกสารว่าไม่ได้เป็นผู้บริจาค อวัยวะ จุดประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ก็เพื่อให้มีอวัยวะบริจาคเพียงพอกับความต้องการ จะได้ ไม่ต้องลักลอบซื้อขายกันอย่างผิดกฎหมาย

ประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่เห็นด้วยกับกฎหมายฉบับนี้ ด้วยเหตุที่เกือบทุก ประเทศทั่วโลกไม่มีกฎหมายบริจาคอวัยวะแบบบราซิล เราจึงได้ยินข่าวขายอวัยวะจากทั้งคน เป็นและคนตาย อวัยวะยอดฮิตคือไต ประเทศที่มีข่าวค้าอวัยวะมนุษย์มากที่สุดคือจีนและ อินเดีย อวัยวะของนักโทษประหารในจีนเป็นสินค้าที่นิยมมากสำหรับชาวฮ่องกง, ไต้หวัน และ

^๕ Janet Radcliffe Richards, "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services", p.255-256.

^๖ พิษณุ นิลกลัด, "ซื้อ-ขายและบริจาคอวัยวะเมื่อเสียชีวิต", ใน มติชนรายสัปดาห์ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ปีที่ 23 ฉบับที่ 1196 , หน้า ๘๖.

สิงคโปร์ บางประเทศ อวัยวะของนักโทษประหารบางคนถูกผ่าออกไปก่อนวันประหารโดยที่ไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ที่อินเดีย "ผู้บริจาคอวัยวะ" ส่วนใหญ่มักจะเป็นคนยากจนที่ยอมเอาไตตัวเองแลกกับเงิน โดยผู้ซื้อส่วนใหญ่ มักจะเป็นผู้มีอันจะกินจากประเทศแถบอาหรับ คนจนที่อินเดียจำนวนไม่น้อยยอมขายไตเพื่อเอาเงินไปใช้หนี้ เอาไปใช้รักษาโรค หรือแม้กระทั่งเอาไปเป็นสินสอดให้ฝ่ายชายเมื่อลูกสาวจะแต่งงาน แม้รัฐบาลอินเดียจะออกกฎหมายระบุว่า การค้าขายอวัยวะมนุษย์เป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่ยังคงมีการลักลอบทำกันอยู่

บทสรุปต่อข่าวและบทความต่อปัญหาการซื้อขายอวัยวะนั้น ขึ้นอยู่กับคนที่บริจาค และแพทย์ผู้รับบริจาค เพราะหากไม่มีข้อตกลงกันที่จริงจังกฎหมาย ย่อมยากที่จะวินิจฉัยปัญหานั้นๆ หรือหากมีกฎหมายที่ชัดเจนแต่หากเจ้าหน้าที่บกพร่องต่อหน้าที่ ปัญหาดังกล่าวย่อมไม่ได้รับการแก้ไข ช้ำยังอาจขยายวงกว้างออกไปอย่างไม่สิ้นสุด

๓.๒ สาเหตุของปัญหา

ปัญหาการซื้อขายอวัยวะอาจเป็นข่าวเจ๊บบ ๆ หากเพราะบางส่วนเกิดจากการเต็มใจบริจาค หรืออาจเพราะมีผลกระทบต่อบ้านต่าง ๆ แต่หากมีการนำเสนอเรื่องนี้มักเป็นที่สนใจเสมอ ดังที่มีบทความนำเสนอสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาดังกล่าว คือ

“สมัยก่อนผู้ซื้อกับผู้ขายอวัยวะมักจะแจ้งกับโรงพยาบาลที่รับเปลี่ยนถ่ายอวัยวะว่า ทั้งคู่เป็นญาติกัน ซึ่งแพทย์ที่นั่นบางคนก็ต้องแกล้งเอาหูไปนาเอาตาไปไร่ทั้งที่รู้อยู่เต็มอกว่าทั้งสองคนไม่ใช่ญาติกัน เพราะผู้บริจาคอวัยวะมักจะมาในสภาพทรุดโทรม ในขณะที่ผู้รับบริจาคก็จะดูมีฐานะ ดุยงใจก็ไม่ใช่ญาติกัน เจตนาธรรมของกฎหมายนั้นดี แต่ในทางปฏิบัติได้ก่อเกิดการหวาดระแวงว่าหากมีแพทย์ไร้จรรยาบรรณแอบรับเงินใต้โต๊ะจากผู้ที่ต้องการอวัยวะ แล้ววินิจฉัยว่าคนไข้คนนั้นคนนี้เสียชีวิตเพื่อจะนำอวัยวะมาเปลี่ยนถ่าย ทั้งๆ ที่คนไข้ยังมีชีวิตอยู่ หรือบางทีเกิดอุบัติเหตุและมีหน่วยกู้ภัยมารับตัว แต่ไม่ได้ช่วยปฐมพยาบาลให้รอดชีวิต รับผู้ประสบอุบัติเหตุมาไว้ในรพพยาบาลเฉยๆ แล้วปล่อยให้ขาดใจตายไปเอง เพราะหน่วยกู้ภัยรับเงินมาจากผู้ที่ต้องการอวัยวะ”^๗

ฉะนั้น หากพิจารณาถึงสาเหตุอย่างกว้างอาจกำหนดได้ดังนี้

๑) สาเหตุจากภายนอก สาเหตุของการซื้อเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษา และเพื่อธุรกิจ ส่วนสาเหตุของผู้ขายมักเกิดจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องการเงินไปใช้ดำรงชีพ

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

๒) สาเหตุจากภายใน ทั้งของผู้ซื้อเกิดจากกิเลสคือความโลภในการอยากได้ทรัพย์สินหรือจุดประสงค์อื่นที่ไม่เป็นไปโดยชอบอันนำไปสู่ความสูญเสียสมบัติของผู้อื่น

๓.๓ แนวทางการแก้ปัญหา

๓.๓.๑ แนวทางแก้ไขทางสังคม

การซื้อขายอวัยวะยังคงเป็นปัญหาที่สร้างข้อถกเถียงกับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนี้เนื่องมาจากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับศีลธรรม กฎหมาย หน้าที่ ของแต่ละบุคคลที่ต้องนำมาเกี่ยวพันกันเพื่อหาข้อยุติทางด้านการปฏิบัติ เพื่อความเข้าใจชัดเจนจึงขอนำมาเป็นข้อถกเถียงโดยเกี่ยวพันกับบุคคล ๓ พวก คือ

ก. ผู้ป่วย สำหรับผู้ป่วยนั้นการพิจารณาในส่วนของปัญหา จำต้องเข้าใจในกฎเกณฑ์หลายส่วนประกอบกัน อย่างเช่น กรณีผู้ป่วยยอมบริจาค กับผู้ป่วยไม่ได้บริจาค ปัญหาไม่ได้เกิดจากผู้ป่วยที่บริจาค แต่หากเกิดจากผู้ป่วยที่ไม่ได้บริจาค การเข้าใจสิทธิผู้ป่วยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยหลักการดังกล่าว แพทยสภา สภาการพยาบาล สมาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ จึงได้ร่วมกันออกประกาศรับรองสิทธิของผู้ป่วยไว้ เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพกับผู้ป่วย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอันดีและเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน ดังต่อไปนี้^๔

๑) ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒) ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับบริการจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เนื่องจากความแตกต่างด้านฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม ลัทธิการเมือง เพศ อายุ และ ลักษณะของความเจ็บป่วย

๓) ผู้ป่วยที่ขอรับบริการด้านสุขภาพมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอ และเข้าใจชัดเจน จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเลือกตัดสินใจในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพปฏิบัติต่อตน เว้นแต่เป็นการช่วยเหลือรีบด่วนหรือ จำเป็น

๔) ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายถึงชีวิต มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นแก่กรณี โดยไม่คำนึงว่าผู้ป่วยจะร้องขอความช่วยเหลือหรือไม่

^๔ แพ ทย ส ภา , สิ ทธิ ผู้ ป ่วย , พื ม พ์ เผ ย แ พ ร ่ ใน http://www.tmc.or.th/tmc_comment/private_patient.php. (๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘).

๕) ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพที่เป็น ผู้ให้บริการแก่ตน

๖) ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะขอความเห็นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพอื่น ที่มีได้เป็นผู้ให้บริการแก่ตน และมีสิทธิในการขอเปลี่ยนผู้ให้บริการ และสถานบริการได้

๗) ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง จากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยเคร่งครัด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน

๘) ในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือถอนตัวจากการเป็นผู้ถูกทดลองในการทำวิจัยของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ

๙) ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเฉพาะของตนที่ปรากฏในเวชระเบียนเมื่อร้องขอ ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่น

๑๐) บิดา มารดา หรือผู้แทนโดยชอบธรรม อาจใช้สิทธิแทนผู้ป่วยที่เป็นเด็กอายุยังไม่เกิน สิบแปดปีบริบูรณ์ ผู้บกพร่องทางกายหรือจิต ซึ่งไม่สามารถใช้สิทธิด้วยตนเองได้ หากพิจารณาในมุมนี้ ผู้ป่วยที่ไม่อาจตัดสินใจได้ การบริจาคนั้นขึ้นอยู่กับบิดา มารดา หรือผู้แทน เพราะเป็นผู้มีสิทธิในตัวผู้ป่วยนั้น

ข. แพทย์ เป็นบุคคลที่สำคัญ เพราะเป็นผู้วินิจฉัยผู้ป่วยว่าอยู่ในระดับใดสามารถรับรู้หรือไม่? หากไม่รับรู้ย่อมเป็นสิทธิของผู้อื่น เช่น ญาติ เป็นต้น ในการตัดสินใจ แต่หากแพทย์ไม่ยึดหลักในการปฏิบัติหน้าที่อย่างหลักการด้านวิชาชีพ ปัญหาย่อมเกิดตามมา ทั้งปัญหาด้านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙^๙ รวมทั้งปัญหาด้านศีลธรรม เพราะแพทย์นับเป็นวิชาชีพที่มีกฎเพิ่มเติมไม่เหมือนอาชีพทั่วไป โดยความต่างจากอาชีพอื่น ๆ อย่างน้อย ๓ กรณี คือ^{๑๐}

๑) วิชาชีพโดยทั่วไปต้องมีการศึกษาและฝึกอบรมขั้นสูง (learning) เป็นการศึกษาอบรมทางความคิดยิ่งกว่าทางร่างกายโดยต้องได้รับหนังสือ อนุญาตให้ประกอบวิชาชีพได้

๒) วิชาชีพต้องทำด้วยเจตนารมณ์รับใช้ประชาชน (spirit of public service) เพราะฉะนั้นผลประโยชน์ที่จะได้รับส่วนตัวย่อมมีความสำคัญรองลงไปเป็นเพียงผลพลอยได้ (by product)

---

^๙ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙, พิมพ์เผยแพร่ใน , <http://www.tmc.or.th/download/coverlaw2539.pdf> (๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘).

^{๑๐} จิตติ ดิงศภัทย์ , ศ., **หลักวิชาชีพทางกฎหมาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , พ.ศ. ๒๕๒๙), หน้า ๒๑-๓๐.

๓) วิชาชีพจะต้องมีกฎของการประกอบวิชาชีพโดยเฉพาะและต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่สังคมหากมีการประพฤติผิดกฎข้อบังคับจะต้องมีการลงโทษทางวินัยหรือจรรยาบรรณกันอย่างเข้มงวด นอกจากนี้ยังอาจถูกดำเนินคดีอาญาอีกทางหนึ่งด้วย อาทิ วิชาชีพแพทย์ ทนายความ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ

ฉะนั้น แพทย์จำต้องยึดหลักทางด้านสิทธิของผู้ป่วยตามกฎหมาย และกฎของวิชาชีพตนเอง เพราะการรับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่นเป็นประเด็นสำคัญ ทั้งในกฎหมาย และหลักวิชาชีพ เมื่อใครก็ตามประกอบอาชีพแพทย์หรือสาขาใดที่ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่น ก็จำเป็นต้องยอมรับกฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่มีข้อยกเว้น เมื่อพิจารณาในส่วนของผู้ป่วยจึงไม่มีสิทธิในการตัดสินใจในชีวิตผู้ป่วยว่าจะอยู่หรือตาย? หรือในอวัยวะของผู้ป่วย

ค. ผู้ขาย ผู้ขายถูกพิจารณาว่าเป็นคนยากจน เพราะคนยากจนจะเกี่ยวข้องกับการขายอวัยวะเพื่อเงิน สังคมจึงไม่ควรจะเชื่อมต่อกันระหว่างแนวคิดที่ว่า “คนจนต้องรวยขึ้น” และแนวคิดที่ว่า “การซื้อขายอวัยวะเป็นของการซื้อขายด้วยเงิน” เพราะทุกคนควรจะเข้าใจได้เองว่าไม่มีใครต้องการขายไตเพื่อให้เราตนเองจนน้อยลง จึงควรสร้างมุมมองที่จะทำให้คนเกิดแนวคิดที่ก้าวข้ามการมองว่า อวัยวะหรือร่างกายตนเองเป็นเรื่องซื้อขายได้ เช่นเดียวกับการค้าประเวณีที่ต้องพิจารณาว่าเป็นเรื่องความผิด โดยวิธีการคือ

๑) กลุ่มนักคิดแบบผู้ขายเป็นใหญ่หรือบิดาธิปไตย (paternalism) วางพื้นฐานในสังคมเรื่องผลประโยชน์ที่ว่าคนจนควรถูกปกป้องจากการขายชิ้นส่วนอวัยวะของตนเพื่อช่วยไม่ให้เขาต้องเศร้ามากขึ้นกับชีวิตที่เหลือ แนวคิดนี้กลับกลายไปกระตุ้นให้เกิดการซื้อขายไตเพิ่มมากขึ้น สังคมจึงจำเป็นต้องหันมาพิจารณาถึงแนวทางที่จะสร้างแนวทางใหม่ในการพิจารณาเรื่องนี้

๒) กลุ่มที่เห็นว่าควรอนุญาตให้มีการซื้อขายอย่างเสรีเพื่อจะได้กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยแก่ผู้ขายได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ก็เป็นน่าห่วงวิตกว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้เกิดการเอาเปรียบกันและกลายเป็นการทำให้เกิดการละเมิดกันมากยิ่งขึ้น

๓) กลุ่มที่มองว่าเป็นเรื่องของผู้ซื้อและผู้ขายที่จะยอมเสี่ยงร่วมกัน เพราะความเสี่ยงในการผ่าตัดอวัยวะที่ได้จากการขายนั้นอาจจะเสี่ยงถึงชีวิต เช่นเดียวกับคนขายที่จะต้องเสี่ยงต่อค่าตอบแทนที่สูง เพราะเขาต้องการความช่วยเหลือจึงเป็นเหตุผลที่เหมาะสมที่จะมองว่าคนยากมีความจำเป็นที่เสี่ยงแต่เป็นการเสี่ยงอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต^{๑๑}

๒ วิธีแรกเป็นการพิจารณาบนฐานคิดของสังคมที่พยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการหันมาให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันหรืออนุญาต อย่างไรก็ตามวิธีที่ ๓ ดูจะเป็นไป

^{๑๑} Janet Radcliffe Richards, "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services", 258-259.

ได้ในแง่ของความคิดของปัจเจกหรือในแง่ของผู้ขายเท่านั้น แต่ก็อาจไม่ได้แก้ปัญหาตามที่ ๒ กลุ่มแรกกังวลเช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่อาจจะต้องหาวิธีการที่จะช่วยทำให้เกิดจิตสำนึกอื่นในการใช้ชีวิต เช่นเดียวกับหลักการในศาสนาที่สะท้อนให้เห็นว่า ร่างกายหรือการเกิดเป็นมนุษย์เป็นของยาก แต่การเสียสละอวัยวะบางส่วนที่ไม่ผูกโยงด้วยความหมายด้วยการแลกเปลี่ยนเงินทองจึงทำได้ เช่นเดียวกับการเสียสละโลหิตเพื่อเป็นการกุศลนั่นเอง ข้อพิจารณานี้จึงเป็นเรื่องที่ปัจเจกบุคคลทำโดยปราศจากการซื้อขายและรัฐก็ควรให้การสนับสนุนเพื่อจะได้ให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตมากยิ่งขึ้น

๓.๓.๒ แนวคิดของพุทธจริยศาสตร์

หากพิจารณาในด้านพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายอวัยวะ จำต้องพิจารณาในด้านความหมายของสิทธิของชีวิต , ลักษณะการตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหา ดังนี้

๑) การพิจารณาสิทธิของชีวิต สิทธิของชีวิตหรืออวัยวะในทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญใหญ่แก่บุคคลนั้น ๆ แลเมื่อพิจารณาคุณค่าเกี่ยวกับชีวิตแล้วมี ๒ ลักษณะ คือ

(ก) สมมติสัจจะ (คุณค่าเทียม) คุณค่าที่โลกสมมติขึ้น คือ ยศ ตำแหน่ง หน้าที่

(ข) ประมัตตสัจจะ (คุณค่าแท้) คุณค่าที่เป็นไปตามจริง คือ ความเป็นมนุษย์

และเมื่อพิจารณาผ่านองค์ประกอบที่ชีวิตมีหรือสร้างขึ้น และสามารถพัฒนาไปได้ เรียกว่า “สมบัติ” มี ๒ ลักษณะคือ

(๑) สมบัติภายนอก มี ๒ ลักษณะ คือ

(ก) สมบัตินอกกาย เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง บ้าน รถ เป็นต้น

(ข) สมบัติภายในกาย เช่น แขน ขา ตา หู ลิ้น หัวใจ ปอด ตับ เป็นต้น

(๒) สมบัติภายใน อันได้แก่ จิตใจ วิญญาณ และคุณธรรมความดีต่าง ๆ

สมบัตินอกกายมีความสำคัญน้อยที่สุดรองลงมาสมบัติภายในกาย ส่วนสมบัติภายในมีความสำคัญมากที่สุด ดังข้อความในวิสุทธิมรรคที่ว่า "นรชนพึงสละทรัพย์ เพราะเหตุแห่งอวัยวะอันประเสริฐกว่า เมื่อจะรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะเสีย เมื่อระลึกถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ทั้งชีวิตเสียทั้งหมด"^{๑๒} ฉะนั้น ในที่นี้จะขอวิเคราะห์ใน ๒ กรณีคือ

- สิทธิการครอบครอง เมื่อวิเคราะห์สมบัติทั้งหมดเหล่านี้จะมีค่าขณะที่มีชีวิตเท่านั้น หากตายไปย่อมสูญเสียความเป็นเจ้าของไป มีแต่กรรมและผลกรรมเท่านั้นที่จะติดตามตัวไปได้ แต่สิทธิย่อมตกทอดเป็นของญาติในฐานะที่เป็นมรดก แต่หากพิจารณาเมื่อยังมีชีวิตอยู่ สมบัติทั้งหมดทั้งภายในภายนอกย่อมเป็นสิทธิของบุคคลนั้นจะตัดสินใจ

^{๑๒} วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๑ ตอน ๑ , หน้า ๙๖.

- สิทธิในการตัดสินใจ การตัดสินใจที่จะยอมเสียสละอวัยวะรวมทั้งชีวิตนั้นต้องเป็นไปในทางพัฒนาตนเอง กรณีการยอมเสียสละชีวิตเพื่อปฏิบัติธรรมอย่าง พระเถระผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ถูกงูฉกเข้า แต่ท่านคิดว่า วันนี้เราจักไม่ทำอันตรายการฟังธรรม จึงจับงูใส่ไว้ในถุงฟังธรรมเฉยอยู่^{๑๓} แต่หากการบริจาคนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อส่งเสริมคุณธรรมภายในตนเองเป็นหลัก การบริจาคนั้นไม่ควรเพราะไม่ต่างจากการทำร้ายตนเอง ที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ว่า “แม้เมื่อภิกษุตัดอวัยวะอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง มีหูจมูกและนิ้วเป็นต้นก็ตาม ยังทุกข์เช่นนั้นให้เกิดขึ้นก็ตามเป็นทุกกฏ แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ก่อกโหลิตหรือตัดอวัยวะเพราะถูกงูหรือร่านกัดเป็นต้นก็ตาม เพราะปัจจัยคืออกพาธอย่างอื่นก็ตาม”^{๑๔}

๒) ลักษณะทางด้านการซื้อขาย ในพุทธปรัชญามีหลักการที่พิจารณาการปฏิบัติว่าถูกผิดอยู่หลายวิธี แต่ในที่นี้จะขอนำเอาหลักศีล ๕ เป็นสำคัญ ซึ่งการซื้อขายอวัยวะนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับศีล ๒ ข้อ คือ ศีลข้อ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ และข้อ ๒ ห้ามลักทรัพย์ หากการซื้อขายเป็นไปโดยไม่ผิดศีลทั้ง ๒ ข้อ การซื้อขายนั้นย่อมไม่ผิด เพื่อประกอบการพิจารณาจะขอนำเอาหลักการพิจารณาศีลข้อ ๒ มีดังนี้^{๑๕}

- ประปรคคหิต์ เป็นของที่เจ้าของหวงแหน
  - ประปรคคหิตสญญิตา รู้อยู่ว่า เป็นของที่เจ้าของหวงแหน
  - เถยยจิตต์ มีจิตคิดลัก
  - อุปกุกโม มีความพยายามที่จะลัก
  - เตน ทรณ ลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น
- ส่วนวิธีการลักนั้นมีการจำแนกไว้หลากหลาย ดังนี้
- เถยยาวหาร ลักโดยการขโมย เจาะจงจะเอาเป็นของตัวเอง
  - ปสัยหาหาร ลักโดยข่มขู่ด้วยกำลังเมื่อเขาไม่ให้
  - ปฏิจฉันนาหาร ลักซ่อนไว้โดยไม่ให้เขาเห็น
  - ปริกปาวหาร ลักโดยกำหนดของ ต้องการเฉพาะที่ต้องการ
  - กุสาวหาร ลักโดยสับสาก เป็นการโกงเพื่อให้ได้มา

วิธีการซื้อขายใดเป็นไปในลักษณะของการลักดังที่กล่าวมา ย่อมนับเป็นความผิดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอ้างเหตุผลใด แต่หากการลักนั้นไม่ได้เป็นไปในลักษณะดังกล่าว เพราะผู้เสียหายเต็มใจจะบริจาคหรือซื้อขายเพื่อทรัพย์ จำต้องอาศัยการตัดสินใจด้วยวิธีการข้อแรกต่อไป

^{๑๓} มังคลัตถทีปนีแปล ภาค ๒ เล่ม ๔ , หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

^{๑๔} จตุตถสมันตปาสาทิกอรรถกถาพระวินัย จุลวรรควรรณา , หน้า ๔๙๗.

^{๑๕} พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่ม ๑ ภาค ๑ , หน้า ๑๙๐.

การพิจารณาด้วยลักษณะการซื้อขายข้างต้นเป็นการพิจารณาในแง่ที่ว่าสิ่งนั้นเป็นสมบัติของผู้อื่น แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็นสมบัติของตนจะพิจารณาที่ว่าเป็นอะไร คือ ถ้าเป็นสิ่งของเหล่านี้ซื้อขายไม่ได้ คือ

- ๑) การค้าขายศัสตราวุธ
- ๒) การค้าขายสัตว์
- ๓) การค้าขายเนื้อ
- ๔) การค้าขายของมีนเมา
- ๕) การค้าขายยาพิษ^{๑๖}

ส่วนการนำอวัยวะหรือร่างกายตัวเองมาขายนั้นเป็นข้อควรพิจารณาว่าเป็นไปเพื่ออะไร ถ้าสละเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางธรรมะไม่ใช่การซื้อขายเช่นการเสียสละของทหารเพื่อปกป้องคนดี เป็นต้น แต่ถ้าในแง่ของการขายนั้นกลายเป็นเรื่องขัดต่อศีลธรรม ซึ่งถูกพิจารณาจากนักปรัชญายุคใหม่มองว่าการสร้างชีวิตทางศีลธรรม (moral life) สำคัญกว่าการมีชีวิตที่ดี (good life) เพราะเป็นการเชื่อวาระหว่างชีวิตที่ดีนั้นขัดแย้งกับชีวิตที่มีศีลธรรม แต่สุดท้ายชีวิตที่มีศีลธรรมจะเอาชนะชีวิตที่ดีได้^{๑๗} โดยคำถามสำคัญในจริยศาสตร์นั้นไม่มีอะไรทำได้ทางธุรกิจซึ่งเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ดี เพราะมีเหตุผลสำคัญอย่างน้อย ๒ ข้อ คือ

๑. ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนตัวล้วนขัดกับศีลธรรม เพราะศีลธรรมเมื่อถูกนำไปเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนตัวจะสร้างความเห็นแก่ตัว และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

๒. ประโยชน์นิยม (utilitarianism) และวัตถุนิยม (materialism) สร้างพื้นที่ทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาอย่างมากในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาจากฐานของวัตถุนิยม ในโลกสมัยใหม่พยายามจะเปลี่ยนธุรกิจที่เราไม่เคยเห็นขึ้นในโลก ธุรกิจกลายเป็นวิทยาศาสตร์ที่เจริญขึ้นจนกลายเป็นเป้าหมายทั่วไป ชีวิตทางศีลธรรมกลายเป็นสิ่งตรงข้ามกับชีวิตที่ดีภายใต้การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี^{๑๘}

ขณะที่พุทธจริยศาสตร์พิจารณาการมีชีวิตที่ดีนั้นควรมองถึงเรื่องการเสียสละก่อนผ่านแนวคิดแบบจักรวรรดิสูตร โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวมกล่าวคือ

“บุคคลใดในแคว้นแคว้นไม่มีทรัพย์ พึงให้ทรัพย์แก่บุคคลเหล่านั้นด้วย สมณพราหมณ์เหล่าใดในแคว้นแคว้น เว้นขาดจากความมัวเมา และความประมาท ตั้งมั่นอยู่ในขันติ และโสรัจจะ ผิดคน สงบตน ให้ตนดับกิเลสอยู่แต่ผู้เดียว พึงเข้าไปหาสมณ

^{๑๖} อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

^{๑๗} David J. Kalupahana, *Ethics in Early Buddhism*, (Delhi: Motilal Banarsidass, 2008), p.119.

^{๑๘} David J. Kalupahana, *Ethics in Early Buddhism*, p.119-120.

พรหมณ์เหล่านั้นตามกาลอันสมควรแล้วได้ถามสอบถามว่า “ท่านขอรับ อะไรเป็น กุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเกี่ยวข้อง อะไรไม่ควร เกี่ยวข้อง อะไรที่ข้าพเจ้าทำอยู่พึงเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน หรือ ว่าอะไรที่ข้าพเจ้าทำอยู่ พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนาน ครั้นได้ฟังจาก สมณพรหมณ์เหล่านั้นแล้ว สิ่งใดเป็นอกุศล พึงละเว้นสิ่งนั้น สิ่งใดเป็นกุศล พึงยึดถือ ประพฤติสิ่งนั้นให้มั่น”^{๑๙}

การเสียสละตนเอง การเสียสละทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จึงเป็นแนวทางใน การอยู่ร่วมกันของสังคม แต่หากอยู่กันแบบปัจเจกนั้นเน้นไปที่ความพึงพอใจทางสัมผัสที่ ฆราวาสมีความพึงพอใจ ต้องจ่ายเพื่อสิ่งนั้น ฆราวาสต้องทำงานหนักเพื่อให้ได้สุขภาพดี แต่จะ รู้สึกทุกข์ถ้าล้มเหลว และเป็นกังวลถ้าทุกอย่างไม่เป็นไปอย่างที่หวังมากกว่าจะสนใจเรื่องสุขภาพ ว่าจะแย่ง หรือเกิดข้อขัดแย้ง การอ่อนน้อมสำหรับชีวิตในภพใหม่^{๒๐} ฉะนั้น การพิจารณาในแง่ ปัจเจกสังคมกับสังคม การเสียสละอวัยวะจึงทำได้แต่เพื่อสังคม แต่การจะเสียสละเพื่อเงินแล้ว เชื่อว่ามีชีวิตแบบปัจเจกของตนดีขึ้นจึงเป็นความคิดที่ผิดและขัดกับหลักการในทางศาสนา นั้นเอง

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ อะไรคือการซื้อขายอวัยวะ มีสาเหตุจากอะไร และจะแก้ไขได้อย่างไร อธิบาย มาพอเข้าใจ

๔.๒ พระพุทธศาสนาพิจารณาปัญหาการค้าขายอวัยวะอย่างไรบ้าง อธิบายพร้อม ให้เหตุผล

๕. บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

คมชัดลึก. วันอังคารที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ , พิมพ์เผยแพร่ใน

<http://www.komchadluek.net/news/2005/02-22/p1--55505.html> (๓๐ กันยายน ๒๕๕๘).

พิษณุ นิลกลัด. “ซื้อ-ขายและบริจาคอวัยวะเมื่อเสียชีวิต”. ใน มติชนรายสัปดาห์. วันที่ ๑๘

^{๑๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๔/๖๒-๖๓.

^{๒๐} Peter Harvey, *An Introduction Buddhist Ethics*, (UK: Cambridge University Press, 2000), p.203-204.

กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ปีที่ 23 ฉบับที่ 1196.

แพทยสภา. สิทธิผู้ป่วย. พิมพ์เผยแพร่ใน

http://www.tmc.or.th/tmc_comment/private_patient.php. (๗ สิงหาคม ๒๕๔๘).

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙. พิมพ์เผยแพร่ใน ,

<http://www.tmc.or.th/download/coverlaw2539.pdf> (๗ สิงหาคม ๒๕๔๘).

จิตติ ดิงศรัทีย. หลักวิชาชีพทางกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , พ.ศ. ๒๕๒๙.

David J. Kalupahana. **Ethics in Early Buddhism**. Delhi: Motilal Banarsidass, 2008.

Janet Radcliffe Richards. "Selling Organs, Gametes, and Surrogacy Services". **The**

Blackwell Guide to Medical Ethics. Edited by Rosamond Rhodes,

Leslie P. Francis, and Anita Silvers. Oxford: Blackwell Publishing

Ltd., 2007.

Peter Harvey. **An Introduction Buddhist Ethics**. UK: Cambridge University Press,

2000.

บทที่ ๑๐

ปัญหาการอุ้มบุญ

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาความหมายของการอุ้มบุญ
- ๑.๒ เพื่อศึกษาลักษณะการอุ้มบุญ
- ๑.๓ เพื่อศึกษาปัญหาการอุ้มบุญ
- ๑.๔ เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบของการอุ้มบุญที่มีต่อสังคมไทย

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจความหมายของการอุ้มบุญ
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจลักษณะการอุ้มบุญ
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจปัญหาการอุ้มบุญ
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการอุ้มบุญที่มีต่อสังคมไทย

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ความหมายของการอุ้มบุญ

การอุ้มบุญ (Surrogacy) เป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้เมื่อคู่สมรสไม่สามารถมีบุตรได้ตามปกติ ต้องใช้ตัวแทนหรือมีการรับเป็นผู้ตั้งครรภ์แทนให้ ใช้อีกคำว่า surrogate คือ บุคคลหรือสิ่งของ ซึ่งกระทำหรือถูกใช้แทนผู้อื่น หรือแทนสิ่งอื่น^๑ โดยความหมายของการอุ้มบุญนั้นเรียกว่า การรับตั้งครรภ์แทน เป็นวิธีการทางเทคโนโลยีชีวภาพและพันธุศาสตร์ที่นำมาปรับใช้เพื่อช่วยคู่สมรสที่มีบุตรยาก

การอุ้มบุญ คือ การที่คู่สมรสที่ผ่านภรรยาไม่มีมดลูกมาแต่กำเนิด หรือถูกผ่าตัดเอามดลูกออก มดลูกมีพยาธิ สภาพที่ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ หรือมีโรคประจำตัวรุนแรงที่ไม่อาจตั้งครรภ์ได้ หากต้องการมีบุตรของตนเอง ต้องเอาไข่และอสุจิมาปฏิสนธิในอกร่างกาย แล้วนำตัวอ่อนที่ได้ย้ายกลับไปไว้ในมดลูกของสตรีอื่นเพื่อให้ตั้งครรภ์แทน^๒

นายแพทย์สมชัย โกวิทเจริญกุล ได้ให้นิยามการตั้งครรภ์แทนว่า “การอุ้มบุญ หมายถึง การนำลูกหรือตัวอ่อนไปฝากไว้ในมดลูกของผู้หญิงอีกคนหนึ่ง โดยนำไข่ของแม่และอสุจิของพ่อผสมกันเก็บไว้ในหลอดแก้ว หรือเรียกว่าจานเพาะเลี้ยง ฟักในตู้อบ (Incubator) ในอุณหภูมิพอเหมาะเหมือนอยู่ในร่างกายมนุษย์ คือ มีอากาศ สภาพแวดล้อมเลียนแบบในท้องแม่ หลังจากนั้น ๔๘ ชั่วโมงจึงเลือกตัวอ่อนที่สมบูรณ์ที่สุด ๒-๓ ตัวส่งกลับไปยังผู้หญิงอีกคนหนึ่งให้ตั้งครรภ์แทน^๓

การตั้งครรภ์แทนอาจจะมีการให้ค่าตอบแทน (สินจ้าง) หรือไม่ให้ค่าตอบแทนก็ได้ ถ้ามีการให้ค่าตอบแทน แอนเดอร์สัน (Anderson) ให้ความหมายในกรณีของหญิงรับตั้งครรภ์แทนเพื่อสินจ้างว่า เป็นผู้ซึ่งยอมรับเงินในการตั้งครรภ์ให้แก่ผู้อื่น และสละสิทธิความเป็นมารดาเพื่อผู้อื่นจะได้เลี้ยงดูเด็กเสมือนเป็นบุตรของตนเอง^๔ ส่วนความหมายของสัญญาการตั้งครรภ์แทนหรืออุ้มบุญนั้น คือสัญญาซึ่งหญิงตกลงที่จะรับตั้งครรภ์โดยมิได้มีการร่วมประเวณี และตก

---

^๑ Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, (New York : Dilithium Press Ltd.,1994), p.1432.

^๒ สมบูรณ์ คุณาธิคม, *ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์*, (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๑.

^๓ สมชัย โกวิทเจริญกุลให้สัมภาษณ์ในคอลัมน์ จุดประกาย เรื่อง “อุ้มบุญให้เกิดหนทางของผู้มีลูกยาก” , กรุงเทพธุรกิจ (๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗) : ๑.

^๔ Elizabeth S. Anderson, “Is Women's Labor a Commodity”, In *Philosophy and Public Affairs* 19,1, (Winter,1990) : 71.

ลงว่าจะให้ทารกอยู่ในครรภ์ของตนจนครบกำหนด เมื่อทารกคลอดออกมาแล้วก็จะส่งมอบทารกนั้นให้กับผู้ขอให้ตั้งครรภ์แทนเพื่อรับเป็นบุตรบุญธรรมต่อไป ทั้งนี้ไม่ว่าการทำสัญญารับตั้งครรภ์แทนนี้จะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม สรุปแล้ว การอุ้มบุญ หมายถึง การใช้ให้ผู้อื่นตั้งครรภ์แทน เมื่อคู่สมรสไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ โดยมีสัญญาจ้างและตกลงค่าตอบแทนกันในทางกฎหมายในเรื่องการละสิทธิความเป็นมารดา

๓.๒ ลักษณะการอุ้มบุญ

ลักษณะการอุ้มบุญนั้นสอดคล้องกับเทคโนโลยีทางการแพทย์ด้านการเจริญพันธุ์ ซึ่งเกิดขึ้นจากการรักษาปัญหาผู้มีบุตรยาก โดยมีเริ่มมีความก้าวหน้า ๔ เรื่องได้แก่

๑) การสามารถตรวจการติดตัวของท่อนำไข่ด้วยการผ่านกล้องเข้าไปในโพรงมดลูก หรือการเป่าท่อในปี พ.ศ.๒๕๔๓

๒) การกรวดน้ำอสุจิและตั้งเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์น้ำเชื้อ รวมทั้งการผสมเทียมในปี พ.ศ.๒๕๔๔

๓) ความรู้ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับฮอร์โมนเพศ

๔) มีการปรับปรุงวิธีในการคะเนวันตกไข่

หลังจากนั้นในปี พ.ศ.๒๕๐๓ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งวิธีการตรวจต่างๆ และการใช้ยาฮอร์โมนในการรักษา ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๓ มีการผสมเทียมโดยใช้อสุจิแช่แข็ง จนกระทั่งมีความสำเร็จของเด็กหลอดแก้วรายแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๑ ตามด้วยวิธีการตรวจฮอร์โมนชนิดต่างๆ ด้วย นับแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๑ เป็นต้นมา เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว มีเทคนิคใหม่ๆ ในการรักษาคู่สมรสที่มีบุตรยาก ทั้งการฉีดอสุจิเพียงหนึ่งตัวเข้าไปในเซลล์ไข่ การนำอสุจิออกมาจากอวัยวะเพื่อฉีดเข้าไปในไข่ ทำให้ผู้ที่คนที่เคยเป็นหมันสามารถมีบุตรของตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีการเอาเซลล์ออกมาจากตัวอ่อน เพื่อศึกษาความผิดปกติทางพันธุกรรม ก่อนที่จะใส่ตัวอ่อนเข้าไปในโพรงมดลูก^๕

ในประเทศไทยได้นำเทคโนโลยีด้านการเจริญพันธุ์แบบการผสมเทียมกันอย่างไม่เปิดเผยเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๒ โดยศึกษาผู้ขอรับบริการเจริญพันธุ์แบบผสมเทียมที่โรงพยาบาลศิริราช ระหว่าง พ.ศ.๒๕๑๒-๒๕๒๑ โดยใช้น้ำเชื้อของผู้บริจาคทั้งหมด ๔๕ ราย พบว่า หญิงผู้ขอรับบริการดังกล่าวมีการตั้งครรภ์ ๒๙ ราย คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔ ซึ่งมีจำนวนเกินกว่าครึ่งของผู้ขอรับบริการ^๖ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๐ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้

^๕ สมบูรณ์ คุณาธิคม, ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์, หน้า ๔-๕.

^๖ เสียง ศรีวรรณบุรณ์, ภาวะการมีบุตรยาก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ณศ, ๒๕๒๖), หน้า ๙๔-๙๕.

ทำการศึกษาค้นคว้าโดยการนำน้ำเชื้อสุจิของเพศชายและเซลล์ไข่ของเพศหญิงผสมในหลอดทดลองแล้วย้ายตัวอ่อน (in vitro fertilization and embryo transfer) ได้ผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการทดลองในสามีภรรยาคนหนึ่ง โดยสามีอายุ ๓๒ ปี ภรรยาอายุ ๓๓ ปี แต่งงานมานาน ๗ ปี แต่ไม่สามารถมีบุตรได้ แพทย์จึงได้นำน้ำเชื้อสุจิของสามีและเซลล์ไข่ของภรรยาออกมาผสมในหลอดทดลองแล้วย้ายตัวอ่อนเข้าสู่โพรงมดลูก หลังจากนั้นสิบเก้าวันภรรยาไม่มีประจำเดือน อุณหภูมิร่างกายสูงตลอดเวลา แพทย์ได้ทำการตรวจ (Human Chorionic Gonadotrophin HCG) ในเลือดได้ ๑๓๐๐ ยูนิต จึงวินิจฉัยว่าตั้งครรภ์ และเมื่อสิงหาคม ๒๕๓๐ แพทย์ได้ตรวจครรภ์พบว่า อายุครรภ์ครบตามกำหนดแล้ว จึงได้ผ่าตัดเด็กออกทางหน้าท้อง เป็นทารกเพศชายมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงและปกติดีทุกอย่างเหมือนกับทารกที่ตั้งครรภ์โดยธรรมชาติ^๗ ซึ่งในการรับอุ้มบุญนั้นได้อาศัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ด้านการเจริญพันธุ์ ๓ ประเภทคือ^๘

๑. การอุ้มบุญโดยการฉีดเชื้อ (Artificial Insemination Surrogacy) การรับตั้งครรภ์แทนโดยการฉีดเชื้อเป็นกรณีที่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนนั้นตั้งครรภ์ โดยมีการนำเชื้อสุจิของฝ่ายชายที่ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์มาฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของหญิงนั้น การรับตั้งครรภ์ แทนในลักษณะเช่นนี้ได้กระทำก่อนการรับตั้งครรภ์แทนประเภทอื่น และด้วยวิธีการนี้ทำให้เด็กที่เกิดนั้นไม่มีความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมกับคู่สมรสฝ่ายหญิงที่ว่าจ้างเลย เรียกการตั้งครรภ์แทนแบบนี้ว่า “การรับตั้งครรภ์แทนแบบไม่สมบูรณ์” (Partial Surrogacy) เพราะเด็กมีความสัมพันธ์กับฝ่ายชายเท่านั้น

๒. การอุ้มบุญโดยการปฏิสนธินอกร่างกาย (In Vitro Fertilization Surrogacy) เป็นการนำเอาไข่ของคู่สมรสฝ่ายหญิงมาผสมกับเชื้อสุจิของคู่สมรสฝ่ายชายภายนอกในร่างกาย หลังจากเกิดปฏิสนธิแล้ว ก็จะนำไข่ที่ได้ไปใส่ในมดลูกของหญิงที่รับอุ้มบุญ เป็นเสมือนการเช่ามดลูก (Womb Leasing) โดยการตั้งครรภ์แบบนี้ถูกเรียกว่า “การรับตั้งครรภ์แทนโดยการตั้งครรภ์” (Gestational Surrogacy) หรือ “การตั้งครรภ์แทนแบบโดยสมบูรณ์” (Full Surrogacy) เพราะเด็กมีความสัมพันธ์กับคู่สมรสทั้งสอง^๙

๓. การอุ้มบุญโดยใช้ตัวอ่อนที่ได้รับการบริจาค (Donated Embryo Surrogacy) เมื่อคู่สมรสไม่สามารถมีบุตรได้โดยสิ้นเชิง คู่สมรสอาจจะขอบริจาคตัวอ่อนจากบุคคลอื่น แล้ว

^๗ ประมวล วิรุฒมเสน และคณะ, “การตั้งครรภ์คลอดจากการปฏิสนธิภายนอกร่างกาย”, จุฬาลงกรณ์เวชสาร, ๓๑ (พฤศจิกายน ๒๕๓๐) : ๙๑๑-๙๑๕.

^๘ Archer, C, Scrambled Eggs: Defining Parenthood and Inheritance Rights of Children Born of Reproductive Technology, 2002, 3 Loy. J. Pub. Int. L. 152, 152-153.

^๙ McHale, J, Fox, M, and Murphy, J, Health Care Law: Text and Materials, Sweet & Maxwell, 1997, p. 635.

นำตัวอ่อนที่ได้รับการบริจาคว่าฝากไว้กับหญิงรับตั้งครรภ์แทน การรับตั้งครรภ์แทนลักษณะนี้ทำให้คู่สมรสทั้งหญิงและชายและผู้ตั้งครรภ์แทนไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ กับเด็กที่คลอดเลย

การอุ้มบุญประเภทที่ ๓ นี้ถือว่ามีปัญหาทางกฎหมายและจริยธรรมมากที่สุด เพราะไม่ต่างจากการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเท่านั้น

สรุป การอุ้มบุญคือการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ โดยเบื้องต้นเป็นการช่วยสำหรับผู้มีบุตรยาก แต่ต่อมาได้ใช้นำมาใช้กับการอุ้มบุญ โดยการนำเชื้อสุจิของฝ่ายชายที่ว่าจ้างให้ตั้งครรภ์มาฉีดเข้าไปในโพรงมดลูกของหญิง ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น และมีข้อสัญญาที่แต่ละฝ่ายจะตกลงกันก่อนที่จะมีการรับอุ้มบุญ

๓.๓ ปัญหาการอุ้มบุญ

ปัญหาการอุ้มบุญนั้นกลายเป็นปัญหาที่ถูกโยงกับปัญหาด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรมทางการแพทย์ และศาสนา ดังนี้

๓.๓.๑ ปัญหาทางกฎหมาย

ปัญหาดังกล่าวถูกพิจารณาว่าเป็นด้วยเรื่องกฎหมายที่วางอยู่บนฐานความเข้าใจในเรื่องนี้อาจถูกโยงกันระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม เพราะปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอ้างถึงสิทธิของปัจเจกบุคคล ที่นำไปสู่การเรียนรู้เรื่องศีลธรรม เป็นสิทธิอันชอบธรรม ที่ตั้งอยู่บนการเรียกร้องสิทธิของแต่ละบุคคล แต่อย่าลืมว่าข้อเรียกร้องเหล่านั้นขึ้นอยู่กับสังคม ข้อจำกัดเหล่านี้จึงควรพิจารณาในแง่กฎหมายกัน ในประเด็นเหล่านี้

๑) ปัญหาเรื่องสิทธิ ปัญหาเรื่องการอุ้มบุญในเรื่องกฎหมายนั้นพบว่าเริ่มต้นจากต่างประเทศ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์คลอดบุตรแล้วไม่ยอมคืน กลายเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยในชั้นศาลว่า เด็กนั้นควรเป็นของใคร ครั้งหนึ่งเคยมีคำวินิจฉัยของศาลมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๘๗ ว่าเด็กที่คลอดเป็นบุตรของสามีภรรยาที่ว่าจ้าง ต่อมาก็มีคำวินิจฉัยในทำนองเดียวกันโดยศาลรัฐแคลิฟอร์เนียเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๐ และวินิจฉัยด้วยว่าสัญญาจ้างตั้งครรภ์แทนไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างไรก็ตามมีความเห็นทางกฎหมายที่ต่างกันออกไปโดยนักกฎหมายอเมริกาส่วนหนึ่งเห็นว่า สัญญาจ้างตั้งครรภ์แทนเป็นเรื่องผิดกฎหมาย เพราะมีวัตถุประสงค์ในการซื้อขายเด็ก เช่นเดียวกับความเห็นของนักกฎหมายในประเทศออสเตรเลียที่คัดค้านการตั้งครรภ์แทนในเชิงพาณิชย์ (Commercial surrogacy arrangement) เพราะเป็นการขายมดลูก^{๑๐}

ในประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายมา ๒ ฉบับ คือ

^{๑๐} ดูรายละเอียดเพิ่มเติม วิชา มหาคุณ, “จริยธรรมและกฎหมายกับการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยี แผนใหม่”, วารสารกฎหมาย, ฉบับที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๓๗, หน้า ๑๐-๒๐.

ฉบับที่ ๑ กฎหมายว่าด้วยการจัดให้มีการตั้งครรภ์แทน (The Surrogacy Arrangement Act 1985) ถือว่า หากมีการตั้งครรภ์แทนต้องถือว่า หญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนย่อมจะเป็นมารดาของเด็ก และถ้าหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนมีสามี ผู้เป็นบิดาของเด็กก็คือสามีของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีหลักฐานชัดแจ้งว่าสามีของหญิงนั้นไม่ยินยอม สำหรับการผสมเทียมกรณีอื่นโดยใช้วิธีฉีดน้ำเชื้ออสุจิเข้าไปในตัวหญิงนั้น จะทำได้ต่อเมื่อหญิงนั้นมีชายที่จะร่วมชีวิตอยู่แล้ว ทั้งนี้โดยคำนึงถึงชีวิตของเด็กที่จะเกิดมาด้วย เพราะเด็กควรจะมีบิดาเช่นเด็กอื่น

ฉบับที่ ๒ กฎหมายว่าด้วยการให้กำเนิดมนุษย์และตัวอ่อน (Human Fertilization and Embryology Act 1990 HFEA) กฎหมายกำกับให้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม โดยกำหนดให้มีองค์กรดูแลและพิจารณาความเหมาะสมเป็นกรณีไป โดยถือหลักสำคัญว่าการปฏิสนธิเทียมหรือการวิจัยจะต้องเป็นไปเพื่อช่วยผู้มีบุตรยาก และต้องคำนึงถึงความพร้อมของครอบครัวและปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย^{๑๑}

ในประเทศไทยได้มีประกาศใช้ “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘” โดยได้กำหนดเกณฑ์ว่า (๑) สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้ที่ประสงค์จะมีบุตรโดยให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีที่สามีหรือภริยามีได้มีสัญชาติไทย ต้องจดทะเบียนสมรสมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสามปี (๒) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องมีใบุปการหรือผู้สืบสันดานของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตาม (๑) (๓) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตาม (๑) ในกรณีที่ไม่มีญาติสืบสายโลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ให้หญิงอื่นรับตั้งครรภ์แทนได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ (๔) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาก่อนแล้วเท่านั้น ถ้าหญิงนั้นมีสามี ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยา จะต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือชายดังกล่าวด้วย^{๑๒} โดยลักษณะสิทธินี้อ้างถึงการเป็นบิดามารดา และสิทธิในการดูแลเด็ก ซึ่งจะพิจารณาไปที่ละประเด็น ดังนี้

ก) สิทธิความเป็นบิดามารดาทางกฎหมาย ในปี ค.ศ.๑๙๘๐ กรณีของเบบี้ เอ็ม (Baby M) ได้รับความสนใจอย่างมาก เมื่อวิลเลียมและเอลิซาเบต สเติร์น (William and Elizabeth Stern) ได้ว่าจ้างแมรี เบ็ต (Mary Beth) ให้อุ้มท้องให้โดยใช้สเปิร์มของนายวิลเลียม

^{๑๑} แสวง บุญเฉลิมวิภาส, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๖), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๑๒} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

แต่แล้วเมรี เบ็ตท์เปลี่ยนใจ และตัดสินใจขอดูแลเบบี้ เอ็มแทน เรื่องนี้ต้องต่อสู้ทางกฎหมายกันอย่างยาวนานโดยศาลได้พิจารณาให้การดูแลอยู่กับวิลเลียม สเตอร์น ส่วนเมรี เบ็ตท์ก็มีสิทธิมาเยี่ยมได้ในฐานะแม่ทางกฎหมายของเด็ก ส่วนเอลิซาเบ็ต์นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกันทางกฎหมายกับเด็ก เพราะไม่มีความสัมพันธ์กันทางชีววิทยากับเด็ก^{๑๓}

ส่วนในไทยนั้นที่เป็นข่าวคือ “น้องคาร์เมน” ที่มีชายรักชายชาวอเมริกันมาจ้างอุ้มบุญ แต่แล้วหญิงอุ้มบุญก็ไม่ยอมให้ คดีนี้ฟ้องร้องกันจนกระทั่งเมื่อวันพุธที่ ๒๗ เม.ย.๕๙ ได้มีข่าวว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สั่งให้สิทธิเลี้ยงดู “น้องคาร์เมน” เด็กหญิงวัย ๑๕ เดือนเศษ บุตรคู่รักชายรักชายชาวอเมริกัน ที่เกิดจากอุ้มบุญของสาวไทย เพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากเด็กอยู่กับผู้ร้องมาตั้งแต่เกิด หญิงอุ้มบุญ ไม่ใช่ภริยา อีกทั้งผู้ร้องแม้จะรักร่วมเพศก็ไม่เป็นอุปสรรคเลี้ยงดู

ศาลได้อ่านคำสั่งสรุปว่า พ.ร.บ.คุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ทางแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ในบทเฉพาะกาลมาตรา ๕๖ มีเจตนารมณ์ให้ศาลใช้ดุลพินิจ มีคำสั่งให้ผู้ที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ก่อนวันที่ พ.ร.บ.ดังกล่าวใช้บังคับเป็นบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของสามีและภริยา ที่ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน ตามสมควรแก่กรณีของแต่ละคดี ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์สูงสุดของผู้ที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน ส่วนผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ก็ไม่จำเป็นต้องเป็นสามี-ภริยาที่ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ คดีนี้ ข้อเท็จจริงรับฟังได้เป็นที่ยุติว่า ผู้ร้องเป็นผู้ดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทน โดยการถ่ายโอนตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิระหว่างอสุจิของผู้ร้อง กับไข่ที่ได้รับบริจาคจากหญิงอื่น เข้าสู่โพรงมดลูกของผู้คัดค้าน ซึ่งเป็นหญิง ผู้รับตั้งครรภ์แทน ต่อมา ผู้คัดค้านได้ให้กำเนิดเด็กหญิงที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน หลังจากนั้น ผู้ร้องจึงรับเด็กหญิงไปอุปการะเลี้ยงดูนับแรกเกิดจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งพยานหลักฐานที่ผู้ร้องนำมาได้ส่วน ก็มีน้ำหนักรับฟังได้ว่า ผู้ร้อง อุปการะเลี้ยงดูเด็กหญิงด้วยความรักและเอาใจใส่

นอกจากนี้ ระหว่างพิจารณา ผู้คัดค้านยังแถลงไม่คัดค้าน หากศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหญิงเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ร้องจากพฤติการณ์ตามที่วินิจฉัยมา จึงสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหญิง เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ร้อง ประเด็นสุดท้ายต้องวินิจฉัยมีว่า สมควรกำหนดให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงร่วมกัน หรือสมควรกำหนดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าวเพียงฝ่ายเดียวหรือไม่ ศาลเห็นว่า ผู้ร้อง รับเด็กหญิงไปอุปการะเลี้ยงดูตลอดมานับตั้งแต่แรกเกิด ปัจจุบัน เด็กหญิงมีอายุ ๑ ปี ๓ เดือนเศษ อยู่ในวัยที่พอจะรู้ความและมีความรู้สึกผูกพันกับผู้ที่ให้อุปการะเลี้ยงดู ย่อมก่อผลกระทบต่อ

^{๑๓} Austin, Michael W., *Conceptions of parenthood : ethics and the family*, (Hampshire: Ashgate Publishing Limited,2007),p.1.

จิตใจและความรู้สึกของเด็กหญิง อีกทั้งข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จากการไต่สวนพยานผู้ร้องก็รับฟังได้ว่า ผู้ร้องอุทธรณ์เรื่องเด็กหญิงด้วยความรักและเอาใจใส่ ถึงแม้ผู้ร้องจะเป็นคนรักร่วมเพศ ก็มีข้ออุปสรรคที่ทำให้ผู้ร้องไม่สามารถอุทธรณ์เรื่องเด็กหญิงได้ได้รับความสุขและความอบอุ่นเท่ากับเด็กอื่นๆ

ส่วนผู้คัดค้าน มิใช่ภริยาผู้ร้อง ทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย อีกทั้งผู้ร้องกับผู้คัดค้านก็มีภูมิฐานะอยู่คนละประเทศ หากศาลมีคำสั่งให้ทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงร่วมกัน ย่อมเกิดอุปสรรคในการใช้อำนาจปกครองและการอุทธรณ์เรื่อง ซึ่งจะไม่เป็นผลดีแก่เด็กหญิง จากพฤติการณ์ตามที่วินิจฉัยมา จึงสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ร้อง เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงเพียงผู้เดียว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่เด็กหญิง ศาลจึงมีคำสั่งว่า เด็กหญิง เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ร้องและผู้ร้องเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กหญิงเพียงผู้เดียว^{๑๔}

การตัดสินทั้ง ๒ คดีนี้เหมือนกันคือการพิจารณาความเป็นพ่อแม่ของเด็ก โดยตามกฎหมายได้กล่าวถึงความเป็นบิดามารดาไว้ในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัวว่า “สภาพความเป็นบิดามารดากับบุตรนั้นเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงตามธรรมชาติ เพราะเด็กจะเกิดมาโดยไม่มีบิดามารดาไม่ได้ การที่กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานต่างๆ ก็เป็นเพียงการกำหนดพฤติการณ์ตามข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ความเป็นบุตรบิดามารดาใด โดยข้อเท็จจริงก็ยังมีอยู่ ไม่อาจเปลี่ยนสภาพได้ ปัญหาเกี่ยวกับชายใดจะเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่อาจพิเคราะห์จากข้อเท็จจริงได้ประการเดียว โดยเหตุนี้กฎหมายจึงได้วางข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายไว้”^{๑๕}

ส่วนสภาพความเป็นบิดามารดาของบุตรตามกฎหมายนั้นยังรวมไปถึงการอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียน หากมีบุตรด้วยกันก็ถือว่าเป็นบิดามารดาเช่นกัน^{๑๖} เรียกว่าเด็กนอกสมรส ส่วนบุตรที่เกิดจากบิดามารดาจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย เรียกว่า เด็กในสมรส ซึ่งสิทธิความเป็นมารดาบิดาตามกฎหมายจึงถูกพิจารณาภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญ ๒ ประการคือ

^{๑๔} ข่าวน้ำ ๑, “ศาลสั่งน้องคาร์เมน เด็กอุ้มบุญฯ บุตรคู่รักชายมะกัน”, นสพ.เดลินิวส์, ฉบับที่ ๒๔,๓๐๓ วันพุธที่ ๒๗ เม.ย. ๕๙, หน้า ๑, ๑๖.

^{๑๕} ชาติชาย อัครวิบูลย์ และสมบุรณ์ ชัยเดชสุริยะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรัสสินทวงศ์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒๐.

^{๑๖} อ้างแล้ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว, หน้า ๓๒๒.

ก. กรณีการรับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา ๑๕๔๘ ว่า “บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่คัดค้านว่าผู้จดทะเบียนมิใช่บิดา ถ้ามีการคัดค้านเช่นนั้น การจดทะเบียนว่าเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล”^{๑๗} โดยการจดทะเบียนรับบุตรนี้เกิดขึ้นในกรณีที่นาย ก. สมรสกับนาง ข. แต่ไปมีบุตรนอกสมรสกับนาง ค. ดังนั้น ถ้านาย ก. จะจดทะเบียนรับบุตรทางชีววิทยาของตนที่เกิดขึ้นกับนาง ค. นาย ก. ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากนาง ข. แต่ต้องได้รับความยินยอมจาก นาง ค. ที่เป็นมารดาของเด็กก่อน

ข. กรณีจดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมที่ไม่ได้รับการยินยอม ตามมาตรา ๑๕๔๘ ว่า “ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้จดทะเบียนมิใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล”^{๑๘} กรณีนี้การจดทะเบียนเป็นเรื่องของรับเป็นบุตรทางกฎหมายนั้นของบิดาทางชีววิทยาของเด็กอาจนำมาปรับใช้ในการกรณีการรับตั้งครรภ์ได้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยินยอมของมารดา เพราะผู้ที่สามารถคัดค้านได้คือมารดาของเด็กเท่านั้น ดังนั้น ในการร่างสัญญาการอุ้มบุญจึงเป็นการเพิกถอนสิทธิความเป็นมารดาของผู้รับอุ้มบุญ ซึ่งตามมาตรา ๑๕๔๘ บิดายังสามารถยื่นขอจดทะเบียนรับรองบุตรชอบตามกฎหมายจากหญิงรับอุ้มบุญโดยอ้างความเป็นบิดาทางชีววิทยาและยังได้รับสิทธิและหน้าที่ของบิดาตามกฎหมายตามที่ต้องการโดยปรากฏอยู่ในมาตรา ๑๕๕๔ ซึ่งระบุว่าการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้วจะเพิกถอนมิได้^{๑๙}

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายดังกล่าวมานี้จะพบว่า การเป็นมารดาบิดานั้นถือเอาจากลักษณะทางชีววิทยาเป็นหลักกล่าวคือ เด็กทารกถือกำเนิดขึ้นมาจากการรวมกันของเชื้ออสุจิจากบิดา และไข่จากมารดา ซึ่งต่างเป็นเซลล์สืบพันธุ์ของมนุษย์ (Gametes) เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ก่อกำเนิดภายในครรภ์มารดา โดยลักษณะการศึกษาทางชีววิทยาเกี่ยวกับระบบการสืบพันธุ์และให้กำเนิดบุตรที่ลึกซึ้งมากขึ้น รวมไปถึงความเข้าใจในกลไกทางชีวเคมี และเทคโนโลยีชีวภาพอื่นๆ โดยแนวคิดทางชีววิทยานั้นถูกนำมาใช้เกี่ยวกับครอบครัว เมื่อยังไม่สามารถหาเกณฑ์ตัดสินได้ว่า ใครคือบิดามารดาของเด็ก ดังกรณีของเบบี้ เอ็ม (Baby M) และคดีน้องคาร์เมน เมื่อพิจารณาจากการเรียกร้องเราจะพบปัญหาว่าหลายคนต้องการจะอ้างความ

^{๑๗} อ้าวแล้ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว, หน้า ๓๔๓-๓๔๔.

^{๑๘} ชาติชาย อัครวิบูลย์ และสมบุญณ์ ชัยเดชสุริยะ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว, หน้า ๓๔๓-๓๔๔.

^{๑๙} ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๕), หน้า ๓๔๖.

เป็นพ่อแม่เด็ก และปัจจัยทางชีววิทยาช่วยให้เราเข้าใจได้ดีที่สุดถึงการเป็นพ่อแม่ เช่นกรณีเบบี๋เอ็ม อย่างไรก็ตาม ภาวะนี้อาจจะซับซ้อนยิ่งขึ้น ในปี ค.ศ.๒๐๐๑ นักวิทยาศาสตร์ประกาศว่าพวกเขาได้สร้างเด็กขึ้นจากแม่สองคนทางพันธุกรรมหมดได้นำไข่ใบหนึ่งจากแม่ผู้มีข้อบกพร่องในไข่ของเธอทำให้ไม่สามารถมีลูกได้ และนำเอาไข่จากผู้หญิงคนที่สองที่มีสุขภาพดีกว่ามาแทรกในไข่ของหญิงที่มีบุตรยาก จากนั้นก็นำสเปิร์มมาผสมและฉีดเข้าไปในเพื่อนของเธอให้ตั้งครรภ์ให้ กรณีนี้เด็กถือว่ามีผลทางชีววิทยาถึง ๔ ครอบครัวซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาในอนาคตถึงสิทธิในการเป็นพ่อแม่^{๒๐}

แต่ประเด็นปัญหาสืบเนื่องจากการพิจารณาเรื่องนี้ อาจต้องเข้าใจธรรมชาติของการกำเนิดนี้จึงมีประเด็นที่ถูกพิจารณาว่าเป็นปัญหา ดังนี้

๑) ปัญหาเรื่องโลกทัศน์แบบเพศชาย โดยปัญหาของการตกลงสัญญาจ้างตั้งครรภ์นั้นเอื้อประโยชน์ให้กับบิดาทางชีววิทยามากกว่ามารดาทางชีววิทยา เป็นทัศนคติที่แสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ก่อให้เกิดโลกทัศน์แบบเพศชายในการให้กำเนิดบุตรที่ต่างไปจากเพศหญิง เพราะการจ้างนั้นไม่ได้สนใจต่อภาวะจิตใจของหญิงรับตั้งครรภ์ที่มีต่อบุตรของเธอตลอดระยะเวลา ๙ เดือน ทำให้หลายรายปฏิเสธจะให้บุตรกับบิดามารดาที่ว่าจ้าง ซึ่งการละเลยนี้มีนักปรัชญาสตรีนิยมบางคนมองว่าเป็นมุมมองแบบชายเป็นจุดศูนย์กลาง (A Male-Centered Perspective) โดยแนวคิดที่ว่าผู้ชายเป็นบิดาที่แท้จริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการมองว่ามีเมล็ดพันธุ์มาจากร่างกายของเขาหรือเปล่า ซึ่งเป็นมุมมองแบบฝ่ายชายที่ชี้ให้ดูว่าเด็กนั้นเติบโตจากเมล็ดพันธุ์^{๒๑} ซึ่งแนวคิดเรื่องโลกทัศน์แบบเพศชายนี้ทำให้สร้างเงื่อนไขในสัญญาให้ฝ่ายหญิงอุ้มบุญเพิกถอนและส่งมอบเด็กให้กับคู่สมรสโดยเร็วที่สุด เป็นการแสดงออกถึงการไม่ใส่ใจต่อความผูกพันระหว่างหญิงอุ้มบุญที่มีต่อบุตรในครรภ์ ซึ่งแนวคิดนี้ปรากฏในสัญญาจ้างตั้งครรภ์ คือถ้าหญิงรับจ้างตั้งครรภ์ปฏิเสธที่จะมอบเด็ก เขานำเธอไปขึ้นศาล และฟ้องเรียกร้องความเสียหายจนกว่าเธอจะหมดตัว เพราะเขาถือว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา^{๒๒}

๒) ปัญหาเรื่องโลกทัศน์แบบเพศหญิง เป็นการชี้ให้เห็นผ่านมุมมองของความรู้สึกทุกข์ทรมานใจอันเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและเด็ก เพราะตลอดชีวิตของผู้หญิงนั้นไม่ใช่เพียงการตั้งครรภ์เท่านั้น แต่ความคิดเกี่ยวกับบทบาทการให้กำเนิดแตกต่างจากผู้ชาย โดยความสัมพันธ์นั้นดำรงอยู่ระหว่างมารดากับบุตร ฉะนั้น เราจึงไม่อาจเข้าใจได้ว่าการปลักตัน

^{๒๐} Austin, Michael W., *Conceptions of parenthood : ethics and the family*, pp.4-5.

^{๒๑} Edgar Page, *Taking Surrogacy Seriously in Philosophical Ethical in Reproductive Medicine*, (UK : Manchester University Press,1990), p.62.

^{๒๒} Ibid., pp. 53-54.

ให้หญิงอุ้มบุญทอดทิ้งเด็กเป็นผลแค่เพียงชั่วคราว แล้วจะหายไปตัวเอง ดังข้อความสัมภาษณ์หญิงรับตั้งครรภ์คนหนึ่ง หลังจากเธอมอบเด็กให้แก่ผู้ว่าจ้างไปนานนับปี เธอก็ยังคงตกอยู่ในความทุกข์ทรมานกับความรู้สึกเศร้าเสียใจต่อการรับตั้งครรภ์ที่ต้องยกบุตรให้กับผู้อื่น โดยเธอกล่าวว่า “ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันกำลังจะตาย ฉันรู้สึกป่วยไข้และไม่มีความสุขตลอดเวลา”^{๒๓}

สรุป เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางด้านชีววิทยากระหว่างบิดามารดาและบุตรในทางกฎหมายที่ถือเอาตามโลกทัศน์แบบชายอาจจะได้ข้อสรุปตามหลักกฎหมายที่ว่า แต่อย่าลืมโลกทัศน์แบบหญิงที่ว่าเราควรยอมรับความเป็นมารดาทางชีววิทยาจากการเป็นเจ้าของไข่เท่าเทียมกับความเป็นมารดาของหญิงอุ้มบุญ เพราะทั้งคู่ล้วนมีความสัมพันธ์กับเด็กทั้งสิ้น

ข) ปัญหาเรื่องความชอบธรรมของสัญญาจ้างอุ้มบุญ คำว่า สัญญา คือ การที่บุคคลสองฝ่ายแสดงเจตนาทำนิติกรรมค้ำเสนอคำสนองรับ มีความประสงค์ตกลงตรงกัน และร่วมใจกันในอันที่จะก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์กันอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น^{๒๔} ส่วนอีกอย่างสัญญา คือ นิติกรรมหลายฝ่ายเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป อันต่างกับนิติกรรมฝ่ายเดียว ซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียว การแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปนั้น แต่ละฝ่ายอาจเป็นบุคคลเดียวหรือหลายคนรวมเป็นฝ่ายเดียวกันก็ได้^{๒๕} ในกรณีที่ประเทศไทยมีการนำเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์มารักษาคู่สมรสที่มีบุตรยากตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๙ แต่ก็เป็นไปในลักษณะที่แต่ละแห่งทำไปตามความเหมาะสมของตนเองจนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๔๐ แพทยสภาได้ประกาศมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๔ ตอน ๑๒๓ง. เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๐ กำหนดให้การให้บริการด้านนี้ต้อง ทีมแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ พยาบาล สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์ที่ได้มาตรฐาน และการรักษาต้องเป็นไปตามหลักวิชาการ และข้อบ่งชี้ทางการแพทย์ ต้องมีกรรมการควบคุมคุณภาพและจริยธรรม บันทึกทางการแพทย์ และที่สำคัญต้องมีใบยินยอมและแบบคำอธิบายให้คู่สมรสทำความเข้าใจ และลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้กำหนดให้ราชวิทยาลัยสูติแพทย์แห่งประเทศไทย เป็นผู้กำกับดูแลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประกาศฉบับนี้ สถาบันที่ต้องการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ จะต้องยื่นคำขอหนังสือรับรองต่อราชวิทยาลัยสูติแพทย์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะส่งกรรมการไปตรวจเยี่ยมสถาบันดังกล่าว หากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานที่

^{๒๓} Ibid., p. 54.

^{๒๔} เสรีย์ ปราโมช, **ประมวลแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้** เล่ม ๑ (ภาค๑-๒), (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๓๖.

^{๒๕} ศักดิ์ สอนงาติ, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๓๓.

แพทยสภากำหนด ก็จะได้รับหนังสือรับรองมีกำหนดวาระ ๒ ปี และในแต่ละปีสถาบันที่ได้รับ การรับรองจะต้องรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการต่อราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยตามแบบที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันมีสถาบันที่ได้รับการรับรองทั้งสิ้น ๒๗ แห่ง^{๒๖}

แต่ก็อาจยังมีการพิจารณาในแง่ปัญหาทางกฎหมายคือเด็กที่เกิดมาควรจะเป็นบุตรของใคร ระหว่างชายหญิงที่เป็นเจ้าของอสุจิและไข่หรือหญิงที่รับตั้งครรภ์ เมื่อมีการ ร้างจ้างกันด้วยแล้วจะถือว่าเป็นสัญญาอะไร เพราะโดยปกติแล้วการจ้างบุคคลใดก็ตามให้ กระทำการใด โดยคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเรียกกันทางกฎหมายว่าเป็นสัญญาจ้างทำของ^{๒๗} แต่กรณีนี้ดูเหมือนว่าจะพิจารณาการจ้างทำงานไม่ได้ เนื่องจากการตั้งครรภ์เป็นเรื่องธรรมชาติที่ ต้องคำนึงถึงชีวิตและจิตใจระหว่างการจัดตั้งครรภ์ด้วย และสัญญาว่าจ้างดังกล่าวมีผลในทาง กฎหมายหรือไม่และเด็กที่เกิดมาควรเป็นบุตรของใคร และมีความเห็นของนักกฎหมายทางด้าน ตูลาการเห็นว่าการรับจ้างตั้งครรภ์แทน น่าจะถือว่าเป็นสัญญาดังกล่าวเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๕๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของ ประชาชน เนื่องจากการตั้งครรภ์ทำให้ลดศักดิ์ศรีแห่งความเป็นแม่ของหญิงนั้นลงอย่างสิ้นเชิง คงเหลือแต่ความเป็นโรงงานผลิตมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นการทำลายระบบครอบครัวที่มีการสืบ สายโลหิตและเผ่าพันธุ์ที่ชัดเจน ส่วนประเด็นที่ว่าเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนควรจะเป็นบุตร ของใคร วิเคราะห์ในแง่มุมกฎหมายแล้วเด็กนั้นจะต้องเป็นบุตรที่ขอบด้วยกฎหมายของหญิง ผู้ให้กำเนิด ชายหญิงที่เป็นเจ้าของอสุจิและไข่ย่อมไม่อาจที่จะอ้างตนเป็นบิดาและมารดาโดย ขอบด้วยกฎหมายได้ แม้ว่าจะเป็นบิดามารดาทางสายเลือดก็ตาม เว้นแต่จะขอจดทะเบียนรับ เด็กเป็นบุตรบุญธรรม^{๒๘}

ประเด็นปัญหาทางด้านสัญญาการรับอุ้มบุญ คือ

ก. ฝ่ายที่เห็นว่าสัญญาการรับอุ้มบุญมีวัตถุประสงค์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะเท่ากับว่าเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนเด็ก เป็นการเช่امตุลก และเนื้อตัวร่างกายของหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทน ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นแม่ลดลงคงเหลือแค่ความ

^{๒๖} สมบูรณ์ คุณาธิคม, ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์, หน้า ๑๙๔-๑๙๕.

^{๒๗} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๘๗ อันว่าจ้างทำของนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคล คนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับจ้าง ตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้ว่าจ้าง และผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการที่ทำงานนั้น.

^{๒๘} วิชา มหาคุณ, “จริยธรรมและกฎหมายกับการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยี แผนใหม่”, วารสารกฎหมาย, หน้า ๑๗-๑๙.

เป็นโรงงานผลิตมนุษย์ ซึ่งยังคงเป็นปัญหาทั้งด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรม ด้านสังคม จึงไม่สามารถบังคับใช้สัญญาบังคับตั้งครรถ์แทนได้ สัญญาเป็นโมฆะ^{๒๙}

ข. ฝ่ายที่เห็นว่าสัญญาการรับอัมมุนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะไม่ถือเป็นสัญญาซื้อขายแลกเปลี่ยนเด็กโดยแท้ เพราะผู้ขอให้ตั้งครรถ์แทนมีส่วนได้ส่วนเสียกับเด็กที่เกิดจากการตั้งครรถ์แทน เช่น มีความเกี่ยวข้องทางพันธุกรรมกับเด็ก หรือเป็นเจ้าของเชื้อที่ใช้ในการผสมเทียม และยังมีเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น สิทธิในการสืบพันธุ์ (Procreative Rights) อัตภาพของบุคคล (Personal Autonomy) และสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) และเห็นว่าคนที่มียีนร่างกายพร้อมเขาก็ควรรับจ้างตั้งครรถ์ได้ เพื่อให้คนที่อยากมีบุตรได้สมหวัง และให้พ่อแม่เจ้าของเชื้อเป็นพ่อแม่ที่ถูกต้อง จะได้ไม่ส่งผลเสียทั้งในเรื่องของการรับมรดก และสัญญาการตั้งครรถ์แทนเป็นสัญญาที่ไม่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวนี้นี้เป็นไปเพื่อช่วยเหลือคู่สมรสที่มีบุตรยากให้มีบุตรไว้สืบสกุล โดยที่ผู้รับตั้งครรถ์แทนเป็นแต่เพียงผู้ให้การเลี้ยงดูทารกในครรภ์ให้เจริญเติบโตเท่านั้น ซึ่งเปรียบเหมือนการรับเลี้ยงดูเด็กตามธรรมดาทั่วไป ดังนั้น สัญญาการตั้งครรถ์แทนจึงเป็นสัญญาที่สมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย^{๓๐}

สรุป ปัญหาทางด้านกฎหมายมี ๒ อย่างคือ ๑. ปัญหาทางด้านสิทธิ ซึ่งพิจารณาบนฐานการสิทธิการเป็นพ่อแม่ที่ไม่อาจพิจารณาได้จากโลกทัศน์แบบชายที่ไม่สนใจพิจารณาโลกทัศน์แบบหญิงที่มองความสัมพันธ์ระหว่างแม่อัมมุนกับเด็กด้วย ๒. ปัญหาด้านสัญญา โดยสัญญาในประเทศไทยนั้นยังไม่มีชัดเจน แต่เมื่อมีการอัมมุนเกิดขึ้น การร่างสัญญาในลักษณะดังกล่าวจึงเกิดข้อโต้แย้งกันระหว่างการทำธุรกิจกับความจำเป็นจริงๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะได้พิจารณาต่อไป

๓.๓.๒ ปัญหาทางการแพทย์

ปัญหาทางจริยธรรมนั้นถูกพิจารณาผ่านการปฏิบัติตนของผู้เกี่ยวข้องว่าผิดต่อกฎทางธรรมชาติเรื่องการทำเนตชีวิตหรือไม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาทางการแพทย์คือ การทำเนตชีวิตของทารกในครรภ์^{๓๑} โดยการแพทย์แผนปัจจุบัน กล่าวถึงองค์ประกอบในการเกิดของทารก

^{๒๙} วิชา มหาคุณ, “จริยธรรมและกฎหมายกับการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยีแผนใหม่”, วารสารกฎหมาย ปีที่ ๑๕, (๑ ธันวาคม ๒๕๓๗) : ๑๗-๑๘.

^{๓๐} ประสพสุข บุญเดช, “มารดาจ้างตั้งครรถ์”, ดุลพาฬ ฉบับที่ ๓๕, (๑ มกราคม ๒๕๓๑) : ๔๐.

^{๓๑} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ธรรมานามัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๘๘.

ในครรรภ์มารดาว่า มี ๒ องค์ ประกอบคือ มารดามีระดู ซึ่งหมายถึง มีการตกไข่หรือมารดาอยู่ในวัยที่สืบพันธุ์ได้ และการที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ซึ่งหมายถึง การที่เชื้ออสุจิหรือสเปิร์มจากบิดาเข้าไปผสมกับไข่ของมารดา

ในขณะที่พระพุทธศาสนา อธิบายการเกิดของทารกในครรรภ์มารดาว่า ต้องมีองค์ประกอบ ๓ ประการคือ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และมีจิตหรือวิญญาณ (คันธัพพะ) มาปฏิสนธิในครรรภ์มารดา^{๓๒} โดยจิตหรือวิญญาณที่จะเข้ามาปฏิสนธิ ต้องอาศัยจิตของบิดามารดาเป็นตัวชักนำให้เข้ามา กล่าวคือ ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ที่บิดามารดาได้กระทำความในอดีต เป็นวิบากกรรมที่ติดอยู่ในจิตของบิดาและมารดานั้น ซึ่งจะชักนำให้จิตหรือวิญญาณพวกเดียวกัน เข้ามาปฏิสนธิในครรรภ์ของมารดา ถ้าบิดามารดาประกอบกุศลกรรมไว้ ก็จะได้บุตรที่ดี มีร่างกายสมบูรณ์ มีสติปัญญาดีมาเกิด แต่ถ้ามารดาบิดาชอบทำบาป สร้างอกุศลกรรมบ่อยๆ ก็จะทำให้จิตหรือวิญญาณของคนไม่ดีมาเกิดเป็นบุตร

การเจริญเติบโตของทารกในครรรภ์ ตามแนวทางการแพทย์แผนปัจจุบันหรือแบบแผน คือ การปฏิสนธิและพัฒนาการของทารกในครรรภ์ ดังนี้

ก) การปฏิสนธิ เมื่อมารดามีการตกไข่เกิดขึ้นในวันที่ ๑๔ ของรอบเดือน ซึ่งเป็นไข่ที่พร้อมจะผสมกับอสุจิ ภายในไข่มีโครโมโซมและยีนส์ ยีนส์จะทำหน้าที่สืบทอดลักษณะของบรรพบุรุษไปยังลูกหลาน เช่น สีผม ลักษณะหน้าตา ฯลฯ ยีนส์เหล่านี้ อยู่ในโครโมโซม โครโมโซมจะมีจำนวน ๒๓ คู่ รวมทั้งโครโมโซม X หรือ Y สำหรับบอกเพศ โดยไข่จะมีโครโมโซมเป็น XX แต่อสุจิมียโครโมโซมเป็น XY ก่อนที่ไข่กับตัวอสุจิจะผสมกัน จะมีการลดจำนวนลงเหลือครึ่งหนึ่งก่อน ภายหลังที่ผสมกันแล้วจึงรวมกลับมาเป็น ๒๒ คู่เท่าเดิม ถ้ารวมเป็น ๒๒ XY บุตรจะเป็นเพศชาย ถ้ารวมเป็น ๒๒ XX บุตรจะเป็นเพศหญิง อสุจิเมื่อเข้าไปในช่องคลอดแล้ว จะว่ายทวนน้ำขึ้นไปในโพรงมดลูกและปีกมดลูก แล้วผสมกับไข่ โดยอสุจิ ๑ ตัว จะใช้หัวไข่ทะลุเยื่อหุ้มไข่เข้าไป และทิ้งหางไว้ภายนอกไข่ ไข่ที่ผสมแล้วนี้ เรียกว่า “ไซโกต (zygote)” ซึ่งจะลอยกลับเข้าไปในโพรงมดลูกและมีการแบ่งตัวเพื่อเพิ่มจำนวนเซลล์ ตัวอ่อนมีลักษณะกลมและตัน คล้ายผลน้อยหน่าที่เรียกว่า โมรูลา (morula) จากนั้น จึงเปลี่ยนแปลงรูปร่างเป็น บลาสโตซิสต์ (blastocysts) ซึ่งมีลักษณะกลม มีช่องกลวงภายใน และพร้อมที่จะฝังตัวในเยื่อมดลูก ประมาณวันที่ ๗ หลังจากปฏิสนธิ ไข่จะฝังตัวในเยื่อมดลูกที่มีการหนาตัวขึ้นมากจากการที่มีเส้นเลือดเพิ่มขึ้น บริเวณที่ไซโกตจะฝังตัว มักเป็นด้านหลังของโพรงมดลูกหรือ

^{๓๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

ด้านหน้าตอนบน ขณะที่ไข่มองตัวลงในเยื่อBUMDลูก อาจจะมีโลหิตออกโดยไม่ปวดท้องและจะหายไปเองภายใน ๑-๒ วัน^{๓๓}

ในส่วนพระพุทธศาสนานั้น ปฏิสนธิมาจากจิต โดยจิตในที่นี้ก็คือวิญญาณ เพราะคำนี้มีลักษณะเดียวกัน^{๓๔} และทำหน้าที่ เรียกว่า วิญญาณปวัตติ หรือวิญญาณปวัตติอาการ คืออาการที่วิญญาณเป็นไป ดังนี้^{๓๕}

- (๑) ปฏิสนธิ ทำหน้าที่สืบต่อภพใหม่ คือ เป็นตัวนำสัตว์ไปเกิดตามอำนาจกรรม
- (๒) ภวังคะ ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบภพ คือ เกิดเมื่อปฏิสนธิวิญญาณทำหน้าที่เสร็จ ภวังควิญญาณเป็นผลของกรรม แต่ไม่มีความคิดเกิดขึ้นในช่วงนี้ เหมือนตอนหลับแล้วไม่ฝัน
- (๓) อารัมภณะ ทำหน้าที่คำนึงถึงอารมณ์ใหม่ คือ เมื่อสามารถรับอารมณ์ได้ ภวังควิญญาณจะดับไป แล้วการรับรู้รูป จนเกิดการคิดถึงอารมณ์นั้นได้
- (๔) ทัสสนะ ทำหน้าที่เห็นรูป ได้แก่ จักขุวิญญาณ
- (๕) สวณะ ทำหน้าที่ได้ยินเสียง ได้แก่ โสตวิญญาณ
- (๖) ขายณะ ทำหน้าที่รู้กลิ่น ได้แก่ ฆานวิญญาณ
- (๗) สายนะ ทำหน้าที่ลิ้มรส ได้แก่ ชิวหาวิญญาณ
- (๘) ผุสณะ ทำหน้าที่ถูกต้องโผฏฐัพพะ ได้แก่ กายวิญญาณ
- (๙) สัมปฏิจณะ ทำหน้าที่รับอารมณ์ คือ เมื่อมีการรับรู้ ใจจะเป็นตัวรับอารมณ์ที่ดี ไม่ดี แล้วเก็บผลที่ดี ไม่ดีไว้
- (๑๐) สันติรณะ ทำหน้าที่พิจารณาอารมณ์ คือ ใจจะสร้างความรู้สึกรับชอบ ไม่ชอบ เฉย ๆ ต่ออารมณ์ที่รับไว้นั้น
- (๑๑) โวฏฐัพพะ ทำหน้าที่ตัดสินอารมณ์ คือ ใจที่วิเคราะห์การกระทำด้วยใจเป็นกลาง เป็นวิญญาณที่พิจารณาตัดสินการกระทำ
- (๑๒) ขวนะ ทำหน้าที่แล่นเสพอารมณ์ อันเป็นช่วงที่ทำการ คือ วิญญาณที่แล่นไปในทวารทั้ง ๖ เป็นผลที่เกิดขึ้น คือ เป็นผลที่ดี (กุศล) ไม่ดี (อกุศล) เป็นเพียงการกระทำ (กิริยา)

^{๓๓} ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ธรรมานามัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๘๙-๙๓.

^{๓๔} อภิ.ส. (ไทย) ๓๔/๒๑/๒๙.

^{๓๕} พระพุทธโฆสจารย์, วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๓ ตอน ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๗, แปลโดย คณาจารย์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๘-๖๕.

(๑๓) ตทาลัมพะ ทำหน้าที่รับอารมณ์ต่อจากขณะก่อนตทกวังค์ คือ การเกาะเกี่ยวอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเป็นใหญ่ วิญญาณอาศัยอารมณ์นั้นเป็นไป

(๑๔) จุติ ทำหน้าที่เคลื่อนจากภพปัจจุบัน คือ เป็นภวังคจิตดวงสุดท้ายก่อนตาย ที่จะเคลื่อนไปเกิดใหม่

สรุป องค์ประกอบของปฏิสนธิในการแพทย์กับพระพุทธศาสนาจึงให้ความหมายของการปฏิสนธิต่างกัน เพราะการแพทย์ไม่ได้สนใจเรื่องปฏิสนธิจิต เนื่องจากเกินความสามารถที่จะพิสูจน์ได้

ข) พัฒนาการของทารกในครรภ์ การเปลี่ยนแปลงของทารกในครรภ์ ตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งคลอดมีดังนี้

(๑) เมื่ออายุครรภ์ ๑ เดือน

ใน ๒ สัปดาห์แรก มีการปฏิสนธิและเกิดการฝังตัวของไข่ ซึ่งอยู่ในระยะบลาสโตซิสต์ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเซลล์ที่จะเจริญเป็นทารก (inner cell mass) ล้อมรอบด้วยเซลล์ที่จะเจริญเป็นรก (trophoblast หรือ ไทรโพลาสท์) ไทรโพลาสท์นี้ จะเจริญไปเป็นสายสะดือและรกที่ฝังตัวติดแน่นกับมดลูก ส่วนกลุ่มเซลล์ที่จะเจริญไปเป็นทารก จะมีการสร้างถุงน้ำคร่ำ (amnion) เพื่อรองรับตัวอ่อน สร้างถุงไข่แดง (yolk sac) และถุงโคเรียน (chorion) หุ้มรอบถุงน้ำคร่ำและไข่แดง

ในสัปดาห์ที่ ๓ เนื้อเยื่อที่ผิวของถุงน้ำคร่ำด้านที่ติดกับถุงไข่แดงที่เรียกว่า ขั้วตัวอ่อน (embryonic disc) จะเจริญเติบโตต่อไปเป็นทารก โดยแบ่งเนื้อเยื่อเป็น ๓ ชั้น ได้แก่ ชั้นนอก (ectoderm) ชั้นกลาง (mesoderm) และชั้นใน (endoderm) ในระยะแรกของสัปดาห์ที่ ๓ เนื้อเยื่อชั้นนอกจะหนาและยาวขึ้น และจะเจริญไปเป็นส่วนของเส้นประสาทและระบบประสาทของทารก ผิวหนัง ผม ขน เล็บ ต่อมเหงื่อต่อไป เนื้อเยื่อชั้นในจะมีการเจริญขึ้นมีลักษณะคล้ายท่อติดต่อกับถุงรังไข่ ซึ่งท่อนี้จะเจริญไปเป็นระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ กระเพาะปัสสาวะ ท่อปัสสาวะ ต่อมไทรอยด์ และต่อมไทมัสต่อไป ส่วนเนื้อเยื่อชั้นกลางจะเจริญไปเป็นระบบหลอดเลือดและหัวใจ ซึ่งเป็นระบบแรกที่เกิดขึ้นในร่างกาย โดยหัวใจเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๓ นอกจากนั้น เนื้อเยื่อชั้นกลางนี้ ยังเจริญไปเป็นระบบกระดูก กล้ามเนื้อ กระดูกอ่อน ไต รังไข่ และท่อน้ำเหลืองด้วย

ในสัปดาห์ที่ ๔ ตัวอ่อนเกิดการงอตัวมากขึ้น โดยโค้งคล้ายรูปตัวซี เกิดตุ่มแขน ขา และมีการเจริญของตา หู ปาก คอหอย หลอดอาหาร หลอดลม หลอดเลือด ทวารหนัก สายสะดือ และเยื่อหุ้มอวัยวะภายในต่างๆ

(๒) เมื่ออายุครรภ์ ๒ เดือน (๕-๘ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๘ ตัวอ่อนจะมีความยาวประมาณ ๒.๕-๓ ซม. หนัก ๓ กรัม มีการสร้างกระดูกกระดูกโครงกระดูกและขากรรไกร ใบหน้าจะมีลักษณะชัดเจนมากขึ้น มีส่วนของตา หู จมูก แขนและขา ชัดเจน นิ้วมือและนิ้วเท้า แยกจากกันชัดเจน รวมทั้งหัวใจ มีการแบ่งห้องเรียบร้อยแล้ว มีการแยกระบบทางเดินอาหารและลำไส้ ทางเดินปัสสาวะและอวัยวะสืบพันธุ์ มีการแยกระเพาะปัสสาวะและท่อปัสสาวะออกจากทวารหนัก จากเดิมที่รวมอยู่ในท่อเดียวกัน เริ่มมีการสร้างอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก แต่ยังแยกเพศไม่ได้ สายสะดือเจริญสมบูรณ์ขึ้น โดยมีระบบการไหลเวียนเลือดผ่านสายสะดือ กระดูกยาวเริ่มมีการเจริญและกล้ามเนื้อใหญ่เริ่มมีการหดตัว ทารกสามารถเคลื่อนไหวได้

(๓) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๓ เดือน (๙-๑๒ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๑๒ ทารกจะมีลำตัวยาว ๘ ซม. หนัก ๔๕ กรัม ใบหน้าจะมีลักษณะชัดเจนมากขึ้น แขนและขายาว มีนิ้วมือ นิ้วเท้า และเล็บอ่อนๆ เริ่มแยกเพศได้จากอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอก มีการเคลื่อนไหวร่างกายและมีการสร้างกระดูกบางชิ้น เริ่มมีการสร้างเลือดจากตับ ระบบหมุนเวียนโลหิตและอวัยวะภายในมีโครงสร้างที่สมบูรณ์และเริ่มทำงานได้แล้ว

(๔) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๔ เดือน (๑๓-๑๖ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๑๖ ลำตัวยาว ๑๖ ซม. และหนัก ๑๒๐ กรัม มีการสร้างขนอ่อนโดยเฉพาะบริเวณศีรษะ ผิวหนังบางมองเห็นเส้นเลือดชัดเจน มีการสร้างเซลล์กล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อมากขึ้น สามารถแยกเพศได้ชัดเจน ลำไส้เริ่มมีขี้เทา มีการเคลื่อนไหวระบบหายใจ ทารกสามารถกลืนน้ำหล่อทารกได้ หัวใจเต้นเร็วเป็น ๒ เท่าของมารดา ช่องปากและจมูกมีเพดานกันสมบูรณ์ ทารกดูดนมได้ และมีการเคลื่อนไหวจนมารดาอาจรู้สึกได้

(๕) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๕ เดือน (๑๖-๒๐ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๒๐ ลำตัวยาว ๑๙ ซม. หนักประมาณ ๔๓๕-๔๖๐ กรัม เริ่มมีขนอ่อน เริ่มมีไขมันเคลือบที่ผิวหนัง มีผมบนศีรษะ เริ่มมีการสร้างขนคิ้ว ขนตาและหัวนม เล็บยาวขึ้น ทารกดิ้นจนมารดาารู้สึกได้ ฟังเสียงหัวใจผ่านทางผนังหน้าท้องมารดาได้ด้วยหูฟัง

(๖) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๖ เดือน (๒๑-๒๔ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๒๔ ลำตัวยาว ๒๘-๓๔ ซม. หนัก ๖๕๐-๘๒๐ กรัม ผนังยาวขึ้น เริ่มมีขนตา ขนคิ้วชัดเจน ผิวหนังเหี่ยว มีพัฒนาการของกล้ามเนื้อแขน ขา เริ่มมีรีเฟล็กซ์ของการกำมือ ฤๅนมในปอดเริ่มทำงาน ทารกอาจมีอาการสะอึกและไอได้

(๗) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๗ เดือน (๒๕-๒๘ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๒๘ ลำตัวยาวประมาณ ๓๖ ซม. หนัก ๑,๑๐๐ กรัม เริ่มมีการสร้างไขมันชั้นใต้ผิวหนัง ผิวหนังยังคงมีสีแดงและมีไขปกคลุม ระบบประสาทมีการเจริญสมบูรณ์ และสามารถสั่งงานร่างกายได้ ควบคุมการเปิดปิดลูกตาได้ ถ้าทารกเป็นเพศชาย ลูกอั้นทะ จะเริ่มเคลื่อนลงถึงอั้นทะ ระบบหายใจ

และระบบไหลเวียนเลือดพัฒนามากขึ้น เริ่มมีการแลกเปลี่ยนก๊าซได้ ทารกรู้สึกตัวมากขึ้นและสามารถตอบสนองในสิ่งที่รู้สึก เช่น สะดุ้งเมื่อได้ยินเสียงดัง ฯลฯ ถ้าการตั้งครรภ์สิ้นสุดลง ทารกมีโอกาสรอดชีวิต ถ้าได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด

(๘) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๘ เดือน (๒๙-๓๒ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๓๒ ลำตัวยาว ๓๘-๔๓ ซม. หนัก ๒,๐๐๐ กรัม ซึ่งเกิดจากการเพิ่มน้ำหนักของกล้ามเนื้อและไขมัน ผิวหนังเริ่มเต่งตึงมากขึ้น ขนอ่อนตามลำตัวน้อยลง กระดูกเจริญเติบโตเต็มที่ แต่ค่อนข้างอ่อนแอและงอ ระบบประสาทส่วนกลางเจริญเต็มที่ ทารกเริ่มสะสมเหล็ก แคลเซียม และฟอสฟอรัส ในทารกเพศชาย อัณฑะจะเลื่อนลงมาอยู่ในถุงอัณฑะเรียบร้อยแล้ว ทารกโตมากขึ้น จึงมักจะดิ้นและกลับตัว ถ้าการตั้งครรภ์สิ้นสุดในระยะนี้ ทารกมีโอกาสรอดชีวิตมากขึ้น หากได้รับการดูแลอย่างดี

(๙) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๙ เดือน (๓๓-๓๖ สัปดาห์) เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ ๓๖ ลำตัวยาวประมาณ ๔๔-๔๘ ซม. หนัก ๒,๒๐๐-๒,๗๕๐ กรัม ผิวหนังเต่งตึงมากขึ้น ขนอ่อนเริ่มหายไป ร่างกายและแขนขากลมกลึง เล็บมือ เล็บเท้างอกแล้ว ถ้ามารดาคลอดในระยะนี้ ทารกมีโอกาสรอดชีวิตมากขึ้น หากได้รับการดูแลเป็นพิเศษเช่นกัน

(๑๐) เมื่ออายุครรภ์ได้ ๑๐ เดือน (๓๗-๔๐ สัปดาห์) เมื่อทารกอายุได้ ๓๘ สัปดาห์หรือมากกว่า จะถือว่าเป็นทารกที่ครบกำหนด ลำตัวยาวประมาณ ๔๘-๕๒ ซม. หนัก ๓,๐๐๐-๓,๕๐๐ กรัม ผิวหนังเป็นสีชมพู มีขนอ่อนที่หัวไหล่และแขน เล็บยาวพ้นปลายมือ เส้นผมที่ศีรษะยาวประมาณ ๓-๔ ซม. กระโหลกศีรษะเจริญเติบโต เส้นรอบวงของศีรษะโตกว่ารอบอก ทารกเพศชาย อัณฑะลงมาอยู่ในถุงอัณฑะ ทารกเพศหญิง แคมใหญ่จะมาแนบชิดกันทั้งสองข้าง ทารกจะร้องทันทีเมื่อคลอดและลืมตา มีการเคลื่อนไหวของแขน ขา และเท้า^{๓๖}

ในขณะที่การพัฒนาชีวิตในทางพระพุทธศาสนาเริ่มจากการพัฒนาชีวิตผ่าน ๒ เกณฑ์ ตามรูปแบบของขั้น ๕ คือ

(๑) กาย หรือ รูป (Corporeality) คือ กองรูป หรือส่วนที่เป็นรูปธรรม อันหมายถึง ร่างกายและสิ่งที่เกิดจากร่างกาย เช่น พุติกรรมและคุณสมบัติต่างๆ เช่น เสียง สี กลิ่น รส เพศ เป็นต้น รูปขั้นนี้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ (ก) มหาภูตรูป หมายถึง รูปใหญ่หรือรูปหลัก ประกอบด้วยธาตุ ๔ ได้แก่ ปฐวีธาตุคือธาตุดิน เป็นสภาพที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ - อาโปธาตุคือธาตุน้ำ เป็นสภาพที่ดึงดูดซาบซึม - วาโยธาตุคือธาตุลม เป็นสภาพที่สั่นไหว - เตโชธาตุคือธาตุไฟ เป็นสภาพที่แผ่ความร้อน และ (ข) อุปทายรูป หมายถึง รูปอาศัยหรือรูปที่

^{๓๖} ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ธรรมานามัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๘๘-

แฝงอยู่ในรูปใหญ่นั้น มี ๒๔ อย่าง ได้แก่ ปสาทรูป ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย, โคจรรูป (รูปที่เป็นอารมณ์ของอินทรีย์) ๔ คือ รูป เสียง กลิ่น รส ความเป็นหญิง (อิตถินทรีย์) ความเป็นชาย (บุริสินทรีย์) ที่ตั้งของจิต (หทัยวัตถุ) การแสดงให้รู้ความหมายด้วยกาย (กายวิญญูติ) การแสดงให้รู้ความหมายด้วยวาจา (วจีวิญญูติ) ชีวิตินทรีย์ ช่องว่าง (อากาศ) ความเบาของรูป (รูปสส ลหุตา) ความอ่อนหยุ่นของรูป (รูปสส มุทุตา) ภาวะที่ควรแก่การงานของรูป (รูปสส กัมมณฺญตา) ความเจริญหรือขยายตัวของรูป (รูปสส อุกฺกย) การสืบทอดของรูป (รูปสส สนตติ) ความเสื่อมตัว (ขรตา) ความสลายตัว (อนิจฺจตา) และอาหาร (หมายถึงโอชะ)^{๓๗} ลักษณะของรูปนี้มีการเปลี่ยนแปลงโดยองค์ประกอบเหล่านี้ โดยขบวนการที่พระพุทธเจ้าทรงอธิบายถึงการพัฒนาเป็นชีวิตโดยเริ่มจากรูปนี้เป็นกลละ^{๓๘} ก่อน จากกลละเกิดเป็นอัมพุทะ^{๓๙} จากอัมพุทะเกิดเป็นเปสิ (ขึ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นขณะ (ก้อน) จากขณะเกิดเป็นปุ่ม ๕ ปุ่ม^{๔๐} ต่อจากนั้น ผมห ขน และเล็บจึงเกิดขึ้น ส่วนมารดาของสัตว์ผู้อยู่ในครรภ์นั้น บริโภคข้าวน้ำโภชนาหารอย่างใด สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดานั้น ก็ยังอรรถภาพให้เป็นไปในครรภ์ ด้วยข้าวน้ำโภชนาหารอย่างนั้น^{๔๑}

มีคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นต้นเหตุในการเกิดมนุษย์ว่า การปฏิสนธิจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีความพร้อมด้วยบิดามารดา กับธาตุทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ ๒๐ อาโปธาตุ ๑๒ เตโชธาตุ ๔ และวโยธาตุ ๖ รวมผสมกันเข้า และอธิบายการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์มารดาไว้ ดังนี้

สัปดาห์แรก เมื่อโลหิตบิดามารดาและธาตุทั้ง ๔ ผสมกันแล้ว ก็จะเกิดเป็นกลละรูป (ไซโกต) มีลักษณะเป็นหยาดน้ำใสเหมือนน้ำมันงา เปรียบได้กับเอาขนจามรีชุบน้ำมันงาแล้วสลัดเสีย ๗ ครั้ง น้ำมันงาที่เหลืติดอยู่ปลายขนจามรี เป็นหยาดน้ำใสคล้ายชีวิตแรกเกิด ขนาด ๐.๒ มม. ซึ่งเปรียบเสมือนไซโกตนั่นเอง

สัปดาห์ที่ ๒ กลละรูปเปลี่ยนแปลงไปเป็นอัมพุทะรูป ซึ่งมีลักษณะเป็นฟอง สีเหมือนน้ำล้างเนื้อ ระยะนี้ทางการแพทย์น่าจะเป็นบลาสตซิสต์ ขนาด ๐.๕ มม.

สัปดาห์ที่ ๓ เป็นเปสิสัตตาหารูป มีลักษณะเป็นชิ้นเนื้อเหลวๆ สีแดง ขนาด ๑.๕-๒ มม.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๐, (กรุงเทพมหานคร : ผลิติมม์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖.

^{๓๘} กลละ หมายถึง รูปละเอียดมีลักษณะกลมใส ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะ ซึ่งหลุดจากการสะบัด ๓ ครั้ง อ้างใน ส.ส.อ. ๑/๒๓/๒๘๔, ส.ฎีกา ๑/๒๓๕/๓๒๖.

^{๓๙} อัมพุทะ หมายถึง รูปละเอียดที่เกิดถัดจากกลละนั้นไป ๗ วัน มีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ มีลักษณะเหมือนตึกเกลว อ้างใน ส.ส.อ. ๑/๒๓๕/๒๘๕, ส.ฎีกา ๑/๒๓๕/๓๒๖.

^{๔๐} ปุ่ม ๕ ปุ่ม หมายถึง ในสัปดาห์ที่ ๕ เกิดเป็น ๕ ปุ่ม คือ แขน ๒ เท้า ๒ ศรีษะ ๑ อ้างใน ส.ส.อ. ๑/๒๓๕/๒๘๕.

^{๔๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗-๓๓๘.

สัปดาห์ที่ ๔ เป็นนรูป มีลักษณะเป็นก้อน สันฐานดังไข่ไก่ มีขนาด ๒.๕ มม.

สัปดาห์ที่ ๕ เป็นปัญจสาขา ได้แก่ ก้อนที่แตกออกมา ๕ ปุ่ม คือ ศีรษะ ๑ มือ ๒ เท้า ๒

สัปดาห์ที่ ๖ เริ่มเกิดผม เล็บ และฟันตามลำดับ

เมื่อตั้งครรภ์ได้ ๑ เดือน ๑๒ วัน โลหิตบังเกิดเวียนเข้าเป็นตานกยูงที่หัวใจเป็นเครื่องรับดวงจิต วิญญาณ ถ้าทารกเป็นเพศหญิง โลหิตจะเวียนซ้าย ถ้าเป็นเพศชาย โลหิตจะเวียนขวา

เมื่อตั้งครรภ์ได้ ๓ เดือน โลหิตจะแตกออกไปตามปัญจสาขา

เมื่อตั้งครรภ์ได้ ๔ เดือน มีอาการครบ ๓๒ ประการ โดยเกิดตาและหน้าผากก่อนส่วนอื่นๆ จะเกิดขึ้นตามมา

เมื่อตั้งครรภ์ได้ ๕ เดือน มีจิตและเบญจขันธ์ รู้จักร้อนและเย็น เมื่อมารดากินอาหารเผ็ดร้อนเข้าไป ก็จะตื่นทรมานทรมาย ขณะอยู่ในครรภ์มารดานั้น ทารกจะอยู่ในท่าอย่างๆ กอดเข้า กำมือไว้ได้คาง หันหน้าเข้าสู่กระดูกสันหลังของมารดา หันหลังออกทางหน้าท้อง (นาภี)

ตัวอ่อนจะเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับจนเป็นทารก แต่จะมีอวัยวะต่างๆ ครบถ้วนหรือบกพร่องพิการ ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ติดตัวมาแต่อดีต

นอกจากนั้น ในขณะที่ตั้งครรภ์ ถ้ามารดาอยากกินอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์หรืออาหารคาว ให้ทำนายว่า เป็นสัตว์นรกมาปฏิสนธิ ถ้ามารดาอยากกินอาหารที่มีรสเปรี้ยวและขม ให้ทำนายว่า เป็นผู้ที่มาจากป่าหิมพานต์มาปฏิสนธิ ถ้ามารดาอยากกินน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล ให้ทำนายว่า เป็นเทวดาจากสวรรค์มาเกิดเป็นมนุษย์ ถ้ามารดาอยากกินผลไม้ ทำนายว่า เป็นสัตว์ดิรัจฉานมาปฏิสนธิ ถ้ามารดาอยากกินดิน ทำนายว่า พรหมลงมาปฏิสนธิ ถ้ามารดาอยากกินของเผ็ดร้อน ทำนายว่า มนุษย์มาปฏิสนธิ^{๔๒}

ฉะนั้น การกำเนิดมนุษย์จึงมีลักษณะการเจริญทางกายควบคู่กันไปกับอาหาร เพราะองค์ประกอบสำคัญของการเติบโตนั้นมาจากอาหาร และอาหารจะเป็นเครื่องระบุถึงความเป็นมนุษย์อีกที

(๒) นาม คือจิตและเจตสิก อันประกอบด้วย^{๔๓}

^{๔๒} ดูรายละเอียดใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ธรรมานามัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๘๘-๘๙.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : พลัฒิ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๒.

- เวทนาขันธ (Feeling) คือ กองเวทนา ได้แก่ ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ได้แก่ สุขเวทนา-รู้สึกดีใจ ทุกขเวทนา-รู้สึกเสียใจ และอุทกขมสุขเวทนา-รู้สึกไม่เสียใจและไม่ดีใจ หรืออุเบกขาเวทนาคือ ความรู้สึกเฉยๆ อีกอย่างหนึ่ง แบ่งเป็น ๕ ประเภทคือ สุข (ทางกาย) ทุกข์ (ทางกาย) โสมนัส (ดีใจ) โทมนัส (เสียใจ) อุเบกขา (เฉยๆ) แบ่งทางที่เกิดเป็น ๖ คือ เวทนาเกิดจากสัมผัสทางจักขุ ทางโสต ทางฆานะ ทางชีวนา ทางกาย และทางมน

- สัญญาขันธ (Perception) คือ กองสัญญา ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายให้จำอารมณ์นั้นๆ ได้ ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ ๖ เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น

- สังขารขันธ (Mental formation) คือ กองสังขาร ส่วนที่เป็นความปรุงแต่งสภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลางๆ คุณสมบัติต่างๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อุกุศล อัปยากฤต

- วิญญาณขันธ (Consciousness) คือ กองวิญญาณ ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง ๖ มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น

การพัฒนาชีวิตในพระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากจิตและเจตสิก ในอัครคัมภีร์สูตรอธิบายพัฒนาการชีวิตดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ มีจิตกับเจตสิกเท่านั้น คือ สมัยนั้น ทัวทั้งจักรวาลนี้แหละเป็นน้ำทั้งนั้น มีตมโนธการ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายยังไม่ปรากฏ กลางคืนกลางวันยังไม่ปรากฏ เดือนหนึ่ง ครึ่งเดือน ฤดูและปีก็ยังไม่ปรากฏ หญิงชายก็ยังไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายปรากฏชื่อแต่เพียงว่า “สัตว์” คืออาภัสสรพรหมลงมากินจวนดิน เมื่อนั้น รัศมีที่ชานออกจากร่างกายของสัตว์เหล่านั้นก็หายไป เมื่อรัศมี ที่ชานออกจากร่างกายหายไป ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ก็ปรากฏ เมื่อดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ปรากฏ ดวงดาวนักษัตรทั้งหลายก็ปรากฏ เมื่อดวงดาวนักษัตรทั้งหลาย ปรากฏ กลางคืน กลางวันก็ปรากฏ เมื่อกลางคืน กลางวันปรากฏ เดือนหนึ่ง ครึ่งเดือนก็ปรากฏ เมื่อเดือนหนึ่ง ครึ่งเดือนปรากฏ ฤดูและปีก็ปรากฏ ด้วยเหตุ เพียงเท่านี้ โลกนี้ จึงได้กลับฟื้นขึ้นอีก

ขั้นตอนที่ ๒ เริ่มมีร่างกายหยาบ เมื่อสัตว์เหล่านั้นเมื่อบริโภคน้ำจวนดิน มีจวนดินนั้น เป็นภักษา มีจวนดินนั้นเป็นอาหาร ได้ดำรงอยู่นานแสนนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกัน สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม บางพวกมีผิวพรรณทราม สัตว์เหล่าใดมีผิวพรรณงาม สัตว์เหล่านั้นก็ดูหมิ่นสัตว์ที่มีผิวพรรณทรามว่า “พวกเราผู้มีผิวพรรณงามกว่าสัตว์ เหล่านั้น สัตว์เหล่านั้นมีผิวพรรณทรามกว่าพวกเรา” เมื่อสัตว์เหล่านั้นเกิดมีมานะ ถือตัว เพราะการดูหมิ่นเรื่องผิวพรรณเป็นปัจจัย จวนดินจึงหายไป

ขั้นตอนที่ ๓ มีกายหยาบขึ้น คือ เมื่อจวนดินของสัตว์เหล่านั้นหายไป สะเก็ดดิน เครื่องดิน ก็ปรากฏ เมื่อบริโศกเข้าไปนานเข้า สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกัน สัตว์บางพวกมีผิวพรรณงาม บางพวกมีผิวพรรณทราม สัตว์เหล่าใดมีผิวพรรณงาม สัตว์เหล่านั้นก็ดูหมิ่นสัตว์ที่มีผิวพรรณทรามว่า “พวกเราผิวพรรณงามกว่าสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่านั้นมีผิวพรรณทรามกว่าพวกเรา” เมื่อสัตว์เหล่านั้นเกิดมีมานะ ถือตัว เพราะการดูหมิ่นเรื่องผิวพรรณเป็นปัจจัย สะเก็ดดินจึงหายไป

ขั้นตอนที่ ๔ มีเพศปรากฏ คือ เมื่อสะเก็ดดิน เครื่องดินหายไป ข้าวสาลีอันผลผลิตในที่ที่ไม่ต้องไถ ไม่มีรำ ไม่มีแกลบ บริสุทธิ์ มีกลิ่นหอม มีเมล็ดเป็นข้าวสารก็ปรากฏ เมื่อสัตว์เหล่านั้นบริโศกข้าวสาลี ซึ่งเกิด สุกเองในที่ที่ไม่ต้องไถ มีข้าวสาลีนั้นเป็นภักษา มีข้าวสาลีนั้นเป็นอาหาร ได้ดำรงอยู่นานแสนนาน สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายหยาบขึ้น ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกัน และอวัยวะเพศหญิงปรากฏแก่ผู้เป็นหญิง อวัยวะเพศชายปรากฏแก่ผู้เป็นชาย

ขั้นตอนที่ ๕ มีเพศสัมพันธ์ คือ เมื่อหญิงเพ่งดูชาย และชายก็เพ่งดูหญิงนานเกินไป เมื่อชนทั้ง ๒ เพศต่างเพ่งดูกันและกันนานเกินไป ก็เกิดความกำหนัดขึ้น ความเร่าร้อนก็ปรากฏขึ้น ในกาย เพราะความเร่าร้อนเป็นปัจจัย ชนเหล่านั้นจึงได้เสพเมถุนธรรม^{๔๔}

การพัฒนาดังกล่าวเริ่มต้นจากจิตและเจตสิก จนกระทั่งเกิดเป็นมนุษย์ มีเพศ และหลังจากนั้นจึงมีเพศสัมพันธ์จึงทำให้เกิดต่างออกไป ตามประเภทกำเนิดชีวิตของสรรพสัตว์ไว้ ๔ ประการ คือ

- ชลาพุชะ สัตว์กำเนิดในครรภ์ คือ คลอดออกมาเป็นตัว เช่น คน ช้าง ม้า วัว ควาย สุนัข แมว เป็นต้น

- อณฑชะ สัตว์เกิดในไข่ คือ กำเนิดออกเป็นไข่ก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัว เช่น นก เป็ด ไก่ จระเข้ เต่า เป็นต้น

- สังเสทชะ สัตว์เกิดในโคล คือ เกิดในของชื้นแฉะหมักหมม เน่าเปื่อย ขยายแพร่ออกไป เช่น หนอนบางชนิด เชื้อไวรัส เป็นต้น

- โอปปาติกะ สัตว์เกิดผุดขึ้น คือ เกิดผุดขึ้นเต็มตัวในทันทีทันใด ไม่ต้องเจริญเติบโตผ่านวัยทารก เมื่อตายก็ไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น เทวดา สัตว์ในอบายภูมิ เว้นสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น^{๔๕}

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงนี้ การเกิดเป็นมนุษย์จึงเป็นเป็นสัตว์ในช่วงแรกมีอยู่ในฐานะโอปปาติกะ แต่การพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์นั้นได้กล่าวถึงตั้งแต่เกิดในครรภ์เป็นต้นไป

^{๔๔} อ่านรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๑๑/๑๑๙-๑๒๖/๘๘-๙๓.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๓/๒๔๒.

เพราะก่อนหน้านี้มนุษย์ยังไม่ได้ถูกเรียกว่า มนุษย์ แต่เรียกว่า สัตว์ ต่อมาเมื่อมนุษย์เกิดขึ้นจากครรภ์เป็นคนแรกจึงถือว่าเป็นการกำเนิดและพัฒนาเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เกิดมาแบบเดิมที่ผุดเกิดขึ้นอีกต่อไป เพราะประเด็นนี้จะทำให้เข้าใจได้อีกว่า พระพุทธเจ้าทรงถือว่าการเกิดจากครรภ์นั้นเป็นสำคัญกว่าการผุดเกิดแบบที่เชื่อกันในยุคสมัยนั้นว่า “วรรณที่ประเสริฐที่สุดคือพราหมณ์เท่านั้น วรรณอื่นเลว วรรณที่ขาวคือพราหมณ์เท่านั้น วรรณอื่นดำ พราหมณ์เท่านั้นบริสุทธ์ ผู้ที่ไม่ใช่พราหมณ์ ไม่บริสุทธ์ พราหมณ์เท่านั้นบริสุทธ์ เป็นโอกาส เกิดจากโอษฐ์ของพรหม เกิดจากพรหม พรหมเป็นผู้สร้าง เป็นทายาทของพรหม” แต่พระพุทธองค์ทรงตั้งคำถามต่อเรื่องนี้ว่า “ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ชัตติยกุมารในโลกนี้ สำเร็จการอยู่ร่วมกับนางพราหมณี เพราะอาศัยการอยู่ร่วมเป็นสามีภรรยาของคนทั้งสองนั้นจึงเกิดบุตรขึ้น บุตรที่เกิดจากนางพราหมณีกับชัตติยกุมารนั้น ซึ่งเหมือนมารดาที่ดี เหมือนบิดาที่ดี ควรจะเรียกว่า กษัตริย์หรือพราหมณ์” อัสสลายนมาณพตอบว่า “ควรจะเรียกว่า กษัตริย์ก็ได้ พราหมณ์ก็ได้” พระพุทธองค์ทรงตรัสในตอนท้ายว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลายรู้หรือว่า สัตว์ที่เกิดในครรภ์นั้น พึงเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ หรือเป็นศูทร”^{๔๖}

สรุป การแพทย์แผนปัจจุบัน อธิบายการเจริญเติบโตของทารกตั้งแต่ปฏิสนธิจนกลายเป็นทารก โดยไม่กล่าวถึงการมีจิตหรือวิญญาณมาปฏิสนธิในครรภ์มารดา และอำนาจของกรรมที่ทำให้เกิดรูปร่างและลักษณะหน้าตาที่แตกต่างกัน เมื่อนำหลักของพระพุทธศาสนามาประกอบกับคำอธิบายของการแพทย์แผนปัจจุบัน สามารถสรุปได้ว่า ในทันทีที่อสุจิผสมกับไข่ จะต้องมีการเกิดขึ้นพร้อมกับจิตดวงที่เรียกว่า “ปฏิสนธิจิต” และส่วนที่เหมือนกันคือ การยอมรับว่าทารกนั้นต้องเกิดจากครรภ์อย่างเดียวนั่น

๓.๓.๓ ปัญหาทางจริยธรรม

ปัญหาทางจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับปัญหาทางศาสนา เมื่อพิจารณาจากประเด็นปัญหาการอุ้มบุญแม้จะอ้างถึงการเกิดจากครรภ์ก็ตาม แต่เป็นการเกิดขึ้นที่ไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ แต่เป็นไปตามเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ซึ่งอาจนำไปสู่ประเด็นปัญหาเหล่านี้คือ

ก) **การฆ่าชีวิต** การวิจัยเซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) นำไปสู่การอุ้มบุญนั้นต้องอาศัยเซลล์ต้นกำเนิดซึ่งเกิดจากการวิจัยตัวอ่อนของมนุษย์ ซึ่งบางส่วนนำไปสู่การทำลายตัวอ่อนของมนุษย์ ซึ่งประเด็นดังกล่าวโยงกับการทำลายชีวิตมนุษย์หรือไม่ พระพุทธศาสนาถือว่า ชีวิตเริ่มมีขึ้นเมื่อมี ๓ อย่างคือ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และมีวิญญาณลงมาปฏิสนธิ เพราะทั้ง ๓ อย่างรวมกัน ประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์ ย่อมมีได้^{๔๗} แต่การที่เราจะ

^{๔๖} อ่านรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๐๙-๔๑๐/๕๑๐-๕๑๕.

^{๔๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๕.

สนับสนุนให้มีการสร้างเด็กหลอดแก้วที่ทำให้เกิดการสูญเสียตัวอ่อนจึงกลายเป็นปัญหาว่า การที่เรานับเป็นมนุษย์นั้นเกิดเป็นชีวิตเมื่อใด เพราะการที่เรามองว่าตัวอ่อนมนุษย์ก็คือมนุษย์ ก็คงไม่ต่างจากการกำลังมองว่า ต้นมะม่วงทุกต้นมาจากเมล็ดมะม่วง แต่นั่นไม่ได้หมายถึงว่าเมล็ดมะม่วงคือต้นมะม่วง และไม่ได้หมายถึงว่า เราควรมองการสูญเสียผลมะม่วงว่าเป็นแบบเดียวกับต้นมะม่วงที่เพิ่งโดนพายุไค่นไป แม้ผลมะม่วงนั้นต่อมาจะกลายเป็นต้นมะม่วงก็ตาม แต่นั่นก็เป็นคนละอย่างกัน ฉะนั้น การจะมองว่าตัวอ่อนของมนุษย์นั้นเราสามารถทำอะไรก็ได้ คือมองว่า ตัวอ่อนเป็นเพียงสิ่งของที่เราจะใช้อย่างไรก็ได้ ก็จะเป็นการไม่สนใจจริยธรรมมากไป กลายเป็นการละเลยความสำคัญของตัวอ่อนที่กำลังจะเติบโตไปเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกับเวลาคนเดินป่าแล้วสลักชื่อตนเองบนต้นไม้ใหญ่โบราณต้นหนึ่ง ถือว่าเป็นการไม่เคารพ ไม่ใช่เพราะเรามองว่าต้นไม้ต้นนั้นว่าเป็นคน แต่เป็นการเคารพในธรรมชาติที่น่าชื่นชม แต่การเคารพนั้นก็ไม่ได้แปลว่าจะไค่นต้นไม้ไม่ได้เสียทีเดียว ซึ่งการก็คือไม่ควรมองว่าตัวอ่อนมีความเป็นมนุษย์เต็มเปี่ยม และควรวางท่าทีให้ถูกต้อง คือถ้าเราทดลองเด็กนั้นเพื่อการธุรกิจ หรือนำไปใช้ในการกดขี่ และการใช้ในทางที่ผิด นั้นถือว่าเป็นเรื่องที่เรไม่ควรกังวลเรื่องจริยธรรม แม้การวิจัยดังกล่าวบางส่วนจะเป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหามะเร็งมีลูกยาก และอาจต้องมีการผสมไข่มากกว่าจำนวนที่ผิดกลับเข้าไปในมดลูก เพื่อเพิ่มอัตราการตั้งครรภ์ และการอุ้มบุญนั้นจะต้องทนทำหลายรอบ โดยจะมีตัวอ่อนส่วนที่เกิดนั้นถูกทิ้งหรือแช่แข็งไปตลอดจะถือว่าเป็นการทำลายชีวิต แต่นั่นเป็นเรื่องธรรมชาติอีกอย่างที่คุณเหมือนว่าแม้ระบบศาสนาก็ไม่อาจมองข้ามความเป็นจริงทางธรรมชาติที่อาจมีการสูญเสียตัวอ่อนมากกว่าการอุ้มบุญ^{๔๘} และอีกอย่างหนึ่งเมื่อเราจะกล่าวถึงการแพทย์เกี่ยวกับการรักษาผ่านหลักจริยธรรม ประเด็นที่เราไม่ลืมคือเรื่องธรรมชาติที่เราพยายามรักษาคือข้อบกพร่องทางด้านการเกิด เพราะถ้าเราป่วยจากโรคหรือไม่สามารถให้กำเนิดได้ การที่แพทย์จะทำการช่วยเหลือด้วยวิธีการนี้ก็ถือเป็นการช่วยชีวิตเด็กมากกว่า และคุณจะมีคุณธรรมมากกว่าการจะไม่ให้เด็กได้มีโอกาสได้เกิดขึ้นมาเลย กรณีนี้เช่นเดียวกับการเห็นเด็กจำนวนมากจมน้ำ แม้เราจะว่ายน้ำไม่เป็นแต่ก็เป็นไปได้ที่เราจะไปเรียกให้คนมาช่วย แต่การที่คนมาช่วยอาจช่วยไม่ได้ทั้งหมด เราจะถือว่าเราผิดหรือเขาผิดไม่ได้ แต่ต้องยกย่องเขาเหล่านั้นว่าเป็นผู้รักษาหรือมีเมตตาธรรมมากกว่าจะเรียกเขาว่าฆาตกรผู้ฆ่าหรือทำลายชีวิตผู้อื่น

ข) ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การอุ้มบุญนั้นเป็นการลดทอนคุณค่าของคำว่า แม่ ให้เหลือแต่เพียงคำว่า แม่อุ้มบุญ โดยข้อตกลงการรับตั้งครรภ์ที่ว่า เมื่อเด็กคลอดออกมาหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนจะต้องสละอำนาจสิทธิในความเป็นมารดาของเด็กให้แก่คู่สมรสที่

^{๔๘} อ่านรายละเอียดใน ไมเคิล แชนแนล, ปรัชญาสาธารณะ (Public philosophy), แปลโดยสฤณี อาชวนันทกุล, (กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส์ พับลิชชิง, ๒๕๕๘), หน้า ๑๘๒-๑๘๕.

ว่าจ้างทันที ข้อตกลงเช่นนี้เป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมารดาของหญิงที่ตั้งครรภ์ เพราะเป็นข้อตกลงที่ถือว่า สถานะความเป็นแม่นั้นเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่สามารถซื้อขายได้ ข้อตกลงในลักษณะนี้ยังพราศสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรไปจากหญิงที่ตั้งครรภ์และให้กำเนิดทารกนั้นด้วยโดยไม่สนใจว่าหญิงที่ตั้งครรภ์นั้นจะมีความผูกพันกับเด็กเพียงใด หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนจึงถูกปฏิบัติเหมือนกับเป็นเครื่องจักรที่ไม่มีชีวิตวิญญาณ หรืออารมณ์ความรู้สึก และถูกใช้เป็นสถานที่รับเลี้ยงตัวอ่อนเพื่อผลิตเด็กขึ้นมาเท่านั้น^{๔๙} ข้อเท็จจริงนี้แม้

ค. การอุ้มบุญเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้หญิง โดยฝ่ายหญิงเท่านั้นจึงจะสามารถตั้งครรภ์และคลอดบุตรได้ ผู้ที่จะรับตั้งครรภ์แทนผู้อื่นได้จึงต้องเป็นหญิงเท่านั้น แม้ว่าในบางกรณีหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนอาจเป็นญาติสนิทกับคู่สมรสที่มีบุตรยาก แต่อย่างไรก็ตาม หญิงที่อาสาตั้งครรภ์แทนผู้อื่นจะเป็นหญิงที่มีฐานะทางการเงินไม่ดีนัก หญิงเหล่านั้นมักจะยอมเข้ารับตั้งครรภ์แทนก็ต่อเมื่อได้รับค่าตอบแทนจากการตั้งครรภ์แทนเท่านั้น การรับตั้งครรภ์แทนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแสวงหาประโยชน์จากเนื้อตัวร่างกายของหญิง หรือจากศักยภาพในการสืบพันธุ์ของหญิงนั้น^{๕๐}

สรุป ปัญหาทางด้านศาสนานั้น โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาได้พิจารณาผ่านเรื่อง การฆ่าชีวิตตามหลักศีลข้อ ๑ การทำลายความเป็นมนุษย์ และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในมิจฉาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพผิด

๓.๔ สาเหตุและผลกระทบของการอุ้มบุญที่มีต่อสังคมไทย

ในบทนี้เราจะได้พิจารณากันถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยประเด็นเหล่านี้ถือว่าเป็นหัวข้อที่ถูกนำเสนอก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

๓.๔.๑ สาเหตุการอุ้มบุญ

การอุ้มบุญนั้นถือว่าเป็นการแก้ปัญหาครอบครัวที่พิจารณาจากประเด็นสังคมที่เชื่อมโยงกับลักษณะทางจิตวิทยาสังคมที่มองว่าถึงครอบครัวนั้นคือการเชื่อมโยงระหว่างตัวตนกับสังคม ขณะเดียวกันเมื่อครอบครัวมีกรณีไม่สามารถมีบุตรได้จึงทำให้เกิดการอุ้มบุญขึ้น และการอุ้มบุญนี้เองถือเป็นพัฒนาการทางด้านการแพทย์ ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดการอุ้มบุญได้ ใน ๓ ประเด็นด้วยกันคือ

^{๔๙} Recht S., “M” is for Money : Baby M and the Surrogate Motherhood Controversy”, 1998, 37 Am. U.L. Rev. 1013, 1022-1023.

^{๕๐} O'Brien, S, Commercial Conceptions: A Breeding Ground for Surrogacy, 1986, 65 N. C. L. Rev. 127, 142.

๓.๔.๑.๑ สาเหตุทางด้านสังคม มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นมีความต้องการเอาชีวิตรอด และต้องการสืบเผ่าพันธุ์ ตามความคิดนี้ทำให้มนุษย์สร้างสังคมขึ้น จึงพิจารณาความแตกต่าง ตามแนวคิดแบบฟรอยด์ (Freudian) มองเรื่องการสร้างสังคมนั้นว่าอยู่บนฐานของการสร้างความแตกต่างให้ลงตัว เรื่องเพศว่าเป็นลักษณะที่ต่างกัน และมีสถานะที่ไม่เท่าเทียม ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ทำให้การมาอยู่รวมกันของมนุษย์เป็นเครื่องปรับเปลี่ยนลักษณะความต่างนั้นได้ เป็นการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันได้แสดงผ่านประสบการณ์เกี่ยวกับครอบครัวอันเป็นประสบการณ์เก่าแก่ที่สุดเพื่อจัดตั้งศูนย์กลางชีวิตบนฐานของการอยู่ร่วมกันแม้จะไม่สถานะไม่เท่ากัน^{๕๑} และครอบครัวต้องประกอบด้วยสามีภริยาและลูก^{๕๒} ฉะนั้นสถานะทางครอบครัวจึงแสดงให้เห็นว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยเริ่มจากความเป็นครอบครัวก่อน แล้วจึงค่อยขยายกลายเป็นสังคมในที่สุด

ฉะนั้น การที่คนจะอยู่กันเป็นครอบครัว เป็นการสร้างสังคมบนฐานของความต่างทางเพศ เป็นการพยายามเรียนรู้กันและกันระหว่างสามีภริยาและลูก ซึ่งกรณีนี้เองนำไปสู่ประเด็นปัญหาว่า หากมีเพียงสามี ภริยา แต่ไม่มีลูกก็ไม่เกิดความสมบูรณ์ขึ้น และการอยู่ร่วมกันแบบไม่สมบูรณ์ก็ทำให้เกิดความไม่สมบูรณ์

เมื่อพิจารณาลักษณะนี้ สังคมจึงมองว่าครอบครัวที่สมบูรณ์จะต้องประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก จึงทำให้ทุกคนเกิดความต้องการบุตรไว้เป็นผู้สืบสกุล ทำให้การมีบุตรถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตสมรส เพราะบุตรเป็นสิ่งผูกพันระหว่างสามีและภริยา ฉะนั้นการไม่มีบุตรจะทำให้ชีวิตสมรสไม่สมบูรณ์แบบ ในเกือบทุกสังคมถูกอบรมสั่งสอนว่าการมีลูกมีทายาทเป็นเรื่องดี ทำให้ชายหญิงเมื่อสมรสกันก็คาดหวังที่จะมีลูกเพื่อเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ เป็นการทำให้วงศ์ตระกูลของตนจะไม่สูญพันธุ์ไป มีความรู้สึกได้เพื่อนไว้แก่เหงา รู้สึกเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ และมีที่พึ่งในยามแก่เฒ่า ในบางสังคมการมีลูก เป็นเครื่องมืออันเดียวที่ผู้หญิงจะใช้ต่อรองอำนาจในครอบครัวได้^{๕๓} ส่วนสามีภริยาคู่ใดที่สมรสกันมาเป็นเวลานานแล้วไม่มีลูกจะทำให้มีความรู้สึกเสื่อมโทรมทางจิตใจหลายด้าน ความภาคภูมิใจในตัวเองจะลดน้อยลง บางคนรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถที่จะสร้างชีวิตขึ้นมาสักชีวิต เกิดความคับข้องใจเนื่องจากมีค่านิยมทางสังคมเข้ามามีส่วนผลักดันด้วย กล่าวคือ สามีภริยาคู่นั้นก็จะถูกสังคมหรือบุคคลที่อยู่รอบข้าง

^{๕๑} Raine Dozier and Pepper Schwartz, “Intimate Relationships”, *The Blackwell Companion to Sociology*, ed. by Judith R. Blau, (UK : Blackwell Publishing, 2004), p.117.

^{๕๒} Madonna Harrington Meyer and Pamela Herd, Aging and Aging Policy in the USA, *The Blackwell Companion to Sociology*, ed. by Judith R. Blau, p.382.

^{๕๓} กฤตยา อาชวนิจกุล, “วิทยาการสร้างลูกนอกไส้ : ผู้หญิงได้หรือเสีย”, *สตรีทัศน์* ๒, (พฤศจิกายน ๒๕๒๙-มกราคม ๒๕๓๐) : ๑๗.

ผลักดันสนับสนุนให้พยายามทำทุกวิถีทางที่จะให้ได้มาซึ่งลูก ไม่ว่าจะเป็นการบนบานสาธยายกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือใช้เทคโนโลยีการแพทย์เข้าช่วยเหลือ

ลูกจึงเป็นบุคคลสำคัญมากในครอบครัว ดังจะเห็นได้จากครอบครัวที่มีปัญหา สามมีภริยาทะเลาะกัน ประสงค์ที่จะหย่าร้างกัน แต่เมื่อคำนึงถึงอนาคตแล้ว สามมีภริยาก็ต้องพยายามปรองดองรักใคร่กัน ทั้งนี้เพื่อให้ลูกมีความสุข ในบางครอบครัวพอภริยามีลูกแล้วทำให้สามมีรักและเข้าใจภริยามากขึ้น สามมีบางคนออกไปชობออกไปเที่ยวนอกบ้าน พอภริยาคลอดลูกแล้วก็เปลี่ยนนิสัยอยู่ติดบ้านมากขึ้น ให้เวลากับครอบครัวมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีลูกเข้ามาเป็นตัวเสริมทำให้คำว่า ครอบครัว มีความหมายมากขึ้น

ภริยาคนใดที่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม จะมีความรู้สึกผิดต่อสามมี โดยเฉพาะในกรณีที่สามมีมีความสามารถในการที่จะให้กำเนิดบุตรได้ ในอดีตยังไม่มีเทคโนโลยีทางการแพทย์ในเรื่องการเจริญพันธุ์ในลักษณะที่ให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทนยังไม่เจริญ ภริยาเหล่านี้ก็จะมักจะแนะนำสามมีให้มีหญิงอื่นที่มีความสามารถในการให้กำเนิดบุตรได้ และการที่สามมีมีหญิงอื่นนั้นอาจทำให้เกิดปัญหาความแตกร้างในครอบครัว เมื่อเทคโนโลยีทางด้านนี้เจริญมากขึ้น ภริยาที่ไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ จึงมีความประสงค์ที่จะหาหญิงอื่นมาตั้งครรภ์แทนตน โดยใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือการเจริญพันธุ์เข้ามาช่วย ซึ่งการนี้เทคโนโลยีทางการแพทย์มาช่วยนั้นมีผลต่อครอบครัว คือ ไม่ทำให้เกิดความแตกร้างภายในครอบครัว เพราะสามมีไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ ในทางชู้สาวกับหญิงอื่น และในกรณีที่ภริยาสามารถผลิตไข่ได้ก็จะมีความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมในการให้กำเนิดเด็กด้วยเนื่องจากตนเป็นเจ้าของไข่

๓.๔.๑.๒ สาเหตุทางการแพทย์ ปัญหาของของการแต่งงานคือการมีบุตรเพื่อความสุขสมบูรณ์ของครอบครัว แต่ส่วนหนึ่งเมื่อพยายามแล้วยังไม่สามารถมีบุตรได้ คู่สมรสเหล่านี้มักจะรู้สึกมีปมด้อย สิ้นหวังหรือเสียใจ จึงเป็นหน้าที่ของแพทย์ที่จะต้องให้การดูแลรักษาไม่เฉพาะหาสาเหตุและให้การศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องเข้าใจและให้ความเห็นอกเห็นใจต่ออารมณ์ดังกล่าวของคู่สมรสด้วย แพทย์จึงเริ่มค้นหาและดูแลปัญหามีบุตรยาก และพบสาเหตุ ๕ ประการคือ

ก. กรณีการอุ้มบุญโดยใช้เชื้อของสามมีและไข่ของภรรยาสมกัน แล้วนำไปใส่ในมดลูกของหญิงที่รับอุ้มบุญ เพราะภรรยาไม่มีเวลา กลัวการตั้งครรภ์ กลัวการคลอด ห่วงรูปร่าง

ข. กรณีการอุ้มบุญ โดยใช้เชื้อสามมีและไข่ของภรรยาสมกัน แล้วนำไปใส่ในมดลูกของหญิงรับอุ้มบุญ เพราะภรรยามีเหตุผลทางการแพทย์ทำให้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

ค. กรณีการอุ้มบุญ โดยใช้เชื้อของสามีและไข่ของหญิงที่รับอุ้มบุญ เพราะภรรยา มีเหตุผลทางการแพทย์ทำให้ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และไม่มีการผลิตไข่

ง. การอุ้มบุญโดยใช้เชื้อพันธุ์ของชายอื่น และไข่ของภรรยามาผสมกันแล้วจึงนำไป ใส่ในมดลูกของหญิงที่รับอุ้มบุญ เพราะสามีไม่มีเชื้อพันธุ์และภรรยาไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้

จ. การอุ้มบุญโดยใช้เชื้อพันธุ์ของชายอื่นและไข่ของหญิงอื่นมาผสมกัน และให้หญิง ที่รับตั้งครรภ์แทนหรือหญิงเจ้าของไข่เป็นผู้ตั้งครรภ์แทน เพราะสามีไม่ใช่เชื้อพันธุ์และภรรยา ไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และไม่มีการผลิตไข่

ในประเทศไทย ก็มีการหาทางแก้ปัญหา และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๓ เป็นต้นมา โดยมีความก้าวหน้าใน ๔ เรื่องได้แก่

ก. การสามารถตรวจการติดต้นของท่อนำไข่ด้วยการผ่านก๊าซเข้าไปในโพรงมดลูก หรือการเป่าท่อในปี พ.ศ.๒๕๕๓ (Rubin test)

ข. การกรวดน้ำอสุจิและตั้งเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์น้ำเชื้อ (semen analysis) ร่วมทั้งการผสมเทียมในปี พ.ศ.๒๕๕๔

ค. ความรู้ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับฮอร์โมนเพศ

ง. มีการปรับปรุงวิธีในการคะเนวันตกไข่^{๕๔}

ทั้งหมดนี้เป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ แต่บางเรื่องก็มีกฎหมาย กำหนดขอบเขตไว้ แต่บางเรื่องยังขาดการควบคุม ดูแล ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมทั้งทางด้านการ ใช้เทคโนโลยีและการเรียนค่าตอบแทนดูแลในขอบเขตที่เหมาะสม จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของ ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์และองค์กรแพทยสภา และกฎเกณฑ์ที่ใช้กันอยู่ขณะนี้ก็คือประกาศ แพทยสภาเรื่องเกณฑ์การให้การรักษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ และในอนาคตอาจจะต้องมี พระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อคุ้มครองประชาชนผู้ที่จะต้องมาใช้บริการ และ เป็นการคุ้มครองแพทย์ด้วยในฐานะเป็นผู้ประกอบวิชาชีพโดยตรงว่าการกระทำระดับใดที่ทำได้ โดยถูกต้องตามกฎหมาย^{๕๕}

แม้การตั้งครรภ์แทนจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องทำให้มีบุตรไว้สืบสกุล เป็นการลดปัญหา การมีภริยาน้อย ลดความแตกร้างในชีวิตครอบครัว ทำให้ชีวิตครอบครัวสมบูรณ์ขึ้น เป็นความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นตามมา คือ

^{๕๔} สมบูรณ์ คุณาธิคม, ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์, หน้า ๓.

^{๕๕} แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อนเนก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๕๒.

ก. เทคนิคทางการแพทย์ที่นำมาใช้มีค่าใช้จ่ายสูงมาก เฉพาะแค่ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์จะเป็นเงินระหว่าง ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาทต่อหนึ่งรอบการรักษา และถ้าหากการปฏิบัติการครั้งแรกไม่สำเร็จต้องทำซ้ำจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก

ข. อัตราความสำเร็จยังต่ำอยู่ ประมาณร้อยละ ๑๕-๒๐

ค. เป็นการยากที่จะหาหญิงที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม และพร้อมที่จะรับตั้งครรภ์แทน

ง. ปัญหาในกรณีคู่สมรสที่มีบุตรยากและหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนตกลงกันเรื่องอำนาจการปกครองเด็กไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายต้องการเด็กและไม่ต้องการเด็กก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเทคโนโลยีการแพทย์เจริญก้าวหน้า ถึงแม้จะมีปัญหาตามมา จึงไม่สามารถสกัดกั้นคู่สมรสที่ต้องการจะมีบุตรได้

๓.๔.๑.๓ สาเหตุทางด้านพาณิชย์ สาเหตุปัญหาทางธุรกิจนั้นเนื่องจากการพิจารณาว่าการรับอัมบุญนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ (Commercial surrogacy) โดยปกติ สัญญาอัมบุญจะมีข้อตกลงให้ผู้ขอให้อัมบุญเป็นฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดอันเกิดจากการตั้งครรภ์แทน เช่น ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าเดินทางไปพบแพทย์ ค่ายา ค่าอาหารเสริม ค่าเสื้อผ้า ค่าประกันสุขภาพ ค่าขาดประโยชน์จากการทำงาน เป็นต้น นอกจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ข้างต้นแล้ว อาจมีการให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้รับอัมบุญ เพื่อตอบแทนในการที่ผู้รับอัมบุญที่รับตั้งครรภ์แทนตนตามสัญญา สัญญาลักษณะนี้ ถือว่าเป็นสัญญาจ้างให้รับตั้งครรภ์แทน ซึ่งเป็นไปตามปกติของมนุษย์ เพราะมนุษย์มักหวังอะไรตอบแทนจ้างการกระทำของตนเสมอ

จากลักษณะสัญญาดังกล่าวนี้อเองเป็นที่มาของการหาผลประโยชน์จากการอัมบุญ โดยเกี่ยวพันกันระหว่างตัวแทนจัดการกับหญิงผู้รับอัมบุญ ซึ่งกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว คือ

ก. ระบบตัวแทน (agent)เป็นการรับอัมบุญเชิงพาณิชย์ (commercial surrogacies) โดยจะมีผู้เกี่ยวข้องที่เรียกว่า ตัวแทน หรือนายหน้า (broker) ตัวแทนหรือนายหน้านี้นี้จะเข้ามาจัดระหว่างคู่สมรสกับผู้รับอัมบุญ นอกจากนี้ยังอำนวยความสะดวกเรื่องการคัดเลือกมารดารับจ้าง การผสมเทียม การรักษาทางแพทย์ในระหว่างการตั้งครรภ์และคลอดบุตร และการให้บริการให้คำปรึกษา^{๕๖} ซึ่งรวมทั้งเตรียมสัญญากำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง ในอเมริกามีศูนย์ให้บริการการตั้งครรภ์ในหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีศูนย์

^{๕๖} Athena Liu, *Artificial Reproduction and Reproductive Right*, (UK :Dartmouth, 1991), P.26.

บำบัดรักษาผู้มีบุตรยากในเมืองนิวยอร์ก (Infertility Center of New York หรือ ICNY) ซึ่งศูนย์ดังกล่าวนี้ได้เริ่มให้บริการทางด้านนี้มาตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๘๓ โดยคลินิกมีเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นทนายความ เพื่อทำสัญญา จิตแพทย์และสูตินรีแพทย์ เพื่อตรวจคัดเลือกรับอัมบุญ และให้คำปรึกษาคู่สมรสก่อนตัดสินใจ

ข. หญิงผู้รับอัมบุญมีฐานะยากจน ในอเมริกามีการรับสมัครหญิงอัมบุญ โดยมีลักษณะดังนี้

- ๑) มีประวัติการตั้งครรภ์และการคลอดอย่างง่าย
- ๒) มีนิสัยรักเด็ก
- ๓) มีความปรารถนาและมีความเห็นใจที่จะช่วยคู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตร
- ๔) มีความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าคุณค่ามากสำหรับคู่สามีภรรยาที่ไม่มีบุตร
- ๕) ต้องการหารายได้มาเพิ่มพูนฐานะของตนเองหรือครอบครัว (ในอเมริกา หญิงรับจ้างตั้งครรภ์จำนวนมากเป็นคนยากจน มีหลักฐานปรากฏว่าร้อยละ ๔๐ ของผู้ที่มาสมัครเป็นหญิงรับจ้างอัมบุญเป็นคนว่างงาน)^{๕๗}

๓.๔.๑.๔ สาเหตุทางด้านกฎหมาย เนื่องจากการรับอัมบุญแทนยังไม่มีกฎหมายที่ควบคุมหรือรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเกิดความสับสนว่าการทำสัญญาอัมบุญเป็นความผิด หรือบังคับใช้ได้หรือไม่อย่างไร หากเกิดการผิดสัญญาจะฟ้องร้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้หรือไม่ เช่นกรณีสัญญาอัมบุญ เป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ขอให้อัมบุญกับผู้รับอัมบุญ ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือไม่ กล่าวคือ

ก. ถ้าได้รับผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์คือ การได้เงินหรือผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. ถ้าไม่ได้รับผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ วัตถุประสงค์คือ การได้ช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถมีบุตรได้

โดยวัตถุประสงค์ของสัญญานั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ และถ้าการรับอัมบุญเป็นไปเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ เป็นการจ่ายเงินหรือผลประโยชน์เชิงพาณิชย์แลกกับความสามารถในการสืบพันธุ์ของเพศหญิง เป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหญิงและยังเปรียบเสมือนเป็นการซื้อขายเด็กล่วงหน้า ควรกำหนดให้การรับอัมบุญเพื่อการช่วยเหลือผู้ที่ไม่สามารถมีบุตรได้เท่านั้นที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

---

^{๕๗} Richard T. Hull, *Ethical Issues in the New Reproductive Technologies*, (California : Wadsworth Publishing Company,1990), p. 57.

สัญญารับอัมบุญควรกำหนดอายุและคุณลักษณะของคู่สัญญาให้ชัดเจน เช่น เด็กที่เกิดจากการอัมบุญควรมีทั้งบิดาและมารดาเพื่อคุ้มครองถึงสวัสดิภาพของเด็กที่จะมีทั้งบิดามารดา หรือกรณีผู้รับอัมบุญนั้นควรกำหนดว่า ผู้รับตั้งครรภ์ต้องเคยผ่านการตั้งครรภ์และคลอดเด็กมาแล้วอย่างน้อย ๑ คน เป็นต้น

กรณีกฎหมายควบคุมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมาก และได้มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการทางการแพทย์ตั้งแต่การคุมกำเนิด (contraception) การตรวจวินิจฉัยความผิดปกติของทารกในครรภ์มารดา การทำแท้ง (abortion) การช่วยผู้มีบุตรยากให้มีบุตรโดยวิธีการปฏิสนธิเทียม (artificial fertilization) การอัมบุญ (surrogate mother) การช่วยคลอด (birth assisted) ในขณะเดียวกันได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการวินิจฉัยโรค รักษาโรค และมีความก้าวหน้าถึงขนาดสามารถทำการปลูกถ่ายอวัยวะ (organ transplantation) การช่วยยืดความตาย (prolonged death) ในผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้อยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่งหรือการหยุดใช้เครื่องมือจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตายด้วยความสงบ (euthanasia) รวมถึงการวินิจฉัยภาวะแกนสมองตาย (brain stem death) เหล่านี้ล้วนแต่ต้องนำความรู้ทางด้านกฎหมายมาช่วยในการวินิจฉัยถึงความเหมาะสมและความถูกต้องในแต่ละกรณี ซึ่งบางเรื่องอาจจะวินิจฉัยโดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปได้ แต่บางเรื่องก็จะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติใหม่หรือออกเป็นกฎหมายลำดับรองเพื่อแก้ปัญหาเป็นกรณีไป กฎหมายทางแพทย์จึงเข้ามามีบทบาทมากในสังคมปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่า มีบทบาทตั้งแต่การเริ่มต้นของชีวิตในครรภ์มารดาจนถึงภาวะแกนสมองตาย^{๕๘}

๓.๔.๒ ผลกระทบ

๓.๔.๒.๑ ผลกระทบด้านกระบวนการทางจริยธรรม จากการศึกษาปัญหาการอัมบุญได้พบผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาในแง่ศีลธรรมและจริยธรรม คือ

ก. ปัญหาทางด้านศีลธรรม ในแง่ศีลธรรมนั้นสัมพันธ์กับหน่วยงานทางศาสนา โดยในที่นี้จะได้พิจารณาผ่านบุคคล ๒ กลุ่มคือ

๑) แพทย์ มีหลักการหนึ่งที่ต้องตระหนัก ทุรเวชปฏิบัติ (Malpractice) ซึ่งหมายถึง “การขาดทักษะที่ควรพึงมีมีอย่างสมเหตุสมผลตามสมควรในฐานะเป็นแพทย์ และขาดการเอาใจใส่ดูแลคนไข้จนทำให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพหรือชีวิตของคนไข้”^{๕๙} โดยความรับผิดชอบทางกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับความผิดทางแพ่งในลักษณะของสัญญา เช่น การรับอัมบุญ เป็นต้น

^{๕๘} แสง บุญเฉลิมวิภาส, อนุก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๓๒.

^{๕๙} บุตร ประดิษฐภูมิ, แพทย์ ยา วิชาชีพหรือการค้า, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๒), หน้า ๑๖๙.

ในส่วนของศีลธรรมทางศาสนา แพทย์ผู้ทำการผสมเทียมนั้นเป็นเรื่องผิดธรรมชาติ ผิดศีลธรรม เพราะการให้กำเนิดบุตรเป็นเรื่องส่วนตัวของคู่สมรส ใครจะมายุ่งเกี่ยวไม่ได้ พระสันตะปาปาจอห์น ปอลที่ ๒ ประกาศว่า วิธีการให้กำเนิดบุตรโดยกรรมวิธีผิดไปจากธรรมชาติ (artificial procreation) ที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นการฝ่าฝืนสิทธิของมนุษย์และกฎเกณฑ์ของพระเจ้าทั้งสิ้น^{๖๐} ส่วนศาสนาอิสลามถือว่าการฉีดเชื้ออสุจิที่ไม่ใช่ของสามีเข้าไปในมดลูกมีผลเช่นเดียวกับการมีชู้ ถือเป็นบาปซึ่งมีโทษตามกฎหมายอิสลาม^{๖๑} ส่วนพระพุทธศาสนาไม่มีข้อห้ามในทางศีลธรรมแต่อย่างใดในเรื่องของการรับจ้างตั้งครรภ์ แต่ในแง่ของการผสมเทียมนอก ร่างกายนั้น เมื่ออสุจิและไข่ผสมกันจนเกิดการปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนแล้ว ทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์ได้เริ่มต้นแล้ว ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ฉะนั้น การทำลายตัวอ่อน หรือการนำตัวอ่อนไปทำการทดลองโดยมิได้ย้ายเข้าไปฝังในมดลูกจึงเป็นบาปในทางศาสนา^{๖๒}

๒) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสามภริยาที่ขอให้อุ้มบุญกับหญิงอุ้มบุญและบุตร ในพระพุทธศาสนาพิจารณาในแง่ศีลธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับข้อที่ควรหลีกเลี่ยง แม้จะดูเหมือนไม่เข้าข่ายในลักษณะการผิดศีล ๕ ดังที่เราเข้าใจกัน แต่ก็ยังมีข้อผิดต่อศีลในระดับอื่นๆ เช่น การเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมาร^{๖๓} เพราะถือว่เป็นการซื้อขายมนุษย์^{๖๔} ทำให้มนุษย์ผู้นั้นขาดอิสรภาพ โดยลักษณะของการอุ้มบุญนั้นเป็นการบีบบังคับเด็กให้ยอมอยู่ภายใต้ความรู้สึกของการเป็นสินค้า ลดคุณค่าของชีวิตให้เหลือเพียงวัตถุที่ถูกตั้งราคาตามความพึงพอใจ แม้จะกล่าวว่พ่อแม่ที่อยากมีบุตรมีความรักเป็นเบื้องต้นอยากได้บุตรเพื่อให้ครอบครัวสมบูรณ์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ บุตรนั้นก็ยังเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่ถูกนำเสนอตามความต้องการของผู้ซื้อ และการที่เราผิดศีลในพระพุทธศาสนาถูกมองว่เป็นเรื่องการกระทบคนอื่นเป็นหลัก ฉะนั้น การอุ้มบุญก็อาจส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของบุตรในระยะยาวที่จะมีมาในอนาคตข้างหน้า

๓) นักกฎหมาย ประเด็นคำถามหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเมื่อมีสัญญารับอุ้มบุญว่เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ โดยคำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ ได้ให้ความหมายว่ “ธรรมเนียมประเพณีของสังคม ธรรมเนียมประเพณีนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย สิ่งซึ่งสังคม

^{๖๐} วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การรับจ้างตั้งครรภ์กับกฎหมาย”, *คลินิก*, (๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๓) : ๙๑๐.

^{๖๑} อ้าวแล้ว. “การรับจ้างตั้งครรภ์กับกฎหมาย”, หน้า ๙๑๐.

^{๖๒} วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “การรับจ้างตั้งครรภ์กับกฎหมาย”, หน้า ๙๑๐-๙๑๑.

^{๖๓} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๐/๕.

^{๖๔} อ่านรายละเอียดใน งบ.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

ไม่ยอมรับในสมัยหนึ่ง อาจกลับกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของสังคมอีกสมัยหนึ่งก็ได้ และธรรมเนียมประเพณีของสังคมในชาติหนึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมในอีกชาติหนึ่งก็ได้ ฉะนั้น การที่จะพิจารณาว่าธรรมเนียมประเพณีของสังคมอันใด เป็นศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงต้องพิจารณาทั้งยุคสมัยและท้องถิ่นประกอบกัน การใดที่กระทบกระเทือนถึงศาสนาหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะศาสนาก็เป็นเรื่องของสังคมด้วย มิใช่เกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีอย่างเดียว นอกจากนี้ ศีลธรรมอันดีของประชาชนกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็มักจะเกี่ยวพันกัน เพราะการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย ฉะนั้น ในการวินิจฉัยคดี ศาลมักจะวินิจฉัยรวมไปว่าการกระทำใดเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยไม่แยกเป็นการกระทำแต่ละอย่างซึ่งยากแก่การวินิจฉัย^{๖๕} ต่อปัญหาดังกล่าวมีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ

ฝ่ายที่ ๑ เห็นว่า ทั้งสัญญาอุ้มบุญที่ไม่มีค่าตอบแทนและสัญญาอุ้มบุญที่มีค่าตอบแทนหรือสัญญาอุ้มบุญนั้น เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยเฉพาะสัญญาอุ้มบุญเท่ากับสัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยนเด็ก เป็นการเช่ามดลูกและเนื้อตัวร่างกายมนุษย์ เป็นการฝืนความรู้สึกของสาธารณชน และมีปัญหาเกี่ยวกับทางจริยธรรมและปัญหาสังคม สัญญาอุ้มบุญจึงตกเป็นโมฆะ ฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้

ฝ่ายที่ ๒ เห็นว่า สัญญาอุ้มบุญไม่ใช่สัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเด็กโดยแท้ เนื่องจากผู้ว่าจ้างมีส่วนได้ส่วนเสียในตัวเด็ก โดยเป็นเจ้าของเชื้ออสุจิหรือไข่ที่เจริญพันธ์ุทำให้เกิดทารก และมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการนี้ก็เพื่อรับทารกเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย สัญญาดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน สามารถฟ้องร้องบังคับคดีกันตามสัญญาดังกล่าวได้

ในปัจจุบันยังคงไม่มีบทกฎหมายใดที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการอุ้มบุญไว้โดยเฉพาะ อีกทั้งกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องการรับบุตรบุญธรรมทั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ.๒๕๒๒ ก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามการจ่ายเงินหรือรับเงินเพื่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเหมือนกับกฎหมายของบางประเทศ สัญญาดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อกฎหมาย นอกจากนี้หากพิจารณาสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาซื้อขายเด็ก แลกเปลี่ยนเด็ก ตามความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรก หรือเป็นสัญญาที่นำเด็กมาเป็นทาส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๑๒ เป็นไปไม่ได้ เพราะสัญญาดังกล่าวนี้มี

^{๖๕} ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๓๙), หน้า ๔๘.

วัตถุประสงค์เพื่อที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ใน ป.พ.พ.มาตรา ๑๕๔๘/๑๙ อีกทั้งสามิภริยาที่ขอให้อุ้มบุญก็มีส่วนได้ส่วนเสียในตัวเด็ก โดยเป็นเจ้าของเชื้อสฤจิหรือไข่ที่เจริญพันธุ์ทำให้เกิดทารกดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ สัญญาอุ้มบุญไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตามเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวนี้นี้เป็นไปเพื่อช่วยเหลือคู่สมรสที่มีบุตรยากให้มีบุตรไว้สืบสกุลโดยที่ผู้อุ้มบุญแทนเป็นแต่เพียงผู้ให้การเลี้ยงดูทารกให้เจริญเติบโตเท่านั้น ซึ่งเปรียบเสมือนกับการรับเลี้ยงดูเด็กตามธรรมดาโดยทั่วไป และผู้อุ้มบุญก็มิได้มีความสัมพันธ์ใดๆ ทางสายโลหิตกับเด็กนั้นเลย เพราะมิใช่เจ้าของไข่และตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏคู่สามิภริยาที่ขอให้อุ้มบุญนั้นก็เป็นบิดามารดาทางชีววิทยาซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเด็กโดยตรง ฉะนั้น การทำสัญญาว่า เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วให้ยกให้เป็นบุตรของสามิภริยาคุณั้นจึงเป็นการกระทำที่ชอบธรรม ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่ประการใด สัญญาอุ้มบุญจึงเป็นสัญญาที่สมบูรณ์และสามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งย่อมมีสิทธิฟ้องร้องคดีบังคับตามสัญญาหรือฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่เมื่อนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว จะบังคับให้ตามสัญญาทุกประการหรือไม่นั้น เป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งต้องขึ้นอยู่กับสภาพแห่งนั้นๆ ว่าเปิดช่องให้บังคับกันได้หรือไม่

แม้จะมีการตอบที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ก็ยังมีผลทางกฎหมายที่ต้องการคำตอบและไม่ถึงว่าสิ้นสุด เพราะยังมีรายละเอียดที่นักกฎหมายต้องชี้แจงให้ละเอียด โดยเฉพาะในส่วนของสัญญาว่าเป็นสัญญาแบบใด และจะบังคับใช้ได้สมบูรณ์หรือไม่

ข. ปัญหาทางด้านจริยธรรม ในแง่จริยธรรมเกี่ยวข้องกับระบบคุณธรรมทางสังคม โดยปัญหาทางจริยธรรมที่สำคัญพิจารณาผ่านบุคคลเหล่านี้ คือ

๑) แพทย์ ปัญหาจริยธรรมของแพทย์เริ่มขึ้นอยู่กับจิตใจของแพทย์ตามหลักจริยธรรมของแพทย์ที่ถือกันว่า “แพทย์ต้องไม่ประกอบวิชาชีพของตนด้วยอิทธิพลแรงจูงใจแห่งเจตนาที่จะหาผลกำไร”^{๖๖} เพราะสาเหตุสำคัญที่ทำให้แพทย์ใช้ความรู้ไปในทางที่ทำให้เกิดปัญหานั้นล้วนเป็นไปตามโลกาภิวัตน์ที่ครอบงำโลก หรือปัญหาการโฆษณา และการใช้ข่าวสารเพื่อหาผลประโยชน์จากข้อมูลต่างๆ และปัญหาเรื่องเทคโนโลยีที่ซับซ้อน เพราะความก้าวหน้าทำให้นักุษยสามารถประดิษฐ์อุปกรณ์เทคโนโลยีมาใช้มากมาย ทำให้เรามีเครื่องมือที่ก้าวหน้า

^{๖๖} “A doctor must practice his profession uninfluenced by motives of profit”, คำกล่าวของ International Code of Medical Ethics ในสมาคมแพทย์แห่งโลก World Medical Association อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๑๐.

แต่มนุษย์รวมทั้งแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ยังรู้ความจริงของธรรมชาติไม่เพียงพอ ยังไม่รู้เท่าทันความจริงของชีวิต ยังไม่รู้ชัดแน่ชัดลงไปในเรื่องที่ว่า คนเราเริ่มเกิดเมื่อไรที่นับว่าเป็นคน ชีวิตตั้งต้นเมื่อไร ทั้งยังตัดสินใจกันไม่ลงที่ว่า การตายนั้นสิ้นสุดเมื่อไร แม้จะยอมรับกันว่าตายเมื่อก้านสมองตาย แต่ก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่เช่นเดิม ผลกระทบ ในกรณีการอุ้มบุญทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากความต้องการดังกล่าวและทำให้ความเป็นแพทย์ที่มีลักษณะของความช่วยเหลือ ความเมตตาสูญหายไป หรือในกรณีที่แพทย์อาจจะมีเจตนาต้อยากให้ทุกฝ่ายมีความสุข แต่ด้วยไม่เข้าใจเทคโนโลยีว่าได้ทำลายชีวิตหรือสร้างปัญหากับเด็กที่เกิดขึ้น และกลายเป็นปัญหาสังคมตามมา ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงถือว่าแพทย์ผู้ทำด้วยเงื่อนไขทางด้านความโลภอันเกิดจากยุคสมัยหรือสภาพเศรษฐกิจก็ตามนั้นก่อให้เกิดความทุกข์ตามมา ขณะที่ความไม่รู้หรือเข้าใจในเทคโนโลยีถือว่าไม่เข้าใจความจริง และเมื่อมีความไม่รู้เป็นต้นเหตุก็จะมีทุกข์ตามมาอีกเช่นกัน ลักษณะของแพทย์ที่ใช้การอุ้มบุญทั้งในแง่ของความอยากทั้งในแง่ความโลภ และแม้ไม่มีความโลภแต่ไม่มีความรู้เข้าใจที่มากพอล้วนแต่นำปัญหามาให้ทั้งสิ้น

๒) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสามมีหน้าที่ขอให้อุ้มบุญกับหญิงอุ้มบุญและบุตร การตั้งครรรภ์แทนมีผลทำให้ร่างกายของหญิงต้องกลายเป็นวัตถุที่รับบริการตามแต่ใจของผู้ว่าจ้าง ส่วนตัวเด็กก็มีลักษณะคล้ายสินค้าที่ซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นตัวเงินได้ ความผูกพันทางสายเลือดและสายสัมพันธ์ระหว่างมารดาผู้ให้กำเนิดและเด็กที่เกิดมาจะหมดไป พื้นฐานอันแข็งแกร่งของระบบครอบครัวไทยที่เกิดจากบิดามารดาและบุตรจะถูกทำลาย ทำให้ลดศักดิ์ศรีของความเป็นแม่ผู้ให้กำเนิด และศักดิ์ศรีของการเกิดทำให้เด็กที่เกิดมาสับสนว่าชาติตระกูลหรือชาติกำเนิดของตนมีความเป็นมาอย่างไร ยิ่งถ้าเด็กเกิดมาพิการด้วยแล้ว ก็จะทำให้เด็กไม่เป็นที่พึงปรารถนาของทั้งครอบครัวที่ขอให้ตั้งครรรภ์แทน และครอบครัวที่รับตั้งครรรภ์แทน จึงเป็นภาระอันหนักของรัฐบาลที่จะต้องยื่นมือเข้ามาดำเนินการจัดระเบียบในเรื่องดังกล่าว เพื่อมิให้กระบวนการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยีแผนใหม่กลายเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ในอนาคต^{๒๗} และอีกปัญหาหนึ่งคือสตรีบางรายที่ไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์ใดๆ แต่ไม่ยอมกล่าวปากในการตั้งครรรภ์อาจไปจ้างสตรีอื่นให้ตั้งครรรภ์แทน เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทางจริยธรรม ฉะนั้น จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ทำให้เกิดผลกระทบด้านจริยธรรมต่างๆ ดังนั้น สภายุโรป (Council of Europe) จึงได้ตั้งกรรมาธิการผู้เชี่ยวชาญทางด้านจริยธรรม

^{๒๗} วิชา มหาคุณ, “จริยธรรมและกฎหมายกับการกำเนิดมนุษย์โดยเทคโนโลยีแผนใหม่”, **ศุลพาฬ** ฉบับที่ ๔๐, ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๓๖) : ๓๖-๓๗.

ส่วนกรณีจริยธรรมนั้นในพระพุทธศาสนาพิจารณาว่า หากบุตรที่กำลังกำเนิดมาแล้วพ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงดู เช่นพ่อแม่เสียชีวิต หรือไม่ประสงค์จะเลี้ยงดู เป็นต้น เหล่านี้พระพุทธศาสนาพิจารณาในส่วนของเด็กกว่ามีกรรม คือเป็นกรรมที่ติดตัวมาไม่ได้เกิดจากความต้องการจะเบียดเบียนและทำร้ายเด็กแต่อย่างใด ฉะนั้น ในกรณีที่เรามาพิจารณาถึงข้อปฏิบัติของผู้ที่เป็นมารดาบิดาตั้งปรากฏในสพรหมสูตรว่า “คำว่า พรหม นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพเทพ นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า บุรพาจารย์ นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี่เป็นชื่อของมารดาบิดา ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกให้แก่บุตรทั้งหลาย”^{๖๘} ในอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มว่า มารดาบิดา ชื่อว่า พรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรม ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ชื่อว่า บุรพเทพ เพราะเป็นดุจเทพผู้มีพรหมวิหารธรรม ไม่คำนึงความผิดที่บุตรทำไป พร้อมทั้งจะให้ภัย มุ่งหวังแต่ความเจริญแก่บุตร นำประโยชน์เกื้อกูลและความสุขมาแก่บุตร ชื่อว่า บุรพาจารย์ เพราะเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนลูกให้เรียนรู้การนั่ง การยืน การเดิน การนอน การเคี้ยว การกิน รวมทั้งสอนให้รู้จักพูดและรู้จักอะไรควร อะไรไม่ควร ชื่อว่า อาหุไนยบุคคล เพราะเป็นผู้ควรแก่ปฏิการคุณที่บุตรพึงทำตอบแทนเช่น การปรนนิบัติท่านด้วยเครื่องนุ่งห่ม^{๖๙} ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะมารดาบิดาในที่นี้จึงหมายถึงลักษณะที่แสดงภายนอก โดยบิดามารดาต้องมีข้อปฏิบัติที่มีจริยธรรมในการเลี้ยงดูบุตร มากกว่าจะมีการอธิบายถึงมารดาบิดาบำรุงครรภ์หรือรับเลี้ยงเด็กจากไหน เพราะลักษณะจริยธรรมที่เป็นเครื่องกำหนดความเป็นบิดามารดาและบุตรคือหน้าที่ที่กระทำต่อกันและกัน ดังในกรณีทศ ๖ คือ

ก. หน้าที่มารดาบิดาพึงกระทำต่อบุตร คือ

- ๑) ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
  - ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี
  - ๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
  - ๔) หามริยา (สามี) ที่สมควรให้
  - ๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร
- ข. หน้าที่บุตรพึงกระทำต่อมารดาบิดา คือ
- ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
  - ๒) จักทำกิจของท่าน
  - ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล

^{๖๘} พุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๔๘๕.

^{๖๙} อัง.ติ.อ. ๒/๑๑๑/๑๑๑-๑๑๒., พุ.อิตติ.อ.๑๐๖/๓๗๔๘๔๘.

๔) จักประพัตติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท

๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน^{๗๐}

แม้การอุ้มบุญจะทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องความเป็นบิดา และอาจส่งผลกระทบถึงการทำหน้าที่มารดาบิดาและบุตรในแง่ของความสัมพันธ์กันในอนาคตว่าบุตรจะปฏิบัติอย่างไร ถ้ารู้ว่าบิดามารดาที่เลี้ยงดูไม่ใช่แม่ผู้ให้กำเนิด หรือในกรณีที่การอุ้มบุญนั้นทำให้เกิดต่อระบบธรรมชาติ เพราะการกำเนิดมนุษย์นั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางธรรมชาติคือ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดามีระดู และมีสัตรีมาเกิด แต่การอุ้มบุญไม่ได้เกิดจากการมารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แม้จะมีกรณีที่ถูกกล่าวไว้ขาดเกล้าถึงเรื่องสุวรรณสามชาดก^{๗๑} โดยเด็กที่เกิดนั้น มารดาบิดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน เป็นการเกิดที่ผิดปกติจากธรรมชาติของมนุษย์ แต่เราก็กเรียกว่า มนุษย์ เพราะเกิดในครรภ์และคลอดออกมาตามเกณฑ์ที่ถูกกล่าวไว้แล้วในอัครัญสูตร^{๗๒}

แต่กรณีของสุวรรณสามไม่มีปัญหาที่จะเรียกว่า ใครเป็นบิดาหรือมารดา เพราะไม่ได้ให้ใครอุ้มบุญแทน ความซับซ้อนทางด้านการปฏิบัติระหว่างกันจึงเป็นปัญหาระยะยาวที่บุตรควรจะต้องปฏิบัติกับผู้ที่ให้กำเนิดอย่างไร และปฏิบัติต่อบิดามารดาที่ขออุ้มบุญอย่างไร เกณฑ์เหล่านี้แม้จะถือเอาว่าหลักทศ ๖ แต่ควรจะต้องปฏิบัติกับคนเหล่านั้นโดยเสมอภาคกันหรือไม่ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นหลักทศ ๖ ที่มีความหลากหลายทั้งปฏิบัติต่อมิตรสหาย ครูอาจารย์ คนรับใช้ เป็นต้นต่างกัน โดยความต่างกันถูกจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์กันเป็นหลัก แต่กรณีนี้จะพิจารณาอย่างไร และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาอย่างไรกัน นี่เป็นปัญหาจริยธรรมที่พระพุทธศาสนาประสบจากกรณีอุ้มบุญ

๓) นักกฎหมาย ในแง่ของจริยธรรมของนักกฎหมายนั้นมีความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันระหว่างแพทย์กับนักกฎหมาย เพราะงานของแพทย์และนักกฎหมายเป็นงานที่ต้องมีการรอบคอบธรรมเนียมและจรรยาบรรณของหมู่คณะ โดยเฉพาะและเป็นการใช้ความรู้เฉพาะที่ผู้อื่นไม่อาจจะรู้ได้ทั้งหมด ฉะนั้น การประกอบวิชาชีพจึงต้องมีกฎหมายควบคุมเป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการสอดส่องดูแลโดยบุคคลในวิชาชีพเดียวกันเพื่อให้การประกอบวิชาชีพเป็นไปโดยถูกต้องตามกรอบของจริยธรรม^{๗๓}

ดังกรณีการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ทำให้กฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ซึ่งบัญญัติไว้สำหรับกรณีการกำเนิดตามธรรมชาติไม่อาจนำมาปรับใช้ได้เพียงพอเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากการใช้เทคโนโลยี อันเป็นเหตุให้จำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงข้อ

^{๗๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๗๑} อ่านรายละเอียดใน ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/๑๗๖.

^{๗๒} อ่านรายละเอียดใน ที.ส. (ไทย) ๑๑/๑๑๙-๑๒๖/๘๘-๙๓.

^{๗๓} แสง บุญเฉลิมวิภาส, อนเนก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๒๔.

กฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ให้สามารถรองรับปัญหาได้ โดยเฉพาะประเทศที่นำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ และกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษา เพื่อดำเนินการซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย เพราะมีการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เช่นเดียวกัน เช่น คู่สมรสประสงค์จะมีบุตรแต่ภรรยามีปัญหาด้านสุขภาพไม่สามารถอุ้มครรภ์บุตรได้เอง อาจต้องอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ (Reproductive Technology) ประกอบกับการให้หญิงอื่นตั้งครรภ์แทน (Surrogacy) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของสามีภรรยาที่ประสงค์จะมีบุตร โดยให้หญิงอื่นอุ้มบุญแทนในฐานะบิดามารดา โดยมาตรา ๑๕๔๖ บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรโดยชอบของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” หากการสมรสสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๓๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี” ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวประกอบกับถ้อยคำตามมาตรา ๑๕ ที่ว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอด” และ “ทารกในครรภ์มารดา” แสดงให้เห็นว่า “บุตร” ที่เกิดต้องเกิดจากครรภ์มารดาของผู้เป็นบุตรนั้นๆ อันเป็นการให้ความคุ้มครองเด็กและรับรองหญิงที่ตั้งครรภ์แทนในฐานะมารดาโดยการตั้งครรภ์และให้กำเนิดเด็กเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

แต่ข้อกฎหมายข้างต้นความเป็นบิดา มารดาและบุตรนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมชาติ ซึ่งย่อมประกอบขึ้นด้วยกระบวนการปฏิสนธิและการให้กำเนิดที่เป็นไปตามกระบวนการตามธรรมชาติ บิดามารดาเป็นผู้ถ่ายทอดลักษณะพันธุกรรม และมารดาเป็นผู้ตั้งครรภ์และให้กำเนิด หากเป็นกรณีการอุ้มบุญแทนจะกลายเป็นการชิงน้ำหนักรหรือการให้ความสำคัญระหว่างลักษณะทางพันธุกรรมที่เด็กคนนั้นได้รับจากเจ้าของเชื้อพันธุ์ และผู้ตั้งครรภ์แทน ซึ่งรวมถึงการดูแลขณะตั้งครรภ์และการให้วินิจฉัยว่าใครเป็นบิดามารดาที่แท้จริง โดยเฉพาะทางฝ่ายมารดาที่เป็นเจ้าของเชื้อพันธุ์และมารดาผู้รับอุ้มบุญ

สมัยหนึ่งเคยมีข้อหาหรือจากกรมบัญชีกลางมายังคณะกรรมการกฤษฎีกาเกี่ยวกับกรณีคู่สมรส ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดมหาวิทยาลัยว่าได้มีการแจ้งจำนวนบุตรพร้อมแสดงหลักฐานของทางราชการ เพื่อขอรับสิทธิเบิกเงินสวัสดิการการรักษาพยาบาลและการศึกษาของบุตร แต่เป็นบุตรที่เกิดจากการนำเชื้ออสุจิของสามีข้าราชการหญิงไปผสมกับไข่ของข้าราชการหญิงแล้วนำตัวอ่อนไปฝากในครรภ์ของหญิงอื่นเพื่ออุ้มบุญแทน จะถือว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของข้าราชการอันจะมีสิทธิได้รับเงินสวัสดิการของทางราชการหรือไม่ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาตามบันทึกเลขใบเสร็จที่ ๑๐๐/๒๕๔๓ ให้ความเห็นว่า ทารกในครรภ์มารดาตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายถึง ทารกที่

เกิดนั้นจะต้องเกิดจากกรรมมารดาของผู้เป็นบุตร ฉะนั้น บุตรที่เกิดจากการใช้เทคนิคทางการแพทย์ หญิงที่รับอัมบุญและคลอดทารกจึงเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของทารก ส่วนหญิงเจ้าของไข่แต่ไม่ได้ตั้งครรภ์และชายเจ้าของอสุจิแต่ไม่ได้เป็นสามีของหญิงผู้ตั้งครรภ์ จึงมิใช่มารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของทารกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทำให้ทั้งสองไม่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลและอาศัยสิทธิอื่นๆ ในฐานะบิดามารดาของเด็กได้ แม้คู่สมรสที่อาศัยเทคโนโลยีนี้จะสามารถจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ แต่ก็อาจก่อให้เกิดความไม่สบายใจและวิตกกังวลเนื่องจากบุตรที่เกิดจากพันธุกรรมและนับเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของพวกเขา มีฐานะได้เพียงการเป็นบุตรบุญธรรมเท่านั้น นอกจากนี้ปัญหาข้อกฎหมายแล้วยังอาจมีปัญห่อื่นๆ ได้แก่ หญิงที่อัมบุญอย่างสิทธิความเป็นมารดาและไม่ยอมส่งมอบให้แก่สามี ภริยาที่ประสงค์จะมีบุตร เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการให้บริการเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์บังคับใช้ กฎหมายที่เกี่ยวกับการอัมบุญในประเทศไทยมีเพียง ๒ ฉบับซึ่งแพทย์สภาออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.๒๕๒๕ มาตรา ๒๑ (๑) เพื่อให้บริการของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน คือ

ก. ประกาศแพทยสภา ที่ ๑/๒๕๔๐ เรื่องมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๐

ข. ประกาศแพทยสภา ที่ ๑/๒๕๔๕ เรื่องมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ (ฉบับที่ ๒) ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๕

แม้จะมีกฎหมาย ๒ ฉบับนี้แต่การอัมบุญก็ส่งผลกระทบต่อระบบจริยธรรม และมทางด้านกฎหมายที่ต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

๓.๔.๒.๒ ผลกระทบทางสังคม เนื่องจากการรับอัมบุญถูกนำมาใช้กันอย่างอิสระเสรี ไร้ขอบเขตจำกัด ปรากฏจากองค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด เข้ามาควบคุมดูแล หรือกำกับให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยแล้ว ความวุ่นวายต่างๆ ก็ย่อมเกิดขึ้นในสังคม การที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติออกมาในเรื่องนี้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายจะห้ามหรือสนับสนุนหรือจะเอาอย่างไรกับการตั้งครรภ์กันแน่ นับว่าเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบถึงสังคม แต่ก่อนจะเห็นกฎหมายนั้นได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดจากการอัมบุญที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในมุมมองที่หลากหลาย กล่าวคือ

ก. ปัญหาการทำร้ายเด็ก การอัมบุญทำให้เกิดลักษณะอย่างหนึ่งที่เรียกว่า การซื้อขาย และเมื่อมีการซื้อขายย่อมมีสิ่งของที่ซื้อขายและนั่นคือเด็ก แต่โดยเรื่องนี้สิ่งหนึ่งที่ถูกยกมาพูดไว้คือเรื่องครอบครัว ซึ่งเป็นฐานของการที่เด็กจะได้รับความรัก ความอบอุ่น และการเลี้ยงดูจากบิดามารดาผู้ให้กำเนิดตน ซึ่งมีนักคิดกลุ่มสตรีนิยมนำประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมมา

พูดโดยเสนอผ่านเรื่องนี้ว่า ผู้หญิงถูกมองว่าการให้กำเนิดและการเฝ้าเลี้ยงดูบุตรเป็นจุดประสงค์ของชีวิต ผู้หญิงมักจะถูกมองว่าเธอจะไม่สมบูรณ์ถ้าไม่มีครอบครัว เพราะคุณค่าประการหนึ่งของความเป็นมารดาเป็นความคาดหวังของระบบสังคม เพราะหน้าที่ของบิดามารดาคือการปกป้องไม่ให้เด็กเกิดอันตรายจึงอาจมีสิทธิเหนือเด็ก และอาจถูกมองว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุตรไปด้วย ซึ่งแนวคิดนี้ถือว่าเป็นการสร้างประโยชน์ให้เกิดกับเด็ก เรียกแนวคิดนี้ว่า paternalism^{๗๔}

แต่แนวคิดนี้ถูกปฏิเสธถึงวิธีการที่ใครสักคนจะมีสิทธิเหนือคนอื่นนั้น เช่น หมอมีสิทธิเหนือผู้ป่วย บิดามารดามีสิทธิเหนือลูก เป็นต้น ซึ่งดูเหมือนจะมีเหตุผล แต่อย่าลืมว่าความมีเหตุผลกับความไม่มีเหตุผลนั้นอาจไม่ได้ออกแบบมาสำหรับการกระทำที่ถูกหรือผิด ดังที่เคอเวอร์เสนอว่า “ความมีเหตุผล อาจไม่ใช่นำไปสู่การกระทำแต่เพียงแค่สร้างความมั่นใจเท่านั้น เพราะว่ามันุษย์เป็นผู้แสดงออกอย่างมาเหตุผลได้ ขณะที่การกระทำอาจไม่มีเหตุผล”^{๗๕} ฉะนั้น ในที่นี้เราจึงพิจารณาว่าการกระทำมากกว่าความผิดแบบให้สิทธิบิดามารดามีสิทธิเหนือเด็กทุกกรณี เช่นกรณีการอุ้มบุญนั้นทำให้เกิดปัญหาตามมา คือ หน้าที่ของบิดามารดาจึงต้องทำบางอย่างเพื่อทำให้เด็กได้รับความมั่นคง และปลอดภัย และทำให้เด็กได้รับการดูแลให้เกิดพัฒนาการทางด้านร่างกายและได้รับการใส่ใจทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะความรัก และห่วงใยที่บิดามารดามีให้กับเด็ก แต่กรณีที่มีสัญญาการซื้อขายบุตรเกิดขึ้น ทำให้บิดามารดาไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว ถือเป็นการทำร้ายเด็ก เพราะทุกคนต่างคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กน้อยที่สุด ทุกคนต่างมุ่งหวังประโยชน์เพื่อตนเอง คู่สมรสที่อยากได้บุตรก็ไม่คำนึงถึงวิธีการที่จะได้มา ทำเหมือนเด็กเป็นสินค้า ส่วนหญิงรับอุ้มบุญก็คำนึงถึงแต่ค่าจ้างเป็นผลตอบแทน นี่ยังไม่รวมถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพราะต้องยอมรับความจริงอย่างว่า เด็กจะมีมารดาถึง ๒ คน เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าทำให้เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เด็กต้องเผชิญปัญหาอีกในอนาคต และถ้ามีเด็กคนอื่น ๆ อีกที่เกิดด้วยลักษณะเดียวกันนี้จะถือว่าเป็นพี่น้องกันหรือไม่ ปัญหานี้ล้วนเป็นผลกระทบที่ตามมาทั้งสิ้น

ส่วนในกรณีที่สตรีที่คลอดบุตรเป็นมารดาที่ถูกต้องตามกฎหมาย คู่สมรสที่เป็นเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์จึงต้องรับเด็กมาในฐานะบุตรบุญธรรม ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ เป็นผลกระทบทางด้านจิตใจ เมื่อเด็กทราบความจริงว่ามาจากการตั้งครรภ์แทน เด็กจะเกิดความสับสนในชาติกำเนิดของตนว่าตนเป็นบุตรของใครกันแน่ ดังนี้

^{๗๔} Joel Feinberg, *Social Philosophy*, (New Jersey : Printice-Hall,1973), pp.45-46.

^{๗๕} Charles M. Culver, Bernard Gert, *Philosophy in Medicine – Conceptual and Ethical Issues in Medicine and Psychiatry*, (Oxford University Press, New York, 1982), pp.22-25

ที่มาอย่างไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดที่แท้จริง และเด็กจะมีความต้องการอย่างมากที่จะทราบถึงมารดาที่ตั้งครรภ์เป็นใคร อยู่ที่ไหน หรืออาจพยายามติดตามหามารดาและครอบครัวของมารดา หรือกรณีที่เกิดกบฏการไม่เป็นที่ประสงค์ของสามีภริยาที่จำใจให้ตั้งครรภ์แทน ผู้รับอัมบุญก็ไม่ต้องการจะเลี้ยงดูเด็กในฐานะบุตร เพราะเด็กนั้นไม่มีเลือดเนื้อของตนเอง เด็กก็จะตกเป็นภาระของสังคมที่จะต้องช่วยเหลือเด็กกบฏการเพิ่มขึ้นมา^{๗๖}

แต่ทั้งนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์ฝ่ายที่สนับสนุนการรับอัมบุญอีกอ้างว่า คู่สมรสที่มีบุตรยากจะใช้วิธีการรับอัมบุญก็ต่อเมื่อความพยายามในการตั้งครรภ์ด้วยวิธีการตามปกติไม่ประสบความสำเร็จ หรือกรณีที่ฝ่ายหญิงไม่สามารถตั้งครรภ์ได้อย่างแน่นอน เนื่องจากสภาพความผิดปกติของระบบสืบพันธุ์อย่างถาวร เช่น ไม่มีมดลูก เป็นต้น การรับอัมบุญจึงเป็นวิธีการสุดท้ายประการเดียวเท่านั้นที่จะช่วยคู่สมรสที่ไม่อาจมีบุตรได้ด้วยวิธีการปกติให้สมความปรารถนา ฝ่ายนี้จึงได้ยกเหตุผลในด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลขึ้นมาเป็นเหตุผลสนับสนุนให้มีการรับตั้งครรภ์แทนได้ โดยสิทธิและเสรีภาพที่ฝ่ายนี้มักนำมาเป็นข้ออ้างอยู่เสมอก็คือ สิทธิในการสืบพันธุ์ (Procreative Rights) อัตภาพของบุคคล (Personal Autonomy) และสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy)^{๗๗}

การสืบพันธุ์อาจนับได้ว่าเป็นกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์คงดำรงสายพันธุ์มาได้จวบจนทุกวันนี้ แต่ก็ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนกว่า มนุษย์จะมีสิทธิในการสืบพันธุ์หรือไม่ และสิทธิดังกล่าวจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือมีขอบเขตเพียงใด เมื่อหลายสิบปีก่อน ศาลสหรัฐฯ เคยให้การรับรองสิทธิของบุคคลในการตัดสินใจทำแท้งภายในช่วงเริ่มต้นของการปฏิสนธิ ฝ่ายที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์จึงมักจะตีความว่า สิทธิในการสืบพันธุ์เป็นสิทธิที่ได้รับรองตามกฎหมาย กระนั้นก็ตาม แม้ว่าสิทธิในการสืบพันธุ์จะมีอยู่แต่สิทธินี้ดูเหมือนจะเป็นสิทธิในทางปฏิเสธ (Negative Rights) เท่านั้น กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการสืบสายพันธุ์ของตนได้โดยรัฐไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปแทรกแซง เช่น รัฐไม่สามารถห้ามมิให้ชายหญิงที่ต่างเชื้อชาติต่างศาสนาสมรสกันด้วยเหตุผลเพียงว่าชายและหญิงนั้นมีเชื้อชาติหรือศาสนาต่างกัน เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน รัฐไม่สามารถบังคับให้บุคคลใดทำหมันด้วยเหตุผลว่าบุคคลนั้นไม่ควรมีทายาทสืบสกุลต่อไป กระนั้นก็ตาม แม้สิทธิในการสืบพันธุ์จะได้รับการรับรองว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง แต่สิทธินี้ก็ไม่ใช่สิทธิในทางบวก (Positive Rights) กล่าวคือ รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถ

^{๗๖} ประสพสุข บุญเดช, “มารดารับจ้างตั้งครรภ์”, **ตุลพาห** ฉบับที่ ๓๕, (๑ มกราคม ๒๕๓๑) : ๒๘๑-๒๘๒.

^{๗๗} Lawrence O. Gostin, “Surrogacy from the Perspectives of Economic and Civil Liberties”, **Journal of Contemporary Health Law & Policy**, Volume 17, 2001 : 429,432-434.

สืบพันธุ์หรือดำรงสายพันธุ์ของตนต่อไปได้ เช่น เมื่อชายคนหนึ่งไม่มีคู่สมรส รัฐก็ไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือให้ชายคนดังกล่าวในการมีคู่สมรสแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของสิทธิในการสืบพันธุ์ก็ยังคงมีความไม่ชัดเจนมากเท่าใดนัก ศ.จอห์น โรเบิร์ตสันกล่าวว่า การสืบพันธุ์เป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน มีพัฒนาการตลอดเวลา และเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร หรือการเลี้ยงดูบุตร กิจกรรมเช่นนี้แม้จะมีความเกี่ยวเนื่องกัน แต่ก็สามารถแบ่งแยกจากกันได้ กล่าวคือฝ่ายหญิงจะมีส่วนร่วมในการสืบพันธุ์เนื่องจากเป็นผู้ตั้งครรภ์และคลอดบุตร ส่วนฝ่ายชายก็มีส่วนร่วมในการสืบพันธุ์เช่นกัน เพราะเป็นเจ้าของเชื้อสpermที่ได้ปฏิสนธิกับไข่ และกลายมาเป็นทายาทที่สืบสายพันธุ์นั้น ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า แม้ฝ่ายชายจะไม่ได้ตั้งครรภ์หรือคลอดบุตรด้วยตนเอง แต่ก็ถือว่าฝ่ายชายมีส่วนร่วมในการสืบพันธุ์เช่นกัน

ข. ปัญหาการเอาเปรียบสตรี แนวความคิดเรื่องสิทธิการกำหนดตัวเองที่ว่ามนุษย์มีอิสระในการเลือกตัดสินใจหรือกำหนดการกระทำของตนเองเป็นสิ่งชอบธรรม การตัดสินใจที่จะใช้ร่างกายของตนเอง เป็นตู้เลี้ยงเด็ก (incubator) ของหญิงรับจ้างอุ้มบุญ ก็น่าจะถือว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม หากเกิดจากความสมัครใจ และเป็นการเลือกด้วยตัวของตัวเธอเอง แต่นักปราชญ์ส่วนใหญ่คัดค้านการทำสัญญารับอุ้มบุญโดยมีเหตุผลว่า การที่หญิงรับอุ้มบุญยินยอมให้มีการตั้งครรภ์ในร่างกายของตนเอง เพื่อการให้กำเนิดบุตรและส่งมอบให้กับคู่สมรส เป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความยินยอมอย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางดังกล่าวเราอาจพิจารณาผ่านมโนทัศน์ ๒ เรื่องคือ

๑) สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเอง (Autonomy) เป็นสิทธิที่จะเลือกที่จะกระทำตามการตัดสินใจของตนเอง เป็นสิทธิถูกนำไปใช้ในความหมายที่ทำให้มนุษย์มีสิทธิในการควบคุมตนเองได้อย่างอิสระ ความเข้าใจเช่นนี้เรียกว่า สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองอย่างสมบูรณ์ (Full Autonomy)^{๗๘} เป็นการแสดงถึงการมีอิสระอย่างเต็มที่ในการเลือกหรือกำหนดชีวิตของตนเอง ถือว่าเป็นแนวคิดในอุดมคติ แต่ในความเป็นจริงสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองไม่อาจสมบูรณ์ได้ เพราะเหตุผลจากความบกพร่อง ๔ คือ

ก) ความบกพร่องในการควบคุม เป็นการควบคุมความปรารถนาหรือการกระทำของตนเองนั้นเราอาจสูญเสียความสามารถในการควบคุมความปรารถนา หรือทางเลือกโดยตนเองได้หลายวิธีการ เช่น การเจ็บป่วยทางจิตใจ อาจทำให้คนเราตัดสินใจที่จะกระทำบางสิ่ง

^{๗๘} John Harris, *The Value of Life*, (London : Routledge and Kegan Paul.), p. 195.

บางอย่างผิดพลาด และการขาดความสามารถในการควบคุมนี้ทำให้หนทางที่เราเลือกตัดสินใจไม่ได้เป็นหนทางที่เราพึงพอใจอย่างแท้จริง

ข) ความบกพร่องในเหตุผล เป็นอคติแบบหนึ่ง ซึ่งเกิดจากพื้นฐานความเชื่อที่แต่ละคนได้รับมา เป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่มีเหตุผล แต่ความเชื่อนั้นฝังแน่น และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการกระทำของบุคคลนั้น อาจนำไปสู่หนทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง เช่น ผู้สูบบุหรี่บางคนเชื่อว่าบุหรี่ไม่มีอันตรายต่อสุขภาพ เป็นต้น

ค) ความบกพร่องในข้อมูล เมื่อความเชื่อหรือทางเลือกอยู่บนข้อมูลที่ผิดพลาด หรือข้อมูลที่สำคัญได้รับความสนใจน้อย ฉะนั้น หากบุคคลใดได้รับข้อมูลที่ผิดพลาด หรือได้รับการบอกเล่าเพียงบางส่วน หรือบุคคลนั้นเพิกเฉยต่อข้อมูลที่ได้รับ ย่อมเป็นการลดความสามารถในการตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุดของบุคคลนั้น

ง) ความบกพร่องต่อความมั่นคงในความปรารถนา หรือการกระทำของตนเอง เนื่องจากระยะเวลาในการดำรงชีวิตเป็นเวลาที่ยาวนาน จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องต่างๆ ได้ตลอดเวลา ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจหากการตัดสินใจในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตนำไปสู่การกระทำที่ผิดพลาด หรือไร้สาระ หรืออาจจำความเสียใจมาไว้ในภายหลัง

สิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่สมบูรณ์ ต้องเกิดจากการตัดสินใจที่ปราศจากความบกพร่องทั้ง ๔ ประการ แต่ในความจริง เราพบว่าเป็นการยากที่จะทำเช่นนั้น ฉะนั้น หนทางที่ดีที่สุด คือ การตัดสินใจจากสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่มากที่สุด เป็นการพยายามจะทำให้มีความบกพร่องทั้ง ๔ ประการให้เหลือน้อยที่สุด

๒) มโนทัศน์เรื่องความยินยอม เป็นการพิจารณาสหสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องการยินยอมปัญหาเรื่องการรับอุ้มบุญนั้น มุ่งเน้นที่การพิจารณาว่าการตัดสินใจของหญิงรับอุ้มบุญเกิดจากความยินยอมโดยสมัครใจหรือไม่ โดยพิจารณาขอบเขตของการยินยอมโดยการรับรู้ข้อมูล (Informed consent)^{๗๙} การยินยอมในรูปแบบนี้เกิดขึ้นจากการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วย ซึ่งแต่เดิมแพทย์มักจะปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของผู้ป่วยไว้มากกว่าที่จะบอกให้ผู้ป่วยทราบ ทำให้การตัดสินใจในการรักษาขึ้นกับแพทย์มากกว่า จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการรักษาโดยการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้ป่วยได้รับทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจสภาพความเจ็บป่วยของตนเอง และยินยอมที่จะให้ความร่วมมือในการรักษา แนวความคิดเรื่องการยินยอมโดยการรับรู้ข้อมูลมีความสำคัญต่อเรื่องการเปิดเผยข้อมูลแก่ผู้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งที่มีผลต่อตนเองที่สุด ฉะนั้น ความหมายของการยินยอม โดยการรับรู้จึงมีนัยถึงการตัดสินใจอย่างเป็น

^{๗๙} Tom L. Beauchamp and J.F. Childress, *Principle of Biomedical Ethics*, (Oxford : Oxford University, 1989), p. 74.

อิสระโดยตนเอง (An autonomous action) และถือว่าเป็นสิทธิของผู้ตัดสินใจที่จะรับรู้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจหรือทางเลือกแก่บุคคล

กรณีการอุ้มบุญนั้นมีการแสดงทัศนะสนับสนุนและไม่เห็นด้วย ซึ่งฝ่ายผู้สนับสนุนให้มีการทำสัญญารับอุ้มบุญว่า คู่สมรสที่มีบุตรยากก็มีสิทธิที่จะมีบุตรเป็นของตนเอง และพิจารณาว่าการตัดสินใจของหญิงรับจ้างอุ้มบุญทำไปด้วยสิทธิในอิสรภาพที่จะกำหนดตนเองโดยมีความยินยอมอย่างแท้จริง ในทางตรงข้ามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกลับมองว่าข้อกำหนดในสัญญาเป็นการเอาเปรียบสตรีรวมทั้งยังแสดงว่าหญิงรับตั้งครรภ์ไม่ได้ให้ความยินยอมอย่างจริงในการทำข้อตกลง

ดังกรณีปัญหาเรื่องค่าตอบแทน เพราะการที่ต้องตั้งท้องเป็นระยะเวลา ๙ เดือนเศษ และอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ และบางครั้งเมื่อคลอดออกมาผู้ที่ตั้งครรภ์อาจเกิดความผูกพันจนไม่ยอมยกเด็กให้คู่สมรส หรือหากเด็กเกิดมาผิดปกติ คู่สมรสอาจไม่ยอมรับเด็กคนนั้น ปัญหานี้มาจากการที่หญิงผู้รับอุ้มบุญไม่ได้มีการตัดสินใจที่เป็นไปตามความสมัครใจอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ได้รับข้อมูลที่จำเป็นทั้งหมด กล่าวคือ หญิงรับอุ้มบุญบางคนขาดความรู้ หรือได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ หรือไม่ได้ใส่ใจ เนื่องจากถูกชักจูงในเรื่องเงินจ้าง ทำให้ตัดสินใจมารับตั้งครรภ์ แต่เนื่องจากประสบการณ์ในการตั้งครรภ์มีความซับซ้อนมากกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์จะคาดคิด เช่น การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนระหว่างการตั้งครรภ์ เป็นเหตุทำให้หญิงผู้ตั้งครรภ์มีภาวะจิตใจที่แปรปรวน ตลอดจนการไม่ได้รับความสะดวกสบายเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของหญิงรับอุ้มบุญได้ในภายหลัง โดยประสบการณ์ที่ทำให้หญิงรับอุ้มบุญเกิดความกดดันทางด้านจิตใจและสังคมมากที่สุดก็คือความรู้สึกละแสบแสบและประสบการณ์ของผู้เป็นมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ ความผูกพันที่เกิดขึ้นระหว่างเธอกับบุตรเป็นความรู้สึกที่พิเศษ หญิงรับอุ้มบุญหลายคนพบว่า เธอไม่รู้ หรือไม่เคยได้รับคำเตือนให้ตระหนักถึงความรู้สึกเช่นนี้มาก่อน และยังเมื่อรู้ว่าเด็กที่อยู่ในครรภ์เป็นเด็กที่เธอจะไม่ได้เลี้ยงดูหรือพบเห็นอีกภายหลังที่เธอคลอด ความรู้สึกเหล่านี้จะรบกวนจิตใจของเธออยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่อหญิงรับตั้งครรภ์ได้พบหน้าบุตรของตนภายหลังจากคลอดก็ยังสร้างความรู้สึกผูกพันที่ตนเองมีต่อบุตรมากขึ้น ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นทั้งกรณีหญิงรับอุ้มบุญโดยการอาสาและการรับสินจ้าง เพราะสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หญิงรับอุ้มบุญไม่รู้ข้อมูลอย่างเพียงพอมาจากการตัดสินใจที่จะกระทำตามข้อสัญญาในการยินยอมมอบบุตรกระทำขึ้นก่อนการปฏิสนธิของเด็ก ทำให้ตัวหญิงรับอุ้มบุญเองยากที่จะเข้าใจได้ว่าความรู้สึกที่รับรู้ว่ามีเด็กกำลังเจริญเติบโตอยู่ภายในร่างกายของตน ทำให้เกิดความผูกพันจนมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนใจที่จะไม่ทำตามสัญญาได้ในภายหลัง ดังปรากฏในประสบการณ์ของหญิงรับอุ้มบุญ อลิซาเบธ เคน หลังจากที่เธอได้มอบเด็กให้แก่ผู้ว่าจ้างไปนานนับปี เธอก็ยังคง

ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานกับความรู้สึกเศร้าเสียใจต่อการรับตั้งครรภ์ที่ต้องยกบุตรให้กับผู้อื่น เธอให้สัมภาษณ์ถึงประสบการณ์ตรงนี้ว่า “ฉันเชื่อมั่นว่า ฉันกำลังจะตาย ฉันรู้สึกป่วยไข้และไม่มีความสุขตลอดเวลา^{๘๐} ซึ่งการเป็นเช่นนี้ทำให้เห็นว่าการยินยอมของหญิงที่รับอัมบุญกระทำลงไปนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่า เป็นการกระทำโดยความสมัครใจที่แท้จริง

จากแนวคิดนี้ทำให้เห็นว่า การรับอัมบุญส่งผลกระทบต่อในเรื่องการเอาเปรียบสตรีเป็นเรื่องแรงจูงใจของสินจ้าง โดยเฉพาะหญิงรับอัมบุญที่มีฐานะยากจน หรือมีความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็นตัวบีบบังคับ แต่ในบางกรณีหญิงรับอัมบุญบางคนก็ต้องการนำสินจ้างไปใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น นำไปซื้อบ้าน รถยนต์ หรือสิ่งของฟุ่มเฟือยอื่นๆ เป็นต้น

ค. ปัญหาครอบครัว ปัญหาหนึ่งมาจากการอัมบุญนั้นส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวของหญิงที่รับอัมบุญ โดยเฉพาะถ้าหญิงนั้นเป็นหญิงที่มีสามีและมีบุตร สามีและบุตรก็จะได้รับผลกระทบจากการตั้งครรภ์แทนนั้นด้วย เช่น สามีจะถูกข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าเป็นบิดาของเด็กที่เกิดจากการอัมบุญ และมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อเด็กที่เกิดจากการอัมบุญ ส่วนบุตรของหญิงที่รับอัมบุญนั้นจะได้รับผลกระทบทางด้านจิตใจ คือ เด็กจะมีความรู้สึกว่ามีคนมาพรากน้องของตัวเองไป เด็กไม่เข้าใจว่าทำไมเมื่อมารดาคลอดน้องออกมาแล้ว จึงต้องยกน้องให้กับบุคคลอื่นด้วย ทำไมไม่เลี้ยงน้องไว้เอง

นอกจากนี้ เด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนก็ได้รับผลกระทบจากสัญญาอัมบุญเช่นกัน โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านจิตใจของเด็ก กล่าวคือ เมื่อเด็กทราบความจริงว่าตนเกิดมาจากการรับอัมบุญ เด็กจะเกิดความสับสนในชาติกำเนิดของตนว่าตนเป็นบุตรของใครกันแน่ ตนมีที่มาเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้ให้กำเนิดที่แท้จริง และเด็กจะมีความต้องการอย่างมากที่จะทราบถึงมารดาที่ตั้งครรภ์ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน และก็จะพยายามติดตามหามารดาและครอบครัวของมารดานั้น ฉะนั้น การที่เด็กเกิดปัญหาเหล่านี้ทำให้กลายเป็นเด็กมีปัญหา และอาจทำตัวต่อต้านสังคม ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

นอกจากนี้ หากเด็กนั้นเกิดมาพิการไม่เป็นที่พึงประสงค์ของบิดามารดาตามธรรมชาติซึ่งเป็นผู้ขอให้อัมบุญ แลผู้รับอัมบุญคลอดเด็กนั้นออกมาก็ไม่ต้องการที่จะเลี้ยงดูเด็กในฐานะบุตร เพราะเด็กนั้นมิได้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเขา เด็กไม่มีความเกี่ยวพันทางพันธุกรรมใดๆ กับเขาเลย ทำให้เด็กขาดหลักประกันในสวัสดิภาพ ปัญหาดังกล่าวนี้จึงส่งผลกระทบต่อสังคม กล่าวคือ เด็กนั้นก็ต้องตกเป็นภาระของสังคมที่ต้องช่วยเหลือเด็กพิการเพิ่มขึ้นมา อีกคนหนึ่ง และเป็นการเพิ่มภาระให้กับรัฐในการที่จะต้องเลี้ยงดูเด็กคนนั้น

---

^{๘๐} Lori D. Andrew, “Surrogate Motherhood : The challenge for feminist”, *Surrogate motherhood : Politics and Privacy*, ed. By Larry Gostin, (Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1990), p. 173.

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ ปัญหาการอุ้มบุญคืออะไร มีสาเหตุจากอะไร อธิบาย

๔.๒ ปัญหาการอุ้มบุญมีผลกระทบด้านใดบ้าง อธิบายจะแก้ไขได้อย่างไร อธิบายมาพอเข้าใจ

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ชาติชาย อัครวิบูลย์ และสมบุญชัย ชัยเดชสุริยะ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรัสนิทวงศ์, ๒๕๒๕.

บุตร ประดิษฐ์วณิช. แพทย์ ยา วิชาชีพหรือการค้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๒.

ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว.

กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๕.

มณีวรรณ กมลพัฒนะ. การปฏิสนธิในหลอดแก้วและการย้ายฝากตัวอ่อน. กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ธรรมานามัย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.

ไมเคิล แชนแดล. ปรัชญาสาธารณะ (Public philosophy). แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล.

กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส์ พับลิชชิง, ๒๕๕๘.

_____ . เงินไม่ใช่พระเจ้า : ชีตจำกัดทางศีลธรรมของตลาด. แปลโดย สฤณี อาชวานันท

กุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส์ พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๕๖.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑.

วิชา มหาคุณ. จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล,

๒๕๕๘.

วิรัช ทุ่งวรสิกุล, แสงเทียน อยู่เถา, มานัส โพธารมณ์. จริยธรรมในวิชาชีพแพทย์. นครปฐม :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙.

ศักดิ์ สมองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจ

ชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, ๒๕๓๙.

ศักดิ์ สมองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา.

พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๔๗.

เสปียง ศรีวรรณบุรณ์. ภาวะการมีบุตรยาก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิษณุ, ๒๕๒๖.

เสรีย์ ปราโมช. ประมวลแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ (ภาค๑-๒).

กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา. กฎหมายการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๔๖.

อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์
สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๗.

Athena Liu. **Artificial Reproduction and Reproductive Right**. UK :Dartmouth, 1991.

Austin, Michael W., **Conceptions of parenthood : ethics and the family**, Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2007.

Charles M. Culver, Bernard Gert. **Philosophy in Medicine – Conceptual and Ethical Issues in Medicine and Psychiatry**. Oxford University Press, New York, 1982.

Edgar Page. **Taking Surrogay Seriously in Philosophical Ethical in Reproductive Medicine**. UK : Manchester University Press,1990.

Gregory, E. Pence. **Classic Cases in Medical Ethics: Accounts of Cases That Have Shaped Medical Ethics with Philosophical, Legal, and Historical Backgrounds**. 2nd Ed., New York: McGraw-Hill, 1995.

Joel Feinberg. **Social Philosophy**. New Jersey : Printice-Hall, 1973.

Lewis, Petrinovich. **Human Evolution, Reproduction, and Morality**. London: MIT Press, 1998.

Lori D. Andrew, “Surrogate Motherhood : The challenge for feminist”, **Surrogate motherhood : Politics and Privacy**, ed. By Larry Gostin. Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1990.

McHale, J, Fox, M, and Murphy, J, **Health Care Law: Text and Materials**, Sweet & Maxwell, 1997.

Raine Dozier and Pepper Schwartz. “Intimate Relationships”, **The Blackwell Companion to Sociology**, ed. by Judith R. Blau. UK : Blackwell Publishing, 2004.

Richard T. Hull, **Ethical Issues in the New Reproductive Technologies**. California : Wadsworth Publishing Company, 1990.

Tom L. Beauchamp and J.F. Childress. **Principle of Biomedical Ethics**. Oxford : Oxford University, 1989.

Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language. New York : Dilithium Press Ltd.,1994.

บทที่ ๑๑

พุทธจริยศาสตร์กับการแก้ปัญหาอุ้มบุญ

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านกฎหมาย
- ๑.๒ เพื่อศึกษาพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านการแพทย์
- ๑.๓ เพื่อศึกษาพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านจริยธรรม

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านกฎหมาย
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านการแพทย์
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจพุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทย
ด้านจริยธรรม

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยนั้นสามารถแก้ไขได้ตามทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่มีการนำเสนอแนวทางการวิเคราะห์ในเชิงข้อโต้แย้ง และการให้เหตุผลสนับสนุนหรือขัดแย้งกันในแง่มุมที่เป็นประเด็นปัญหา แต่ในงานวิจัยนี้จะได้นำเสนอถึงหลักปฏิบัติตามเงื่อนไขของพุทธจริยธรรมเป็นหลัก โดยโยงกับปัญหาการอุ้มบุญทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านกฎหมาย การแพทย์ และปัญหาด้านจริยธรรม ในบทนี้จะได้อภิปรายปัญหาทั้ง ๓ ด้าน และหลักปฏิบัติในการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมในการแก้ไขอย่างละเอียด โดยเน้นพุทธจริยธรรมที่จำเป็นต้องนำมาใช้ประกอบในการแก้ไขปัญห และแนวทางการปฏิบัติจริงให้เกิดคุณค่าในแง่ของการแก้ไขปัญหได้จริง โดยจะพิจารณาไปที่ละประเด็น ดังนี้

๓.๑ พุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหการอุ้มบุญในสังคมไทยด้านกฎหมาย

เมื่อพิจารณาในแง่ของปัญหาทางด้านกฎหมายนั้นควรมีการพิจารณาในแง่ของพุทธจริยธรรมประกอบกันไปด้วย ในกรณี ดังนี้

๓.๑.๑ การแก้ปัญหการอุ้มบุญด้านตัวบทกฎหมายด้วยศีล ปัญหาการอุ้มบุญนั้นถูกมองเป็นปัญหาที่ผูกโยงกับความหมายทางกฎหมายคือศีลธรรมอันดีงาม โดยในสังคมไทยนั้นมีการมองปัญหาผ่านข้อพิจารณาเรื่องสัญญาการซื้อขายหรือไม่ กล่าวคือสัญญาับตั้งครรรค์แทนเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ ควรมีการพิจารณาประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอุ้มบุญว่ามีความจำเป็นในแง่ของบิดามารดาไม่สามารถมีบุตรได้นั้นต้องพิจารณามาตรการในการทำจะเป็นอย่างไรจึงจะไม่ให้ผิดศีลธรรม^๑ และเมื่อพิจารณาจากแนวทางการทำสัญญาทำให้เกิดนักกฎหมายที่ตีความไว้ ๒ ฝ่าย คือ

๑) ฝ่ายที่เห็นว่าทั้งสัญญาับตั้งครรรค์แทนที่ไม่มีค่าตอบแทนและสัญญาับตั้งครรรค์แทนที่มีค่าตอบแทนเป็นสัญญาับจ้างตั้งครรรค์นั้น เป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยเฉพาะสัญญาที่รับจ้างตั้งครรรค์แทนเท่ากับเป็นสัญญาซื้อขายเด็ก เป็นการชำมดลูกและเนื้อตัวร่างกายมนุษย์ เป็นการฝืนความรู้สึกของสามัญชน ก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมและปัญหาสังคม

๒) ฝ่ายที่เห็นว่า สัญญาตั้งครรรค์แทนไม่มีสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเด็กโดยแท้เนื่องจากผู้ว่าจ้างมีส่วนได้ส่วนเสียในตัวเด็ก เนื่องจากเป็นเจ้าของเชื้ออสุจิหรือไข่ที่เจริญพันธุ์ที่

---

^๑ คุณณิศศักดิ์ บ้านพลุลวง,ทนายความ รองประธานสภาทนายความจังหวัดสุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ทำให้เกิดทารก และมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการนี้เพื่อรับทารกเป็นบุตร ซึ่งเป็นการกระทำที่ ชอบด้วยกฎหมาย สัญญาดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

จากความเห็นของทั้งสองฝ่ายนี้จะเห็นว่าการสัญญาการรับตั้งครรภ์แทนนั้นถือว่า ไม่อาจทำได้ ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทาง การแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ระบุว่า หญิงไม่สามารถรับจ้างตั้งครรภ์ได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา ๒๔ ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และห้ามมิให้มีคนกลาง หรือนายหน้า ตามมาตรา ๒๗ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการเป็นคนกลางหรือนายหน้า โดยเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อเป็นการตอบแทนในการจัดการหรือชี้ช่องให้มีการ รับตั้งครรภ์แทน และไม่ให้โฆษณาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทน ตามมาตรา ๒๘ ห้ามมิให้ผู้ใด โฆษณาหรือโฆษณาให้แพร่หลายด้วยประการใดๆ เกี่ยวกับการตั้งครรภ์แทนว่ามีหญิงที่ประสงค์ จะเป็นผู้รับตั้งครรภ์แทนผู้อื่นหรือมีบุคคลที่ประสงค์จะให้หญิงอื่นเป็นผู้รับตั้งครรภ์แทน ไม่ว่า จะได้กระทำเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือไม่ก็ตาม^๒

การที่มีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ ถือว่าได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ สังคม แต่ด้วยสังคมไทยยังคงมีปัญหาเรื่องการอุ้มบุญตลอด ๑-๒ ปีที่ผ่านมา โดยมีการนำการ อุ้มบุญไปมีส่วนในด้านการค้า การรับจ้าง รวมไปถึงข้อสงสัยว่าจะมีการค้ำมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วย หรือคดีหญิงอุ้มบุญที่ไม่ยอมรับอุ้มบุญ และการต้องการมีบุตรของเหล่าคู่เกย์ ทำให้เกิด หญิงที่รับอุ้มบุญเป็นคนที่ทำเพื่อเงิน และบางกรณีก็ไม่รักษาสัญญา ไม่ยอมทำตามข้อตกลง แทนที่เราควรจะมีมองเขาว่า เป็นคนดี ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ก็กลับมองว่ามีการทำผิดกฎหมาย และภาพลักษณ์ของการอุ้มบุญจึงไม่ดีในลักษณะนี้^๓ และกฎหมายยังไม่ครอบคลุมตั้งแต่การ คลอดและการอยู่รอดจนถึงการตาย ต้องมีความชัดเจนในเรื่องนี้ เพราะเกี่ยวพันกับสิทธิต่างๆ ของผู้ที่มาร่วมรับผิดชอบเด็กที่จะเกิดมานี้^๔ เมื่อพิจารณาแบบนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงระบบ กฎหมายกับสังคมให้สอดคล้องกันคือ พื้นฐานระบบศีลธรรมทางสังคม (social morality) ใน

^๒ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๗, (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^๓ พญ.จาเนต หลายอานวย, สูตินรีแพทย์ แพทย์ชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมหาราช จ.สุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

^๔ โยธิน เนติยากร, ทนายความ, สัมภาษณ์, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐.

แนวทางดังกล่าวจึงมีการนำพุทธจริยธรรมมาร่วมพิจารณาตามหลักการเรื่องศีลเป็นหลัก และ ศีลนั้นแง่หนึ่งได้รวมการพิจารณาเรื่องการเลี้ยงชีพเข้าไว้ด้วย

หลักของศีลที่ถูกลำมาพิจารณาในที่นี้เกี่ยวข้องกับข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับการเลี้ยงชีพ เพราะผู้ที่รับอุ้มบุญนั้นต้องการการเลี้ยงชีพ เช่นเดียวกับผู้ที่หวังผลประโยชน์ก็ต้องการ ดำเนินการให้ตัวเองได้ประโยชน์จึงเกิดข้อพิจารณานำไปสู่ข้อความที่ปรากฏในกฎหมายนั้น พุทธจริยธรรมพิจารณาเรื่องศีลบนพื้นฐานการไม่ทำบางอย่าง กับการกระทำบางอย่างควบคู่กัน เป็นการวางเงื่อนไขว่าจะไรควรทำ และไม่ควรรทำ โดยเราจะพบข้อพิจารณานี้

- สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ ๑. ละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ เน้นสังจวาจา คือการ พูดจริง ๒. ละปิสฺสวาจา เว้นการพูดส่อเสียด เน้นสมัคคกรณีวาจา พูดคำสมานสามัคคี ๓. ละผรุสฺสวาจา เว้นการพูดคำหยาบ เน้นสันทวาจา พูดคำอ่อนหวานสุภาพ ๔. ละสัมผัปปลาปะ เว้น การพูดเพ้อเจ้อ เน้นอรรถสัณหิตวาจา พูดคำมีประโยชน์

- สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ คือ ๑. ละปาณาติบาต เว้นการทำลายชีวิต เน้น การกระทำที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ๒. ละอทินนาทาน เว้นการเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เน้นสัมมาอาชีวะ การ เลี้ยงชีพชอบหรือการให้ทาน ๓. ละกาเมสุมิฉฉาจาร เน้นสทาร์สันโดษ คือยินดีด้วยภริยาของ ตนเอง

- สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือ ละมิฉฉาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยอาชีพที่ถูก รวมถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต เช่น ทำงานไม่ให้คั่งค้าง ไม่หมกหมด เป็นต้น โดยการเลี้ยงชีพชอบนี้รวมการไม่ประกอบการค้าขายที่ไม่ควร ๕ อย่างคือ ๑. สัตถวชิชชา คือ ค้าขายอาวุธ ๒. สัตตวณิชชา ค้าขายมนุษย์ ๓. มังสวณิชชา ค้าขายเนื้อสัตว์ ๔. มัชชวณิชชา ค้าขายน้ำเมา รวมทั้งสิ่งเสพติด ๕. วิสวณิชชา ค้าขายยาพิษ^๕

การที่มีข้อห้ามเหล่านี้จึงบ่งให้เห็นถึงหลักการเบื้องต้นในการจำกัดการกระทำโดย เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ขณะเดียวกันการมีข้อควรปฏิบัติที่ต่างออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับ การปฏิบัติไม่ผิด สร้างความเป็นปกติสุขให้แก่ละชีวิตไม่เป็นโทษภัยต่อกัน ก็เพื่อให้ชุมชนไม่ เบียดเบียนกันจนเดือดร้อนมากขึ้นโดยรวมแล้วข้อปฏิบัติถูกนำมาพิจารณาในแง่ของปัญหา สัญญาการอุ้มบุญที่แม้จะถูกระบุชัดในกฎหมาย แต่ด้วยหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อห้ามนั้นเรื่องการทำ สัญญาก็จริงอยู่ แม้จะมีข้ออนุญาตในด้านการอุ้มบุญไว้แม้จะทำภายใต้เงื่อนไขตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติตามวงเล็บ (๒) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องมีใช้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของ สามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามวงเล็บ (๓) หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนต้องเป็นญาติสืบสาย

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, หน้า ๗๓๒.

โลหิตของสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามวงเล็บ (๔) หญิงที่รับตั้งครรภ์ต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาก่อนเท่านั้น ถ้าหญิงนั้นมีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยาจะต้องได้รับความยินยอมจากสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายดังกล่าวด้วย^๖ แต่ด้วยข้อบังคับและอนุญัตินั้นเป็นไปตามเงื่อนไขของสังคมที่ต้องการความสงบและปิตามารดาที่ต้องการมีบุตรจะหาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งในแง่ของศีลธรรมนั้นได้เพิ่มเติมแง่มุมที่เป็นข้อปฏิบัติบังคับหรือห้ามตามหลักศีล และข้อปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ เมื่อพิจารณาจากแง่มุมทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรมนี้จะช่วยทำให้กฎระเบียบจะช่วยทำให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้ยิ่งขึ้น

๓.๑.๒ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านสิทธิบุคคลตามกฎหมายด้วยหลักเมตตา

จากปัญหาการอุ้มบุญคือสิทธิในการกระทำ โดยพิจารณาให้เห็นเจตนาที่เกิดจากการกระทำของบุคคล โดยหลักการเหล่านี้ เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับกฎแห่งกรรม แต่จะเห็นได้ว่าผู้กระทำนั้นมีตนเองเป็นผู้บอกได้ว่ามีเจตนาหรือไม่ ซึ่งถ้าบุคคลนั้นมีศีลธรรมก็จะรับว่ามีเจตนาหรือไม่ แต่ถ้าไม่มีศีลธรรมหรือไม่อาจกำหนดได้ เช่น เป็นบ้า เป็นต้น ก็จำเป็นต้องอาศัยผู้วินิจฉัยที่จะชี้ว่ามีเจตนาหรือไม่ และเมื่อพิจารณาจากการอุ้มบุญจะพบปัญหาที่นำไปสู่การชี้เจตนาบางอย่าง ๒ เรื่องด้วยกันคือ

๑) เจตนาของปิตามารดา ทางด้านกฎหมายเนื่องจากปัญหาการอุ้มบุญอยู่ที่ว่า การทำสัญญาการอุ้มบุญ ผู้หญิงที่รับจ้างอุ้มบุญที่เคยตกลงกันตามเงื่อนไข แต่พอเด็กออกมา ความเป็นแม่เกิดขึ้น ไม่อยากให้ลูกจากไป แม้จะทำดีแต่ปัญหาซับซ้อนจะตามมา นี่คือนิติกรรมกับจริยธรรมจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง^๗ การที่มีการอุ้มบุญนั้นทำให้ผู้ที่ต้องการมีบุตร สามารถมีบุตรได้ แม้ผู้อุ้มท้องจะไม่ได้เป็นคู่ครองของตนก็ตาม แต่ต้องได้รับการยินยอม ด้านบวก ทำให้เกิดความสับสนแก่เด็กที่เกิดมา เมื่อโตขึ้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก จากผู้ที่อุ้มบุญว่าไม่ใช่มารดาของตน อาจเกิดปัญหาทางศีลธรรมได้^๘ ปัญหาดังกล่าวนั้นทำให้เกิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ ด้วยเหตุผลคือ

^๖ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๖, (ออนไลน์) แหล่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^๗ รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สัมภาษณ์, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^๘ ศ.ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ในการบำบัดรักษา ภาวะการมีบุตรยากสามารถช่วยให้ผู้ที่มีภาวะการมีบุตรยากได้โดยใช้เทคโนโลยีช่วยการ เจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันมีผลทำให้บทบาทนิติทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันในเรื่อง ความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญ พันธุ์ทางการแพทย์ไม่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ในทางพันธุกรรม ดังนั้นเพื่อกำหนดสถานะความ เป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทาง การแพทย์ให้เหมาะสมตลอดจนควบคุมการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับตัวอ่อนและเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ให้มีการนำไปใช้ในทางไม่ถูกต้อง^๙

ในพระราชบัญญัติได้ระบุถึง การตั้งครรภ์แทนตามมาตรา ๓ ไว้ว่า การตั้งครรภ์ แทนโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดยหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนมีข้อตกลง เป็นหนังสือไว้กับสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายก่อนตั้งครรภ์ว่าจะให้ทารกในครรภ์เป็น บุตรของสามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น^{๑๐} การทำสัญญาดังกล่าวเป็นการยอมรับความ เป็นบิดามารดาของเด็กนั้นไม่อาจพิสูจน์ความตั้งใจหรือเจตนาได้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจเจตนาอัน เป็นเหตุในความต้องการนั้น

๒) เจตนาของผู้รับอัมบุญ เป็นการพิจารณาถึงผู้รับอัมบุญว่ามีเจตนาในเรื่องการอัม บุญอย่างไร กล่าวคือเมื่อมีผู้ต้องการมีบุตร ก็มีผู้มารับจ้างอัมบุญเป็นธรรมดา แต่จะถือว่านั้นจะ นำไปสู่ปัญหาสังคมหรือไม่ และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เมื่อมีการมองว่าผู้หญิงรับ อัมบุญมีการได้รับผลประโยชน์จะถือว่าเป็นการมองคนแค่แค่สินค้า^{๑๑} ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ การพิจารณาในแง่ของสิทธิ โดยสิทธิในการมีบุตรเป็นเรื่องที่ซื้อขายกันได้หรือไม่ เพราะเมื่อ บุคคลมองเห็นความชอบธรรมที่จะมีบุตร ก็เกิดแรงสูงใจให้เกิดการซื้อขายสิทธิในการมีบุตร ซึ่ง ทำให้เกิดสิทธิในการมีลูก ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดสรรเด็กเป็นเรื่องของคนที่ทำให้คุณค่าแก่

^๙ มาลินี คงรีน, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญ พันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘ : แก้ไขปัญหาการอัมบุญ, หน้า ๓, (ออนไลน์) แห่่งที่มา : https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_2_0150910085802.pdf (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๐).

^{๑๐} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๒, (ออนไลน์) แห่่งที่มา : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^{๑๑} รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สัมภาษณ์, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐.

เด็กที่สุด ซึ่งวัดจากความสามารถในการจ่าย แต่การขายสิทธิการสืบพันธุ์ส่งเสริมทัศนคติการมองเด็กเป็นสินค้า ทัศนคตินี้ทำให้ความเป็นพ่อแม่เสื่อมทราม ซึ่งปทัสถานของความรักของพ่อแม่คือความคิดที่ว่าลูกเป็นสิ่งที่โอนให้แก่กันได้ การขายถือเป็นความผิด ซึ่งนำไปสู่การอนุญาตสืบพันธุ์นั้นเป็นการปันตอนความเป็นพ่อแม่ในแบบที่จะไม่เกิดขึ้น^{๑๒} อย่างไรก็ตามการพิจารณาแง่มุมเงื่อนไขการซื้อขายเนื่องจากการใช้จ่ายในการตั้งครรภ์และสุขภาพของหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนตามมาตรา ๒๕ เรื่องการขอให้ซื้อข้อตกลงการตั้งครรภ์แทนและค่าใช้จ่ายในการบำรุงสุขภาพของหญิงที่รับตั้งครรภ์แทนในขณะที่ตั้งครรภ์ การยุติการตั้งครรภ์แทนการคลอด และหลังคลอด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทน หลังคลอดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามสิบวัน^{๑๓} และในกรณีที่เกิดข้อผิดพลาด จึงเป็นเรื่องเสี่ยงและที่สำคัญการที่จะมีหญิงแม้จะเป็นญาติก็ตามมาก็ล้วนแต่มีเหตุให้ต้องเรียกร้องค่าใช้จ่ายบางอย่าง และปัญหานี้ อาจเป็นการชี้ไปที่เจตนาของผู้อุ้มบุญเป็นหลักกว่าทำด้วยเจตนาอย่างไร เพราะหากหญิงที่รับอุ้มบุญนั้นมีเจตนาที่จะรับตั้งครรภ์แทนเพื่อต้องการช่วยเหลือคู่สมรสที่มีบุตรยากให้มีบุตรไว้สืบสกุล ไม่ได้มีเจตนาอื่นก็ถือว่าสามารถทำได้นั้น แต่ก็ยังปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำดังกล่าวยังเกี่ยวพันกับค่าใช้จ่ายบางอย่างที่ไม่อาจคาดเดาได้ รวมถึงเจตนาที่จำเป็นต้องพิจารณาให้ชัดเจน

ในเรื่องเจตนาที่ถือเป็นปัญหาที่พุทธจริยธรรมให้การอธิบายและใช้เป็นเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาความถูกหรือผิด กล่าวคือ เจตนาระหว่างมารดาต่อผู้รับอุ้มบุญ ก็ต้องปฏิบัติและผู้รับอุ้มบุญอย่างดี คิดว่าเขาจะช่วยเรา เพราะตัวเองไม่สามารถตั้งครรภ์เองได้ และผู้รับอุ้มบุญก็ต้องพึงระลึกเสมอว่า ตนเป็นเหมือนผู้ที่ช่วยให้คู่สามีภรรยาสมหวัง ก็ต้องทำตามที่สัญญาว่าจะให้ลูกกับเค้า ต้องดูแลตนเองขณะตั้งครรภ์ให้ดี แพทย์ก็ต้องมีเจตนาที่ดีในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อย่าทำเพื่อเงินแล้วขัดต่อกฎหมาย^{๑๔} จึงจำเป็นต้องพิจารณาเจตนาในการอุ้มบุญนั้นเกี่ยวข้องกับเจตนาที่ประกอบด้วยตัณหา ฉันทะ และเมตตา

(ก) ตัณหา คือ ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล เมื่อตัณหาผูกพันกับเวทนาจะหาสิ่งที่อำนาจเวทนา โดยผ่านอารมณ์ ๖ คือ

^{๑๒} ไมเคิล แชนเดล, **เงินไม่ใช่พระเจ้า : ชีตจำกัดทางศีลธรรมของตลาด**, แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, (กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๕๖), หน้า ๘๔-๘๕.

^{๑๓} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๗, (อ อ น ไ ล น์) แ ห ล่ ง ที่ ม า : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^{๑๔} พญ.จาเนต หลายอำนวย, สูตินรีแพทย์ แพทย์ชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมหาราช จ.สุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เพื่อเสพสวเสนาจากอารมณ์ ได้เสริมสร้างความรู้สึกว่ามีตัวมีตนหรือผู้เสวยเสนา ความเห็นหรือความยึดถือนี้เป็นการคงอยู่ของตัวตนที่อาศัยการเสวยเสนาที่ชื่นชอบใจ เมื่อได้อารมณ์ที่ชื่นชอบใจก็จะชอบใจอย่างหนึ่ง แต่เมื่อไม่ได้เสพสม การดำรงอยู่ของตัวตนก็จะดูไร้ความหมาย กลายเป็นความเบื่อหน่าย ไม่ปรารถนาการดำรงอยู่ของตัวตน อยากจะทำลายเสีย โดยค้นหาทุกอย่างมีศูนย์รวมมุ่งมาที่ตัวตนหรือเพื่ออัตตาทั้งสิ้น ซึ่งบทบาทและการทำหน้าที่ของตัณหาได้เป็นตัวกำกับกับการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ของมนุษย์ ผู้ที่อยู่ด้วยการอาศัยตัณหาจะเป็นแหล่งก่อปัญหาให้แก่ชีวิตและสังคมมนุษย์ เป็นที่มาของความหวัง ความหวาดกลัว ความระแวง ความเคียดแค้นชิงชัง ความมัวเมาลุ่มหลง และความทุกข์เดือดร้อนต่างๆ ซึ่งตัณหาพัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่กับเรื่องตัวตน เอาอัตตาเป็นศูนย์กลางและนำไปสู่การแสวงหา

(ข) ฉันทะ คือความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล โดยฉันทะ ในที่นี้ เรียกว่า กุศลฉันทะ หรือธรรมฉันทะ เรียกให้ชัดคือ กุศลธรรมฉันทะ หรือฉันทะในกุศลธรรมคือ ความพอใจ ความชอบ ความอยากในสิ่งที่ดีงาม ส่วนธรรมฉันทะ แปลว่า ฉันทะในธรรมหรือความต้องการธรรม เป็นความต้องการความจริงหรือภาวะที่ดี เรียกร่องการกระทำ จะเข้าถึงความรู้ เข้าถึงความจริง ลุถึงภาวะดีงามสมบูรณ์ โดยฉันทะมุ่งประสงค์อรรถะ คือตัวประโยชน์ และต้องการความจริง สิ่งที่ดีงาม หรือภาวะที่ดีงาม ต้องการทำให้ดีงามสมบูรณ์เต็มสภาวะ ฉันทะก่อตัวขึ้นจากโยนิโสมนสิการคือความรู้จักคิดหรือคิดถูกวิธี คิดตามสภาวะและเหตุผล เป็นภาวะกลางๆ ไม่ผูกพันกับอัตตา และนำไปสู่อุตสาหะหรือวิริยะ คือทำให้เกิดการกระทำ

(ค) เมตตา ในการพิจารณาแรงผลักดันนี้ทั้งในแง่ของตัณหาและฉันทะได้ชัดเจนขึ้นจะพบหลักเมตตา คือความรัก ความมีไมตรี ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ โดยความรักที่เป็นอกุศล เรียกว่า สิเนหะ เป็นความรักใคร่เยื้อใยเฉพาะบุคคล เป็นความพอใจโปรดปรานผูกพันส่วนตัว หรือความรักที่เจือด้วยความเห็นแก่ตัว ทำให้จิตใจคับแคบติดข้องมัวหมองลง หรือตื้นตันเร่าร้อน เป็นความรักที่ตรงข้ามกับเมตตา ซึ่งเป็นความรักที่บริสุทธิ์ มีต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมโลก เป็นความรักกลางๆ โดยความรักที่เป็นตัณหาจะเป็นความรักที่ปรารถนาความเป็นอยู่ดีของชีวิตผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา หรือเป็นความรักที่ต้องการความเป็นอยู่ดีแห่งชีวิตของผู้อื่นเพียงเพื่อเป็นเงื่อนไขให้ตนจะได้เสพเสนาหรือความมั่งคั่งถาวรของตนเอง เช่น บางคนกล่าวว่า เขารักภริยารักสามี รักเพื่อน หรือรักใคร่ก็ตามมากมาย ชีวิตของคนนั้นเป็นสิ่งที่ค่าสูงจึงทะนุทะนอมเอาใจใส่ แต่พอผ่านไปเมื่อหลายสิ่งเปลี่ยนไป เช่นภริยารูปร่างเปลี่ยนไปก็ทำให้ไม่สามารถจะทำได้มองแล้วไม่มีความสุข หรือเพื่อน หรือใคร่ก็ตามต่างมีฐานะและตำแหน่งที่ต่างจากตน ก็เริ่ม

คลายและสบายลง ชีวิตของคนที่เรารักนั้นก็เริ่มไม่มีคุณค่าที่จะทะนุถนอมใส่ใจให้เป็นอยู่ดีอีกต่อไป ทำให้ความรักแบบนี้ไม่ใช่เมตตา แต่เป็นความรักแบบค้นหาที่ใช้คนอื่นเพื่อการเสพความสุขหรือเสริมความมั่นคงของอัตตาตนเอง. ส่วนกรณีที่เราเห็นต้นไม้ให้ความเขียว ร่มเย็น เราก็อยากให้มันมีต้นไม้ขึ้นอีกมากมาย ไม่ได้คิดว่าจะเอาตัวเองเข้าไปเสพความสุข แต่เป็นจิตที่ยินดีในการอยู่ดีของต้นไม้ตามที่มันเป็น จิตที่เป็นกุศล โปร่งสบายดีนี้ ช่วยเกื้อกูลทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น เป็นความชื่นชมยินดีต่อความดีงามสมบูรณ์ของต้นไม้ และความอยากให้ต้นไม้ดีงามสมบูรณ์นั้น คือฉันทะ เช่นเดียวกับการมองเห็นคนอื่นสุภาพดี แข็งแรง ปราศจากโรค มีความสุข จิตใจแผ่กว้างออกไปในผู้อื่น เป็นความปรารถนาดีที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง เป็นความปรารถนาให้สัตว์และผู้อื่นอยู่สุขสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่เรียกว่า เมตตา^{๑๕}

การพิจารณาการอุ้มบุญนั้น เมื่อทุกคนมีเจตนาในการมีบุตร แต่เจตนาที่ต้องการส่วยเวทนาหรือความสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวตัวตนหรือไม่ เพราะถ้าการมีบุตรนั้นมุ่งหมายแบบนั้นก็ถือว่าเจตนาที่มุ่งไปที่ความทุกข์เป็นหลัก แม้บุตรที่เกิดมาก็จะกลายเป็นการสร้างความทุกข์กรณีที่ไม่เป็นไปอย่างที่ต้องการหรือพูดให้ชัดก็คือในกรณีที่ลูกนั้นเกิดมาแล้วไม่สมบูรณ์ก็อาจปฏิเสธเด็กคนนั้นจึงเป็นที่มาของมาตรา ๓๓ ที่ระบุว่า ห้ามมิให้สามีและภริยาที่ขอบด้วยกฎหมาย หรือสามีหรือภริยาที่ขอบด้วยกฎหมายซึ่งประสงค์จะมีบุตรโดยการตั้งครรภ์แทนปฏิเสธการรับเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์แทนดังกล่าว^{๑๖} หากเจตนาที่ประกอบด้วยฉันทะจะสร้างการกระทำที่ก่อให้เกิดความดี เป็นเครื่องก่อให้เกิดความเปิ่นกลางเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้น เป็นความปรารถนาที่จากความรักก่อให้เกิดจากความไม่ยึดมั่นในตัวตนหรือมองว่าการได้มานั้นเป็นไปเพื่อสร้างประโยชน์เป็นหลัก หรือว่าไปแล้วเป็นการเสียสละบางอย่างให้เกิดประโยชน์บางอย่าง ถ้าเราเชื่อมั่นว่าการที่เรามีบุตรนั้นก็ไม่ได้ต่างจากการที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะพึง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตูมตรธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว”^{๑๗} การเข้าใจความเมตตาของพระพุทธเจ้าในการโปรดสรรพสัตว์มาจากเจตนาที่ประกอบด้วยฉันทะที่มีเมตตา เนื่องด้วยทรงพิจารณาเห็นว่าสัตว์

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, หน้า ๙๘๕-๑๐๐๓.

^{๑๖} พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.๒๕๕๘, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ประกาศ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘, หน้า ๘, (อ อ น ไ ล น์) แ ห ล่ ง ที่ ม า : http://www.appealsc.coj.go.th/doc/data/appealsc/appealsc_1500367092.pdf (๓๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^{๑๗} วิ.มท. (ไทย) ๔/๙/๑๕.

ทั้งหลายผู้มีฐลีในตาน้อย มีฐลีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้ามีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี มีอุปมาเหมือนในกอบุบล ในกอบทุม หรือในกอบุณฑริก ดอกกอบุบล ดอกกอบทุม ดอกกอบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ ดอกกอบุบลดอกกอบทุม ดอกกอบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกกอบุบลดอกกอบทุม ดอกกอบุณฑริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ^{๑๘} ทรงเห็นประโยชน์ของสัตว์ที่จะรู้ธรรมแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม แต่ทรงแสดงธรรมโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ถือเป็นต้นแบบในการพิจารณาเจตนาที่ไม่ได้ต้องการสร้างเงื่อนไขที่ตนต้องการบางอย่างกลับมา ถ้าจะพิจารณาว่า การที่เรามีกฎหมายนั้นก็เพื่อใช้ในการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม ถ้าวิธีการนี้เป็น การที่ดีในการให้กำเนิดบุตรได้ ก็สามารถยอมรับได้ แต่ต้องเตรียมรับต่อผลที่กำลังจะเกิดขึ้น และควรสร้างกฎหมายเพื่อป้องกันผลที่ไม่ดีที่จะเกิดตามมาด้วย^{๑๙} เช่นเดียวกับเงื่อนไขที่ว่า สามเณรและภริยาที่ต้องการบุตรและผู้รับอุ้มบุญต้องมีเจตนาที่ไม่ได้ต้องการบางอย่างสนองตัวเอง แต่เป็นการยืนยันให้เห็นความดีที่เด็กนั้นจะได้มีโอกาสรับการเกิดเป็นมนุษย์ เป็นการเปิดโอกาส ให้เด็กเกิดมาพร้อมกับความดีนั้น และเจตนาที่ถือเป็นเหตุจำเป็นในการที่ควรพิจารณาร่วมใน การพิจารณาตามหลักการทางด้านกฎหมายด้วย

๓.๒ พุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยด้านการแพทย์

การพิจารณาปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยโดยโยงกับหลักพุทธจริยธรรมในการ แก้ปัญหา ได้พิจารณาเกี่ยวข้องกับประเด็นหลักๆ ๒ ด้าน คือ

๓.๒.๑ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญทางด้านเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ด้วยปัญญา

โดยการแก้ปัญหาทางด้านเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ถือเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจำเป็นต้อง เข้าใจว่ามีพื้นฐานจากการเข้าใจความจริงตามหลักพีชนิยาม และผลกระทบต่อศีลในทาง พระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ดังนี้

ปัญหาข้อที่ ๑ การแก้ปัญหามนหลักพีชนิยามว่า “เทคโนโลยีทางการแพทย์การเจริญ พันธุ์ที่ใช้น้ำเชื้อสุจิของสามีฉีดเข้าในช่องคลอดภริยาตนว่าผิดหลักพีชนิยาม (Buddhist Biological Laws) หรือไม่ เพราะเหตุใด” เป็นการพิจารณาบนความเป็นจริงทางธรรมชาติเรื่อง การเกิด ถือว่าเป็นปัญหาทางด้านศีลธรรมพื้นการพิจารณาตามหลักพีชนิยาม เนื่องจาก เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์หมายถึง กรรมวิธีใดๆ ที่เป็นการช่วยการเจริญพันธุ์ที่แตกต่างไป

^{๑๘} วิ.ม.พ. (ไทย) ๔/๙/๑๔.

^{๑๙} โยธิน เนติยากร, ทนายความ, สัมภาษณ์, ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐.

จากกระบวนการตามธรรมชาติ โดยการนำเซลล์สืบพันธุ์ทั้งเพศหญิงและเพศชาย (Gamete) ออกจากร่างกายของผู้บริการ และ (๑) การเคลื่อนย้ายเซลล์สืบพันธุ์เข้าไปในมดลูกและ/หรือ หลอดมดลูก (Intrauterine Insemination, Gamete intra fallopian transfer) หรือ (๒) การปฏิสนธินอกร่างกาย (In vitro fertilization) และการเคลื่อนย้ายตัวอ่อนเข้าไปในหลอดมดลูกและ/หรือโพรงมดลูก (Embryo transfer)^{๒๐} และจากคำพิพากษานี้ทำให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีนี้เป็นการที่แตกต่างจากธรรมชาติ และเมื่อพิจารณาผ่านแนวคิดแบบพีชนิยามนั้น มีข้อควรพิจารณา กล่าวคือ สามิภริยาอยู่ร่วมกันมานานกว่าสามปี มีเพศสัมพันธ์ตามปกติแต่ ภริยาไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงได้ปรึกษากับสูติแพทย์ผลตรวจปรากฏว่าพบความผิดปกติของสามี ส่วนภริยาปกติดี สูติแพทย์จึงใช้เทคนิคและวิธีการนำน้ำเชื้อสุจิของสามีฉีดเข้าไปในช่องคลอดของภริยาตน เพื่อให้เกิดการตั้งครรภ์ โดยวิธีนี้ถือว่าเป็นแบบแผนของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ เพราะการกำเนิดนั้นมาจากการผสมกันระหว่างน้ำเชื้อสุจิของเพศชายกับเซลล์ไข่ของเพศหญิง หน่วยชีวิตทั้งสองที่ผสมกันได้จะต้องเป็นหน่วยชีวิตที่มีเฝ้าพันธุ์เหมือนกันจึงจะเกิดการปฏิสนธิได้ การกำเนิดของมนุษย์จึงเป็นไปตามกระบวนการของกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบ แบบแผนของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ แต่บางครั้งกระบวนการในการกำเนิดชีวิตมนุษย์อาจมีความบกพร่องในหน่วยย่อยส่วนใดส่วนหนึ่งจึงทำให้หน่วยชีวิตไม่สามารถกำเนิดตามกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบตามธรรมชาติได้ การอาศัยเทคโนโลยีทางการเจริญพันธุ์เข้ามาช่วยแก้ไขหน่วยย่อยของชีวิตที่บกพร่องให้มีคุณภาพสมบูรณ์ขึ้น เพื่อช่วยให้กระบวนการในการกำเนิดชีวิตมนุษย์เป็นไปตามธรรมชาติ เพราะเมื่อการพิจารณาในแง่ของพุทธจริยธรรมมองการกำเนิดบนฐานของความไม่สมบูรณ์นั้นถือว่าเป็นกรรม เช่นเป็นหญิงหมั้น คือมีลูกไม่ได้ แต่ด้วยความเป็นมนุษย์ ถือว่าการมีบุตรเป็นเรื่องสำคัญจึงไปหาหญิงอื่นมาตั้งครรภ์แทน^{๒๑} ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากเหตุนี้การมีบุตรจึงเป็นการแก้ปัญหานี้ได้ ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาในกรณีเหล่านี้คือ

กรณีที่หนึ่ง นายแดงกับนางดำอยู่ร่วมกันมาหลายปี มีเพศสัมพันธ์กันตามปกติ แต่นางดำไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษาสูติแพทย์ แพทย์ตรวจทั้งสองคนแล้วพบว่า นางดำมีชีวภาพปกติ แต่นายแดงมีตัวสุจิในน้ำเชื้อน้อยมากและไม่แข็งแรง จากกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหน่วยย่อยของนายแดงมีความบกพร่อง สูติแพทย์จึงใช้เทคนิคและวิธีการทางการเจริญพันธุ์เข้ามาช่วยโดยแนะนำนายแดงให้หลังน้ำเชื้อสุจิตามจำนวนที่สูติแพทย์ต้องการ เพื่อคัดเลือกตัวสุจิที่มีความแข็งแรงและมีคุณภาพดีแล้วฉีดเข้าไปในช่องคลอดของนางดำ

^{๒๐} แสง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๔๖), หน้า ๕๒.

^{๒๑} อ่านรายละเอียดใน พ.ร.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๖๘-๗๑.

กรณีที่สอง นายเขี้ยวกับนางขาวอยู่ร่วมกันมาเจ็ดปี มีเพศสัมพันธ์กันปกติ นางขาวไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษาสูติแพทย์ สูติแพทย์ได้ตรวจทั้งสองคนแล้วพบว่านายเขี้ยวมีชีวภาพปกติ แต่นางขาวมีปากมดลูกเข้มข้นมากกว่าปกติ จึงทำให้ตัวอสุจิในน้ำเชื้อไม่สามารถว่ายผ่านได้ จากกรณีดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าเป็นความบกพร่องทางชีวภาพของภริยา สูติแพทย์จึงอธิบายถึงเทคนิคและวิธีการทางด้านการเจริญพันธุ์ที่จะช่วยให้มีบุตรได้ แล้วแนะนำนายเขี้ยวให้หลังน้ำอสุจิตามจำนวนที่สูติแพทย์ต้องการ เพื่อคัดเลือกตัวอสุจิที่มีความแข็งแรงและมีคุณภาพดีฉีดเข้าไปในช่องคลอดของนางขาวด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์

กรณีที่สาม นายมีกับนางมาอยู่ร่วมกันมาหกปี มีบุตรชายสามคน ทั้งสามมีและภริยาปรารถนาจะมีบุตรสาวอีกสักคน จึงไปปรึกษาสูติแพทย์ สูติแพทย์อธิบายถึงเทคนิคและวิธีการที่จะช่วยให้มีบุตรตามต้องการ โดยแนะนำนายมีให้หลังน้ำอสุจิตามจำนวนที่สูติแพทย์ต้องการ เพื่อคัดเลือกตัวอสุจิที่เป็นโครโมโซมเอ็กซ์ (Chromosome X) แล้วฉีดเข้าไปในช่องคลอดของนางมาด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์

จากทุกกรณีมีการนำเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์มาช่วยในการเจริญพันธุ์ให้เป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อเสริมหน่วยย่อยที่มีความบกพร่องให้มีความสมบูรณ์เป็นไปตามธรรมชาติ เพราะเทคนิคและวิธีการของเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวทางการแพทย์ (Bio-medical Law) ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางชีววิทยา (Biological Law) และแบบแผนทั้งหมดนี้ล้วนอยู่ภายใต้แบบแผนสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติตามหลักพินิยาม (Buddhist Biological Law) ฉะนั้น การที่มีเทคนิคและวิธีการนำน้ำเชื้ออสุจิของสามีฉีดเข้าไปในช่องคลอดภริยาจึงเป็นวิธีการที่เป็นไปตามหลักกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบ แบบแผนของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ เพราะเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ที่นำมาใช้เป็นเพียงเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์วิธีหนึ่งที่ถูกค้นพบแล้วนำมาเปิดเผยและใช้ทางการแพทย์ย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทางการแพทย์ เพื่อให้ตัวอสุจิเข้าผสมกับเซลล์ไข่และเกิดการปฏิสนธิ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางชีววิทยาและกฎเกณฑ์ทางชีววิทยาก็เป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เป็นระบบ แบบแผนของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ โดยการใช้เทคนิคและวิธีการนี้เป็นการกระทำภายใต้กฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต หลักตามหลักพินิยาม เมื่อพิจารณาผ่านแนวทางนี้พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการเกิดด้วยการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์

ปัญหาข้อที่ ๒ การแก้ปัญหามโนทัศน์หลักคือว่า “ปัญหาเทคโนโลยีทางด้านการเจริญพันธุ์ที่ใช้น้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคฉีดเข้าไปในช่องคลอดภริยาผู้อื่นว่าทั้งผู้บริจาคและผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิผิดศีลข้อการประพฤตินอกกาม (กาเมสุ มิจฉาจาร) หรือไม่ เพราะเหตุใด” การประพฤตินอกกามผิดศีลข้อกาเมสุมิจฉาจารที่มีคุณสมบัติ ๔ ประการคือ ๑) อคมนียวตถุ วัตถุอันไม่พึงถึง หมายถึง ชายหญิงที่มีบุคคลอื่นครอบครองหรือมีเจ้าของอยู่แล้ว ๒) ตสฺมี เสวนจิตตํ จิตคิดจะ

เสพในวัตถุอันไม่พึงถึงนั้น หมายถึง มีเจตนาหรือมีความตั้งใจที่เข้าไปมีเพศสัมพันธ์กับชายหรือหญิงที่มีบุคคลอื่นครอบครองหรือมีเจ้าของอยู่แล้ว ๓) เสวนบโปโยโค ความพยายามในการเสพ หมายถึง มีความเพียรพยายามที่จะเข้าไปมีเพศสัมพันธ์กับชายหรือหญิงที่มีบุคคลอื่นครอบครองหรือมีเจ้าของอยู่แล้ว ๔) มคเคน มคคบุปฏิบัติอิवासัน การหยุดอยู่แห่งการปฏิบัติต่อองค์มรรคด้วยมรรค หมายถึง การเข้าไปมีเพศสัมพันธ์กับชายหรือหญิงที่มีบุคคลอื่นครอบครองหรือมีเจ้าของอยู่แล้ว ซึ่งอวัยวะเพศชายสอดเข้าไปในอวัยวะเพศหญิงเพียงครึ่งเซนต์เมตรก็ถือว่ามิใช่เพศสัมพันธ์แล้ว^{๒๒} ฉะนั้น การประพฤติดังกล่าวจึงเป็นการประพฤติดังประเวณี หรือการร่วมประเวณีกับบุคคลที่ไม่ใช่สามีภริยาของตน หรือการก้าวก้าวละเมิดในสิทธิทางเพศที่บุคคลอื่นครอบครอง ส่วนจะเป็นการผิดศีลข้อการประพฤติดังกล่าวหรือไม่ ต้องวิเคราะห์ในส่วนสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปเสพ มีจิตคิดจะเสพในสิ่งนั้น มีความเพียรพยายามในส่วนที่จะเสพและมีอวัยวะเพศชายจดกับอวัยวะเพศหญิง ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่การอุ้มบุญไม่ถือว่าเป็นการผิดศีลข้อนี้ เพราะไม่มีการล่วงละเมิดแต่อย่างใด เป็นการยินยอมกันทุกฝ่าย และฝ่ายชายก็ไม่ได้มีเพศสัมพันธ์ เป็นการให้ท้องของหญิงอื่นในการตั้งท้องเท่านั้น ดังกรณีดังต่อไปนี้

กรณีสามีภริยาอยู่ร่วมกันมานานกว่าสามปี มีเพศสัมพันธ์ตามปกติ ภริยาไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษากับสูติแพทย์ สูติแพทย์ได้ตรวจร่างกายของทั้งสามีภริยาแล้วพบว่าภริยามีสุขภาพปกติ แต่สามีไม่มีตัวอสุจิในน้ำเชื้อ และแนะนำว่าควรขอรับน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคจากธนาคารน้ำเชื้ออสุจิ เพื่อให้สูติแพทย์ฉีดเข้าในช่องคลอดของภริยา การกระทำดังกล่าวไม่ผิดในเรื่องการประพฤติดังกล่าว และไม่ผิดศีลข้อการประพฤติดังกล่าว ทั้งผู้บริจาคและผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิ^{๒๓} โดยเราอาจพิจารณาเรื่องนี้ในประเด็นดังนี้

(ก) ผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิ ไม่ได้เข้าไปก้าวก้าวละเมิดในสิทธิทางเพศของผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิ และผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิไม่ได้เข้าไปก้าวก้าวละเมิดในสิทธิทางเพศของผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิ หรือกล่าวได้ว่าทั้งสองไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กัน เพราะผู้บริจาค (sperm donor) จะบริจคน้ำเชื้ออสุจิของตนให้กับธนาคารน้ำเชื้ออสุจิด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ น้ำเชื้ออสุจิของตนนั้นมีประโยชน์ต่อผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิโดยมิได้ระบุให้ใคร หรือเป็นประโยชน์ในการที่จะนำน้ำเชื้ออสุจิไปวิเคราะห์ ทดลอง หรือวิจัยทางการแพทย์ เพื่อพัฒนาทางวิชาการทางการแพทย์ ส่วนผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการให้เกิดการตั้งครรภ์ ซึ่งทั้งสองฝ่ายมีเจตนาในการกระทำที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการยินยอมหรือการสมัครใจทั้งสองฝ่าย จึงถือ

^{๒๒} ที.ปา.อ. (ไทย) ๓/๒/๓๔๗.

^{๒๓} พระสิริมังคลาจารย์, มงคลัตถทิปนี, แปลและเรียบเรียงโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

ว่าไม่เป็นการก้าวล่วงละเมิดในสิทธิทางเพศซึ่งกันและกัน^{๒๔} การบริจาคน้ำเชื้ออสุจิเปรียบเหมือนกับการบริจาคเลือดและการขอรับน้ำเชื้ออสุจิก็เปรียบเสมือนกับการขอรับเลือด แต่เทคนิคและวิธีการแตกต่างกัน การรับน้ำเชื้ออสุจิใช้วิธีการฉีดเข้าในช่องคลอด ส่วนการรับเลือดใช้วิธีการฉีดเข้าทางเส้นเลือด ซึ่งแตกต่างเฉพาะทางเข้าและเครื่องมือ การฉีดน้ำเชื้ออสุจิเข้าในช่องคลอดสูติแพทย์จะใช้กล้อง หรือเครื่องมือพิเศษทางการแพทย์ฉีดน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคเข้าไปในช่องคลอดของผู้ขอรับบริการ ย่อมถือได้ว่าไม่เป็นการประพฤติดังในกามแต่อย่างใด ดังกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

กรณีที่หนึ่ง นาย ก กับนาง ข อยู่ร่วมกันมานานห้าปี มีเพศสัมพันธ์ตามปกติ นาง ข ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษาสูติแพทย์ สูติแพทย์ได้ตรวจร่างกายทั้งสองคนแล้วพบว่านาง ข มีชีวภาพปกติ ส่วนนาย ก ไม่มีตัวอสุจิในน้ำเชื้อ สูติแพทย์จึงแนะนำทั้งสองคนให้ไปขอรับน้ำเชื้ออสุจิจากธนาคารน้ำเชื้ออสุจิซึ่งผู้อื่นบริจาคไว้ และสูติแพทย์ได้ฉีดน้ำเชื้ออสุจิเข้าในช่องคลอดของนาง ข ด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์ เพื่อให้เกิดการปฏิสนธิและตั้งครรภ์

กรณีที่สอง นาย ค กับนาง ง อยู่ร่วมกันมานานห้าปี มีเพศสัมพันธ์ตามปกติ แต่นาง ง ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษากับสูติแพทย์ สูติแพทย์ได้ตรวจร่างกายทั้งสองคนแล้วพบว่านาย ค กับนาง ง มีกรุ๊ปเลือดที่เข้ากันไม่ได้ (Rh-incompatibility) ถ้าเกิดการตั้งครรภ์ลูกจะมีปัญหาทางเลือด เพราะกรุ๊ปเลือดของบิดามารดาเข้ากันไม่ได้ ลูกจะมีตัวเหลืองซีด สูติแพทย์จึงแนะนำทั้งสองคนให้ไปขอรับน้ำเชื้ออสุจิจากธนาคารน้ำเชื้ออสุจิซึ่งผู้อื่นบริจาคไว้ และสูติแพทย์ได้ฉีดเข้าในช่องคลอดของภริยาด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์ เพื่อให้เกิดการปฏิสนธิและตั้งครรภ์

จากกรณีทั้ง ๒ จะเห็นได้ว่า เทคนิคและวิธีการนำน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคฉีดเข้าไปในช่องคลอดไม่แตกต่างกัน การกระทำดังกล่าวนี้ ทั้งผู้บริจาคน้ำเชื้ออสุจิและผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิไม่ได้เข้าไปก้าวล่วงละเมิดในสิทธิทางเพศซึ่งกันและกัน การกระทำดังกล่าวยังได้รับการยินยอม หรืออนุญาตจากผู้ที่เป็นเจ้าของในตัว ถือว่าการกระทำดังกล่าวไม่ได้เข้าไปก้าวล่วงละเมิดในสิทธิทางเพศที่เป็นสมบัติของผู้อื่น จึงไม่ถือว่าเป็นการผิดศีลข้อการประพฤติดังในกาม ฉะนั้น การขอรับน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาค เพื่อให้สูติแพทย์ฉีดเข้าไปในช่องคลอดด้วยเทคนิคหรือวิธีการทางการแพทย์ ถ้าสามีภริยามีความสมัครใจ หรือมีการยินยอม หรือมีการอนุญาตจากคู่สมรสซึ่งกันและกันแล้ว การกระทำดังกล่าวไม่เป็นการเข้าไปก้าวล่วงละเมิดในสิทธิทาง

^{๒๔} พระสัทธัมมะโชติกะ ธัมมาจริยะ, *ปรมัตถโชติกา มหาวชิรมัตถสังคหฎีกา เล่มที่ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๘๘-๑๐๐.

เพศที่บุคคลอื่นครอบครองหรือเป็นเจ้าของทั้งผู้บริจาคและผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิ จึงไม่ผิดศีลข้อ การประพฤติดิฉันในกาม

(ข) การประพฤติดิฉันในกามต้องกระทำให้ครบองค์กาเมสุ มิจฉาจาร ข้อที่มีความสำคัญของกาเมสุ มิจฉาจาร คือ การมีจิตคิดที่จะเสพ (ตสุมี เสวนจิตต์) เพราะข้อนี้บ่งบอกถึงผู้กระทำที่มีเจตนาหรือมีความตั้งใจที่จะมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นสิ่งผลักดัน หรือเป็นสิ่งที่จูงใจให้เกิดข้ออื่นๆ ตามมา จนก่อให้เกิดเพศสัมพันธ์เป็นผลสำเร็จ ฉะนั้น เจตนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์ ตามพระพุทธรูปที่ว่า “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”^{๒๕} โดยผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิให้กับธนาคารน้ำเชื้ออสุจิไม่สามารถที่จะเจาะจง หรือมีเจตนาว่าน้ำเชื้ออสุจิของตนต้องบริจาคให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถ้าผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิมีเงื่อนไขอย่างนี้ ทางธนาคารไม่สามารถรับบริจาคน้ำเชื้ออสุจิตดกล่าวได้ เนื่องจากจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพแพทย์และผู้ปฏิบัติงานทางการแพทย์จะต้องไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วย (ผู้บริจาคและผู้ขอรับบริจาค) ให้ผู้อื่นทราบ ต้องเก็บข้อมูลต่างๆ ไว้เป็นความลับ ส่วนผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิก็ไม่สามารถที่จะเจาะจงขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้เช่นกัน เพราะผู้ที่ขอรับน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคทุกรายจะต้องได้รับการตรวจร่างกายทั้งของสามีและภริยาเกี่ยวกับกรุ๊ปเลือด สีนัยน์ตา สีผิว และอื่นๆ ตามความจำเป็นโดยสูติแพทย์ เพื่อสูติแพทย์จะได้คัดเลือกน้ำเชื้ออสุจิที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับสามีและภริยาที่ขอรับบริการให้มากที่สุด และที่สำคัญอีกอย่างก็คือ หมู่เลือดของผู้รับน้ำเชื้ออสุจิกับหมู่เลือดของผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิต้องเป็นหมู่เลือดชนิดเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิมีหมู่เลือด Rh-negative ผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิต้องมีหมู่เลือด Rh-negative เหมือนกัน และถ้าเป็นไปได้หมู่เลือดของผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิควรเหมือนกันกับหมู่เลือดของสามีของผู้ขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิตัว ฉะนั้น ผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิทุกรายจะต้องได้รับการตรวจอย่างละเอียดและการคัดเลือกน้ำเชื้ออสุจิต้องอยู่ในดุลยพินิจของสูติแพทย์

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าทั้งผู้บริจคน้ำเชื้ออสุจิและผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิไม่สามารถที่จะเจาะจงบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ การกระทำของทั้งสองฝ่ายจึงไม่มีเจตนาที่จะบริจคน้ำเชื้ออสุจิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ และในขณะเดียวกันผู้ขอรับน้ำเชื้ออสุจิก็ไม่มีเจตนาที่จะขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้เช่นกัน เมื่อทั้งสองฝ่ายไม่มีเจตนาที่จะอยากได้ของใครคนหนึ่ง จึงเป็นเจตนาที่ไม่เบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่น ดังพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “เมื่อละความอยาก ความโกรธ ความหลงได้แล้วย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนบ้าง ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่นบ้าง”^{๒๖}

^{๒๕} อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๓๖๘.

^{๒๖} อ.ม. (ไทย) ๒๘/๖๔๘/๕๔๔.

เจตนาที่ประกอบด้วยความไม่ย่อภาค ความไม่โกรธ ความไม่หลงย่อมเป็นเจตนาที่ดีหรือ
อกุศลเจตนา เจตนาดี การกระทำก็จะดี ดังพุทธพจน์ว่า "กรรมใดกระทำด้วยความไม่ย่อภาค
ความไม่โกรธ ความไม่หลง กรรมนั้นเป็นกุศลกรรม"^{๒๗} ดังกรณีดังต่อไปนี้

กรณีที่หนึ่ง นายเอกับนางบี อยู่ร่วมกันมากกว่าห้าปี มีเพศสัมพันธ์ปกติ นางบีไม่
สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษากับสูติแพทย์ สูติแพทย์ตรวจร่างกายทั้งสองคนแล้ว พบว่านาง
บีมีสุขภาพปกติดี ส่วนนายเอไม่มีตัวอสุจิในน้ำเชื้อ จึงแนะนำให้ขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิจาก
ธนาคารน้ำเชื้ออสุจิที่มีผู้บริจาคไว้ สูติแพทย์ฉีดย้ำน้ำเชื้ออสุจิเข้าในช่องคลอดของนางบีด้วยเทคนิค
และวิธีการทางแพทย์ เพื่อให้เกิดปฏิสนธิและตั้งครรภ์

กรณีที่สอง นายซีและนางดีอยู่ร่วมกันมากกว่าห้าปี มีเพศสัมพันธ์ปกติ นางดีไม่
สามารถตั้งครรภ์ได้ จึงไปปรึกษากับสูติแพทย์ สูติแพทย์ตรวจร่างกายทั้งสองคนแล้ว พบว่านาง
ดีมีสุขภาพปกติดี ส่วนนายซีไม่มีตัวอสุจิในน้ำเชื้อ จึงแนะนำให้ขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิจาก
ธนาคารน้ำเชื้ออสุจิ หลังจากนั้นนางดีกลับมาหาสูติแพทย์อีกครั้ง โดยมากับนายเอ็กซ์ซึ่งเป็น
อดีตคนรัก แต่นางดีบอกกับสูติแพทย์ว่านายเอ็กซ์เป็นญาติของนายซีซึ่งเป็นสามี และนายซีก็
ยินยอมหรืออนุญาตให้รับน้ำเชื้ออสุจิของนายเอ็กซ์ได้ (ในกรณีเช่นนั้น สูติแพทย์จะไม่ทำให้
เพราะผิดจรรยาบรรณแพทย์ แต่ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ว่า
ผิดศีลข้อการประพฤติดีกในกามหรือไม่ จึงขอสมมติว่าสูติแพทย์ยอมให้ใช้น้ำเชื้ออสุจิของนาย
เอ็กซ์ได้) สูติแพทย์จึงตรวจร่างกายของนายเอ็กซ์ พบว่ามีสุขภาพปกติและสามารถใช้น้ำเชื้ออสุจิ
ให้นางวายได้ สูติแพทย์แนะนำนายเอ็กซ์ให้หลังน้ำเชื้ออสุจิจนได้จำนวนมากเพียงพอตามความ
ต้องการแล้วนำฉีดเข้าในช่องคลอดของนางวายด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์ เพื่อให้เกิด
การปฏิสนธิและตั้งครรภ์ หลังจากนั้นนางดีกลับไปบอกนายซีผู้เป็นสามีว่าสูติแพทย์ได้ทำ
เทคโนโลยีทางการแพทย์การเจริญพันธุ์ แต่ไม่ได้บอกว่าใช้น้ำเชื้ออสุจิของนายเอ็กซ์

จากทั้งสองกรณีนี้ พบว่า ไม่ผิดศีลข้อการประพฤติดีกในกาม เพราะว่าการกระทำ
ไม่ครบองค์กามมุข มีฉาจาร แต่การกระทำกรณีของนางดีที่มีเจตนาแอบแฝงอยู่ในจิตใจในการ
ขอรับน้ำเชื้ออสุจิของนายเอ็กซ์นั้นเป็นเพียงมโนทุจริต เป็นการกระทำที่น่าติเตียน จัดว่าเป็น
อกุศลอย่างหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เทคนิคและวิธีการนำน้ำเชื้ออสุจิของผู้บริจาคฉีด
เข้าไปในช่องคลอดภริยาผู้อื่นโดยสูติแพทย์ด้วยเทคนิคและวิธีการทางการแพทย์ สามีภริยามี
ความสมัครใจหรือมีการยินยอม หรือมีการอนุญาตซึ่งกันและกันแล้ว ผู้บริจacksonน้ำเชื้ออสุจิได้
เจาะจงผู้รับบริการและผู้ขอรับบริการน้ำเชื้ออสุจิได้เจาะจงผู้บริจาค การกระทำจึงไม่ครบองค์
กามมุข มีฉาจารย์ยอมถือว่าไม่ผิดศีลข้อการประพฤติดีกในกาม

^{๒๗} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๕๑/๓๑๗-๓๑๘.

(ค) ปัญหาเทคโนโลยีทางการเจริญพันธุ์ที่ใช้การปฏิสนธิในหลอดทดลองแล้ว ย้ายตัวอ่อนเข้าไปในโพรงมดลูก ตัวอ่อนที่เหลือจะนำไปทำลายหรือวิจัย หรือวิเคราะห์ หรือทดลองเป็นการฆาตกรรมและผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่ เพราะเหตุใด

กรณีที่มีภริยาอยู่ร่วมกันมานานกว่าห้าปี มีเพศสัมพันธ์ตามปกติ แต่ภริยาไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ ปรึกษากับสูติแพทย์ และพบว่าทั้งสามีภริยามีความบกพร่องทางชีวภาพ จึงทำให้ไม่สามารถตั้งครรภ์ได้ตามธรรมชาติ จึงแนะนำให้ทำเทคโนโลยีทางการเจริญพันธุ์ที่ใช้การปฏิสนธิในหลอดทดลองแล้วย้ายตัวอ่อนเข้าไปในโพรงมดลูก เพื่อให้เกิดการตั้งครรภ์ ตัวอ่อนที่เหลือจะนำไปทำลายหรือวิจัย หรือวิเคราะห์ หรือทดลอง ถือว่าเป็นการฆาตกรรม เพราะพิจารณาผ่านองค์ปาณาติบาตดังต่อไปนี้

(ก) การพิจารณาว่าเป็นการฆาตกรรม ต้องพิจารณาว่าชีวิตเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใด สมภาร พรหมทา กล่าวว่า "ชีวิตมนุษย์ไม่ได้พิจารณาจากการมีอวัยวะครบสมบูรณ์เป็นเครื่องวัด หรือเป็นเครื่องกำหนด ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วคนที่มีอวัยวะพิการก็ย่อมมีความเป็นคนน้อยกว่าคนปกติ สิ่งที่ใช้พิจารณาควรใช้เรื่องการมีขั้นห้าครบถ้วนแล้ว ซึ่งเป็นการผสมของตัวเชื้อสุจิของเพศชายกับเซลล์ของเพศหญิงแล้วเกิดการปฏิสนธิจิต ถือว่ามีขั้นห้าครบถ้วนสมบูรณ์ แต่ขั้นห้าเหล่านี้อยู่ในภาวะแฝง (Potentiality) ที่ไม่มีความรู้สึก ความนึกคิดแต่มีสมรรถนะพร้อมที่จะรู้สึกและพร้อมที่จะเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป ขั้นห้าที่อยู่ในภาวะแฝงก็จะเปลี่ยนสภาพมาเป็นภาวะที่ปรากฏ (Actuality) การคลอດออกจากครรภ์มารดาจึงเปรียบเหมือนกับต้นมะม่วงที่อยู่ในเมล็ดมะม่วง การทำลายตัวอ่อนย่อมถือว่าเป็นการฆ่าชีวิตมนุษย์"^{๒๘} ฉะนั้น การนำตัวอ่อนที่เหลือไปทำลาย หรือวิจัย หรือวิเคราะห์ หรือทดลอง ซึ่งผลสุดท้ายตัวอ่อนต้องตายย่อมถือว่าเป็นการฆาตกรรม เพราะชีวิตมนุษย์ได้เริ่มตั้งแต่เมื่อมีการผสมของตัวเชื้อสุจิของเพศชายกับเซลล์ของเพศหญิงแล้วเกิดปฏิสนธิจิต จึงเป็นตัวอ่อน ซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ การทำลายตัวอ่อนตัวหนึ่งย่อมเป็นการทำลายชีวิตมนุษย์คนหนึ่ง ดังพุทธพจน์ว่า การทำลายกลดะตรงนี้ เป็นช่วงเวลาที่น่าเชื้อสุจิกับเซลล์ไข่ผสมกันแล้ว จึงเกิดการปฏิสนธิวิญญาณถือว่าทำลายชีวิตมนุษย์แล้ว^{๒๙} สอดคล้องกับข้อความในปรมัตถโชติกา มหาภิรมย์มัตถสังคหฎีกาว่า ถ้าการทำลายตัวอ่อนเป็นการทำลายในตอนที่น่าเชื้อสุจิของเพศชายกับเซลล์ไข่ของเพศหญิงผสมกันแล้ว เกิดการปฏิสนธิวิญญาณ การทำลายนี้เป็นปาณาติบาตอย่างแน่นอน^{๓๐}

^{๒๘} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ : ทศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต, (กรุงเทพมหานคร : พุทธชาดการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๙.

^{๒๙} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑๗๒/๔๗๕.

^{๓๐} พระสัทธัมมโชติกะ อัมมาจริยะ , ปรมัตถโชติกา มหาภิรมย์มัตถสังคหฎีกา เล่มที่ ๒, หน้า ๙๙.

(ข) การพิจารณาการผิดศีลข้อปาณาติบาต ผู้กระทำให้เจตนาในการนำตัวอ่อนไปทำลาย ถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาต เพราะผู้กระทำให้ความประสงค์จะให้ตัวอ่อนตาย ทั้งที่รู้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ส่วนการนำตัวอ่อนไปวิจัย วิเคราะห์ หรือทดลองโดยไม่มีเจตนา ไม่มีความประสงค์ที่จะให้ตัวอ่อนตาย แต่บังเอิญตัวอ่อนที่นำไปวิจัย วิเคราะห์ หรือทดลองตาย ถือว่าไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาต เพราะการกระทำไม่ครบองค์ปาณาติบาต และข้อที่สำคัญขององค์ปาณาติบาต คือ การมีจิตคิดที่จะฆ่า (วธกจิตต์) ซึ่งข้อนี้มุ่งเอาเจตนาของผู้กระทำเป็นประการสำคัญ เจตนาเป็นแรงจูงใจหรือเป็นแรงผลักดันให้เกิดการกระทำ แต่ในกรณีที่มีเจตนาในการนำตัวอ่อนไปวิจัย วิเคราะห์ หรือทดลอง ทั้งที่รู้ว่าการกระทำดังกล่าวนี้ทำให้ตัวอ่อนตายย่อมเป็นปาณาติบาต และยังการกระทำนั้นมีเจตนาที่จะให้ตายด้วย ถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาต

จากข้อพิจารณาปัญหาการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์บนหลักพีชนิยามและศีล ทำให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวบนสาเหตุใหญ่ๆ ๓ ประการคือ^{๓๑}

สาเหตุที่ ๑ ความจริงพื้นฐาน ชีวิตมนุษย์เริ่มต้นเมื่อปฏิสนธิ การทำลายชีวิตตั้งแต่จุดเริ่มต้น ปฏิสนธิในครรภ์มารดาแล้วถือว่าเป็นการทำลายชีวิตมนุษย์ หรือเป็นการฆ่า เป็นปาณาติบาต

สาเหตุที่ ๒ สิทธิในชีวิต สิทธิในชีวิตเป็นของผู้มีชีวิตนั้น คนอื่นจะมาเป็นเจ้าของที่แท้จริงไม่ได้ คนอื่นเป็นแต่เพียงผู้ช่วยเหลือเลี้ยงเป็นผู้ช่วยเกื้อกูลเท่านั้น แม้แต่ชีวิตเล็กๆ ในระยะเริ่มแรกนั้นก็รู้จักรักสุขเกลียดทุกข์ ความรักสุขเกลียดทุกข์นี้ การพิจารณาทางจริยธรรมต้องคำนึงถึงคุณค่าในด้านความสุข ความทุกข์ของชีวิตด้วย

สาเหตุที่ ๓ ภาวะธรรมชาติแบบอัตวิสัย คือ โดยธรรมชาติทั่วไป ทุกชีวิตรักสุขเกลียดทุกข์ รักชีวิต กลัวตาย เราจะรู้สึกแทนเขาไม่ได้ ฉะนั้น การจะเข้าไปวินิจฉัยความรู้สึกแทนกันว่าคนนี้เป็นอย่างไรนั้นไม่อาจทำได้

ตามสาเหตุที่ ๑ นั้นเป็นเรื่องของพีชนิยามหรือศีลธรรมซึ่งความจริงตรงนี้ไม่ได้พิจารณาในแง่ของคุณค่า แต่เป็นพัฒนาองค์ความรู้ให้เกิดความเข้าใจความจริงให้กับผู้ที่กำลังจะใช้เทคโนโลยีนี้มากกว่า กล่าวคือ เป็นการสร้างปัญญา โดยให้ข้อมูลสำหรับการพิจารณาว่าการกระทำนั้นประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจ เกิดจากการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ข้อดีข้อเสีย รู้เข้าใจความจริง การตัดสินใจวินิจฉัยโดยอาศัยฐานแห่งปัญญา โดยมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนที่สุด^{๓๒} ในพุทธจริยธรรมได้พัฒนาปัญญาในรูปแบบของสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ ด้วยอาศัยหลักการ ๒ ประการ คือ

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๑๓-๒๑๔.

^{๓๒} อ่างแล้ว. การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๑๕-๒๑๙.

ข้อ ๑ พรโตโฆสะ คือเสียงจากผู้อื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก คือการสั่งสอน แนะนำจากพ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด เป็นต้น โดยบุคคลเหล่านี้ต้องทำหน้าที่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตรให้เกิดศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เล่าเรียน

ข้อ ๒ โยนิโสมนสิการ เป็นหลักการทำให้เกิดความรู้จักคิด เป็นการสร้างแนวทางแห่งปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง^{๓๓}

การเข้าใจข้อมูลและศึกษาให้รอบด้านในเรื่องการอุ้มบุญจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักในพุทธจริยธรรมเรื่องสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐาน โดยมีการรับฟังจากแพทย์ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่มีความเข้าใจกระบวนการทางเทคโนโลยีเจริญพันธุ์เป็นอย่างดี และผลดีผลเสียทางด้านศีลธรรมจากพระภิกษุหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา รวมถึงสังคมรอบข้าง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการตัดสินใจว่าควรจะทำหรือไม่ควรทำ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ และเมื่อรวบรวมข้อมูลได้แล้วต่อไปจึงเป็นเรื่องของกระบวนการคิดที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ดังต่อไปนี้^{๓๔}

(๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นการคิดให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง โดยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันแบบอันทักปัจจัยตา หรือตามหลักปัจจุสมุพบาท ไม่เฉพาะเริ่มจากผล สืบคนไปหาสาเหตุและปัจจัยทั้งหลายเท่านั้น ในการคิดแบบนี้จะตั้งต้นที่เหตุแล้วสาวไปหาผล โดยอาศัยการพิจารณาจากความสัมพันธ์และคำถาม ในกรณีการอุ้มบุญนั้นมุ่งผลคือการมีบุตรนั้นเกิดจากสาเหตุใดบ้าง แล้วจึงสร้างเหตุขึ้นโดยให้มีเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์เป็นคำตอบ แต่ก็ต้องตั้งคำถามด้วยว่า ทำไมเราจึงต้องมีบุตร เพราะเหตุแห่งความดี คือฉันทะหรือเมตตา หรือเพราะความอยาก ความไม่รู้ความจริง (อวิชชา) ฉะนั้น การพิจารณาให้เข้าใจสภาวะที่จริงจึงเป็นการค้นหาเหตุปัจจัยในการตอบว่าจะใช้เทคโนโลยีนี้หรือไม่

(๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือวิธีคิดแบบวิภาษวาท เป็นการคิดด้วยการกระจายความคิด มุมมอง และให้รู้สิ่งทั้งหลายตามสภาวะของสิ่งนั้น โดยลักษณะทางธรรมเป็นการพิจารณาให้เห็นความไม่มีแก่นสาร ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ให้คลายความยึดมั่นในสมมติบัญญัติ เป็นการแยกแยะให้เห็นภาวะที่องค์ประกอบเหล่านั้นอาศัยกัน และความเห็นกฎธรรมตามีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา การคิดแบบนี้ทำให้เกิดความเข้าใจสรรพสิ่งในฐานะเป็นแค่กองรูปธรรมและนามธรรม เป็นเพียงสภาวะ ว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เป็นความคิดที่ช่วยต้านทานไม่ให้คิดอย่างหลงใหลหมายมั่นติดสมมติบัญญัติเกินไป ซึ่งในกรณีการพิจารณาเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ เราต้องแยกแยะระหว่างเทคโนโลยีกับความเป็นจริงของชีวิต เพราะเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่เป็นรูปธรรม ส่วนคนที่ใช้เครื่องมือเป็นนามธรรมมี

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, หน้า ๖๑๔.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๗-๖๕๓.

ความรู้สึกที่เป็นตัวตน คือแพทย์และสามีภริยาที่ต้องการมีบุตร การแยกให้เห็นว่าสมมติที่เรายึดไว้นั้นไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากเราใส่ตัวตนของผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้น ถ้าความเป็นจริงนั้นไม่มีอะไรที่แท้จริง เป็นแต่เราสร้างขึ้นมา แต่ความจริงคือนามธรรมของสิ่งๆ ต่างที่มารวมกันด้วยเงื่อนไขบางอย่างและแตกสลายไปเป็นธรรมดา เมื่อแยกแยะให้เห็นความเป็นจริงกับสมมติออกจากกันได้ เราจะเข้าใจถึงความเข้าใจนั้นว่าเรากำลังยึดถือเครื่องมือ และบางอย่างนั้นไว้ การยึดไว้เป็นความทุกข์ แต่หากเข้าใจแยกแยะให้ชัดเจนกว่าระหว่างบุตรกับขันธ ๕ อย่างเป็นสมมติอย่างไหนเป็นความจริง เราจะเข้าใจองค์ประกอบที่เราต้องการจริงๆ ไม่มีอยู่เป็นแต่ความยึดมั่นเท่านั้น และเมื่อแยกแยะแล้วเราควรพิจารณาต่อไปว่า ควรเลือกใช้เทคโนโลยีหรือไม่ใช้ในการมีบุตร โดยเราอาจพิจารณาถึงกรณีการทำบุญจึงต้องเข้าใจทั้งแง่ของการคัดเลือกตัวอ่อน และเมื่อเราเลือกแล้วหากมีความผิดพลาดทำให้ตัวอ่อนนั้นตาย ทุกคนก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบ ไม่ใช่แพทย์เป็นผู้รับเท่านั้น แม้แต่มารดาบิดาที่มาร่วมกันก็ต้องร่วมกันรับรู้ จึงต้องเข้าใจว่าการทำนี้ทุกคนต่างร่วมรับผิดชอบและเข้าใจร่วมกันว่า การแยกแยะถึงผลที่ได้นั้นไม่ว่าจะดีหรือไม่ก็ตาม ทุกคนต่างร่วมกันทำทั้งสิ้น^{๓๔}

(๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นการมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นอยู่ของสิ่งทั้งหลาย หรือรู้เท่าทันธรรมดา คือรู้อาการของสิ่งทั้งหลายที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่อยู่ตลอดไป เรียกว่า อนิจจัง รู้อาการที่ปัจจัยทั้งหลายต่างเกิดดับ ทำให้สิ่งเหล่านั้นถูกบีบคั้นกดดัน ไม่อาจคงอยู่ในสภาพเดิมได้ ต้องแปรปรวนตลอดเวลา เรียกว่า ทุกข์ และรู้ภาวะที่สิ่งทั้งหลายเป็นของตนเอง ไม่อาจเป็นของใครได้ ไม่มีใครบังคับได้ ไม่มีเจ้าของ ไม่มีตัวตน เรียกว่า อนัตตา โดยการคิดแบบสามัญลักษณะนั้นคือการรู้เท่าทันและยอมรับความจริง วางท่าที่เป็นอิสระ และรู้เพื่อแก้ไขหรือทำไปตามเหตุปัจจัย เป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ คือการกำหนดรู้ความอยากของตนและกำหนดรู้เหตุปัจจัยแล้วแก้ไข

เมื่อพิจารณาการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์บนฐานคิดแบบสามัญลักษณ์จึงต้องเข้าใจความเป็นจริงของสรรพสิ่ง และหาวิธีปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับสิ่งเหล่านั้นอย่างเท่าทัน ทั้งในฐานะผู้มีความเข้าใจและฐานะผู้ปฏิบัติอย่างเท่าทัน เพราะเมื่อเรารู้ว่าการใช้เทคโนโลยีทุกอย่างนั้นล้วนตั้งอยู่บนฐานของการเข้าใจที่ว่าเทคโนโลยีทุกอย่างไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ในชีวิตได้ตลอดไป เป็นแค่แก้ปัญหาได้ชั่วคราว การจะใช้เทคโนโลยีแบบชั่วคราวนั้นจึงต้องพิจารณาให้ละเอียดถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมเสมอ เพราะเมื่อเราปฏิบัติต่อสิ่ง

^{๓๔} คุณธนิตศักดิ์ บ้านพลูลวง, หนายความ รองประธานสภาหนายความจังหวัดสุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๐.

ชั่วคราวนั้นในฐานะที่เราเข้าใจมันอย่างชัดเจน ก็เท่ากับเรากำลังสนับสนุนให้คนที่อาจไม่เข้าใจ หรือเป็นแต่เพียงผู้ใช้เทคโนโลยีปฏิบัติอย่างไม่รู้เท่าทัน ยิ่งจะสร้างปัญหาให้มากขึ้น จึงต้องเข้าใจ วิธีคิดแบบนี้เพื่อประเมินและหาวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม

(๔) วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นการคิดตามหลักการและความมุ่งหมายให้สัมพันธ์กันคือระหว่างธรรมกับอรรถ หรือหลักการกับความมุ่งหมาย เรียกว่า ปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม (ธรรมานุธรรมปฏิบัติ) เพราะถ้าไม่มีธรรมานุธรรมปฏิบัติ ทุกการปฏิบัติหรือ ดำเนินตามหลักการก็จะคลาดเคลื่อน ผิดพลาด เลื่อนลอย ว่างเปล่า งามาย ไร้ผล ทำให้เกิดผล คือโทษ ธรรมทุกข้อจึงมีอรรถหรือมีจุดมุ่งหมาย เมื่อเราต้องการผลอย่างนี้จึงต้องแสวงหาธรรม ในการสร้างให้สัมพันธ์กัน

เมื่อพิจารณาเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ ต้องศึกษาข้อธรรมที่เหมาะสมกับ จุดมุ่งหมายโดยถ้าเรากล่าวถึงแพทย์และสามีภริยาและผู้เกี่ยวข้องจึงต้องเรียนรู้คุณสมบัติของ บุคคลที่เหมาะสมแก่การใช้เทคโนโลยีนั้นว่าควรมีหลักธรรม เช่น หลักสัปปุริสธรรม หรือธรรมของ คนดี มีรู้เหตุ รู้ผล เป็นต้น หรือหลักพรหมวิหาร ๔ มีเมตตา เป็นต้น โดยการเข้าใจหลักปฏิบัติ เบื้องต้นนี้เพื่อจะได้พิจารณาต่อไปว่าประโยชน์ที่เกิดจากการใช้นี้จะถูกต้องและเกิดประโยชน์ อย่างสูงส่งดั่งนั้นเอง ซึ่งหลักเหล่านี้จะพิจารณาในหัวข้อจริยธรรมทางการแพทย์ และหัวข้อ แนวคิดพุทธจริยธรรมกับปัญหาทางจริยธรรมต่อไป

(๕) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอยหรือ บริโภค เป็นการขัดเกลากิเลส หรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วทำให้เกิด พฤติกรรมต่อไป โดยวิธีคิดนี้ใช้เกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ โดยมีหลักว่า หากเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพราะมีความต้องการและ เห็นสิ่งนั้นๆ จะสามารถสนองความต้องการของเราได้ และสิ่งใดที่สามารถสนองความต้องการ ของเราได้ สิ่งนั้นก็มีความค่าต่อเรา และเราเรียกว่า มีประโยชน์ คุณค่าจึงเป็นไปตามความต้องการ ๒ อย่างคือ ๑. คุณค่าแท้ คือความหมายหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่สนองความต้องการ ของชีวิตโดยตรง โดยมนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตน ให้เกิดความดีงาม เป็นการดำรงอยู่ด้วยดี ของชีวิต ให้เกิดประโยชน์สุขตั้งแต่ตนเองและผู้อื่น เป็นการใช้อย่างมีปัญญาในการพิจารณาคุณค่า ๒. คุณค่าเทียม คือความหมายหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์ให้ความหมายเพิ่มแก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพสรวายเวทนา หรือเพื่อเสริมราคม เสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ให้ตัวตน เป็นการใช้ตัณหาในการพิจารณาคุณค่า

เมื่อพิจารณาการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์จะพบว่าคุณค่าแท้นั้นคือการกำเนิด ชีวิต เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาที่มีบุตรยาก เป็นการเพิ่มอัตราการเกิดให้กับเด็กสำหรับสามีภริยา ที่พร้อมในการรับดูแลและอุปการะเด็กทั้งในด้านธรรมะคือมีคุณธรรมที่พร้อมสำหรับความเป็น

บิดาและมารดา และพร้อมในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่สำคัญเพื่อไม่ให้เกิดการใช้เทคโนโลยีนั้นเป็นการสนองตอบต่อคุณค่าเทียม คือเพียงเพื่อความต้องการของตนเอง โดยไม่พิจารณาว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือไม่กับตนเอง ไม่ต่างจากการที่เยาวชนอายุน้อยแล้วมีลูกขณะที่ตนเองยังไม่พร้อม เพียงเพื่อสนองต่อตัณหาของตัวเองจึงทำให้ต้องพิจารณาในคุณค่าแท้ในเทคโนโลยีเหล่านั้นให้ชัดเจน

(๖) วิธีคิดแบบเร้ากุศล เป็นการคิดเน้นความดี เพื่อสกัดกั้นหรือบรรเทาและขัดเกลادتัณหา เป็นการสร้างความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ เป็นการใช้ประสบการณ์ที่ได้ประสบหรือรับรู้ของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไปนั้น บางคนก็คิดปรุงแต่งไปในทางที่ดี มีประโยชน์ ขณะที่อีกคนคิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นโทษ การทำใจและชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์จึงเป็นการปลูกเร้าคุณธรรม เป็นการใชโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศล กรณีการคิดถึงความตาย ถ้ามีโยนิโสมนสิการคือทำใจหรือคิดไม่ถูกวิธี อกุศลธรรมก็จะเกิดขึ้น คือเมื่อคิดถึงความตายแล้วก็จะหดหู่ เกิดความเศร้า ความเกี้ยวแก้งใจ เกิดความหวนกลัว เป็นต้น แต่ถ้ามีโยนิโสมนสิการ คือทำใจหรือคิดให้ถูกวิธีก็จะเกิดกุศลธรรมคือ เกิดความรู้สึกลึกซึ้งตัวเราใจ ไม่ประมาท เร่งชวนช่วยปฏิบัติกิจหน้าที่ทำแต่สิ่งดีงาม เป็นประโยชน์

เมื่อใช้วิธีคิดนี้กับการใช้เทคโนโลยีการเจริญพันธุ์จะพบว่า การที่เราคิดดีในแง่ของกรรมจะพบว่า ทุกคนล้วนมีกรรม ถ้าเราไม่มีลูกเพราะได้ทำกรรมชั่วบางอย่างไว้ แสดงให้เห็นว่าการมีบุตรและคลอดบุตรได้เป็นเรื่องของกรรมดี แต่การคิดในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นไปที่การคิดและทำดีชาตินี้เพื่อให้ชาติหน้าได้รับผลกรรมดีคือมีบุตรได้ แต่ทางเทคโนโลยีในปัจจุบันก็สามารถทำให้มีบุตรได้ก็ต้องถือเป็นผลกรรมดีได้เช่นกัน เป็นการพิจารณาว่าผลความดีคือการมีบุตร แม้จะมีข้อโต้แย้งบางอย่าง เช่น บุตรที่เกิดมาไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ต้องยอมรับด้วยความยินดี เป็นต้น หรือหากพิจารณาในแง่เทคโนโลยีเราก็ควรมองว่ามีทั้งดีและไม่ดี ต้องพิจารณาว่าหากทำให้เด็กเกิดขึ้นแล้วทำให้สามีภริยามีความดีหรือคุณธรรมในแง่ของการปฏิบัติปฏิบัติชอบต่อกันในฐานะของบิดามารดามีพรหมวิหารต่อบุตร และบุตรกตัญญูต่อบิดามารดาก็ถือว่าเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์นั้นช่วยทำให้คุณธรรมในทางกุศลธรรมเกิดขึ้น ทำให้คำว่า บิดามารดาเป็นพรหม เป็นพระอรหันต์สำหรับบุตรดำเนินต่อไป

ส่วนการแก้ไขปัญหาเรื่องจริยธรรมตามสาเหตุที่ ๒ และ ๓ นั้นจะได้พิจารณาในข้อต่อไป

๓.๒.๒ การแก้ปัญหาคาถาอุบายด้านจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม ปัญหาทางการแพทย์นั้นส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านจริยธรรม โดยสัมพันธ์กับจริยธรรมของแพทย์ คือ

(๑) จริยธรรมทางการแพทย์ แพทย์นั้นเป็นผู้มีจริยธรรมหรือไม่ แพทย์ประพฤติผิดจากจริยธรรมได้หรือไม่ และปัญหาเรื่องจิตใจของแพทย์ว่ามีคุณธรรมที่จะประพฤติดจริยธรรมหรือไม่ ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การพิจารณาว่า มีความจำเป็นต้องให้ความรู้ด้านจริยธรรมในแพทย์ เช่น สูตินรีแพทย์ ที่ทำเกี่ยวกับเรื่องการเจริญพันธุ์ เป็นสูตินรีแพทย์ทั่วไป กุมารแพทย์ พยาบาลที่เกี่ยวข้อง อาจมีการอบรมด้านนี้เสริมไปกับการอบรมวิชาการ^{๓๖} โดยพุทธจริยธรรมได้มองถึงความเป็นแพทย์นั้นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบหรือทำอาชีพด้วยความสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ อาชีวะหรืออาชีพ คือการหาเลี้ยงชีพ ถ้ามองง่ายๆ คือการได้เงินได้ทอง ได้ผลตอบแทนหรือสิ่งของเครื่องใช้ เป็นเครื่องมือการเลี้ยงชีพตน ส่วนคำว่า สัมมา คือความถูกต้อง เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือทำให้เกิดผลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของอาชีพนั้น ซึ่งงานทางด้านการแพทย์คือการรักษาพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยบำบัดโรค และรักษาคอนไซให้หายเจ็บป่วย ย่อมต้องการผลที่ตรงแท้แน่นอน คือคนไข้หายเจ็บป่วย มีสุขภาพดี เป็นอาชีพที่เป็นไปเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เกื้อหนุนชีวิตและสุขภาพของประชาชน และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม^{๓๗}

การอุ้มบุญนั้นโดยหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายทั้งสูตินรีแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ พยาบาล และวิสัญญีแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น การมองอาชีพเหล่านี้ในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมในฐานะบุคคลผู้แก้ปัญหาาร่วมกัน เมื่อพิจารณาในแง่ของบุคคลย่อมต้องการประโยชน์ในการประกอบอาชีพคือการได้ทรัพย์ แต่ในพุทธจริยธรรมได้พิจารณาการประกอบสัมมาอาชีวะนั้นนอกจากเรื่องของทรัพย์อันเป็นประโยชน์ส่วนตนแล้วยังมุ่งถึงการเสียสละตนเองเพื่อคนอื่นในฐานะเป็นการสร้างกรรมดี หรือสั่งสมความดีในชาตินี้ด้วยการเสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือหรือแบ่งปันอันเป็นการสร้างประโยชน์ให้คนอื่นและตนเองได้รับผลแห่งกรรมดีนั้นต่อไป การพิจารณานี้เป็นการมองไปถึงผู้ที่ทำหน้าที่ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของการทำดีด้วยตนเองถึงหลักการที่อนุญาตหรือห้ามโดยพิจารณาจากข้อกำหนดนั้นเกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.๒๕๔๐ ตามข้อ ๒ ผู้ดำเนินการสถานพยาบาล หรือผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมซึ่งมีหน้าที่ในลักษณะเดียวกันในหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทั้งของรัฐและเอกชน จะต้องรับผิดชอบหรือจัดให้มีผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรม เป็นผู้รับผิดชอบในการบริการดังกล่าว และ ข้อ ๓ ผู้รับผิดชอบในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ตามข้อ ๒ ของหน่วยงานใด จะต้องได้รับ

^{๓๖} พญ.จาเนต หลายอำนาจ, สูตินรีแพทย์ แพทย์ชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมราช จ.สุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๕๒.

หนังสือรับรองจากราชวิทยาลัยสุตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ในหน่วยงานใดซึ่งให้บริการก่อนวันที่ประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ ให้ดำเนินการขอหนังสือรับรองจากราชวิทยาลัยสุตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ภายในร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศนี้ใช้บังคับ^{๓๘}

ขณะที่การอุ้มบุญนั้นเมื่อพิจารณาในฐานะความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ เป็นการพิจารณาไปถึงประโยชน์หรือธรรมะที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น คู่สามีภรรยาได้รับคือบุตรทำให้ครอบครัวสมบูรณ์ มีธรรมะหรือความดี ความเมตตา ความกรุณาเกิดขึ้น ตามพุทธจริยธรรมมีหลักการปฏิบัติเพื่อสงเคราะห์หรือเกื้อหนุนสังคมให้อยู่ร่วมกัน เช่น สังคหวัตถุพรหมวิหาร เป็นต้นเกิดขึ้น เมื่อพิจารณาในแนวทางนี้จริยธรรมการแพทย์จึงไม่ได้มุ่งที่การทำอาชีพเพื่อตนเอง แต่เป็นอาชีพที่เกื้อหนุนสังคม และสร้างคุณธรรมในฐานะที่อาชีพเหล่านี้เกี่ยวข้องพันกันกับทั้งเทคโนโลยีกับมนุษย์ เพราะการพัฒนาความรู้สึกด้านอารมณ์ที่เบิกบานผ่องใสและไม่มองมนุษย์ในฐานะเป็นแค่เครื่องยนต์ที่ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ เหมือนสิ่งไม่มีชีวิต เพราะจะทำให้แนวทางการทำเวชปฏิบัติเป็นไปอย่างไร้ความรู้สึกและไร้หัวใจ ทำไปตามหน้าที่ของตนโดยไม่เกี่ยวข้องกันกับมนุษย์ แต่มุ่งทำให้เสร็จเท่านั้น^{๓๙} เมื่อพิจารณาจากประเด็นเรื่องและภาวะแบบอัตวิสัยจะพบว่า แพทย์ควรใส่ใจในชีวิตมากกว่าอาชีพหรือตนเอง เป็นการใส่ความรู้สึกมากกว่าจะใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตมากเกินไป โดยแนวทางนี้จะช่วยทำให้อาชีพนั้นช่วยส่งเสริมคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น

(๒) ปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ การอุ้มบุญนั้นมีข้อกำหนดการบริการด้านนี้ต้องมีทีมแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ พยาบาล สถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์ที่ได้มาตรฐาน และการรักษาต้องเป็นไปตามหลักวิชาการ และข้อบังคับทางการแพทย์ ต้องมีกรรมการควบคุมคุณภาพและจริยธรรม บันทึกทางการแพทย์และที่สำคัญต้องมีใบยินยอมและแบบคำอธิบายให้คู่สมรสทำความเข้าใจ และลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้กำหนดให้ราชวิทยาลัยสุตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย เป็นผู้กำกับดูแลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประกาศฉบับนี้ สถาบันที่ต้องการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ จะต้องยื่นคำขอหนังสือรับรองต่อราชวิทยาลัยสุตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะส่งกรรมการไปตรวจเยี่ยมสถาบันดังกล่าว หากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานที่แพทยสภากำหนด ก็จะได้รับหนังสือรับรองมีกำหนดวาระ ๒ ปี และในแต่ละปีสถาบันที่ได้รับการรับรองจะต้องรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการ

^{๓๘} แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อนเนก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๕๓-๕๖.

^{๓๙} อ่างแล้ว, การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๓๔๔-๓๔๕.

ให้บริการต่อราชวิทยาลัยสุตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยตามแบบที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันมีสถาบันที่ได้รับการรับรองทั้งสิ้น ๒๗ แห่ง^{๔๐}

ปัญหาจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการและข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้จึงสัมพันธ์กับหน่วยงานจำนวนมาก เนื่องจากมีหลายหน่วยงานเข้ามารับผิดชอบ เพื่อพิจารณาในรายละเอียดผ่านการคิด พิจารณาแก้ไข ตัดสินใจ ไม่ใช่ปัญหาทางด้านเทคโนโลยี แต่เป็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่ต้องการผู้มีความรู้ เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ว่าเหมาะสมหรือไม่^{๔๑} ต่อปัญหานี้ พุทธจริยธรรมได้เสนอหลักสัปปริสธรรม^{๔๒} คือธรรมของบัณฑิตในการแก้ไขปัญหายุ่งยากกับบริบทและบุคคลและหลักความเป็นจริง ๗ ประการ คือ^{๔๓}

(ก) เป็นธัมมัญญู ผู้รู้จักเหตุ คือรู้หลักความจริงตามธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผนหน้าที่ ซึ่งเป็นเหตุให้ทำสิ่งใดแล้วได้สำเร็จผลตามที่มุ่งหมาย ปัญหาการอุ้มบุญในทางการแพทย์นั้นพิจารณาหาสาเหตุเรื่องเกิด โดยเกี่ยวข้องกับเรื่องกายกับใจในแง่ของการเกิดนั้น พระพุทธศาสนามองชีวิตเป็นระบบเดียวกัน เป็นระบบแห่งความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เข้ามามีอาศัยกันตามกระบวนการที่เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท เมื่อมองในแง่ปัญหานี้ เราจะพบว่ามนุษย์มีทุกข์คือไม่มีบุตร จึงหาทางดับทุกข์คือมีบุตร โดยผู้เยียวยาหรือชี้หนทางคือแพทย์ ถ้าเราพิจารณาเห็นความจริงแน่ๆ จะพบว่า เมื่อปัจจัยพร้อม ผลก็เกิดขึ้น เมื่อเข้าใจกระบวนการทั้งหมดก็จะสามารถสร้างมนุษย์ขึ้นได้ การเกิดในแง่ของความเป็นความเป็นจริงทางธรรมชาติ ไม่ได้เกี่ยวกับค่านิยมอื่นๆ ว่า การเกิดนั้นถูกหรือผิด เพราะความเป็นจริงก็จะเป็นแบบนั้น เพียงแต่เราจำเป็นต้องพิจารณาผลอื่นๆ ประกอบกัน

(ข) เป็นอัตถัญญู ผู้รู้จักผล คือความหมายและความมุ่งหมายของหลักเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะกระทำ ปัญหาการอุ้มบุญในทางการแพทย์ต้องการผลคือความดับทุกข์หรือความสุข ในแง่ของกายคือการมีบุตร แต่ในแง่ทางใจคือส่งผลให้เกิดความเมตตา กรุณาในปิตามารดา ความเสียสละของแพทย์ และส่งผลเป็นปิติ ปราโมทย์ สุข ปัสสัทธิ สมาธิ เป็นความผ่อนคลายกายใจ

(ค) เป็นอัตตัญญู ผู้รู้จักตน คือรู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความสามารถ คุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติได้เหมาะสม ปัญหาการอุ้มบุญนั้นเกี่ยวข้องกับหลากหลายอาชีพ ใคร

^{๔๐} สมบูรณ์ คุณาธิคม, ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์, (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙๔-๑๙๕.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๑๘๔-๑๘๕.

^{๔๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๗/๔๐๐.

^{๔๓} อ้างแล้ว. พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, หน้า ๕๖๙-๕๗๐.

รับผิดชอบหรือมีหน้าที่อะไรจึงต้องกำหนดให้ชัดเจน กล่าวคือ สูตินรีแพทย์ต้องมีความรู้ในการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ ความรู้ความสามารถในการเลือกใช้นโยบายช่วยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสม ความรู้ในการกระตุ้นการตกไข่และประสบการณ์ในการตรวจการเจริญเติบโต ความชำนาญในการใช้เครื่องมือตรวจอุ้งเชิงกราน และการนำไขออกจากร่างกาย ความสามารถในการดูแลแก้ไขปัญหาภาวะแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้น นักวิทยาศาสตร์ ที่ได้รับปริญญาทางวิทยาศาสตร์ในสาขาที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลที่ได้รับวุฒิอื่นที่ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยรับรอง ซึ่งสามารถเพาะเลี้ยงเซลล์และเลี้ยงตัวอ่อนได้และ/หรือสามารถช่วยย้ายเซลล์สืบพันธุ์และ/หรือช่วยย้ายฝากตัวอ่อนเข้าสู่ร่างกายได้ พยาบาล ซึ่งมีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ และบุคลากรอื่นที่ควรมี เช่น วิสัญญีแพทย์ ศัลยแพทย์ระบบสืบสาวะ นักจิตวิทยา นักพันธุศาสตร์ เป็นต้น โดยแต่ละหน่วยจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนจะต้องควบคุมคุณภาพและจริยธรรม

(ง) เป็นมัตตัญญู ผู้รู้จักประมาณ คือรู้ความพอเหมาะพอดีในการใช้สเปปปัจจัย ๔ และวัตถุต่างๆ การอุ้มบุญนั้นแพทย์ต้องเข้าใจต่อความเป็นจริงตามธรรมชาติด้วยว่าชีวิตคืออะไร เป็นอย่างไร สิ้นสุดเมื่อใด เป็นการเข้าใจความจริงตามธรรมชาติของชีวิตมนุษย์จริงๆ ไม่ใช่รู้แค่ครึ่งๆ กลางๆ แล้วจึงกำหนดทำที่ว่าจะปฏิบัติต่อชีวิตมนุษย์นั้นอย่างไร เป็นการสนองต่อความต้องการของมนุษย์ คือต้องมีท่าทีตกลงกันว่าจะตกลงกันอย่างไร เพราะความเป็นจริงตามธรรมชาติไม่เป็นไปตามความต้องการของมนุษย์ ก็ต้องหาข้อตกลงกันว่าจะทำอย่างไร แต่ถ้าเราไม่รู้จักความเป็นจริง การปฏิบัติก็ไม่ได้ผลจริง^{๔๔} โดยถ้าเราเชื่อว่าการที่แพทย์ไม่สามารถทำบางอย่างหรือสนับสนุนให้ทำบางอย่าง เช่น การมีบุตร เป็นต้น มาจากความเป็นจริงตามธรรมชาติที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า กรรม โดยกรรมนั้นอาจทำให้เห็นท่าทีการปล่อยวางจากการยึดถือว่า เป็นเพราะกรรมทำให้เราไม่มีในสิ่งที่ควรมีหรือเป็นธรรมชาติ การวางท่าทีจึงควรเป็นไปในท่าทีของการปล่อยวาง

(จ) เป็นกาลัญญู ผู้รู้จักเวลา คือ รู้ว่าช่วยไหนควรทำอะไร การอุ้มบุญนั้นเป็นเรื่องของเวลาและความเหมาะสมที่แพทย์ควรจะต้องใส่ใจในรายละเอียด เพราะการที่ยุ่งเกี่ยวกับการเกิด ก็ไม่ต่างจากการที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการตาย โดยแพทย์ต้องเข้าใจว่า การเกิดและตายไม่มีใครกำหนดได้ ถ้าจะเกิดก็เกิด ถ้าจะตายก็ตายถ้าเหตุปัจจัยพร้อม ความพร้อมเป็นเรื่องของเวลา เช่นเดียวกับกรณีการอุ้มบุญนั้นพิจารณาการเกิดนั้นต้องรอความพร้อมในแง่ของบุคคลคือสามี ภรรยาและสังคม อีกทั้งเด็กที่ออกมาได้ด้วยความพร้อมของเทคโนโลยี จึงควรชี้แจงให้เห็นความ

^{๔๔} อ่างแล้ว. การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๓๘๘-๓๘๙.

เหมาะสมทางด้านเวลาตามค่านิยมของสังคม พุทธจริยธรรมพิจารณาเรื่องเวลาในส่วนของความเจริญด้วยธรรมะ การเกิดในยุคสมัยนั้นถือว่าเป็นการเกิดที่ดี เช่นเดียวกับการกำเนิดของพระพุทธเจ้าพระนามว่าเมตไตรยก็อาศัยช่วงเวลาที่ถูกสละเจริญขึ้น^{๔๕}

(ฉ) เป็นปรีชาญาณ ผู้รู้จักชุมชน คือรู้จักถิ่น ชุมชน มารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อปฏิบัติในชุมชนนั้นๆ ปัญหาการอุ้มบุญในฐานะแพทย์ต้องเข้าใจ กระแสวัฒนธรรมทางสังคมประกอบกัน กล่าวคือ การอุ้มบุญอาจไกลตัวสำหรับประชาชน ถ้าเขาเหล่านั้นไม่ได้มีปัญหาหรือมีบุตรยาก เขาจะได้รับข่าวสารเมื่อเป็นคดีความขึ้นมา ซึ่งจะทำให้หญิงอุ้มบุญและแพทย์ติดลบ เพราะฉะนั้นก็ต้องไปอาศัยการให้ชุมชนได้มีส่วนรับรู้เรื่องเหล่านี้ หรือทำเรื่องเหล่านี้ให้อยู่ในแนวทางที่สังคมรับได้ เช่น มีการแก้กฎหมายและผู้รักษากฎหมายต้องเข้มงวด เช่น สุ่มตรวจติดตามมาตรฐานคลินิก การดำเนินการตรวจสอบการอุ้มบุญที่ทำอยู่ว่าถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่^{๔๖} โดยอีกแง่หนึ่งคือการให้ความรู้แก่สังคมในแง่ของปัญหาทางจริยธรรม เช่นปัญหาการฆ่าตัวอ่อนในการทำปฏิสนธิ เพราะกรณีที่แพทย์ทำลายหรือยับยั้งไม่ให้ตัวอ่อนของเพศชายเข้าไปผสมกับเซลล์ไข่ของเพศหญิง หรือในกรณีที่แพทย์ฉีดยาเพื่อเข้าไปทำลายเชื้อโรคต่างๆ ให้ตายเป็นการผิดพลาดข้อนี้หรือไม่ ในกฎหมายหมิ่นประมาทถึงขั้นคุก ๖ เดือนเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวไว้ว่า การทำลายหรือยับยั้งไม่ให้ตัวอ่อนของเพศชายเข้าไปผสมกับเซลล์ไข่ของเพศหญิง เพื่อให้เกิดการปฏิสนธิจัดถือว่าไม่เป็นการผิดศีลข้อปาณาติบาต เพราะตัวอ่อนไม่มีจิต ถึงแม้ตัวอ่อนจะมีชีวิตเคลื่อนไหวได้ก็ตาม แต่ลักษณะการเคลื่อนไหวของตัวอ่อนเกิดจากแรงลม (วาโยธาตุ) ซึ่งมีลักษณะเคลื่อนไหวและหล่อลื่นตามธรรมชาติ จึงทำให้ตัวอ่อนสามารถเคลื่อนไหวได้เช่นเดียวกับหางจิ้งจก แม้ว่าหางจิ้งจกจะขาดจากตัวแล้วก็ตาม แต่ที่หางจิ้งจกสามารถเคลื่อนไหวได้ เพราะเกิดขึ้นติดต่อกันแห่งจิตตปัจจัยอุตุชรูป คือ รูปที่เกิดจากไออุ่น (รชโตธาตุ) ที่อยู่ในจิตตกลาปะและจิตตปัจจัยอุตุชรูปที่มีแรงลม (วาโยธาตุ) ที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวได้และในมนุสสภูมิผู้ที่มากำเนิดจะปราศจากจิตไม่ได้^{๔๗} เมื่อพิจารณาในแง่นี้จะพบว่า การเข้าใจสังคมหรือชุมชนและตอบปัญหาข้อสงสัยเพื่อทำให้สังคมยอมรับทั้งในส่วนของการแก้ปัญหาสังคมและปัญหาทางจริยธรรม

(ช) เป็นบุคคลัญญ ผู้รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอาศัยความสามารถ คุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเหมาะสมและถูกต้อง โดยปัญหา

^{๔๕} อ่านรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๕-๑๐๗/๗๕-๗๘.

^{๔๖} พญ.จาเนต หลายอำนวย, สูตินรีแพทย์ แพทย์ชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยมราช จ.สุพรรณบุรี, สัมภาษณ์, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๔๗} พระสัทธัมมะโชติกะ อัมมาจริยะ , ปรมัตถโชติกา มหาวชิราวุธวิทยาลัย เล่มที่ ๒, หน้า ๘๘-๑๐๐.

การอุ้มบุญนั้นสัมพันธ์กับบุคคลในหน้าที่ต่างกันไป ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.๒๕๔๐ ข้อ ๓ การควบคุมคุณภาพและจริยธรรมแต่ละหน่วยงานต้องมีคณะกรรมการรับผิดชอบอย่างน้อยสามคน ประกอบด้วยสูตินรีแพทย์ นักวิทยาศาสตร์และพยาบาล เพื่อดูแลการบริการให้มีมาตรฐานและควบคุมด้านจริยธรรมภายในหน่วยงานนั้น กรรมการที่เป็นสูตินรีแพทย์ในคณะกรรมการดังกล่าวอย่างน้อยคนหนึ่งต้องมีได้อยู่ในทีมงานที่ให้บริการและให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอและต้องจัดให้มีการจัดบันทึกการประชุมไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง และข้อ ๔ ให้ผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมผู้รับผิดชอบในการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการตามแบบที่แนบต่อราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง^{๔๘} โดยการกำหนดมาตรฐาน การควบคุม การประชุม และการบันทึกอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เข้าใจงานนั้นมีการแก้ไขปัญหาอย่างครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น

๓.๓ พุทธจริยธรรมกับการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยด้านจริยธรรม

การพิจารณาปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยโดยโยงกับหลักพุทธจริยธรรมในการแก้ปัญหา ได้พิจารณาเกี่ยวข้องกับประเด็นหลักๆ ๒ ด้าน คือ

๓.๓.๑ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านจริยธรรมสังคมด้วย พรหมวิหาร ๔ หลักทศ และสังคหวัตถุ ๔ การแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมทางสังคม พุทธจริยธรรมได้เสนอปัญหาการอุ้มบุญภายใต้กรอบการสร้างความสุขที่เกิดบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสามภริยา นักกฎหมาย และแพทย์ผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณากรอบแนวคิดทางพุทธจริยธรรมว่าได้สร้างธรรมะเหล่านี้ให้เกิดขึ้นได้ คือ

ก. ความเป็นบิดามารดาตามหลักพรหมวิหารและหลักทศ ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของอุ้มบุญคือความเป็นบิดามารดาและบุตร โดยปัญหาทางด้านกฎหมายที่ถือว่าสตรีที่คลอดบุตรเป็นมารดาที่ถูกต้องตามกฎหมาย คู่สมรสที่เป็นเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์จึงต้องรับเด็กมาในฐานะบุตรบุญธรรม ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ ในพุทธจริยธรรมได้พิจารณาเรื่องบุตรว่า ชื่อว่าบุตรนี้มี ๔ ประเภท คือ บุตรผู้เกิดในตน ๑ บุตรผู้เกิดในเขต ๑ อันตวาสีก ลูกศิษย์ ๑ และบุตรเขาให้ ๑ บรรดาบุตร ๔ ประเภทนั้นบุตรผู้อาศัยตนเกิดชื่อว่าบุตรผู้เกิดในตน บุตรผู้เกิดในที่ทั้งหลายมีอาทิอย่างนี้ คือ บนหลังที่นอน บนบัลลังก์และที่ออก ชื่อว่าบุตรผู้เกิดในเขต บุคคลผู้เรียนศิลปศาสตร์ในสำนัก ชื่อว่าลูกศิษย์ บุตรที่เขาให้มาเลี้ยง

^{๔๘} แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อนเนก ยมจินดา, กฎหมายการแพทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้า ๕๓-๕๖.

ชื่อว่าบุตรที่เขาให้ คือบุตรบุญธรรม^{๔๙} ผู้เป็นแม่จึงเป็นผู้ให้กำเนิด แต่ในขณะเดียวกันก็มีหญิงที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรอาจเป็นอีกคนหนึ่งซึ่งก็ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พิจารณาปัญหากรณีเรื่องอุ้มบุญว่า “ผู้หญิงที่เป็นที่ฝังตัวเพาะเลี้ยง เหมือนกับหลอดแก้ว หรือเป็นที่ฝากไว้ ก็เป็นแม่คนที่สอง ไม่ใช่แม่แท้ คล้ายๆ แม่เลี้ยง แต่แทนที่จะเลี้ยงตอนคลอดมาแล้ว ก็เลี้ยงตั้งแต่เอามาฝากไว้ในท้องของตน ไม่มีปัญหาอะไร”^{๕๐} ฉะนั้นพุทธจริยธรรมจึงถือว่าเป็นเรื่องไม่ผิดกฎหมายที่จะมีหญิงคลอดแทน และรับเลี้ยงลูกของคนอื่น แต่อย่างใดก็ตาม ปัญหานี้เป็นเรื่องที่ต้องมีกฎหมายรับรองความชอบธรรมดังกล่าว เพราะการอุ้มบุญจะผิดศีลธรรมต่อเมื่อขาดความรับผิดชอบต่อดังกล่าว และกฎศีลธรรมที่สำคัญคือ ความรัก ความเมตตา หากทำการอุ้มบุญโดยขาดความรักความเมตตาก็ไม่ควรส่งเสริมให้ทำ^{๕๑} ผู้เป็นบิดามารดาจึงต้องมีหลักธรรมคือพรหมวิหารธรรมช่วยรับรองความเป็นบิดามารดาของเด็กได้ เพราะว่า “พรหม นี่เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่า บุรพาจารย์ นี่เป็นชื่อของบิดามารดา คำว่า อาหุไนยบุคคล นี่เป็นชื่อของบิดามารดา ชื่อนั้นเพราะบิดามารดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้แก่บุตร”^{๕๒}

พรหมวิหารธรรมคือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ มี ๔ ประการ คือ ๑. เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า ๒. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ๓. มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป ๔. อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง

^{๔๙} ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๑๖.

^{๕๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๔๙๔.

^{๕๑} ศ.ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๑/๑๘๓.

หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน โดยผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษารธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม โดยยกตัวอย่าง เช่น ๑. เมื่อลูกยังเล็กเป็นเด็กเยาวยวัย แม่ - เมตตา รักใคร่เอาใจใส่ ถนอมเลี้ยงให้เจริญเติบโต ๒. เมื่อลูกเจ็บไข้เกิดมีทุกข์ภัย แม่ - กรุณา ห่วงใยปกปักรักษา หาทางบำบัดแก้ไข ๓. เมื่อลูกเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวสวยสง่า แม่ - มุทิตา พลอยปลาบปลื้มใจ หรือหวังให้ลูกงามสดใสนานนาน ๔. เมื่อลูกรับผิดชอบกิจการหน้าที่ของตนจนชววยอยู่ด้วยดี แม่ - อุเบกขา มีใจนิ่งสงบเป็นกลางวางเฉยคอยดู^{๕๓}

การทำหน้าที่ของบุตรชื่อว่ากตัญญูทเวที่ต่อมารดาบิดาในฐานะเป็นอาหุเนยยะ บุคคลผู้มีอุปการะมาก จึงถือว่าได้ทำให้ธรรมะงอกงามขึ้น ผ่านการพิจารณาในหลักทศ ที่ปรากฏว่า

“บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ ๒. จักทำกิจของท่าน ๓. จักดำรงวงศ์ตระกูล ๔. จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท ๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน และมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑. ห้ามมิให้ทำความชั่ว ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔. หาภรรยา(สามี) ที่สมควรให้ ๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร คหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหน้านั้นเป็นอันชื่อว่ากุลบุตรได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว”^{๕๔}

หลักปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยเน้นที่หลักธรรมที่เกิดตามมานี้ จึงไม่ได้มุ่งไปที่การเกิดหรือวิธีการได้มาซึ่งบุตร แต่เป็นการเน้นธรรมะหรือผลที่เกิดตามมาเป็นสำคัญซึ่งในที่นี้สามารถพิจารณาได้ถึงการเสียสละและความดีงามที่จะเกิดตามมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในการลดความอยากในตัวเองหรือปล่อยวางตัวเองเพื่อพัฒนาความสุขเพื่อคนอื่น (บุตร) เพราะเมื่อเข้าใจธรรมะจากบิดามารดาและบุตรนี้ได้ก็จะเข้าใจการอยู่ร่วมในสังคมที่มีคนอื่นอยู่ด้วยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ข. ความเป็นนักกฎหมายและนักการแพทย์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มีปัญหากฎหมายเรื่องสัญญารับจ้างตั้งครุฑแทน ในกรณีที่มีการตั้งครุฑแทนมิได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, หน้า ๑๒๔-๑๒๗.

^{๕๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

ในมาตรา ๑๘ ให้หญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็กนั้นให้สามีโดยชอบด้วยกฎหมายของหญิงผู้รับตั้งครรภ์แทนเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็ก เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ยินยอมให้มีการตั้งครรภ์แทนนั้นมาตรา ๒๕ เมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวแล้ว ถือว่าเป็นกฎหมายที่ทำลายความคิดของปัจเจกบุคคลในเรื่องสิทธิในร่างกาย สิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างมีเหตุผลรองรับฝ่ายสนับสนุนการรับตั้งครรภ์แทนอ้างสิทธิในความเป็นส่วนตัวในอันที่จะกีดกันไม่ให้รัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำของตนเองที่ปราศจากอันตรายต่อผู้อื่น การรับตั้งครรภ์แทนก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันของคู่สมรสที่ต้องการมีบุตรและหญิงที่รับตั้งครรภ์แทน ป้องกันการลักพาหรือซื้อขายเด็ก ฝ่ายที่คัดค้านกลับเห็นว่า การตั้งครรภ์แทนเป็นกิจกรรมที่ฝ่าฝืนธรรมชาติของมนุษย์ก่อให้เกิดการแสวงหาประโยชน์จากเนื้อตัวร่างกายของตัวโดยมิชอบ ก่อให้เกิดอาชีพรับจ้างตั้งครรภ์ เป็นการกระทำที่ไม่ต่างกับการซื้อขายเด็ก มีผลกระทบต่อเด็กและสังคมโดยรวมจากเหตุผลของแต่ละฝ่ายนำไปสู่การถกเถียงในปัญหาทางกฎหมายหลายประการทั้งความชอบด้วยกฎหมายของการรับการตั้งครรภ์แทน สถานะของเด็ก อำนาจการปกครองเด็ก สภาพบังคับทางกฎหมายของสัญญารับตั้งครรภ์แทน สำหรับปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวเมื่อมีกฎหมายออกมาประกาศใช้ ปัญหาดังกล่าวก็ยุติลงได้ระดับหนึ่งแต่ปัญหาที่ตัวบทกฎหมายใดก็ไม่สามารถแก้ไขได้นั้นคือ ปัญหาด้านศีลธรรม จริยธรรม ความรู้สึกนึกคิดที่แปลกแยกของประชาชนในสังคมปัญหาของสังคมที่จะตามมา โดยเฉพาะปัญหาของเด็กที่คลอดจากการรับตั้งครรภ์แทน หากมีการฟ้องร้องกันระหว่างคู่สมรสกับผู้รับตั้งครรภ์แทน ใครจะเป็นผู้ดูแลเด็ก กรณีเด็กคลอดก่อนกำหนด เด็กพิการ หรือตั้งครรภ์ไปแล้วคู่สัญญาเปลี่ยนใจภายหลังจะทำอย่างไร เกิดแฝดหลายคนแต่คู่สมรสต้องการเพียงคนเดียว แผลที่เหลือใครจะดูแล สถานะทางกฎหมายและทางสังคมเป็นอย่างไรปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นเกิดจากความต้องการของผู้ใหญ่แต่ผลกระทบเกิดแก่เด็กโดยตรง การดำรงชีวิตของเด็กจะไปในทิศทางใดซึ่งเมื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวแล้ว กลับกล่าวถึงแนวทางคุ้มครองเด็กผู้ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงค่อนข้างน้อย ดังนั้นการพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงอยู่ท่ามกลางความไม่ฝันของใครหลายคนเพื่อว่าจะได้มีชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์ ท่ามกลางความหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมสายสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร อาชีพรับจ้างตั้งครรภ์แทน ปัญหาทางสังคม ความรู้สึกและชะตาอนาคตของเด็ก การพิจารณาออกกฎหมายดังกล่าวจึงต้องพิจารณาอย่างรัดกุม รอบคอบ รอบด้าน มีข้อมูลครบถ้วน ชั่งน้ำหนักทางได้เสียในทุกๆด้าน^{๕๕}

^{๕๕} ภักดี ราชแป้น, “กฎหมายอุ้มบุญ”, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ ๒๕, ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๙) : ๓๕-๔๖.

ขณะที่ทางการแพทย์พิจารณาปัญหาเรื่องมาตรการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ภายใต้กรอบความคิดเกี่ยวกับเทคนิคทางการแพทย์ พบว่า สามารถจำแนกเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

(๑) เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์โดยตั้งครรภ์เอง คือ การนำเทคนิคทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นการฉีดเชื้อ (Artificial insemination surrogacy) การปฏิสนธินอกร่างกาย (In vitro fertilization surrogacy) หรือการตั้งครรภ์เองโดยการรับบริจาค (Donation embryo surrogacy) ในกรณีที่คู่สมรสทั้งสองที่ต้องการบุตรนั้น ไม่สามารถนำเซลล์สืบพันธุ์ของตนเองมาใช้ในการปฏิสนธิได้เลย หรืออาจจะเป็นความบกพร่องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงอาจขอรับบริจาคทั้งไข่ และอสุจิของผู้อื่น หรืออาจมีการรับบริจาคมาร่วมกันได้อย่างหนึ่งก็ได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องนำกลับเข้ามาใส่ในมดลูกของหญิงที่ต้องการมีบุตร ได้ตั้งครรถ์ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

(๒) เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์โดยการตั้งครรภ์แทน คือ การนำเทคนิคทางการแพทย์เข้ามาช่วยให้เกิด “การตั้งครรถ์แทน” (Surrogacy arrangement) หมายถึง วิธีการซึ่งหญิงผู้หนึ่ง ตกลงที่จะตั้งครรถ์แทนหญิงอื่น โดยมีความตั้งใจที่จะส่งเด็กให้กับหญิงอื่นนั้นโดยทันที หรือเร็วที่สุดภายหลังที่เด็กเกิดหรือที่คนไทยรู้จักกันดีในคำว่า “การอุ้มบุญ” หมายถึง การนำลูกหรือตัวอ่อนไปฝากไว้ในมดลูกของหญิงอีกคนหนึ่ง โดยนำไข่ของและอสุจิของพ่อผสมกัน เก็บไว้ในหลอดแก้ว หรือฝากในตูบในอุณหภูมิพอเหมาะเหมือนอยู่ในร่างกายมนุษย์ แล้วเลือกตัวอ่อนที่สมบูรณ์ที่สุด ๒-๓ ตัว ส่งกลับไปยังผู้หญิงอีกคนหนึ่งให้ตั้งครรถ์แทน แม้ทั้งสองคำนี้จะเรียกต่างกัน แท้จริงแล้วก็มีความหมายและนัยเดียวกัน โดยเน้นวิธีการปฏิสนธิภายนอก ร่างกาย โดยใช้ตัวอสุจิของสามีและไข่ของภริยามาผสมกัน แล้วนำตัวอ่อนนั้นไปใส่ในโพรงมดลูกของหญิงอื่นที่รับตั้งครรถ์แทน

ในกรณีตั้งครรถ์เองนั้น ไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติมากนัก แต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายในสังคมไทย ล้วนเป็นการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์โดยการตั้งครรถ์แทนทั้งสิ้น กฎหมายฉบับนี้จึงไม่สนับสนุนการตั้งครรถ์แทนโดยมีค่าตอบแทนในลักษณะเชิงพาณิชย์ แต่อนุญาตให้มีค่าตอบแทนได้ในลักษณะที่ไม่เป็นเชิงพาณิชย์ (Surrogacy in Principle) เกี่ยวกับค่าตอบแทนการใช้จ่ายที่จำเป็นตามสมควร เช่น ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ ค่าประกันสุขภาพ และรายได้ของผู้ตั้งครรถ์ที่ต้องสูญเสียในขณะตั้งครรถ์ ซึ่งคนไทยนิยมเรียกว่า “แม่อุ้มบุญ” อันอยู่บนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีบุตรยากเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยไม่หวังผลกำไรในเชิงพาณิชย์ แต่หากเป็นการกระทำไปเพื่อหวังผลกำไรทางธุรกิจ ที่เรียกว่า “รับจ้างตั้งครรถ์” หรือเรียกอีกอย่างแบบไทยๆ ว่า “อุ้มกรรม” เช่นนี้ ห้ามทำโดย

เด็ดขาด นอกจากนี้ ผู้ที่รับตั้งครุฑแทน ต้องมิใช่บุพการีหรือผู้สืบสันดาน และต้องเป็นหญิงที่เคยมีบุตรมาแล้วเท่านั้น^{๕๖}

เมื่อพิจารณาจากปัญหานี้จึงเป็นปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่ทุกฝ่ายทั้งแพทย์ นักกฎหมาย พระสงฆ์ ผู้นำจิตวิญญาณ ซึ่งต้องตั้งองค์ขึ้นมาดูแลรับผิดชอบ ไม่ควรปล่อยให้ทำตามความต้องการของปัจเจกบุคคล และการสร้างครอบครัว ควรเกิดจากสายสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ชัดเจนถึงหน้าที่ของ พ่อ แม่ และลูก สถาบันครอบครัวที่มั่นคง ซึ่งกรณีนี้ผู้หญิงไม่สามารถตั้งครุฑได้ จำเป็นต้องไปหาผู้หญิงคนอื่นมาตั้งครุฑ ต้องเข้าสู่กระบวนการขององค์กร ซึ่งถ้ายังไม่มียศหรือกระบวนการใดชัดเจน ก็จะมีการลักลอบกันทำ จึงจำเป็นที่รัฐบาลต้องพิจารณาปัญหาเหล่านี้จากหลายฝ่าย ทั้งศาสนา นักกฎหมาย จิตวิทยา และการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม ให้เกิดการพิจารณาปัญหาร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและคนโดยส่วนใหญ่^{๕๗}

พุทธจริยธรรมมองปัญหาทั้ง ๒ นั้นว่าเกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔ ที่จะช่วยพัฒนาธรรมะในการช่วยเหลือแบ่งปัน ช่วยสร้างความสามัคคีและความสุขให้แก่สังคม เอื้อให้แต่ละบุคคลได้มีความสุข และก้าวไปได้ด้วยดีในกิจหน้าที่และการพัฒนาชีวิตของตนเอง เป็นการทำดีเพื่อผู้อื่น โดยฐานะที่เราได้พัฒนาตนเองไปด้วยพร้อมกัน คือ

๑. ทาน คือการให้ โดยมองว่าแม้ไม่เดือนร้อนก็ช่วยเหลือแสดงออกซึ่งความปรารถนาดี เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน ยิ่งถ้าเขามีความทุกข์ เดือดร้อนก็ต้องช่วยเหลือ และหากใครทำดีก็ยิ่งต้องส่งเสริมสนับสนุน

๒. ปิยวาจา คือวาจาเป็นที่รัก อยู่ด้วยกันอย่างปกติ พูดกันด้วยความปรารถนาดี ถ้าเขามีความทุกข์ก็ให้กำลังใจ ถ้าเขาทำดีก็ต้องส่งเสริมให้ความดีนั้นได้รับการบอกต่อและชื่นชมร่วมกัน

๓. อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ อยู่กันตามปกติก็ทำประโยชน์แก่กัน ช่วยเหลือกัน ถ้าเขามีความเดือดร้อนก็ช่วยเหลือด้วยริ้วแรง หากเขาทำดีก็ช่วยส่งเสริมสนับสนุนร่วมกัน

^{๕๖} ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, “มาตรการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์”, วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค.๕๗) : ๔๑-๔๒.

^{๕๗} รศ.ดร. ประเวศ อินทองปาน, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สัมภาษณ์, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐.

๔. สมานัตตตา คือการวางตนสม่ำเสมอ เป็นการสร้างความสุขและวางตนเสมอกัน ไม่เลือกปฏิบัติ มีความเป็นธรรม ทำตนให้เสมอกันในทุกที่^{๕๘}

หลักสังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลกถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนบถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ และเป็นผู้ว่าสรรเสริญ^{๕๙}

จริยธรรมสังคมาจึงเป็นการพัฒนาบุคคลด้วยหลักธรรม โดยสอดคล้องกับหลักธรรม หรือความเป็นจริงที่ส่งเสริมให้เกิดความสุขหรือประโยชน์ เป็นความจริงจากการปฏิบัติไม่ใช่ผลจากการปฏิบัตินั้น เพราะแง่ของการปฏิบัติต้องโยงกับการเพิ่มคุณลักษณะที่ไม่ให้เกิดความทุกข์ หรือความเศร้าหมองในใจระหว่างตนเองและผู้อื่น หรือระหว่างประโยชน์ตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมาอยู่ร่วมกันได้โดยมีธรรมะเป็นองค์ประกอบหลักที่จำเป็นต่อสังคมานั้น

๓.๓.๒ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านจริยธรรมส่วนบุคคลด้วยหลักการออกบวช
พุทธจริยธรรมได้ยกเอาหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมส่วนบุคคลในแง่ของการต้องการแก้ปัญหาความทุกข์ของแต่ละบุคคลขึ้นมาพิจารณา เพื่อการแก้ปัญหาการอุ้มบุญบนพื้นฐานของการมีบุตรใน ๒ ด้านด้วยกัน คือ

ก. แง่ของกรรม ปัญหาเรื่องการอุ้มบุญนั้นเป็นปัญหาในแง่ของการมีบุตรและไม่มีบุตร ซึ่งกรณีนี้พระพุทธานุศาสน์พิจารณาในแง่ของกรรมคือ การกำเนิดขึ้นของมนุษย์ในแง่หนึ่งนั้นเป็นความทุกข์ กล่าวคือ ทุกข์เนื่องจากการเกิดในโลกมนุษย์ ทุกข์เนื่องจากการถือกำเนิดในครรภ์ ทุกข์เนื่องจากการอยู่ในครรภ์ ทุกข์เนื่องจากการคลอดจากครรภ์ ทุกข์ที่สืบเนื่องมาจากผู้เกิด ทุกข์ของผู้เกิดที่เนื่องมาจากผู้อื่น ทุกข์ที่เกิดจากความพยายามของตนเอง ทุกข์ที่เกิดจากความพยายามของผู้อื่น ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความเกิดขึ้นแห่งธรรมเหล่าใดปรากฏในเบื้องต้น ความดับแห่งธรรมเหล่านั้นย่อมปรากฏในเบื้องปลาย วิบากอาศัยกรรม กรรมอาศัยวิบาก ไม่มีที่ปกป้อง ไม่มีที่หลีกเร้น ไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่อาศัย เป็นเครื่องบีบคั้น เป็นสิ่งกระทบกระทั่งเป็นอันตราย เป็นอุปสรรคของโลกนี้ รวมความว่า ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของโลกนั้น^{๖๐} ยิ่งกว่านั้นความทุกข์ที่มาพร้อมกับการเกิดในกรณีที่ต้องการอุ้มบุญฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ยากจน ก็ไม่ควรพิจารณาอนุญาต และไม่ควรถูกส่งเสริมการรับจ้างอุ้มบุญโดยผู้ที่ไม่รู้จักกัน และ

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, หน้า ๑๑๒๑.

^{๕๙} อง.จตุ. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

^{๖๐} ขุ.จูฬ. (ไทย) ๓๐/๒/๕๑-๕๒.

ไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องกัน เพราะจะยิ่งทำให้เกิดความทุกข์มากขึ้นไปอีก^{๖๑} เมื่อเป็นเช่นนั้น การละความทุกข์จากเงื่อนไขของการเกิดจึงเป็นการไม่ยุ่งเกี่ยวกับความทุกข์ และสิ่งที่สำคัญของความทุกข์ในแง่ของการเกิด เมื่อมองผ่านแนวคิดของนักบวชที่ถือปฏิบัติในแง่การไม่ยุ่งเกี่ยวกับกาม ราคะ เพื่อสร้างความเมา เพื่อดับความกระหายเพื่อบริโภคความอาลัย เพื่อดับวิภวัญ เพื่อความสิ้นตัณหา เพื่อคลายความกำหนดเพื่อดับทุกข์ เพื่อนิพพาน ละกาม การกำหนดรู้ความสำคัญในกาม การกำจัดความกระหายในกาม การเพิกถอนความตรึกในกาม การระงับความกลัดกลุ้มเพราะกามไว้โดยประการต่างๆ^{๖๒} และอีกส่วนหนึ่งตามท่าทีของกรรม เมื่อพิจารณาในแง่ของผลกรรมที่ทำให้คนเกิดมาพร้อมกับการไม่สามารถมีบุตรได้ ในอรรถกถาอธิบายถึงว่าคนนั้นเคยทำกรรมคือทำการล่วงละเมิดภริยาของผู้อื่นเกิดมาเป็นหมั้น^{๖๓} ฉะนั้น การแก้ปัญหาเรื่องการมีบุตรผ่านกระบวนการอุ้มบุญจึงเป็นการสร้างกรรมใหม่ ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างทุกข์ใหม่ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการสร้างปัญหาให้เกิดตามมาด้วยในแง่ของความทุกข์ที่เกิดในแง่ต่างๆ ทั้งในแง่ความรักที่ทำให้เกิดทุกข์ ทั้งในแง่การสร้างกรรมใหม่ในแง่ของการยึดติดผูกพัน^{๖๔} ซึ่งไม่นำไปสู่การได้รับผลกรรมไม่จบสิ้นต่อไป

ข. คุณค่าทางสังคม ในแง่ของสังคมนั้นเป็นส่วนของกฎหมายเรื่องการมีบุตรในการสืบทอดวงศ์ตระกูล ซึ่งกล่าวถึงตระกูลเรามั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโศกะมาก มีเงินมีทองมาก มีเครื่องประดับมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ลูกควรกลับมาเป็นคฤหัสถ์ จะได้ใช้สอยทรัพย์สมบัติและทำบุญ ลูกจงให้ผู้สืบเชื้อสายไว้กษัตริย์จะได้ไม่ริบมรดกของเราไปได้^{๖๕} ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาบุตรของเหล่าคนที่ไม่มียุตร ดังกรณีเศรษฐีคนหนึ่งผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีสมบัติมาก แต่ไม่มีบุตร วันหนึ่ง เขาไปยังท่าอาบน้ำ อาบเสร็จแล้ว ขณะเดินกลับมา เห็นต้นไม้เจ้าป่าต้นหนึ่ง มีกิ่งสมบูรณ์ ในระหว่างทาง คิดว่า ต้นไม้นี้จักมีเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่สิงสถิตอยู่ จึงให้คนทำความสะอาดบริเวณใต้ต้นไม้นั้นแล้วให้ล้อมรั้ว เกลี้ยทรายลง ยกธงชัยและธงแผ่นผ้าขึ้น ประดับต้นไม้เจ้าป่าแล้วตั้งความปรารถนาว่า หากข้าพเจ้าได้บุตรหรือธิดาจักทำสักการะใหญ่ถวายท่าน ต่อมาไม่นานภรรยาที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตร^{๖๕} โดยคุณค่าสังคมเหล่านี้นำไปสู่ท่าทีในการแสวงหาบุตรเพื่อมาแก้ความทุกข์ในเรื่องของการกลัวทรัพย์สิ้นสูญหาย กลัวความทุกข์เมื่อต้อง

^{๖๑} ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ, ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} วิ.ม. (ไทย) ๑/๓๔/๒๗.

^{๖๓} อ่านรายละเอียดใน อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท (ออนไลน์) <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=13&p=9> (๑๐ มกราคม ๒๕๖๐).

^{๖๔} วิ.ม. (ไทย) ๑/๓๖/๒๔.

^{๖๕} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๓.

ไปเกิดในนรกแล้วไม่มีบุตรคอยทำบุญอุทิศไปให้ กรณีเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน^{๖๖} ความเชื่อเช่นนี้ทำให้การมีบุตรเป็นเรื่องใหญ่ขาดการพิจารณาในแง่ของความเป็นจริงว่าการมีบุตรนั้นทำให้เป็นทุกข์ ดังที่นางวิชาเสราเสียใจจากการจากไปของหลานสาวผู้เป็นที่รัก พระพุทธองค์จึงทรงชี้ว่า การที่มีสิ่งที่เป็นที่รักเท่าไรก็ทุกข์เท่านั้น ผู้ไม่มีสิ่งเป็นที่รัก ก็ไม่มีทุกข์ ซึ่งเราเรียกว่า ผู้หมดความโศก ปราศจากกิเลสจุดจลี้ ไม่มีความคับแค้นใจ^{๖๗} พุทธจริยธรรมจึงพิจารณาว่าคุณค่าสังคมเป็นเรื่องของการผูกพันกันในเรื่องความสุขในการอยู่ร่วมกัน เมื่อต้องการสุขในการอยู่ร่วมกันก็ต้องสร้างบุคคลที่อยู่ร่วม แต่ความสุขที่แท้ตามคุณค่านั้นไม่มีอยู่จริงเป็นแต่คุณค่าในการพัฒนาตนเองเป็นหลักให้พ้นจากความทุกข์ เนื่องจากความสุขจากคุณค่าสังคมเป็นการพิจารณาบนฐานของการสร้างตัวตนขึ้นมา มีการพิจารณาความเป็นบิดา มารดา บุตร ธิดา ซึ่งการพิจารณาจากความยึดติดนี้จึงเป็นการสร้างสมมติตัวตนขึ้น เมื่อต้องการดับทุกข์ในส่วนของจริยธรรมส่วนบุคคล จึงนำไปสู่การออกจากเรือนเพื่อไม่ยึดติดในตัวตน และพัฒนาตัวเองไปสู่ความอิสระหรือปล่อยวางตัวตนจากความยึดมั่น ตามข้อความว่า “เธอละกามคุณ ๕ ซึ่งน่ารัก น่ารื่นรมย์ใจแล้วออกจากเรือนบวชด้วยศรัทธาจนทำที่สุดแห่งทุกข์เถิด”^{๖๘}

การพิจารณาพุทธจริยธรรมในแง่ของจริยธรรมส่วนบุคคลเป็นการดับทุกข์ เป็นฐานของจิตของภิกษุที่แปลว่าผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร ซึ่งหมายเอาทุกคนไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี บวช สตรี เทวดา พรหม^{๖๙} ซึ่งปรารถนาจะหลุดพ้นจากความทุกข์อันเกิดจากความยึดติดจากสิ่งทั้งปวง โดยต้องถือเอาการสละ ปล่อยวาง ไม่ขยายตัวตนนำไปสู่การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร ดูเหมือนว่าการแก้ปัญหาการอุ้มบุญแบบนี้เป็นการแก้ที่ต้นเหตุหรือสาเหตุแห่งทุกข์ คือความอยากหรือความรักก็ตาม ล้วนตอบสนองต่อตัวตนของบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามการแก้ไขตามแนวทางนี้ดูจะเหมาะสมสำหรับการแสวงหาการหลุดพ้นจากความทุกข์ จึงไม่นำตัวเองไปสู่ความยุ่งยากและมีปัญหาเพิ่มขึ้นต่อสังคม การแก้ปัญหาแบบนี้จึงไม่พิจารณาปัญหาการอุ้มบุญในแง่ของปัญหา แต่พิจารณาสาเหตุและการไม่เกิดปัญหานั้นต่างหาก

๓.๔ สรุป

การแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทยตามหลักพุทธจริยธรรมได้โยงกับปัญหาการอุ้มบุญทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านกฎหมาย การแพทย์ และจริยธรรม สรุปได้ดังนี้

^{๖๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๖๗} ข.อุ. (ไทย) ๒๕/๗๘/๓๔๐-๓๔๑.

^{๖๘} ข.สุตต. (ไทย) ๒๕/๓๔๐/๕๗๘.

^{๖๙} พระโสภณมหาเถระ, อัมมจักกัปปวัตตนสูตร, แปลโดย พระคันธสาราภิวังศ์, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

ปัญหาการอุ้ม บุญในสังคมไทย	การแก้ปัญหการอุ้มบุญ ด้วยพุทธจริยธรรม	ผลที่ได้รับ	สรุป
๑. ด้านกฎหมาย			
๑.๑ ปัญหาตัว บทกฎหมาย - พระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็กที่ เกิดด้วยอาศัย เทคโนโลยีการ เจริญพันธุ์ทาง การแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘	๑.๑ การแก้ปัญหการอุ้ม บุญด้านตัวบทกฎหมาย - คีล - สัมมาวาจา เจริจาชอบ - สัมมากรรมันตะ การงาน ชอบ - สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิต ชอบ	-การจำกัดการกระทำโดย เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น (ข้อ ห้าม) -ขณะเดียวกันการมีข้อควร ปฏิบัติที่ต่างออกไปเพื่อให้ สอดคล้องกับการปฏิบัติไม่ผิด สร้างความเป็นปกติสุขให้แต่ ละชีวิตไม่เป็นโทษภัยต่อกัน ก็ เพื่อให้หมู่ชนไม่เบียดเบียนกัน จนเดือดร้อนมากขึ้น (ข้อ อนุญาต)	การอุ้มบุญ ทำได้
๑.๒ ปัญหาด้าน สิทธิบุคคลตาม กฎหมาย	๑.๒ การแก้ปัญหการอุ้มบุญ ด้านสิทธิบุคคล - เจตนาของสามีภริยา - เจตนาของผู้รับอุ้มบุญ - ฉันทะ ความพอใจ - เมตตา ความรัก	-เจตนาที่มีฉันทะและเมตตา ของสามีและภริยาที่ต้องการ บุตรและผู้รับอุ้มบุญต้องมี เจตนาที่ไม่ได้ต้องการ บางอย่างสนองตัวเอง แต่เป็น การยืนยันให้เห็นความดีที่เด็ก นั้นจะได้มีโอกาสรับการเกิด เป็นมนุษย์	การอุ้มบุญ ทำได้
๒. ด้านการแพทย์			
๒.๑ ปัญหาด้าน เทคโนโลยีการ เจริญพันธุ์ - การเกิดของ มนุษย์ - การทำลายชีวิต	๒.๑ การแก้ปัญหการอุ้ม บุญด้านเทคโนโลยีการ เจริญพันธุ์ - พินิยาม ความจริงด้าน การเกิด - คีล ข้อ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์	- เข้าใจข้อมูลและศึกษาให้ รอบด้านในเรื่องการอุ้มบุญ ด้วยการรับฟังจากแพทย์ด้าน กระบวนการทางเทคโนโลยี เจริญพันธุ์ - เรียนรู้ถึงผลดีผลเสียทางด้าน	การอุ้มบุญ ทำได้

- ข้อกำหนดนั้นเกี่ยวกับ มาตรฐานการให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ พ.ศ.๒๕๔๐	และข้อ ๓ ห้ามประพฤติดิฉันในกาม - ปัญญาแบบสัมมาทิฐิ คือ ปรัโธมสะ การฟัง เหตุผลผู้อื่น และโยนิโส มนสิการ การรู้จักคิดถึง ผลดีผลเสีย	ศีลธรรมจากพระภิกษุหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา รวมถึงสังคมาบข้าง - คิดพิจารณาข้อมูลเบื้องต้น สำหรับการตัดสินใจว่าควรจะทำหรือไม่ควรทำ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์	
๒.๒ ปัญหาด้านจริยธรรมทางการแพทย์ - สิทธิในการมีชีวิต - ภาวะธรรมชาติแบบอัตวิสัยที่รู้สึกถึงผู้อื่น	๒.๒ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านจริยธรรมทางการแพทย์ด้วยหลักสัปปุริสธรรม - จริยธรรมทางการแพทย์ตามหลักสัมมาอาชีวะ - ฌัมมัญญ ผู้รู้จักเหตุ - อตถัญญ ผู้รู้จักผล - อตตัญญ ผู้รู้จักตน - มัตตัญญ ผู้รู้จักประมาณ - กาลัญญ ผู้รู้จักเวลา - ปริสสัญญ ผู้รู้จักชุมชน - ปุคคลัญญ ผู้รู้จักบุคคล	- แพทย์ควรใส่ใจในชีวิตมากกว่าอาชีพหรือตนเอง เป็นการใส่ความรู้สึกมากกว่าจะใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตมากเกินไป แต่ควรช่วยส่งเสริมคุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น - รู้หลักการและข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้จึงสัมพันธ์กับหน่วยงานจำนวนมาก เพื่อพิจารณาในรายละเอียดผ่านการคิด พิจารณาแก้ไขตัดสินใจ	การอุ้มบุญทำได้
๓. ด้านจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา			
๓.๑ ปัญหาด้านจริยธรรมสังคม - ความเป็นบิดา มารดา - ความเป็นนักกฎหมายและแพทย์	๓.๑ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านจริยธรรมสังคมด้วย พรหมวิหาร ๔ หลักทิส และสังคหวัตถุ ๔ - ความเป็นบิดามารดาตามหลักพรหมวิหารและหลักทิส - ความเป็นนักกฎหมายและแพทย์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔	-หลักปฏิบัติที่มุ่งเน้นให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยเน้นที่หลักธรรมที่เกิดตามมานี้จึงไม่ได้มุ่งไปที่การเกิดหรือวิธีการได้มาซึ่งบุตร แต่เป็นการเน้นธรรมะหรือผลที่เกิดตามมาเป็นสำคัญ - มีหลักธรรมหรือความเป็นจริงที่ส่งเสริมให้เกิดความสุขหรือประโยชน์	การอุ้มบุญทำได้

๓.๒ ปัญหาด้านจริยธรรมส่วนบุคคล - กรรม - คุณค่าทางสังคม	๓.๒ การแก้ปัญหาการอุ้มบุญด้านจริยธรรมส่วนบุคคลด้วยหลักการออกบวช - ดับทุกข์ที่สาเหตุแห่งทุกข์ คือความอยาก - การหลุดพ้นจากสมมติ	- ไม่สร้างกรรมใหม่ อันเป็นการสร้างทุกข์ใหม่ ทั้งในแง่ความรักที่ทำให้เกิดทุกข์ ทั้งในแง่การสร้างกรรมใหม่ในแง่ของการยึดติดผูกพัน ซึ่งไม่นำไปสู่ความทุกข์ไม่สิ้นสุด - ไม่ยึดติดในสมมติ เป็นผู้เห็นภัยในการเกิด และหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด	การอุ้มบุญไม่ควรทำ

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ พุทธจริยศาสตร์แก้ปัญหาอุ้มบุญในด้านใดบ้าง อธิบาย

๔.๒ ในแง่ของการแก้ปัญหาทางด้านจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อธิบายถึงลักษณะความเป็นพ่อแม่ นักกฎหมายและแพทย์ไว้อย่างไรบ้าง ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อธิบาย

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ชาติชาย อัครวิบูลย์ และสมบุญชัย เดชสุริยะ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรัสสินทวงศ์, ๒๕๒๕.

บุตร ประดิษฐ์วณิช. แพทย์ ยา วิชาชีพหรือการค้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๒.

ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว.

กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร : ผลิธีม, ๒๕๕๘.

_____ . พุทธธรรม ฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๙.

_____ . นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๕.

_____ . การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๐.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ. ๙) ศาสตราจารย์, ราชบัณฑิต. **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ พระพุทธศาสนากับความสมานฉันท์แห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระพุทธโฆษาจารย์. **วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๓ ตอน ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. แปลโดย คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระสัทธัมมโชติกะ ธมฺมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกา มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา เล่มที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระโสภณมหาเถระ. **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**. แปลโดย พระคันธสาราภิงค์. กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย, ๒๕๕๑.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘, **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๓๘ ก ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘.

มณีวรรณ กมลพัฒนะ. **การปฏิสนธิในหลอดแก้วและการย้ายฝากตัวอ่อน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **ธรรมนามัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙.

ไมเคิล แชนเดล. **ปรัชญาสาธารณะ (Public philosophy)**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง, ๒๕๕๘.

_____ . **เงินไม่ใช่พระเจ้า : ชีตจำกัดทางศีลธรรมของตลาด**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๕๖.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑.

วิชา มหาคุณ. **จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘.

วิรัช ทุ่งวรสิกุล, แสงเทียน อยู่เถา, มานัส โพธารณย์. **จริยธรรมในวิชาชีพแพทย์**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๙.

- ศักดิ์ สมองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ตามบทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่) ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, ๒๕๓๙.
- ศักดิ์ สมองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๔๗.
- สมภาร พรหมทา. พุทธปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๘.
- _____. พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- _____. พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ : ทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ทำแท้ง และการรณรงค์. กรุงเทพมหานคร : พุทธชาดการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- สมบูรณ์ คุณาธิคม. ภาวะมีบุตรยาก และเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ.ลีฟวิ่ง, ๒๕๔๕.
- พระสิริมงคลจารย์. มังคลัตถทีปนี. แปลและเรียบเรียงโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- เสปียง ศรีวรรณบูรณ์. ภาวะการมีบุตรยาก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์, ๒๕๒๖.
- เสรีย์ ปราโมช. ประมวลแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม ๑ (ภาค๑-๒). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส, อเนก ยมจินดา. กฎหมายการแพทย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๔๖.
- อภิชัย พันธเสน. พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๗.
- Athena Liu. Artificial Reproduction and Reproductive Right. UK :Dartmouth, 1991.
- Austin, Michael W., Conceptions of parenthood : ethics and the family, Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2007.
- Charles M. Culver, Bernard Gert. Philosophy in Medicine – Conceptual and Ethical Issues in Medicine and Psychiatry. Oxford University Press, New York, 1982.
- Edgar Page. Taking Surrogay Seriously in Philosophical Ethical in Reproductive Medicine. UK : Manchester University Press, 1990.

- Gregory, E. Pence. **Classic Cases in Medical Ethics: Accounts of Cases That Have Shaped Medical Ethics with Philosophical, Legal, and Historical Backgrounds.** 2nd Ed., New York: McGraw-Hill, 1995.
- Hammalawa, Saddhatissa. **Buddhist Ethics.** Boston: Wisdom Publications, 2003.
- Joel Feinberg. **Social Philosophy.** New Jersey : Printice-Hall, 1973.
- Lewis, Petrinovich. **Human Evolution, Reproduction, and Morality.** London: MIT Press, 1998.
- Lori D. Andrew, “Surrogate Motherhood : The challenge for feminist”, **Surrogate motherhood : Politics and Privacy**, ed. By Larry Gostin. Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1990.
- McHale, J, Fox, M, and Murphy, J, **Health Care Law: Text and Materials**, Sweet & Maxwell, 1997.
- Peter, Harvey. **An Introduction to Buddhist Ethics.** United Kingdom: Cambridge University Press, 2000.
- Raine Dozier and Pepper Schwartz. “Intimate Relationships”, **The Blackwell Companion to Sociology**, ed. by Judith R. Blau. UK : Blackwell Publishing, 2004.
- Richard T. Hull, **Ethical Issues in the New Reproductive Technologies.** California : Wadsworth Publishing Company, 1990.
- Tom L. Beauchamp and J.F. Childress. **Principle of Biomedical Ethics.** Oxford : Oxford University, 1989.
- Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language.** New York : Dilithium Press Ltd.,1994.

บทที่ ๑๒

ปัญหาสิ่งแวดล้อม

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาความหมายและประเภทของสิ่งแวดล้อม
- ๑.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน
- ๑.๓ เพื่อศึกษาสาเหตุและความเป็นมาของปัญหา
- ๑.๔ เพื่อศึกษามุมมองต่อปัญหาและการแก้ไข

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจความหมายและประเภทของสิ่งแวดล้อม
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจสภาพปัญหาสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจสาเหตุและความเป็นมาของปัญหา
- ๒.๔ นิสิตเข้าใจมุมมองต่อปัญหาและการแก้ไข

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ ความหมายและประเภทของสิ่งแวดล้อม

๓.๑.๑ ความหมาย

๑) **สิ่งแวดล้อม (Environment)** ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า “สิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ มนุษย์มีทั้งที่ดีและไม่ดี เช่น โรงเรียนสร้างสวนดอกไม้ให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ชุมชนที่มีการทะเลาะวิวาทกันหรือเล่นการพนันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแก่เด็ก”^๑

ปัญญา เมฆบุตร ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบสิ่งมีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural) และสิ่งที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ (Man-made) ทั้งที่มองเห็นได้และเห็นไม่ได้ในรูปของสสารและพลังงาน (Matter and Energy) รวมทั้งที่มีชีวิต (biotic) และไม่มีชีวิต (abiotic)^๒

ฉะนั้น โดยความหมายสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่ได้ด้วยตาและไม่สามารถเห็นได้ด้วยตา สิ่งที่เป็นทั้งให้คุณและให้โทษสิ่งแวดล้อม ในภาษาไทยมีใช้หลายคำ เช่น สภาพแวดล้อม สภาวะแวดล้อม ภาวะแวดล้อม เป็นต้น โดยลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่มีการศึกษากันอยู่นั้น จะได้กล่าวถึงต่อไป หากพิจารณาสิ่งแวดล้อมในความหมายอื่น ๆ เช่น

ก. ทศนะพุทธปรัชญา หากพิจารณาในทศนะของพุทธปรัชญามองเรื่องสภาพแวดล้อม ว่ามีทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่เป็นมนุษย์ โดยมีความหมายอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) ความหมายทางธรรม มุ่งถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อประโยชน์ตน เช่น สัปายะที่นับเป็นธรรมที่ใส่ใจต่อสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ มี ๗ คือ^๓

- อวารสัปายะ ที่อยู่ที่เหมาะสม ผู้คนไม่พลุกพล่าน
- โคจรสัปายะ ที่หาอาหาร มีที่เกี่ยว빈ชบาตที่เหมาะสม ผู้คนมีอาหารบริบูรณ์ไม่ใกล้หรือไกลเกินไป
- ภัตตสัปายะ มีการพูดคุยที่เหมาะสม พูดกันแต่พอประมาณ

---

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ , (กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๙๑.

^๒ ปัญญา เมฆบุตร , มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม , (กรุงเทพมหานคร : หน่วยนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๗) , หน้า ๑.

^๓ วิสุทธิ. (บาลี) ๑/๑๖๑.

- บุคคลสัปปายะ มีบุคคลที่ทรงคุณธรรม และภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษา
- โกชนสัปปายะ มีอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก
- อุตุสัปปายะ มีฤดูกาล ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม ไม่หนาวหรือร้อนเกินไป

- อิริยาปถสัปปายะ มีอิริยาบถที่เหมาะสมกับตน

(๒) ความหมายทางวินัย มุ่งถึงการปฏิบัติตนต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่ให้กระทบต่อประโยชน์ผู้อื่น เช่น สิกขาบทในกฎคาวรรค ปาจิตตีย์ เป็นต้น

ข. ทศนะปรัชญาจีน ในมุมมองของปรัชญาจีนที่ชี้ให้เห็นมนุษย์เห็นธรรมชาติ ในฐานะเป็นวิถีทางที่จะเข้าถึงความจริงได้ ฉะนั้น การปฏิบัติต่อธรรมชาติจึงเป็นการฝึกหรือพัฒนาตนเพื่อไปสู่ความจริง ซึ่งความจริงนั้นมีธรรมชาติเป็นเครื่องช่วย หากไร้ธรรมชาติ การเข้าถึงความจริงย่อมยากจะเป็นไปได้ ปรัชญานั้นคือปรัชญาเต๋า ซึ่งเป็นปรัชญาแห่งธรรมชาติ”^๔ ดังในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บทที่ ๑๖ บันทึกไว้ว่า

“สรรพสิ่งมากมายล้วนกำเนิดขึ้นและดำเนินไปตามวิถี และดำเนินไปตามวิถี ข้าพเจ้าได้คอยเฝ้ามองสรรพสิ่งกลับไปสู่ต้นกำเนิดเดิม เพื่อพักผ่อนอย่างสงบ เหมือนกับพืชพันธุ์ ที่เติบโตผลิดอกออกผลแตกกิ่งและช่อใบมากมาย ที่สุดท้ายก็ต้องกลับไปสู่รากฐานเดิมคือปฐพีที่ให้กำเนิด การกลับไปสู่รากฐานเดิมที่ให้กำเนิดคือความสงบ เรียกว่ากลับไปสู่ธรรมชาติเดิมของตน”^๕

แต่มาองว่า ธรรมชาติไม่พูด ไม่ออกคำสั่ง แต่ธรรมชาติคือที่มาและเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตของสรรพสิ่งมีแต่อย่างการณของมนุษย์ที่คิดฝันไปว่าจะควบคุมจัดการธรรมชาติได้ตั้งใจปรารถนาของตน มนุษย์ถือว่าตนคือ “ผู้กระทำ” ในขณะที่โลกเป็นวัตถุสารที่รองรับการกระทำของมนุษย์อย่างเชื่อง ๆ แต่ธรรมชาติในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง มิใช่เป็นเป็น “วัตถุสาร” แต่ธรรมชาติคือเครื่องค้ำจุนชีวิต และมีกฎเกณฑ์อันลึกลับที่มนุษย์เข้าใจได้และพึงนำมาปฏิบัติในชีวิต

---

^๔ สุวรรณา สถาอานันท์, กระแสธารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และ จารีต , พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน , หน้า ๖๒-๖๓.

๒) ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่พัฒนาตนเองเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งทรัพยากรธรรมชาตินับเป็นสิ่งแวดล้อมมีดังนี้^๖

ก. ทรัพยากรธรรมชาติ (National Resource) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมีประโยชน์สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์นำไปใช้ประโยชน์ได้ แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไป (Inexhaustible National Resource) เช่น แสงอาทิตย์ น้ำ (ในวัฏจักร) และบรรยากาศ เป็นต้น ทรัพยากรประเภทนี้จำเป็นต่อชีวิต

(๒) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วทดแทนได้ (Renewable National Resource) เช่น พืช สัตว์ ป่าไม้ ดิน และที่ดิน เป็นต้น ทรัพยากรประเภทนี้มนุษย์ใช้เป็นปัจจัยสี่

(๓) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป (Exhaustible National Resource) หรือทดแทนได้แต่ต้องใช้เวลาานานมาก บางครั้งนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น แร่ โลหะ อโลหะ เป็นต้น

ข. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man - Made Environment) แบ่งออกได้ดังนี้

(๑) กลุ่มทรัพยากรชีวภาพ (bio - physical resource) มนุษย์นำทรัพยากรกายภาพและชีวภาพ มาผ่านกระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีจนได้ผลผลิตใหม่ที่ใช้ได้และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ทรัพยากรเกษตร อุตสาหกรรม การใช้ที่ดิน พลังงาน น้ำประปา เมือง ชุมชน การชลประทาน เป็นต้น

(๒) กลุ่มทรัพยากรเศรษฐกิจสังคม (socio - economic resource) มนุษย์ใช้ทรัพยากรกายภาพและชีวภาพมาผ่านกระบวนการผลิตให้เกิดทรัพยากรเศรษฐกิจสังคมแต่เป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถมองเห็นได้ (intangible resource) เช่น ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย และการศึกษา เป็นต้น

---

^๖ วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมสำหรับครูวิทยาศาสตร์ (Envi Sci for Teacher) พิมพ์เผยแพร่ใน <http://mylesson.swu.ac.th/sc281/Envi%20sci%20for%20Teacher%205/jorg2/p2.htm> (๒๙ กันยายน ๒๕๕๘).

๓.๑.๒ ประเภทของสิ่งแวดล้อม^๗

สิ่งแวดล้อมแบ่งออกได้ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural Environment) กล่าวง่าย ๆ คือ เป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีใครสร้างขึ้น โดยแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ

๑) สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) คือ สิ่งแวดล้อมในกลุ่มของสิ่งมีชีวิต เช่น พืช สัตว์ จุลชีวันต่าง ๆ เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) คือ สิ่งแวดล้อมในกลุ่มของสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุต่าง ๆ เป็นต้น

๒. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาร่วมกับมนุษย์ โดยมีส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์โดยตรง แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑) สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ (Matter Environment) ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการใช้สอยอำนวยความสะดวก เช่น อาคาร บ้านเรือน เสื้อผ้า เป็นต้น

๒) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) หรือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวกำหนดให้คนในสังคมปฏิบัติตามแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

- สิ่งแวดล้อมทางจิตใจ ได้แก่ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม

- สิ่งแวดล้อมทางบรรทัดฐาน ได้แก่ วิถีประชา จารีตประเพณี กฎหมาย เป็นต้น

- สิ่งแวดล้อมทางวิชาการ เช่น ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง

โดยสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดดังที่กล่าวมาจะมีลักษณะเฉพาะตัว ดังนี้

๑) มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น พืช สัตว์ ภูเขา แม่น้ำ ประเพณี เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีกลไกควบคุมการเกิดขึ้น และเกิดขึ้นเฉพาะที่เฉพาะแห่ง ไม่เกิดขึ้นในลักษณะภาพรวมที่เห็นเด่นชัด หรือในระดับมหภาค (macroscale) แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงในอดีตหรือระดับจุลภาค (microscale)

๒) ไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่ด้วยเสมอ เช่น ต้นไม้กับดิน มนุษย์กับที่อยู่อาศัย ปลากับน้ำ เป็นต้น

๓) มีความต้องการสิ่งแวดล้อมอื่นเสมอเพื่อการดำรงอยู่ เช่น ต้นไม้ต้องการแร่ธาตุ มนุษย์ต้องการอาหาร เสื้อต้องการป่า เป็นต้น

---

^๗ วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมสำหรับครูวิทยาศาสตร์ (Envi Sci for Teacher) พิมพ์เผยแพร่ใน <http://mylesson.swu.ac.th/sc281/Envi%20sci%20for%20Teacher%205/jorg2/p2.htm> (๒๙ กันยายน ๒๕๔๘).

๔) อยู่กันเป็นกลุ่ม เรียกว่า ระบบนิเวศ หรือ ระบบสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมหลากหลายชนิด และแต่ละชนิดมีหน้าที่เฉพาะตน เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม

๕) มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่เมื่อทำลายสิ่งแวดล้อมหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นลูกโซ่เสมอ เช่น การใช้ซีเอฟซีทำให้ชั้นโอโซนในบรรยากาศ ถูกทำลาย สิ่งมีชีวิตในโลกได้รับอันตรายจากรังสียูวี มนุษย์เป็นมะเร็ง และโลกร้อนขึ้น เป็นต้น

๖) มีความทนทานและความเปราะต่อการถูกระทบต่างกัน เช่น คนเอเชีย ทนทานต่ออากาศร้อนได้ดีกว่าคนยุโรป เป็นต้น

๗) มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ เช่น ร่างกายของมนุษย์/สิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ ความเข้มของแสงเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาของวัน เป็นต้น

๓.๒ สภาพปัญหาสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน

ในการศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน จะเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดย ในที่นี้ได้ประมวลเหตุการณ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ดังนี้

(ก) ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันและควรใส่ใจร่วมกัน อย่างปัญหาปรากฏการณ์โลกร้อน^๔ นักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญประเมินสภาพภูมิอากาศ และบรรยากาศโลกพบหลักฐานที่น่าตกใจว่า ภาวะโลกร้อน ที่เป็นผลมาจากก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศโลกนั้นกำลังก่อตัวอย่างรวดเร็ว และโลกกำลังร้อนขึ้น ในปีหน้าเราคงต้องเผชิญปรากฏการณ์ เอลนีโญ กันอีก จะส่งผลทำให้เกิดความแห้งแล้งต่อเนื่องยาวนานอย่างน้อย ๒ ไตรมาส หากไม่เตรียมการให้ดี หลายพื้นที่ของประเทศอาจเจอกับวิกฤตภัยแล้ง และวิกฤตน้ำ พื้นที่การปลูกข้าวอาจเสียหายนับหมื่นล้านบาท ราคาพืชผลเกษตรพุ่งสูง แต่เกษตรกรผู้ผลิตจะไม่ได้ประโยชน์ เพราะผลผลิตได้รับความเสียหายจากความแห้งแล้ง ขณะที่คนเมืองต้องทำใจกับราคาสินค้าอาหารแพงขึ้น และเงินเฟ้อสูงขึ้น โลกร้อนขึ้น สังเกตง่ายๆ คือ หน้าหนาวไม่หนาวเหมือนเมื่อก่อน จากงานวิจัยของหน่วยงานสิ่งแวดล้อมพบว่า อุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกสูงขึ้น ๐.๖ องศาเซลเซียส ในศตวรรษที่ผ่านมา บริเวณขั้วโลกที่เคยหนาวเย็นมากมีอุณหภูมิสูง น้ำแข็งละลายและชายฝั่งพังทลาย ส่งผลกระทบต่อพรรณพืชพรรณสัตว์ ตัวการที่สำคัญที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ก็คือ การกระทำของมนุษย์ ในช่วง ๑๕๐ ปีที่ผ่านมา การเผาผลาญถ่านหิน การ

---

^๔ ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ , “เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ที่โลกร้อน พลวัตเศรษฐกิจ” : กรุงเทพธุรกิจ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗ พิมพ์เผยแพร่ใน <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q4/article2004nov26p6.htm> (๓๐ กันยายน ๒๕๔๘).

ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และเชื้อเพลิงฟอสซิล ตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ก๊าซพิษในบรรยากาศเพิ่มขึ้นกว่า ๑๐๐ ส่วนต่อล้าน ซึ่งเห็นได้จากอุณหภูมิเฉลี่ยของซีกโลกเหนือสูงขึ้นจนทำให้ ๑๙๙๐ เป็นทศวรรษที่ร้อนที่สุด

(ข) ปัญหาภายในชุมชนหรือประเทศ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะที่ จำต้องศึกษาเฉพาะเจาะจงในแต่ละที่ให้ชัดเจนเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป เช่น

- สิ่งแวดล้อมเน่าเสีย เช่น แม่น้ำเน่าเสีย ขยะมากขึ้นสร้างมลภาวะเป็นพิษ ทำให้เกิดโรคร้ายตามมา ซึ่งเป็นผลจากผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมบ้าง สภาพชุมชนแออัดบ้าง
- อากาศเป็นพิษ เป็นปัญหาที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมบ้าง รถยนต์บ้าง

๓.๓ สาเหตุและความเป็นมาของปัญหา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมนับว่าเป็นปัญหาสำคัญสำหรับมนุษย์ ดังคำพูดของประธานาธิบดีวอน ไวแซกเกอร์ กล่าวคือตอนสัมภาษณ์ว่า “การคำนึงอย่างสำคัญระดับแรกของข้าพเจ้า คือ การรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งสิ่งนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุก ๆ หัวข้ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้”^๙ โดยนักคิดมองปัญหานี้ควบคู่ไปกับการพัฒนาโลกอุตสาหกรรม เช่น เรื่องฝนกรด อากาศและน้ำเป็นพิษ การทำลายชั้นโอโซน ปัญหาเหล่านี้ปรากฏในโลกที่กำลังพัฒนา การทำลายป่าดงดิบ พื้นหน้าผิวดินที่ถูกทำลายจากการขาดความรู้ด้านเกษตรกรรม ตลอดจนการสร้างมลพิษในน้ำบาดาล และปัญหาดังกล่าวยังรวมถึงปัญหาประชากรโลกกับปัญหาด้านอาหาร

สาเหตุสำคัญของปัญหาสภาวะสิ่งแวดล้อมเกิดจากการที่มนุษย์ถือว่า ตนเองเป็นจุดศูนย์กลางของสรรพสิ่ง มนุษย์จึงปฏิบัติต่อธรรมชาติตามทัศนคติที่ตั้งอยู่บนฐานทางอภิปรัชญา และจริยศาสตร์เป็นสำคัญที่มาจากอภิปรัชญานักปรัชญา และนักศาสนาที่ล้วนสร้างกรอบความเข้าใจต่อโลกในลักษณะที่เป็นทราชมามากกว่าเป็นมิตรต่อโลก ฉะนั้น จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม เกิดมากจากความคิดที่ว่า “อภิปรัชญาและทฤษฎีศีลธรรมตามที่เป็นมา เป็นรากเหง้าของปัญหาสภาวะแวดล้อมมากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา”^{๑๐} ลินน์ ไวท์ (Lynn White) เขียนบทความเรื่อง “รากฐานทางประวัติศาสตร์ของวิกฤตการณ์ทางสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ” (The historical Roors of Our Ecological Crisis) เขา

^๙ จุฑาทิพย์ อุมะวีชนี, “สู่ศตวรรษที่ ๒๑ แปลจาก An Agenda for the 21th Century” ใน สหวิทยาการมนุษยศาสตร์ : มิติแห่งมนุษย์ , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๘.

^{๑๐} เนื่องน้อย บุญเนตร , จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

ได้สรุปถึงสาเหตุที่ทำให้อารยธรรมตะวันตกถือเอาประโยชน์จากโลกธรรมชาตินั้นถึงขั้นอันตรายต่อความอยู่รอดของตัวอารยธรรมเอง โดยสาเหตุสำคัญคือ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มาจากประวัติศาสตร์ของรากฐานความคิดอันถือเป็นรากฐานสำคัญของจริยศาสตร์ตะวันตก คือ การที่แยกมนุษย์ออกจากสถานะแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นการแยกออกจากกันในมิติทางจริยธรรม ซึ่งมาจากชนบประเพณีความคิดของศาสนายิวและศาสนาคริสต์ โดยมองมนุษย์เป็นเจ้านายของโลกธรรมชาติ แทนที่จะเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ^{๑๑} สรุปแล้วมีแนวคิดสำคัญที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของการเอาเปรียบธรรมชาติแวดล้อมของมนุษย์ดังนี้คือ

๓.๓.๑ แนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนายิว และศาสนาคริสต์ และภูมิปัญญากรีก-โรมันที่เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่กระบวนการคิดในทางที่มุ่งเอาประโยชน์จากธรรมชาติอาจสรุปได้ ดังนี้^{๑๒}

๑) การยืนยัน “ตัวตน” ที่แท้จริงของมนุษย์ เป็นการยืนยันว่า มนุษย์มีจิตวิญญาณ เพราะมนุษย์ถูกสร้างมาจากพระฉายาของพระเจ้า

๒) การแปลกแยกมนุษย์ออกจากโลกธรรมชาติ เพราะมนุษย์มีสาระมีตัวตนแตกต่างจากโลกธรรมชาติที่ไม่มีจิตวิญญาณ ไม่มีเหตุผล และไม่ได้ถูกสร้างจากพระฉายาของพระเจ้า

๓) การปฏิเสธโลก โดยมองว่า โลกนี้เป็นเพียงทางผ่านไปสู่โลกอื่น อันเป็นจุดหมายที่แท้จริง

๔) การจัดลำดับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ศูนย์รวมคุณค่าอยู่ที่มนุษย์ โดยมนุษย์ในฐานะที่มีจิตวิญญาณจึงมีคุณค่าในตัวเอง ส่วนโลกธรรมชาติเป็นเครื่องมือที่นำมนุษย์ไปสู่จุดหมายเท่านั้น

๕) ข้อจำกัดในเรื่องความสัมพันธ์ทางศีลธรรม เพราะกฎทางศีลธรรมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น ไม่ได้แผ่ขยายถึงการปฏิบัติของมนุษย์กับโลกธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติจึงเป็นไปเพื่อครอบครองหรือเอาชนะ เป็นนายเหนือโลกธรรมชาติ

๓.๓.๒ แนวคิดของนักปรัชญาอย่างฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) และเรเน เดส์คาร์ตส์ (Rene Descartes) ที่ถือว่ามีอิทธิพลต่อวิทยาศาสตร์และปรัชญาสมัยใหม่ มีส่วนช่วยเสริมให้เห็นความเป็นศัตรูต่อธรรมชาติชัดเจนขึ้น คือ^{๑๓}

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔-๑๕.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๓๔-๓๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙-๖๐.

๑) การยืนยันตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ เป็นการแยกสาระที่เป็นจิตของมนุษย์ ออกจากกาย โดยเน้นลักษณะของจิตที่มีเหตุผลนี้จะมีชีวิตอยู่หลังความตายของร่างกาย

๒) การแปลกแยกมนุษย์ออกจากโลกธรรมชาติ ในขณะที่โลกทัศน์สมัยใหม่เน้น ย้ำความแตกต่างระหว่างจิตกับกายและโลกธรรมชาติเช่นเดียวกับความคิดแบบศาสนา โดย เน้นที่ความไร้จิตของโลกแห่งสสารหรือโลกธรรมชาติอันเป็นช่องทางให้เกิดการหาประโยชน์จาก โลกธรรมชาติ เพราะโลกธรรมชาติไร้จิตทำให้ไม่มีจุดหมายซึ่งเป็นคุณสมบัติของสิ่งที่มีจิต

๓) การแยกคุณค่าออกจากข้อเท็จจริง คุณค่าต่าง ๆ มิได้มีอยู่จริงในโลก ธรรมชาติ กล่าวคือ โลกธรรมชาติให้ได้แต่ข้อมูลดิบ ส่วนคุณค่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในจิตของ มนุษย์ล้วน ๆ

๔) การเน้นความสำคัญของส่วนย่อยและการปฏิเสธที่จะมองโลกธรรมชาติแบบ องค์กรรวม (holistic view) การปฏิเสธต่อความเชื่อที่ว่าโลกธรรมชาติเกิดขึ้นมาด้วยการอิงอาศัย กันของส่วนย่อย หากทำลายส่วนใดส่วนหนึ่งย่อมสร้างผลกระทบทั้งระบบ และการที่มองโลก ธรรมชาติเป็นภาพย่อยทำให้ง่ายแก่การถือเอาประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของโลกธรรมชาติ เพราะเมื่อมนุษย์เข้าไปปรับเปลี่ยนโลกธรรมชาตาก็เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนย่อย โดยมิได้กระทบต่อระบบทั้งหมด

๕) วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกธรรมชาติคือการเพิ่มอำนาจเหนือโลก ธรรมชาติให้แก่มนุษย์ เมื่อมองจุดหมายว่าอยู่ในมนุษย์เท่านั้น การศึกษาโลกธรรมชาติจึง เป็นไปเพื่อให้รับใช้จุดหมายของมนุษย์

๖) มนุษย์ในฐานะผู้ศึกษาและโลกธรรมชาติในฐานะวัตถุที่ถูกศึกษา การแยก ออกมาดังกล่าวทำให้มนุษย์เป็นคนละส่วนกับโลกธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งความรู้และแหล่ง ผลประโยชน์ของมนุษย์

๓.๔ มุมมองต่อปัญหาและการแก้ไข

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรงขึ้นอยู่กัเวลาเท่านั้น ว่าจะช้าหรือเร็ว โดยการแก้ปัญหาในปัจจุบันเริ่มมีพัฒนาการยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันปัญหา กลับมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย มิใช่การแก้ปัญหาไม่มีประสิทธิภาพแต่หากจิตสำนึกในมนุษย์ทุกคน ไม่เท่ากัน บางคนมองผลกระทบต่อปัญหานั้นไม่ออก อาจเพราะผลประโยชน์ที่ได้รับหรือไม่ เข้าใจปัญหาดังกล่าว ดังนั้น การแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างกรอบแผนจัดการคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙^{๑๔} พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่ากฎหมาย สิ่งแวดล้อมปีพ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น กำหนดให้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจัดทำแผนจัดการคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เดิมที่ได้มีการจัดทำ อยู่แล้วคือ แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ถึง ๒๕๔๙ ได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาแล้วในเดือนกันยายนปี พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่ว่าได้มาพิจารณากันแล้ว เห็นว่า เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากจากสมัยที่ทำแผนฯ ฉบับแรก อีกประการหนึ่งมีความ จำเป็นที่จะต้องทำแผนฯ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ จึง ได้มี การตกลงใจว่าควรจะทำแผนใหม่โดยใช้คำว่า "กรอบแผน" เพื่อไม่ให้ซ้ำกัน ใน กระบวนการวางแผน ตั้งแต่มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาก็หลายฉบับ แล้ว หลังจากการวางแผนครั้งที่ ๒ ก็ได้มีการกำหนดว่าเมื่อแผนชาติเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ แปลงแผน ไปสู่การปฏิบัติ แต่ตามความเป็นจริงมีการแปลงแผนน้อยมาก ด้วยเหตุผลหลาย ประการ แต่เหตุผล สำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่มีสะพานเชื่อมระหว่างแผนชาติซึ่งเป็นแผนแม่บท กับแผนปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแผนในรายละเอียดของหน่วยงานต่างๆ พูด่างๆ คือแผนชาติเป็น แผนในลักษณะนามธรรม แต่แผนปฏิบัติต้องเป็นรูปธรรม สะพานเชื่อม ระหว่างนามธรรมและ รูปธรรมไม่มี เพราะว่าแผนแม่บทจะบอกว่าอยากจะทำอะไรแต่ไม่บอกว่า ให้ทำอย่างไร ซึ่งก็ ไม่ใช่หน้าที่ หน้าที่นั้นเป็นของแผนหลัก หากถือว่าแผนพัฒนานั้นเป็นแผน ยุทธศาสตร์ ก็จะต้อง มีแผนกลยุทธ์เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้ปฏิบัติทราบว่าต้องทำอย่างไร ถ้าขาดตัวนี้ ก็จะทำให้ปฏิบัติ ไม่ได้ เพราะฉะนั้นความต้องการก็คือ ต้องการให้กรอบแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมปีพ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙เป็นแผนหลัก ก็คือเป็นตัวเชื่อมระหว่างแผนแม่บทกับแผนปฏิบัติ โดยมี การกำหนดโครงสร้างดังนี้

- การบริหารจัดการ : ระบบบริหารจัดการใช้ไม่ได้ ต้องปรับปรุงระบบบริหาร จัดการ

- การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมนุษย์ : อันนี้เป็นของค่อนข้างจะใหม่ เพราะส่วนมาก เราจะคิดถึงแต่เรื่อง ทรัพยากรธรรมชาติ แต่จริงๆ แล้วสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างก็มีความสำคัญ ขึ้นทุกที มีการ ประมาณการณ์ว่า ในปี ค.ศ. ๒๕๒๐ จะเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ที่จะมีคนอยู่ในเมือง มากกว่าในชนบท เพราะฉะนั้นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ทอดทิ้ง ไม่ได้ ทั้งๆ ที่ในแผนที่ผ่านๆ มามักจะทิ้งส่วนนี้ไป

---

^{๑๔} ไพจิตร เอื้อทวีกุล , ศาสตราจารย์ ดร. , กรอบแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545-2549" , พิมพ์เผยแพร่ใน http://www.tei.or.th/Projects/th_AC2002_detail.htm (๓๐ กันยายน ๒๕๔๘).

- การป้องกันและแก้ไขภาวะมลพิษ จุดประสงค์ใหญ่ของแผนนี้คือ ประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติ ถ้าไม่ได้ผลเชิงปฏิบัติแผนนี้ก็จะล้มเหลว

- ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ

- ปัจจัยพื้นฐาน มีทั้งด้านบวกและด้านลบ

- ในเรื่องการบริหารจัดการ มีปัจจัยด้านบวกอยู่ ๕ ประการ

ก. มีรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ที่เน้นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

ข. มีกฎหมายแม่บทด้านสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๓๕)

ค. มีองค์กรระดับชาติ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งความจริงก็คือ คณะรัฐมนตรีสิ่งแวดล้อมนั่นเอง เพราะมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มติของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมฯ ถ้านำเสนอคณะรัฐมนตรีรับทราบ แล้วไม่มีใครทักท้วงก็ถือเป็นมติคณะรัฐมนตรี กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มี ๓ กรมใหญ่

ง. มีบุคลากรและงบประมาณแผ่นดินจำนวนพอสมควร

จ. มีกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโลก และประชาชนมีความตื่นตัว

เมื่อดูปัจจัยด้านบวกแล้วคงคาดหวังว่าการดูแลสิ่งแวดล้อมในเมืองไทยให้มีคุณภาพดีต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน คงทำได้ แต่จริงๆ แล้วปัจจัยด้านบวกมีผลน้อยมาก เพราะยังมีปัจจัยด้านลบอีก ๔ ประการ คือ

- ภาวการณ์เมืองยังไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร นอกจากเพียงการแถลงนโยบาย ทั้งนี้รัฐบาลที่ผ่านๆ มาไม่เคยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเลย

- ขาดระบบและกลไกการบริหารที่เหมาะสม

- กฎหมายถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ เช่น กฎหมายป่าไม้ แทนที่จะใช้เพื่อการอนุรักษ์ ก็เป็นการ นำไปใช้เพื่อหาประโยชน์จากไม้

- ระบบการเรียนการสอน ใช้ความรู้จากหนังสือมากกว่าประสบการณ์ที่แท้จริง ทำให้ไม่มีโอกาส ได้สัมผัสกับปัญหาอย่างแท้จริง

ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาหรือป้องกันที่สามารถเชื่อมโยงกับทัศนะของปรัชญาในที่นี้จะขอสรุปวิธีการแก้ไขไว้ ดังนี้

๓.๔.๑ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยทฤษฎีของปรัชญาตะวันตก เนื่องน้อยบุญเนตร^{๑๕} ได้สรุปทฤษฎีในการพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาสถานะแวดล้อม ไว้ดังนี้

---

^{๑๕} เนื่องน้อย บุญเนตร , จริยศาสตร์สถานะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก , , หน้า ๖๒-๑๗๗.

ก) ทฤษฎีนิเวศน์สำนึก (Ecological Conscience) ของอาลโด ลีโอฟด์ (Aldo Leopold) เป็นทฤษฎีที่มนุษย์ปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความอ่อนน้อม โดยมีโครงสร้างสำคัญดังต่อไปนี้

๑) การมองโลกธรรมชาติเป็นองค์รวม โดยการมองโลกธรรมชาติเป็นองค์รวมเช่นนี้เป็นรากฐานสำคัญในการขยายมโนทัศน์ของสังคมนิยมให้ครอบคลุมโลกชีวะทั้งหมด

๒) จุดศูนย์กลางของคุณค่าอยู่ในโลกชีวะ กล่าวคือ จุดศูนย์กลางของคุณค่าต่างๆ อยู่ที่ความสมดุลของโลกชีวะมิได้อยู่ที่มนุษย์

๓) คุณค่าของส่วนประกอบย่อยในโลกชีวะเป็นคุณค่าตามบทบาทและมีค่าเบื้องต้นเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ส่วนประกอบย่อยทุกกลุ่มจำเป็นต่อความสมดุลของโลกชีวะจึงมิได้จัดระดับของคุณค่า

๔) ความเป็นตัวตนของปัจเจกที่แยกออกจากสิ่งอื่นโดยสิ้นเชิงเริ่มเลือนลาง เพราะเมื่อทุกสิ่งมีความสัมพันธ์กันกับสิ่งอื่น ความมีอยู่ของตัวตนจึงขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งอื่นด้วย

๕) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ มนุษย์นับเป็นส่วนหนึ่งของระบบชีวะ แม้จะมีความแตกต่างกันก็มิได้ทำให้มนุษย์มีค่าเบื้องต้นเหนือสิ่งอื่นในโลกชีวะ

๖) มิติใหม่ของความสัมพันธ์ทางศีลธรรม เมื่อโลกชีวะเป็นจุดศูนย์กลางของคุณค่าทั้งหลาย มนุษย์จึงมิได้สัมพันธ์ทางศีลธรรมกับมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่รวมถึงโลกธรรมชาติด้วย

๗) วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับโลกธรรมชาติคือเพื่อนำความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติตนให้เป็นเอกภาพกับโลกธรรมชาติ การมองโลกธรรมชาติแบบองค์รวมทำให้เห็นว่า มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคมที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น อัตนนิยม (egoism) จึงมิใช่ทัศนคติทางศีลธรรมที่ถูกต้องอีกต่อไป

ข) ท่าที “ผู้ทำหน้าที่ดูแลแทนพระเจ้า” (Stewardship) ในการตีความความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ายกกับมนุษย์ และกับโลกธรรมชาติในขนบธรรมเนียมทางความคิดของคริสต์ศาสนา โดยมีท่าทีที่ต่างจากลักษณะ “ทรราช” ต่อธรรมชาติ ดังต่อไปนี้ คือ

๑) การยืนยันความแตกต่างที่มีใช้ความแปลกแยกระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ในโลกธรรมชาติ ความแตกต่างของมนุษย์กับธรรมชาตินั้นเป็นการช่วยเสริมให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่มนุษย์พึงมีต่อโลกธรรมชาติ

๒) การขยายขอบเขตความสัมพันธ์ทางศีลธรรม องค์ประกอบในจักรวาลวิทยาของคริสต์ศาสนาที่ว่า พระเจ้าอยู่เหนือมนุษย์และโลกธรรมชาติ และมนุษย์อยู่เหนือโลกธรรมชาติ กระนั้นการอยู่เหนือโลกธรรมชาติของมนุษย์ก็เป็นความรับผิดชอบที่เข้ามาโยง

ความสัมพันธ์ของการอยู่เหนือนี้ เพราะมนุษย์ต้องรับผิดชอบกับการกระทำของตนต่อโลก ธรรมชาติก็เป็นของพระเจ้า และเป็นโลกธรรมชาติที่มีค่าในตัวเอง

๓) ภาพลักษณ์ของพระเจ้าที่มีพระเมตตา ทำให้เห็นมโนทัศน์เรื่องความรับผิดชอบต่อมนุษย์ในฐานะ “ผู้ทำหน้าที่ดูแลแทนพระเจ้า” เพราะหากพระองค์ไม่ทรงห่วงใย สิ่งสร้างอื่นของพระองค์ มนุษย์ก็ดูจะพ้นพ้นหน้าที่ที่จะต้องดูแลแทนพระองค์

๔) มนุษย์มิได้เป็นศูนย์รวมของคุณค่า เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ ในโลกมีคุณค่าในตัวเอง โลกธรรมชาติจึงมิได้มีอยู่เพื่อรับใช้ประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น แต่มีค่าควรแก่การมีอยู่ในตัวมันเองด้วย

๕) การยืนยันความสำคัญของชีวิตนี้ในโลกนี้ โลกนี้มีไขทางผ่านไปสู่โลกอื่น แต่ยังเป็นโลกที่มนุษย์จะต้องรักษาปกป้อง เพราะการทำหน้าที่ของมนุษย์ที่มีต่อพระเจ้า

๓.๔.๒ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมตามทัศนะของพุทธปรัชญา ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจำต้องเข้าใจหลักคิดและหลักปฏิบัติในพุทธปรัชญา มีหลักการที่จะได้นำมาพิจารณาในการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนี้

(๑) การแก้ปัญหาด้วยหลักธรรม การแก้ปัญหาด้วยหลักธรรมเป็นการยกระดับของมนุษย์ไปสู่ภาวะทางด้านอารมณ์ และสติปัญญา โดยมองว่า การแก้ปัญหาคือการพัฒนาตนตามหลักของภาวนา ๔^{๑๖} กล่าวคือ

(ก) กายภาวนา เป็นการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ เช่น กินอาหารพอประมาณ ใช้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มอย่างถูกต้อง ไม่เป็นไปเพื่อความฟุ่มเฟือย รวมทั้งสิ่งที่พบเห็นได้ยินได้ฟัง คือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นำไปสู่ด้านดี

(ข) ศีลภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์ การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ในครอบครัวเป็นต้นไป ให้ความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนกัน

(ค) จิตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นเรื่องคุณธรรม ความดี เพื่อนำไปสู่ความสุข สดชื่น เบิกบาน ทางด้านจิตใจเป็นหลัก เพราะเมื่อจิตใจดีย่อมจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมด้วยลักษณะแบบเดียวกับสภาพจิตใจ

(ง) ปัญญาภาวนา การพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ เพราะการแก้ปัญหาจำต้องเข้าใจความรู้ที่ถูกต้องจึงจะทำให้การพัฒนาเจริญก้าวหน้าไปได้ด้วยดี

---

^{๑๖} พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา เล่ม ๒ ภาค ๓ ตอน ๑ , หน้า ๑๔.

(๒) การแก้ปัญหาด้วยหลักวินัย นอกจากวิธีคิดแล้ว ในส่วนการปฏิบัติต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมยังปรากฏให้เห็นในข้อวินัยของพระภิกษุ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ใน ๒ ลักษณะ คือ

(ก) ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เป็นการปฏิบัติของพระภิกษุต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น การปฏิบัติต่อต้นไม้ ในกฎคามวรรค ปาจิตติย ห้ามภิกษุตัดไม้^{๑๗}

(ข) ความสัมพันธ์กับชุมชน การปฏิบัติใดก็ตามหากมีผลกระทบต่อชุมชน ดังวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทนั้นมีลำดับการพิจารณาดังนี้ มีผู้กระทำความเสียหาย มีบัณฑิตหรือชุมชนเดือดร้อน พระพุทธเจ้าเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามแล้วจึงให้สงฆ์รับทราบแล้วบัญญัติเป็นสิกขาบท

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ อะไรคือปัญหาสิ่งแวดล้อม มีสาเหตุจากอะไร และจะแก้ไขได้อย่างไร อธิบายมาพอเข้าใจ

๔.๒ พระพุทธศาสนาพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง อธิบายพร้อมให้เหตุผล

๕. บรรณานุกรม

จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี. “สู่ศตวรรษที่ ๒๑ แปลจาก An Agenda for the 21th Century”. ใน

สหวิทยาการมนุษยศาสตร์ : มิติแห่งมนุษย์. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

เนื่องน้อย บุญยเนตร. จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม : โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญา

ตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ไพจิตร เอื้อทวิกุล. กรอบแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2545-2549. พิมพ์เผยแพร่ใน

http://www.tei.or.th/Projects/th_AC2002_detail.htm (๓๐ กันยายน

๒๕๔๘).

ปัญญา เมฆบุตร. มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : หน่วยนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู,

๒๕๓๗.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

---

^{๑๗} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๘๙-๙๓/๒๗๗-๒๘๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สุวรรณา สถาอานันท์. กระแสธารปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่องธรรมชาติ อำนาจ และจารีต.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมสำหรับครูวิทยาศาสตร์ (Envi Sci for Teacher). พิมพ์เผยแพร่ใน

<http://mylesson.swu.ac.th/sc281/Envi%20sci%20for%20Teacher%205/jorg2/p2.htm> (๒๙ กันยายน ๒๕๔๘).

อนุสรณ์ ธรรมใจ. “เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ที่โลกร้อน พลวัตเศรษฐกิจ”.

กรุงเทพธุรกิจ. วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗ พิมพ์เผยแพร่ใน

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q4/article2004nov26p6>
(๓๐ กันยายน ๒๕๔๘).

บทที่ ๑๓

สงครามที่เป็นธรรม

๑. วัตถุประสงค์ของการเรียน

- ๑.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม
- ๑.๒ เพื่อศึกษาประเด็นข้อโต้แย้งเรื่องสงคราม
- ๑.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพิจารณาเรื่องสงครามกับความสงบ

๒. การวัดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์หลังการเรียน

- ๒.๑ นิสิตเข้าใจแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม
- ๒.๒ นิสิตเข้าใจประเด็นข้อโต้แย้งเรื่องสงคราม
- ๒.๓ นิสิตเข้าใจแนวทางการพิจารณาเรื่องสงครามกับความสงบ

๓. ประเด็นสำหรับศึกษามีดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม

๓.๑.๑ แนวคิดสงครามที่เป็นธรรมในตะวันตก

แนวคิดสงครามที่เป็นธรรม (Just war) เริ่มต้นจากการมองว่าสงครามคือความรุนแรง โทมัส ฮอบบ (Thomas Hobbes) อธิบายว่า สังคมมนุษย์นั้นท้ายที่สุดแล้วจะแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ความรุนแรงถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเงื่อนไขก่อนมีสังคมและไม่มีสังคมซึ่งนำไปสู่สถานะทางธรรมชาติ (state of nature) ซึ่งเป็นการกันให้มนุษย์ออกไป เพราะธรรมชาติมีสิทธิจะปกป้องตัวเองด้วยการมอบอำนาจให้กับผู้ที่ถือดาบในมือ ผลกระทบต่อแนวคิดนี้ไปสู่ความรุนแรงตามธรรมชาติที่มอบอำนาจให้กับผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความรุนแรงซึ่งเป็นผลมาจากการมีอำนาจในการปกครองสูงสุด ซึ่งผู้จะเป็นกษัตริย์ได้จึงต้องมีอำนาจและมีการใช้ความยุติธรรมอย่างเด็ดขาดอย่างมีปัญญา แต่ความเป็นจริงนั้นไม่มีอำนาจใดที่จะมีอำนาจสมบูรณ์เมื่อเผชิญหน้ากับการทำสงครามถูกตัดสินด้วยความเป็นธรรมและไม่เป็นธรรม เช่นในสงครามครูเสดที่เป็นการต่อสู้กันระหว่างนักบวชในศาสนา^๑ จากข้อพิจารณานี้สงครามที่ถูกนำมาพิจารณาไม่อาจจะกล่าวได้ว่ากษัตริย์ถูกอ้างว่าไม่เป็นธรรม แต่ความรุนแรงนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติที่หอบเรียกว่า ความชั่วร้าย ซึ่งกษัตริย์มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเป็นสิ่งที่พระเจ้ามอบให้ตามกฎหมายธรรมชาติ ฉะนั้น การมีสงครามจึงเป็นการพิจารณาออกไปจากกรอบศีลธรรมแต่อยู่ในส่วนของกฎหมายธรรมชาติ

ฮอบบจึงไม่เริ่มต้นการพิจารณาสงครามตามกรอบศีลธรรม เพราะสำหรับเรื่องสงครามนั้นเป็นการกล่าวถึงเกียรติยศ ศักดิ์ศรีและความจำเป็นที่สงครามให้กับการพิจารณาเรื่องศีลธรรมในการก่อให้เกิดสงคราม^๒ ข้อพิจารณาของฮอบบจึงเป็นเหมือนกระจก ๒ ด้านที่อยู่ภายในรูปแบบสงครามที่เป็นธรรม (Just war) คือ

๑) ความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม (jus ad bellum) ประกอบด้วย ๕ ลักษณะคือ

- ก. สงครามต้องประกาศและรับผิดชอบด้วยอำนาจที่ชอบธรรม
- ข. ต้องมีเหตุผลที่ชอบธรรมในการก่อสงคราม
- ค. สงครามจะต้องเป็นขั้นตอนสุดท้าย

^๑ Thomas Hobbes, *Leviathan*, edit by C. Macpherson, (Harmondsworth: Penguin, 1968), p.188.

^๒ Thomas Hobbes, *The Elements of Law: Natural and Political*, 2nd edition, edit by Ferdinand Tonnies, (London: Cass, 1969), p.78.

ง. เปิดโอกาสให้กับกระบวนการอื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรง

จ. ความรุนแรงควรถูกใช้อย่างจำเป็นเพียงเพื่อปกป้องตัวเองและควรใช้อย่างมี
วิจาร์ณญาณ

๒) ความชอบธรรมในสงคราม (Jus in bello) เป็นการมุ่งความสนใจไปที่
ศีลธรรม เพราะผู้ก่อสงครามล้วนต้องการชัยชนะทั้งสิ้น จึงมีตำราจำนวนมากกล่าวถึงการทำ
สงครามซึ่งส่วนใหญ่ไม่สนใจเกี่ยวกับสงครามที่เป็นธรรม แต่สนใจการตอบสนองของมนุษย์ต่อ
สงครามจึงเป็นการรวบรวมวิธีการชนะทุกแบบไว้จึงเป็นความชั่วร้ายอีกแบบหนึ่ง สงครามแบบ
นี้ไม่ได้สร้างความภาคภูมิใจให้กับทหาร เพราะแนวคิดดังกล่าวความชอบธรรมในสงครามคือ

ก. การแบ่งสัดส่วนระหว่างนักรบและพลเรือนออกจากกัน เพราะสงครามทำให้พล
เรือนสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จึงจำเป็นต้องมีการแบ่งถึงสถานที่ทำสงครามอย่างชัดเจน

ข. การทำสงครามถูกมองว่าเป็นเรื่องประโยชน์ที่จะได้รับกลับมา หากแพ้สงครามก็
ไม่ต่างจากนรก ฉะนั้น ชัยชนะจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะทุกสิ่งจะถูกยึดไปเมื่อสงครามสิ้นสุดลง จึง
จำเป็นต้องได้รับการเยียวยาด้วยผลประโยชน์จากชัยชนะซึ่งทำให้ความชอบธรรมเป็นเรื่องที่
ต้องการพูดคุยกันในแง่ศีลธรรม^๓

๓.๑.๒ แนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรมในศาสนาฮินดู

สงครามที่เป็นธรรมนั้นปรากฏในงานวรรณกรรมชิ้นสำคัญคือมหาภารตยุทธ โดย
ได้อธิบายลักษณะของสงครามว่าเป็นเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) ที่ต้องเกิดขึ้น
เป็นธรรมชาติที่ต้องมีและเป็นไป ไม่มีใครห้ามได้ ดังข้อความว่า

“ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีวันเกิดแล้วก็มีวันดับ มนุษย์เราก็กหนีจากกฎแห่ง
ธรรมชาตินี้ไม่พ้น พระกฤษณะผู้เป็นอวตารปางที่ ๘ ของพระวิษณะเทพเจ้าได้ตรัสไว้ว่า
สงครามครั้งนี้อุบัติขึ้นเพื่อชำระล้างมลทินในโลก และเพื่อโลกจะได้บริสุทธิ์สะอาดยิ่งขึ้น
เพราะฉะนั้น ย่อมไม่มีผู้ใดจะสามารถยับยั้งสงครามมหาประลัยครั้งนี้ได้”^๔

และข้อความว่า

“เจ้าถือกำเนิดมาในตระกูลกษัตริย์ มีหน้าที่ที่จะต้องสู้รบเพื่อปกป้องแผ่นดินอัน
เป็นที่รักและหวงแหนของเจ้า เหตุไฉนเล่าเจ้าจะมายอมมอบบ้านเมืองให้แก่ศัตรูเสีย
ง่ายๆ เช่นนี้ แม้เราจะเป็นพ่อของเจ้า แต่เราก็มารในฐานะเป็นศัตรูมีอาวุธอยู่ในมือ

^๓ C.A.J.Coady, “War and Terrorism”, *A Companion to Applied Ethics*, Edited
by R.G.Frey and Christopher Heath Wellman, (Oxford: Blackwell Publishing Ltd.,2003),
pp.256-263.

^๔ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรืองอะโร กุศลาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔,
(กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐๑.

เพราะฉะนั้น อย่ามัวชักช้าอยู่เลย จงหยิบอาวุธขึ้นมารบ แม้แต่กับพ่อของเจ้าเถิดหากว่าเขามาในฐานะศัตรู”^๕

มีการแจกแจงการรบที่เป็นธรรม ๓ รูปแบบ คือ

๑) การรบแบบที่มีกติกา คือมีข้อตกลงด้วยเงื่อนไขการรบดังนี้

ก. ทั้งสองฝ่ายจะไม่เป็นศัตรูหรือจองเวรซึ่งกันและกัน หลังจากสงครามในสมรภูมิกรุงเกษตรสิ้นสุดลงแล้ว

ข. จะไม่มีการประทุษร้ายทหารที่วางอาวุธ ทหารที่ไม่ยอมหันหน้ามาต่อสู้ด้วยทหารที่กำลังรบกับทหารอื่น และทหารที่ถูกขับไล่ออกจากสมรภูมิ

ค. ทหารบนรถจะต้องรบกับทหารบนรถ ทหารบนหลังม้ารบกับทหารบนหลังม้า ทหารบนหลังช้างรบกับทหารบนหลังช้างและทหารราบจะต้องรบกับทหารราบด้วยกัน จะรบผิดเหล่าผิดพวกกันไม่ได้

ง. จะไม่มีการทำร้ายทหารที่ไม่ถืออาวุธ ไม่สวมเกราะ และจะไม่มีการทำร้ายฝ่ายที่เพลือดัว

จ. ทั้งสองฝ่ายจะต่อสู้กันเฉพาะในสนามรบและในเวลากลางวันเท่านั้น

ฉ. จะไม่มีการทำร้ายสารถี ทหารเลี้ยงทำ ทหารที่แบกยุทโธปกรณ์และทหารกองดุริยางค์^๖

๒) การรบแบบมีมุงสังฆธรรม การรบแบบมีมุงสังฆธรรม เป็นการรบบนความมีคุณธรรมระหว่างทั้ง ๒ ฝ่าย จนเกิดคำถามตามมาว่า ถ้าผู้คนต้องล้มตายด้วยการสู้กันแบบตรงตามกติกานี้ การรักษาชีวิตของผู้คนไว้ด้วยการใช้กลวิธีการรบเพื่อเอาชนะให้เร็วที่สุดจะไม่ใช่การดีกว่าหรือ ทำให้สงครามที่เป็นธรรมอีกแง่หนึ่ง คือ การรักษาไว้ซึ่งความดีคือการไม่ฆ่ากัน (สังฆธรรม) ดังข้อความที่พุทธโฆณธรรมด้วยข้อความค้านว่า

“เพราะฝ่าบาทนั้นแหละเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้ฝ่ายหม่อมฉันต้องพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้ หากฝ่าบาทใช้วิธีต่อสู้โดยตรงไปตรงมาแล้ว แม้ทัพฝีมือเยี่ยมของฝ่ายหม่อมฉันเช่น พูลกระหม่อมภิษมะ น้องชายทริถ พระอาจารย์โทธนะ และภรรยานักเลงกล้า ก็คงจะไม่เปลืองพล้ำเสียชีวิตลงเป็นแน่ แม้แต่ในกรณีของหม่อมฉันเอง หากฝ่าบาทไม่ไปเตือนความจำของภิษมะเข้า ภิษมะก็คงไม่พาดตัดขาดกำลังของหม่อมฉันได้

---

^๕ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรืองอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๒๒๘-๒๒๙.

^๖ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรืองอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๑๔๔-๑๔๕.

นี่เป็นการรบอย่างผิดกติกาชัดๆ และเป็นผลแห่งความเจ้าเล่ห์ของฝ่าบาททั้งสิ้น ฝ่าบาทช่างไม่รู้สึกละอายพระทัยบ้างหรืออย่างไร”

“ทุรโยธน์ ท่านได้สร้างบาปกรรมไว้มากมาย ท่านตกเป็นทาสของความโลภและความหลง ท่านไม่เคยเชื่อฟังคำตักเตือนของครูบาอาจารย์และญาติผู้ใหญ่ สมควรแล้วที่ท่านจะต้องได้รับผลกระทบอันนั้นจงยอมรับผลกระทบเสียบ้างเถิด” พระภิกษุณะกล่าวกับทุรโยธน์^๗

ด้วยผลจากการทำสงครามแบบนี้ทำให้พระภิกษุณะและประยูรญาติถูกสาปแช่งให้ต้องรบราฆ่าฟันกันเองในหมู่ประยูรญาติ และต้องขัดเซพเนจรไปจนสิ้นชีวิตลงในป่า โดยไม่มีใครรู้จักและช่วยเหลือ ขอให้พระภิกษุณะจงประสบชะตากรรมเช่นที่พวกเรากำลังต้องประสบอยู่ในขณะนี้เถิด^๘

ฉะนั้น การไม่มีสงครามจึงเป็นเรื่องดีที่สุด สงครามเกี่ยวข้องกับการไม่เปิดเผยชีวิตอื่นย่อมมีคุณค่าสูงส่งกว่าพิธีกรรมทางศาสนาทุกประการ^๙ ผู้ทรงศีลกล่าวไว้ว่า การไม่บริโภคเนื้อสัตว์เป็นเรื่องควรแก่การสรรเสริญยกย่อง ช่วยให้มีอายุยืนนาน มีพลานามัยดี และย่อมไปสู่สุรวงสรรค์^{๑๐} วิธีการข้อ ๒ นี้ตรงตามแนวคิดแบบพุทธศาสนมหายานที่มองถึงประโยชน์ส่วนร่วมที่เป็นสัจธรรมมากกว่าคุณธรรมที่มีเท่านั้น จึงยอมสละตนเองเพื่อให้สัจธรรมนั้นความดีสูงสุด

๓) สงครามเป็นความจำเป็น เป็นข้อความที่พิจารณาจากการที่อรชุนพูดขึ้น “การได้เห็นญาติพี่น้องมาชุมนุมกันด้วยความกระหายอยากเช่นฆ่า แล้วแขนขาของเราอ่อนล้าเหลือเกิน ปากของเราแห้งผาก ตัวเราสิ้น ขนตามตัวของเราลุกขึ้นด้วยความสยดสยอง...เราไม่ต้องการชัยชนะ ไม่ต้องการความเป็นเจ้า หรือความสุขที่ต้องแลกมาด้วยเลือด จะมีประโยชน์ใด

^๗ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรื่องอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๑๘๗.

^๘ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรื่องอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๒๐๔.

^๙ มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรื่องอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๒๑๗.

^{๑๐} มหาภารตะ, มหาภารตยุทธ, แปลโดย กรุณา-เรื่องอะไร กุศลาสัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๒๑๘.

เล่ากับสิ่งเหล่านี้หรือแม้แต่ชีวิต มิใช่เพราะความกระหายอยากในราชนิเวศน์ ความมั่งคั่ง และความสุขดอกหรือที่พี่น้องร่วมสายเลือดต้องหันหน้าเข้าชนฆ่ากันอยู่เวลานี้...^{๑๑}

ราชาภคินทรสขึ้นว่า “อรชุน เหตุใดท่านจึงทำให้หตุเหล่า ความท้อแท้เช่นนี้เป็นวิสัยของอนารยชน หาใช่วิสัยของอารยชนเช่นท่านไม่ มันคือทางปิดกั้นมิให้เราเข้าสู่ประตูสวรรค์ อนึ่งเล่าความท้อถอยนี้แหละที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเกียรติ...”

อรชุนให้เหตุผล “การจับอาวุธขึ้นสังหารภคินทรส โอรชุน ที่เราเคารพบูชา สำหรับเราการขอทานเขากินย่อมประเสริฐกว่าการฆ่าครุผู้มีคุณ การสังหารครุผู้มีพระคุณเพราะความละโมภในทรัพย์และความยิ่งใหญ่ จะต่างอะไรเล่ากับการบริโภคอาหารอันระคนด้วยเลือด...เราจะทำอย่างไรดีกับสภาพจิตใจเช่นนี้”

ภคินทรสกล่าวขึ้น “ถ้อยคำที่ท่านพูดมาทั้งหมดก็น่ารับฟังดีหรือ แต่สมควรหรือที่ผู้มีความคิดจะถึงพะว้าพวงกับความตายหรือการมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าเรา ท่าน หรือราชบุตรเขยเหล่านั้น ทั้งหมดไม่มีใครเกิดและไม่มีใครตาย อาตมฉันท์ที่สิ่งอยู่ในร่างของเราต่างหากที่ล่องลอยผ่านร่างเด็ก ร่างหนุ่มสาว และร่างชราของเราไป อาตมฉันท์นี้ย่อมจะเข้าสู่อาศัยร่างใหม่เรื่อยไปเมื่อร่างเก่าชำรุดจนใช้งานไม่ได้ ผู้มีปัญญาย่อมไม่คลางแคลงในเรื่องนี้

หนาว ร้อน สุข ทุกข์ ฯลฯ เกิดจากการประจวบกันระหว่างอารมณ์ภายนอกกับการรับรู้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่แน่นอน นึกจะมามันก็มา นึกจะไปมันก็ไป เพราะฉะนั้น ท่านจงหัดอดทนในสิ่งเหล่านี้เสียบ้างเถิด

ผู้ที่วางใจให้เป็นปกติเมื่อประสบกับสุขทุกข์ได้ ชื่อว่า ทำชีวิตตนเองให้เป็นอมตะ... อาตมฉันท์ไม่เกิด ไม่ตาย เป็นสภาวะนิรันดร์ เทียงแท้ ไม่มีแปรเปลี่ยน เมื่อร่างกายของคนถูกฆ่า อาตมฉันท์ได้ถูกฆ่าตายไม่...จึงคำนึงถึงหน้าที่ของตนให้มันเถิด อย่าได้หวั่นไหวกับสิ่งเหล่านี้เลย เพราะในโลกนี้ไม่มีใครความดีอันใดของกษัตริย์เทียบเท่ากับการทำสงครามเพื่อปกป้องความถูกต้องนี้ได้เลย...กษัตริย์ที่ทำสงครามแล้วได้เสวยสุขอันเกิดจากสงครามที่ทำมาด้วยมือฉันท์ ย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้เผยประตูสู่สวรรค์ให้แก่ตนเอง...^{๑๒}

ข้อพิจารณาข้างนี้ชี้ให้เห็นการเป็นกษัตริย์นั้นจำเป็นต้องป้องกันทุกข์ และคำว่าทุกข์นั้นอาจรวมถึงทุกข์ในใจตัวเอง แต่การที่จะก้าวข้ามความทุกข์นั้นได้ไม่ใช่การหนีแต่เป็นการสู้ และการสู้ก็คือสงครามที่จะช่วยทำให้เราไม่ต้องกลัวต่อความทุกข์นั้นอีกต่อไป การรบหรือการตั้งหน้าสู้กับความกลัวจึงเป็นวิธีการชนะธรรมในแบบหนึ่งเช่นกัน

^{๑๑} ภคินทรส ไทพยานนยาสา, ภคินทรส, แปลโดย สมภาร พรหมทา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วารสารปัญญา, ๒๕๖๑), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๑๒} ภคินทรส ไทพยานนยาสา, ภคินทรส, แปลโดย สมภาร พรหมทา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๒๙-๓๔.

๓.๒ ประเด็นข้อโต้แย้งเรื่องสงคราม

ก. สงครามเป็นเงื่อนไขตามธรรมชาติ ไม่ควรนำศีลธรรมเข้ามาพิจารณา เพราะความรุนแรงมาจากความสมดุลทางธรรมชาติมากกว่าที่มนุษย์จะเป็นควบคุมได้ เช่นเดียวกับสัตว์ที่ก่อความรุนแรงนั้นอาจมาจากกระบวนวิเศษ และธรรมชาติที่แสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ จะสะท้อนรูปแบบของการปรับความสมดุลมากกว่าจะมาจากมนุษย์เป็นผู้บงการให้เกิดขึ้นได้ ฉะนั้น มนุษย์ที่ถือเอาธรรมชาติเป็นส่วนสำคัญย่อมจะต้องสนใจต่อความรุนแรง

การพิจารณาแบบนี้สะท้อนให้เห็นเช่นเดียวกับ การที่เรามองระบบทาสคือความจริงสากลแห่งชีวิต แม้แต่คัมภีร์ไบเบิลยังเห็นเป็นเรื่องธรรมดา เพราะเป็นวิถีของสรรพสิ่ง โดยเหล่าสาวกของพระเยซูอาจมองว่าพระเยซูจะกลับมาในไม่ช้าและนำอาณาจักรแห่งความรักและความยุติธรรมของพระเจ้ามาให้ ไม่มีความจำเป็นต้องทำให้ระบบล่มสลาย เช่นเดียวกับเราเมื่อจะรื้อบ้าน คงไม่เสียเวลาซ่อมท่อน้ำหรือก จึงเหมือนกับว่าชาวคริสต์ไม่ได้มองโลกเป็นเหมือนบ้าน เพราะเขาหวังว่าโลกจะอวสานไม่ช้า^{๑๓} การเสียเวลาที่จะสนใจเรื่องความรุนแรงนั้นเท่ากับเรากำลังเสียเวลากับอะไรที่ไร้สาระ ดังข้อความที่โสเครตีส (Socrates) กล่าวไว้ในคริโต (Crito) ว่า บุคคลไม่อาจกระทำการอันไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมโดยเจตนาได้ ถึงแม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะมีขึ้นเพื่อตอบโต้การกระทำอันไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรมที่บุคคลนั้นได้รับก็ตาม ถ้ารัฐออกคำสั่งท่านก็ต้องเชื่อฟังอย่างไม่มีปริปาก จะสั่งอย่างไรก็ต้องทำตาม จะชัง จะเกลียดหรือหมั่นก็ตาม ที่ทำตามนั้นถูกแล้ว จะหนี จะเลี้ยว จะละหนำที่ หาได้ไม่ ไม่ว่าในสงคราม ในศาลหรือที่ไหนๆ ก็ตาม เราต้องทำตามคำของรัฐ เว้นไว้แต่เราจะพูดให้รัฐเชื่อตามหลักความยุติธรรมของเรา แต่จะใช้กำลังต่อต้านบิดามารดาไม่ได้^{๑๔} การที่เขาเห็นว่าการทนทุกข์ต่อความไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม ย่อมดีกว่ากระทำการอันไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรมเสียเอง เหตุผลสำคัญที่ทำให้ โสเครตีสยอมรับกฎหมายและไม่แสดงออกถึงความขัดแย้งนั้นด้วยเขาเชื่อกฎหมายธรรมชาติที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษหรือเทพเจ้ามีความยุติธรรมอยู่ในตัว แต่การที่เขาได้รับความยุติธรรมมาจากคำพิพากษาของศาลนั้น เขาก็ยังมองว่า เขาได้โอกาสในการแก้คดีตามกฎหมายของกฎหมายบ้านเมืองในเวลานั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงอยู่ที่ผู้พิพากษาซึ่งตัดสินคดีของเขา ไม่ใช่อยู่ที่กฎหมาย^{๑๕} เมื่อพิจารณาแบบนี้ ความรุนแรงจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขที่เราไม่อาจ

^{๑๓} อัลโลเวย์ ริชาร์ด, ศาสนา: ประวัติศาสตร์ศรัทธาแห่งมวลมนุษย์, แปลโดย สุนันทา วรรณสินธุ์, (กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

^{๑๔} เปเลโต, โสเครตีส, แปลโดย ส.ศิริรักษ์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๑.

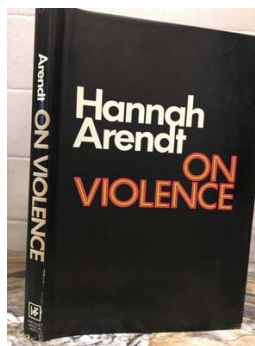
^{๑๕} วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๖๑), หน้า ๗๗.

หลีกเลี่ยงได้ แต่การจะสนใจเรื่องเล็กน้อยนี้เท่ากับเราเมินเรื่องที่ใหญ่กว่า ซึ่งนั่นคือธรรมชาติ และธรรมชาตินั้นไม่มีคำว่าลำเอียงแต่อย่างใด แต่ที่เราพยายามจะเข้าใจธรรมชาตินั้นได้บางครั้ง ก็ต้องไม่แยแสต่อความเจ็บปวดใดๆ เช่นเดียวกับข้อความในภควัทศิตาที่อรชุนไม่ต้องการจะรบ กับทุรโยชนที่เป็นญาติกันในสนามรบ จึงคร่ำครวญว่า “โอ้ เกศวะ ข้าพเจ้าไม่เห็นผลดีอะไรเลย ในการที่จะฆ่าบรรดาญาติในการสงครามครั้งนี้ ข้าพเจ้าไม่ต้องการชัยชนะ ไม่ต้องการอาณาจักร หรือความสุขใดๆ” โดยมีคำอธิบายถึงหลักการนี้ว่า ตามธรรมดาในภาวะที่จิตใจอ่อนไหวท้อแท้ ผู้รักดีในพระเจ้าจะตัดสินใจในเชิงลบทันที เขาคิดว่า ฉันไม่เห็นประโยชน์อะไรเลยที่จะทำลาย ความสุขสบายทางผัสสะ ฉันไม่อยากได้ชัยชนะทางจิตที่ว่างเปล่า ฉันไม่ต้องการอาณาจักรแห่ง จิตจักรวาล และฉันไม่ต้องการความสุขทางผัสสะใดๆ ด้วย ผู้หันเหจากภาวะงุนงงสงสัยอย่าง ทุกข์ทรมานใจ พยายามจะทิ้งทุกอย่างด้วยการไม่อย่างทำอะไร นี่เป็นอุบายหนึ่งที่มนุษย์ชอบใช้ เหมือนเด็กเล็กๆ ที่กล่าวว่า ถ้าต้องกินแครอทก่อนกินไอศกรีม ฉันไม่กินไอศกรีมก็ได้ ดูเหมือน การทำอย่างนี้จะได้รับเสียงปรบมือให้แก่การเสียสละที่ยิ่งใหญ่นี้ หรืออย่างน้อยก็ทำให้เกิดความ สงสาร และดูเหมือนเป็นการประนีประนอมที่น่ายกย่อง พ่อแม่ที่ฉลาดจะไม่ยอมให้เด็กเอาแต่ใจ อย่างนี้ กฎจักรวาลอันชาญฉลาดก็ไม่หวั่นไหวกับการละวางที่เป็นไปในทางลบเช่นนี้เช่นกัน^{๑๖} การไม่เปิดพื้นที่ให้มนุษย์เป็นผู้ตัดสินนั้นจึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับแนวคิดที่อยู่ภายนอกเป็น แนวทางในการพิจารณาหรือตัดสินการกระทำต่างๆ โดยที่มนุษย์ไม่จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือเอาความรู้สึกของตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องให้ถือเป็นเรื่องธรรมชาติที่พยายามปรับความ สมดุลเท่านั้น

ข. สงครามเป็นเงื่อนไขตามปัจเจกบุคคล ต้องพิจารณาผ่านหลักศีลธรรม เช่นเดียวกับที่ฮันนา อาเรนต์ (Hannah Arendt) ได้อธิบายความหมายของความรุนแรงที่ ถูกโยกกับความเป็นธรรมชาติของสัตว์ บนข้อโต้แย้งที่เขียนไว้ใน On Violence ว่าการใช้ความ รุนแรงเป็นเรื่องของการตอบสนองโดยธรรมชาติ ซึ่งทำให้การใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องของความ ไม่มีเหตุผล (irrational) โดยพิจารณาจากความพยายามที่จะแยกมนุษย์ให้ต่างจากสัตว์ ด้วย คำอธิบายว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (animal rationale) ซึ่งการพิจารณานี้สะท้อนให้เห็นว่า การที่มนุษย์ผลิตอาวุธทำลายล้างชีวิต เป็นลักษณะของการใช้ความสามารถทางด้านสมองอย่าง ซับซ้อนและมีเหตุผล ฉะนั้น การที่จะบอกว่ามนุษย์ใช้ความรุนแรงอย่างไม่มีเหตุผลหรือเป็น การกระทำเหมือนสัตว์ป่าจึงไม่น่าจะใช่ โดยทั่วไป มนุษย์จะไม่แสดงออกถึงความรุนแรงต่อ สภาพการณ์ที่อยู่เหนือความสามารถในการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น แผ่นดินไหว แต่จะใช้ความ รุนแรงหรือการโกรธแค้นเมื่อมนุษย์อยู่ในสภาวะการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ แต่ถูกกดดันไม่ให้เกิด

^{๑๖} ปรมหังสา โยคานันทะ, ภควัทศิตา ราชศาสตร์แห่งการหยั่งรู้พระเจ้า ภาค ๑, แปลโดย , (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๖๑), หน้า ๓๐-๓๑.

การเปลี่ยนแปลงขึ้นเท่านั้น เช่นถูกกดขี่ไม่ให้ใช้สิทธิหรือพูดเมื่อตนถูกทำร้าย เป็นต้น ฉะนั้น ความรุนแรงเมื่อถูกอธิบายด้วยกรอบแนวคิดแบบธรรมชาตินั้นมักจะเชื่อมโยงกับหลักธรรมชาติที่ผูกโยงกับการเกิด การคงอยู่ และการเสื่อมสลายไปในที่สุดซึ่งทำให้ความรุนแรงต้องขยายตามไปด้วย เช่นเดียวกับการรักษาอาการป่วยตามขีดระดับความรุนแรงของโลกที่อาจมีการเลือกใช้ความรุนแรงมากขึ้นในการรักษา แต่ความรุนแรงนั้นตามความคิดของอาเรนต์ไม่ใช่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แต่เป็นแค่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากกิจกรรมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ร่วมกัน ทั้งไม่ใช่เรื่องของอารมณ์ หรือความไร้เหตุผลอย่างที่เข้าใจอีกด้วย^{๑๗}

โดยเราอาจเห็นได้จากกรณีประเทศญี่ปุ่นที่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีการเปลี่ยนรูปแบบทางด้านกฎหมายทั้งระดับชนบทและเมือง ซึ่งจากการเข้ามาของประเทศอเมริกา ทำให้องค์กรทางศาสนาถูกทำให้ลดระดับต่ำลงทำให้ศาสนาลดสถานะกลายเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ผู้นำศาสนาจำเป็นต้องหารูปแบบที่จะทำให้จำนวนสมาชิกมากขึ้นและสร้างการเคลื่อนไหวทางสังคม สิ่งนี้เองนำไปสู่การเคลื่อนไหวบางอย่างที่นำไปสู่ความรุนแรง เช่นกลุ่มศาสนาโอมชินริเกียวที่สร้างเหตุสลดใจด้วยการปล่อยก๊าซพิษบนรถไฟฆ่าชีวิตของคน ซึ่งความรุนแรงดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การปลดปล่อยหรือการปฏิวัติของมนุษย์ เป็นความรุนแรงอันเร้นลับ (mythic violence) และการพยายามจะทำลายความอยู่ดีธรรมที่เกิดขึ้นจากระบบสังคมเดิมของมนุษย์อันเกิดมาจากการพยายามที่จะบัญญัติกฎหมาย (lawmaking function) และรักษากฎหมาย (law preserving) ในสังคม เป็นความรุนแรงเทวะ (Divine Violence)

^{๑๗} ญัฐญาณ งามข้า, “ทำความเข้าใจ “ว่าด้วยความรุนแรง” ของฮันนาห์ อาเรนต์”, ใน ข้า คำ ฆ่า: อัตลักษณ์ คุณค่า ความรุนแรง, บรรณาธิการโดย สุวรรณา สถาอานันท์ และ เกษม เพ็ญนิรันดร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๖๑-๔๖๓.

โดยเปรียบกับการทำล้ายล้างในวันสิ้นโลกในคตินาญายูดา ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงการไถ่บาป หรือการไถ่ถอน (redemption) ซึ่งต้องการพระผู้ช่วยให้รอด (Messiah) เป็นผู้มิบเทาในการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้ถึงถึงการแยกออกจากสิ่งที่เคยเป็นมาในอดีตและเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับสิ่งใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น^{๑๘} ซึ่งเมื่อพิจารณาจากเหตุดังกล่าวนี้จะพบว่าความรุนแรงนั้นไม่ได้อยู่บนหลักการทางธรรมชาติด้อย่างที่ศาสนาอธิบาย แต่เป็นการพิจารณาบนฐานของการกระทำที่มนุษย์แสดงออกมาตามบริบทสังคมเป็นหลัก ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวมีรูปแบบที่ตรวจสอบได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลบนพื้นฐานของการถูกกดดันและไม่อาจจะแสดงบางอย่างได้จึงเป็นที่มาของคำอธิบายภายใต้หลักการทางศาสนาว่าการกระทำของตน

๓.๓ แนวทางการพิจารณาเรื่องสงครามกับความสงบ

คำว่า ความสงบ นั้นตรงกับภาษาบาลีว่า สันติ ความหมายของคำที่เน้นในแง่ของประโยชน์ซึ่งเกิดกับตนเองมุ่งหมายถึงการดับทุกข์หรือนิพพาน ในขณะที่เกิดกับสังคมก็คือการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หากพิจารณาในแง่ของความสงบดูจะขัดกว่าในลักษณะของปัจเจกบุคคลเมื่ออยู่คนเดียวจะเกิดความสงบเพราะไม่ต้องกระทบผู้อื่น แต่ถือว่าเป็นความสงบภายในเท่านั้น เมื่อเราจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นสังคมย่อมต้องมีการกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา “ธรรมะย่อมจะชนะอธรรมในที่สุด และธรรมจะคุ้มครองผู้ประพฤติธรรมเสมอ”^{๑๙} แต่การจะชนะอธรรมได้อาจต้องใช้การฆ่าดังที่ปรากฏในสงคราม สิ่งสำคัญยิ่งก็คือความสงบนั้นจำเป็นต้องพัฒนาขึ้นจากรูปแบบ ดังนี้

ก. รูปแบบการสร้างความสงบทางศาสนา ในศาสนาฮินดูหลักความสงบคือการสร้างคุณธรรมขึ้นกล่าวคือ การรู้จักให้อภัย ความเป็นผู้มีใจใสสะอาด ความเป็นผู้ตั้งมั่นในปัญญาและสมาธิ ความเป็นผู้รู้จักจุนเจือแก่เพื่อนร่วมโลก ความเป็นผู้รู้จักบังคับอารมณ์และรู้จักควบคุมประสาทสัมผัส การประกอบอัยกรรม การสวดมนต์ การบำเพ็ญตบธรรม ความซื่อสัตย์ อหิงสธรรม ความเป็นผู้รู้แจ้งสัจธรรม ความเป็นผู้รู้จักระงับความโกรธ การเสียสละเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ความเป็นผู้มีใจสงบเยือกเย็น ความเป็นผู้งดเว้นจากการสร้าง ความริวฉานแตกแยกแก่คนอื่น ความเป็นผู้มีเมตตาในสัตว์ทั้งปวงเสมอทั้งหมัด ความสุภาพอ่อนโยน ความละอายต่อการกระทำชั่ว ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายไม่ก๊ลกลกตลบตะแลง ความอดทน ความไม่ริษยาผู้ที่ได้ดีกว่าตน ความถ่อมตน และต้องไม่ประกอบด้วยโทษ คือ ความเป็นคนหัวดี ความอวดดี ความทะนงตน ความเป็นผู้ฉุนเฉียว ความหยาบคาย

^{๑๘} ฐิติญาณ งามข้า, “ทำความเข้าใจ “ว่าด้วยความรุนแรง” ของฮันนาห์ อาเรนดท์”, หน้า ๔๖๙-๔๗๐.

^{๑๙} กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย, มหาภารตยุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, หน้า ๑๓๘.หน้า ๑๐๙.

ความหลงตนว่าฉลาดต่างๆ ที่เป็นคนโง่^{๒๐} จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในศาสนาฮินดูล้วนสร้างคุณธรรมขึ้นมา คือการเว้นจากความไม่ดีทั้งหลายและสร้างความดีขึ้น โดยเงื่อนไขของความสงบนี้เน้นไปที่ความไม่ดีและความดีในฐานะที่เป็นฐานให้เราทำชั่ว ซึ่งเน้นที่ตัวเราและผลที่เกิดกับผู้อื่น เช่นเดียวกับในทางพระพุทธศาสนาคือการละความไม่ดี (อกุศล) เช่น การทำร้ายผู้อื่น การเบียดเบียนผู้อื่น การกล่าวร้ายผู้อื่น ล้วนเป็นผลที่เกิดกับผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็มีการสนับสนุนการทำความดี (กุศล) เช่น ความอดทน ความอดกลั้น ความสำรวมในปาติโมกข์ รู้จักประมาณในอาหาร อยู่ในที่อันสงบ ทำความเพียร ทั้งหมดคือการสร้างเหตุในตัวเราให้ดี^{๒๑} และในพระพุทธศาสนาเองมีการสร้างปัญญาอันเกิดจากจิตที่ไม่มีอคติบางอย่าง เพื่อเข้าใจความเป็นจริงที่เรียกว่า สากล เช่น ๑) ความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเพศผิวพันธุ์ชาติลัทธิศาสนาล้วนแต่เป็นมนุษย์เสมอกัน รักสุขเกลียดทุกข์ การฆ่าฟันทำร้ายกันย่อมถือว่าเป็นความชั่วร้ายทั้งนั้น ไม่ถือการแบ่งแยกว่ามนุษย์บางพวกฆ่าแล้วไม่บาป ๒) ความเป็นจริงสากล คือความเป็นจริงแห่งภาวะสากลที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎธรรมชาติ เป็นของกลางๆ ไม่ขึ้นต่อบุคคลหรือเป็นไปเฉพาะคนกลุ่มไหน เช่น บางกลุ่มบอกว่าศาสนาสอนให้คนทำดีเท่านั้นไม่พอจะต้องอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลในการทำดีที่เป็นสากลด้วย คือไม่แยกว่าคนกลุ่มนี้ทำดีแล้วไปสวรรค์ได้ แต่คนที่ไม่ใช่พวกนี้ทำดีแล้วไปสวรรค์ไม่ได้เป็นต้น ๓) เมตตาที่เป็นสากล มนุษย์เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่เป็นชุมชน ย่อมจะมีการสั่งสอนอบรมกัน ให้รักใคร่ช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน แต่มักจะจำกัดเฉพาะพวกและกลุ่มของตน จึงต้องขยายความเมตตาไปสู่มนุษยทั้งหมดและให้มีความปรารถนาดีต่อทุกคนเสมอเหมือนกัน^{๒๒} ลักษณะทั้ง ๓ เป็นความจริงแบบสากลที่ไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเท่านั้น แต่เป็นการขยายการรับรู้สู่ผลที่จะเกิดขึ้นภายนอกซึ่งเป็นกฎสากลมากขึ้น เพราะเมื่อสังคมสงบก็เท่ากับพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าภายในของคนๆ นั้นไม่มีความชั่ว หรือมีความดีอยู่ภายใน ตรงกันข้ามกับถ้าหากภายในของคนๆ นั้นมีแต่ความชั่ว หรือไร้ความดี ก็จะไม่เกิดความสงบขึ้นนั่นเอง

ข. รูปแบบการสร้างความสงบทางโลก ความสงบนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ไร้ซึ่งความขัดแย้งกัน และสิ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันก็คือเรื่องผลประโยชน์ โดยความขัดแย้งที่นำไปสู่สงครามนั้นมาจากความต้องการของชนชั้นสูงทั่วโลก เพราะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าสงครามที่สำเร็จผลจะช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจให้รุ่งเรืองและส่งเสริมอำนาจทางการเมืองได้อย่าง

^{๒๐} กฤษณโศภิตาปิฎก, ภาควิชาศาสนา, แปลโดย สมภาร พรหมทา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๒๑} พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ ขุททกนิกาย ธรรมบท ข้อ ๑๘๓-๑๘๕ หน้า ๙๐-๙๑.

^{๒๒} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตภัณธ์, ๒๕๖๑), หน้า ๒๕๐-๒๕๑.

มากมายมหาศาล^{๒๓} เราจึงพบเรื่องราวที่เกิดการโจมตีกันและกัน โดยสร้างเรื่องราวขึ้นภายในกลุ่มในแง่ของการปกป้องตัวตนรวมถึงการโจมตีฝ่ายตรงข้ามโดยระบุความขัดแย้งที่มีต่อกันผ่านเรื่องเล่าต่างๆ เท่าที่จะสร้างขึ้นได้^{๒๔} แต่เมื่อเรากำลังพิจารณาความสงบจึงจำเป็นจะต้องสร้างกระบวนการตกลงการใช้สอยผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอ้างถึงความเสมอภาคในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือต่างคนต่างได้รับผลประโยชน์อย่างลงตัว โดยวิธีการดังกล่าวเรียกว่า การประนีประนอม (compromise) ซึ่งเป็นวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันต่างก็ยินยอมที่จะลดความต้องการของตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดการรบราฆ่าฟันกัน และสามารถตกลงกันได้ก็ต้องใช้การประนีประนอมลดความต้องการลงมา^{๒๕}

หากวิธีการประนีประนอมไม่ได้ผลก็นำไปสู่แนวความคิดการปกป้องเสรีภาพซึ่งพยายามหาทางเลือกที่เป็นไปได้ ดูเหมือนว่าสถานการณ์เหล่านี้ถูกพิจารณาบนฐานของความจำเป็น (necessity) ที่จะต้องทำบางอย่างซึ่งเป็นไปได้ เช่น ในกรณีโจรสลัดอากาศจี้เครื่องบินเพื่อบินไปทำลายตึกในเมืองใหญ่ ทหารอากาศจำเป็นต้องยิงเครื่องบินเพื่อปกป้องประชากรไว้ แม้จะเห็นว่าคนในเครื่องบินบริสุทธิ์ การตัดสินใจแบบนั้นถือว่าจำเป็น เพราะถ้าไม่ยิงอาจต้องเสียทั้งประชากรในเมืองและผู้บริสุทธิ์บนเครื่องบินโดยไม่สามารถช่วยใครไว้ได้เลย^{๒๖} วิธีการป้องกันความรุนแรงเป็นวิธีการที่ถูกมองบนฐานของการสร้างสงครามที่เป็นธรรม (Just War) ซึ่งถูกพิจารณาใน ๒ แนวคิดหลักๆ ก็คือ ๑. ความชอบธรรมในการเข้าสู่สงคราม (jus ad bellum) และ ๒. ความชอบธรรมในสงคราม (Jus in bello) กรณีที่ ๑ นั้นเป็นหน้าที่ของการตัดสินใจที่เป็นเรื่องของการเมือง ส่วนกรณีที่ ๒ เป็นการตัดสินใจของทหารที่จะดำเนินการรบอย่างไร แต่ดูเหมือนว่าทั้ง ๒ กรณีที่อ้างมานี้บางทีก็ขัดกัน เนื่องจากความชอบธรรมนั้นบางทีก็ไม่อาจจะนำไปสู่ชัยชนะได้^{๒๗} ในแฉดังกล่าวฟรานซิสโก ซัวเรส (Francisco Suarez) เสนอปัญหาทางศีลธรรมที่ถูกนำเสนอบนความแตกต่างระหว่างสงครามเชิงรุกและรับ ซึ่งเป็นธรรมชาติของเหตุที่เป็นธรรม ซัวเรสยอมรับสงครามบนพื้นฐานการปกป้องตัวเอง (self-defense) แต่เขาไม่

^{๒๓} ยูวัล โนอาห์ แฮรารี, ๒๑ บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ ๒๑, แปลโดย นำชัย ชีววิวรรณ และจิตา จงนิรามัยสถิต, หน้า ๒๔๐.

^{๒๔} ปกรณ์ สิงห์สุริยา, “ความขัดแย้ง อัตลักษณ์ และการเคารพยอมรับ”, **มิติทางปรัชญาและวัฒนธรรมของการสร้างสันติภาพ**, บรรณาธิการโดย มารค ตามไท, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, ๒๕๕๘), หน้า ๗๖-๗๗.

^{๒๕} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, หน้า ๑๐๓.

^{๒๖} Bill Rhodes, **An Introduction to Military Ethics: A Reference Handbook**, (California : ABC-CLIO, LLC : 2009), p. 20.

^{๒๗} Bill Rhodes, **An Introduction to Military Ethics: A Reference Handbook**, p. 21.

ยอมรับสงครามเชิงรุกว่าเป็นความยุติธรรม และสิ่งที่ทำให้เกิดความสงบได้จริงนั้นมาจากมนุษย์ที่ต้องมองให้เห็นผลของการชนะนั้นว่าเพื่ออะไรก่อนจะเริ่มสงคราม^{๒๘} ซึ่งการเสนอทัศนะของชาวเรสนาสันใจตรงที่เรื่องสงครามนั้นไม่ใช่สิ่งสำคัญหรือมีความจำเป็นตรงที่จุดเริ่มต้น แต่ต้องพิจารณาไปที่เป้าหมายว่าคืออะไร โดยในแง่ของสังคมคือความสงบ แต่หากสงครามนั้นทำให้เกิดความสูญเสียผู้บริสุทธิ์หรือคนที่ไม่มีความผิดและสูญเสียทรัพยากรมากเกินไปจนจำเป็นก็ควรพิจารณาหาวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า

สรุป รูปแบบการสร้างความสงบมี ๒ แบบ คือ ๑. รูปแบบการสร้างความสงบทางศาสนา เป็นการสร้างความดีภายในใจหรือสร้างแรงขับเคลื่อนทางดีที่จะตัดสินใจทำดีได้แม้ในท่ามกลางความขัดแย้ง และ ๒. รูปแบบการสร้างความสงบทางโลก เป็นการสร้างกระบวนการทางรูปธรรมในการตัดสินใจความขัดแย้งกันด้วยการประนีประนอมหรือแม้แต่การทำสงครามที่พยายามหาความชอบธรรมให้กับการฆ่าโดยต้องโยงถึงจุดหมายที่จะทำนั้นว่ามีเหตุผลอย่างจำเป็นและสมควรมากน้อยเพียงใด

๔. ปัญหาสำหรับวิเคราะห์ วิพากษ์ประจำบท

๔.๑ อะไรคือสงครามที่เป็นธรรม ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ยกเหตุผลมาอธิบาย

๔.๒ การมองว่าสงครามเป็นเรื่องธรรมชาติ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อธิบายพร้อมยกเหตุผลประกอบ

๕. บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาภารตะ. มหาภารตยุทธ. แปลโดย กรุณา-เรื่องอะไร กุศลาสัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔.

กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๕๕.

กฤษณโศภิตา. ภาควิชาศีล. แปลโดย สมภาร พรหมทา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์วารสารปัญญา, ๒๕๖๑.

อัลโลเวย์ ริชาร์ด. ศาสนา: ประวัติศาสตร์ศรัทธาแห่งมวลมนุษย์. แปลโดย สุนันทา วรรณ

---

^{๒๘} Bill Rhodes, An Introduction to Military Ethics: A Reference Handbook, p.

- สินธุ์. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๖๐.
- เปลโต. **โสกราตีส**. แปลโดย ส.ศิริรักษ์. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๓.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๖๑.
- ปรหมังสา โยคานันทะ. **ภควัตติตา ราชศาสตร์แห่งการหยั่งรู้พระเจ้า ภาค ๑**.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๖๑.
- ณัฐญาณ งามขำ. “ทำความเข้าใจ “ว่าด้วยความรุนแรง” ของฮันนาห์ อาเรนด์ท”. ใน **ข้า คำ
ฆ่า: อัตลักษณ์ คุณค่า ความรุนแรง**. บรรณาธิการโดย สุวรรณา สถาอนันท์ และ
เกษม เพ็ญภินันท์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๕).
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร:
พลีธัมม์, ๒๕๖๑.
- ปกรณ สิริสุริยา. “ความขัดแย้ง อัตลักษณ์ และการเคารพยอมรับ”. **มิติทางปรัชญาและ
วัฒนธรรมของการสร้างสันติภาพ**. บรรณาธิการโดย มารค ตามไท.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, ๒๕๕๘.
- Bill Rhodes. **An Introduction to Military Ethics: A Reference Handbook**.
California: ABC_CLIO, LLC : 2009.
- Thomas Hobbes. **Leviathan**. edit by C. Macpherson. Harmondsworth:
Penguin, 1968.
- _____. **The Elements of Law: Natural and Political**. 2nd edition. edit
by Ferdinand Tonnies. London: Cass, 1969.
- C.A.J.Coady. “War and Terrorism”. **A Companion to Applied Ethics**. Edited by
R.G.Frey and Christopher Heath Wellman. Oxford: Blackwell
Publishing Ltd., 2003.

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ,ศ. **จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๕๒.
_____. **แก่นปรัชญายุคกลาง**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๗.
- ซัชชัย คุ่มทวีพร. **จริยศาสตร์ : ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร :
ดำเนินการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- แชลแดล, ไมเคิล. **ปรัชญาสาธารณะ**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพมหานคร : โอ
เพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง, ๒๕๕๘.
- _____. **เงินไม่ใช่พระเจ้า : ชีตจำกัดทางศีลธรรมของตลาด**. แปลโดย สฤณี อาชวานันท
กุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๕๖.
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. **อภิจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ม.ป.ป.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. **สังคมปรัชญาแนวคิดตะวันออก-ตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร : โอ
เดียนส์ไตร์, ๒๕๓๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๓.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่
ที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : นาม
มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖.
- ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี. **การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง**. พิมพ์ครั้งที่
๓. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.พิมพ์ครั้งที่ ๒๑.**กรุงเทพมหานคร: พลิธัมม์, ๒๕๖๑.

วิทยากร เชียงกุล. **อธิบายศัพท์การศึกษาและความรู้สาขาต่าง ๆ.** กรุงเทพมหานคร : สายธาร, ๒๕๔๖.

วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ , ๒๕๑๙.

_____. **ปรัชญาทั่วไป (มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต) .** พิมพ์ครั้งที่ ๘ . กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑.

ดร.เค.เอ็น.ชยติลเลเก. **จริยศาสตร์แนวพุทธ.** แปลโดยสุเชาว์น พลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ.๒๕๓๗.

พระมหากันต์ วฑฒนวิโส. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของค่านท์กับในพุทธจริยศาสตร์ตามทรรศนะของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

เนืองน้อย บุญยเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก : ค่านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ลส์ .** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. **ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑.

วิทย์ วิศทเวทย์. **ปรัชญาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ฮัลโลเวย์ ริชาร์ด. **ศาสนา: ประวัติศาสตร์ศรัทธาแห่งมวลมนุษย์.** แปลโดย สุนันทา วรณสินธุ์. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์, ๒๕๖๐.

Bill Rhodes. **An Introduction to Military Ethics: A Reference Handbook.** California: ABC_CLIO,LLC : 2009.

C.L.Stevenson. **Ethics and Language.** New York: Yale University Press,1944.

_____. “The Emotive Meaning of Ethical Term 1937”. **Facts and Values: Studies in Ethical Analysis.** New York: Yale University Press,1963.

Damien Kneown. **The Nature of Buddhist Ethics.** New York: PALGRAVE,2001.

Dummett, M. **Wang's paradox.** London: Duckworth.1975.

Immanuel Kant. **The Moral Law.** tr. By H.J. Paton. London: Hutchison

University Library, 1969.

Karl H. Potter. **Presuppositions of India's Philosophy**. Delhi:

MotilalBanarsidass, 2002.

Martin Davies. "Foundational Issues in the Philosophy of Language". in **The Blackwell Guide to the Philosophy of Language**. edited by Michael Devitt and Richard Hanley. UK: Blackwell Publishing Ltd.,2006.

Peter Harvey. **An Introduction to Buddhist Ethics**. UK : Cambridge University press,2000.

R.G.Frey and Christopher Heath Wellman. **A Companion to Applied Ethics**. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.,2003.

Rosamond Rhodes, Leslie P. Francis, and Anita Silvers. **The Blackwell Guide to Medical Ethics**. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.,2007.

Stephen L. Darwall. "Theories of Ethics". **A Companion to Applied Ethics**. Edited by R. G. Frey And Christopher Heath Wellman. blackwell Publishing Ltd, 2003.

ROBERT AUDI. **THE CAMBRIDGE DICTIONARY OF PHILOSOPHY**. second edition. New York: Cambridge University Press, 1999.

ประวัติผู้แต่ง

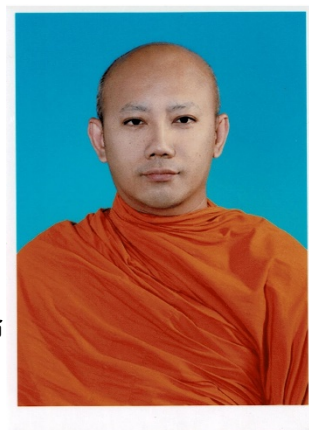
ชื่อ พระมหาขวัณชัยกิตติเมธี (เหมประไพ)

ภาควิชา ศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๖๖ ถ.จักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

๑๐๑๐๐

ประวัติการศึกษา

- พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๒
- พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๘
- พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๗
- เปรียญธรรม ๙ ประโยค พ.ศ.๒๕๕๐

ประวัติการทำงาน

- อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
- อาจารย์ประจำภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รางวัลเกียรติคุณ

- รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา (เสาเสมอธรรมจักร) สาขาแต่งหนังสือทางพระพุทธศาสนา
- รางวัลเชิดชูเกียรติพระธรรมทูตและพระวิทยากรที่ทุ่มเททำงานเผยแผ่ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้

ผลงานตีพิมพ์

- หนังสือเรื่อง ปัญหาปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิหยดธรรม, ๒๕๖๐.